

HOTEL MET DUIZEND STERREN

LOUIS HENDERIKS

DEEL I

PROLOOG

WAAROM DE MENS OP AARDE DE HOOGSTE BESTEMMING DRAAGT

Het verzoek

Op een verre planeet, diep in het sterrenbeeld Leeuw, had een vader zijn zoon bij zich geroepen om een ernstig verzoek te bespreken. De zoon had gevraagd de planeet te mogen verlaten om te incarneren op aarde. De aarde werd door de bewoners van zijn planeet - en talloze anderen - gezien als het geestelijk centrum van het universum. Daar woonden de kinderen die God het meest liefhad, en daarom het zwaarst beproefd werden. Hij wist dat zij moesten lijden en voelde een roeping om hen te helpen.

Terwijl de zoon bij de woning van zijn vader stond te wachten, verdween de eerste van drie zonnen van de dag traag achter de heuvels. In de wijde omtrek niets dan zand. Geen boom of een sprietje leven te bekennen. Er heerste een doodse stilte. Geleidelijk verschenen twee manen achter elkaar trillend aan de horizon. Eerst een kleine, en daarna een massieve zwigende reus. De grote maan zwol steeds verder op en kroop geruisloos op de kleine toe, om hem in de loop van de nacht ruimschoots te passeren. Nog

vijf andere manen, elk met hun eigen koers, zouden spoedig volgen.

Het was, zoals altijd in deze contreien, verzegend heet geweest. Geen wonder, met drie zonnen die de planeet dagelijks bestraalden. De enorme centrale zon - op een afstand van een half lichtjaar - en twee satellietzonnen zorgden voor een intense hoeveelheid licht. Daardoor konden haar bewoners alles in en op de planeet waarnemen tot in haar kleinste delen. Voor hen leek alle materie doorzichtig.

Hoewel de hitte soms onbarmhartig kon zijn, hadden haar bewoners daar niet het minste last van. Zij bezaten het vermogen de natuur hun wil op te leggen. Zo waren ze in staat om moeiteloos hun eigen lichaamstemperatuur te regelen. De natuur hier kende geen geheimen, en was volledig ondergeschikt aan de geestelijke vermogens van de bewoners. Echt donker werd het nooit. De nachten waren kort. Ze onderscheidden zich slechts van de dagen doordat kleuren veranderden, en vormen zich scherper aftekenden.

Hij volgde de trage tocht van de manen en zijn gedachten dwaalden af naar de aarde. Het diepe lijden van haar bewoners - dat hij niet kende, maar wel voelde - bleef in hem nagalmen als een roep die hem niet losliet.

Aanvankelijk had vader het hem afgeraden.

“Je moet ze met rust laten,” had hij gezegd. “Geduld betrachten - dat is onze aard.”

Vader had hem erop gewezen dat het soms wijzer was de tragiek haar werk te laten doen. Het verlangen naar liefde zou daardoor alleen maar groeien, en met dat verlangen ook het inzicht en de wijsheid.

Vader had natuurlijk gelijk. Toch kon hij zich daar niet bij neerleggen. Twijfelde vader aan de kracht van zijn wil? Wat hij verlangde, was toch ook de wil van de Grote Meester

- Vader en Schepper van het leven. Wie zou hem dan nog kunnen tegenhouden? De situatie was, vond hij, te ernstig. Hij wilde helpen. Hoe dan ook. Een bijdrage leveren aan het grote doel, waarvan ze in deze wereld zo waren doordrongen.

Hier was geen oorlog, geen geweld, geen haat - niets dat de harmonie kon verstoren.

Ze hadden geleerd dat handelen tegen de heilige orde de dood betekende. En toch was iedereen volkomen vrij. Wetten bestonden niet meer; die waren lang geleden afgeschaft, omdat ze overbodig waren geworden. Slechts één uitgangspunt was gebleven: het beginsel waaruit allen waren voortgekomen en waartoe zij zouden terugkeren - de deemoedige liefde.

De mensen van de aarde verlangden vurig naar die liefde, maar slaagden er niet in haar tot werkelijkheid te maken. Ze verkeerden in nood. Hij meende dat hij iets voor hen kon betekenen, met alles wat hij in zijn vele zonnejaren aan kennis en ervaring had opgedaan.

Hij klemde zijn handen in elkaar; de roep bleef helder.

De ontmoeting met vader

Terwijl hij in gedachten verzonken stond, kwam zijn vader op hem af en strekte zijn armen uit. Ze omhelsden en kusten elkaar uit vreugde over het weerzien. Glimlachend nam vader hem bij de arm en leidde hem in zijn woning: een soort iglo van geperst zand, die slechts uit één kamer bestond.

Geen meubelstukken, alleen vloer en wanden - verder niets. De vloer was het zachte warme zand van buiten en bood alle rust en comfort die men nodig had. Aan de oostzijde was een ronde opening tot aan de nok, waardoor het

licht ongestoord naar binnen viel. Daaruit konden ze zien dat de vijf achtergebleven manen alsmaar hoger stegen en inmiddels begonnen waren aan hun hemelse ballenspel.

Het gezicht van vader was lichtbruin en straalde warmte uit. Hij leek niet ouder dan toen hij hem voor het laatst had gezien, zo'n vijftig zonnejaren geleden. Niet dat er geen contact was. Vader en zoon brachten hun gedachten en gevoelens aan elkaar over wanneer ze dat wilden. Ze verschenen ook in elkaars dromen, wanneer de ander dat toeliet. Dat gold ook voor moeder, die reeds lang gestorven was. De dood had hun verbondenheid niet verbroken. Sterker nog, zijn band met moeder had zich na haar overlijden eigenlijk alleen maar verder verdiept.

De dood was geen grens, maar een hogere zaligheid - in een wereld vol dierbaren die hen waren voorgegaan. Toch had vader hem nu, bij hoge uitzondering, in levenden lijve verzocht te komen. Een behoefte die bij hem opkwam, omdat dit wel eens de laatste keer zou kunnen zijn. Er moest een cruciale beslissing worden genomen in een situatie die hij al lange tijd had zien aankomen. Hij wilde het besluit van zijn zoon begeleiden, hem inzicht bieden - zonder zijn keuze ook maar enigszins te beïnvloeden. Zijn vrijheid moest ten alle tijde worden gerespecteerd. De zoon glimlachte; hij wist waarom hij hier was.

Gebed en het begin van het gesprek

“Laten we gaan zitten en dit gesprek zegenen,” zei vader.

Samen baden ze tot de Grote Meester dat Hij hun Zijn wijsheid mocht schenken om de juiste beslissing te nemen.

“Ik heb er lang over nagedacht”, zei hij en keek zijn zoon aan.

“Ik blijf erbij dat ik het een groot risico vind. Ik weet niet

of dat risico opweegt tegen het mogelijke heil dat je de mensen zou kunnen brengen. Laat me je eerst schetsen in welke geestelijke toestand de mensen verkeren - de mensen waar jij zoveel van houdt. Dan begrijp je wat je daar te wachten staat.”

Zijn stem daalde; het huis hield de stilte vast.

De dood op aarde

Vader begon zijn verhaal.

“Het lijden dat de mensen op aarde doormaken, komt omdat de dood daar de scepter zwaait. Ze leven in een wereld die is afgebakend door de grenzen van de dood, waaruit geen ontsnapping mogelijk lijkt. Dood betekent voor hen het onherroepelijke einde van het leven en dat maakt hen angstig. In de korte tijd die hun gegund is, klampen ze zich eraan vast: ze smeken, aanbidden, haten, bespotten en beminnen hem. Kortom, ze zijn volledig in de ban van de dood.

In een poging te ontsnappen, verheerlijken ze zichzelf. Dat is hun manier om waarde toe te voegen aan hun materiële bestaan. Maar zo verstevigen ze juist de greep van de dood. De mensen voelen het. Uit angst en woede over hun gevangenschap keren ze zich tegen elkaar - en tegen zichzelf. En zo vernietigen ze uiteindelijk alles wat hen dierbaar is.”

Vader ging verder.

“Voor ons betekent de dood niets, omdat wij weten dat het leven geen dood kent. Het is oneindig. De oplossing lijkt eenvoudig: neem hun angst voor de dood weg, en ze zijn vrij. Die angst maakt hen blind, stom en afhankelijk. In hun onwetendheid verwarren ze de dood met het leven, omdat ze zich nergens anders mee bezighouden. Ze kennen het

leven niet en ook de dood niet. Kortom, ze kennen zichzelf niet.

Ze geloven alleen in het zichtbare en tastbare - en dat is niets anders dan de vergankelijkheid. Ze hechten zich aan hun lichamen, en aan alles wat daarmee samenhangt. Hun leven draait om het bevredigen van hun zintuigen. Dat is hun gevangenis.

Dat het lichaam slechts een tijdelijke verblijfplaats is van het ware leven - dat weten ze niet, en willen ze ook niet geloven. Zo jaagt iedereen zijn eigen verlangens na, zonder rekening te houden met de ander. Je kunt je voorstellen dat er onderling veel strijd, weerstand en angst moet zijn. Daarbij is alles geoorloofd, zelfs tot het doden van de medemens aan toe."

Vader zweeg. Buiten viel er een lichte schaduw toen de grote maan de centrale zon passeerde. De lucht kleurde van wit naar magenta naar zacht roze.

De zoon keek zijn vader aan. Hij was geschokt. De gedachte aan al dat lijden - aan een leven dat geen leven was, maar een uitzichtloze strijd - ontroerde hem diep. Tranen van medelijden rolden over zijn wangen. Vader pakte zijn hand en begon hem zachtjes te strelen.

Toen de zoon weer bij zinnen was zei hij zacht: "Dat moet de hel zijn, vader - een plek waar de veroemde geesten volledig vrij spel hebben."

"Dat is het in zekere zin ook", zei vader, "de mensen is alle macht ontnomen over de natuur, omdat zij de wil van de God, die wij de Grote Meester noemen, niet accepteren. Ze kennen Hem niet en denken dat ze het helemaal alleen moeten doen en storten zich daardoor van de ene ellende in de andere."

"Maar hoe heeft het dan zover kunnen komen? Waar is

de liefde van onze Grote Meester die ze toch in een ogenblik zou kunnen verlossen uit hun lijden?” vroeg de zoon.

“Dat is precies wat mensen zich ook afvragen. Ze concluderen dan dat God niet bestaat - want een liefdevolle God zou zoveel ellende nooit toestaan. Maar ze vergissen zich. Hun misère is niet Gods wil, maar hun eigen wil. En die wil is vrij. Altijd. Ik zal je uitleggen waarom.”

De oorsprong van het leven en de liefde

Vader draaide zijn hoofd en keek door het ronde gat van zijn woning alsof hij wachtte op een sein om verder te gaan.

“God was, is en zal zijn tot in alle eeuwigheden der eeuwigheden. Hij is de enige macht en kracht, en buiten Hem kan niets bestaan. Hij is de eeuwige oerkracht waarvan wij allen tot in het diepste van ons wezen zijn doordrongen. Toch is het niet alleen Gods macht en kracht die tot schepping leidde. Het was de liefde die Hem daartoe bewoog. De liefde is het deemoedige hart van God - door Hem Zelf de Zoon genoemd.

God voelde bij de liefde een groot geluk in Hem opkomen en gaf Zich volkomen over aan Zijn Zoon. Tussen hen ontstond een heilige band, die al Zijn oerkrachten bundelde tot in de oneindigheid. Door het samensmelten van al Zijn krachten ontstond een allesdoordringende warmte - zoals liefde altijd warmte voortbrengt.

Om echter niet aan de hitte te bezwijken, sprak God in al Zijn wijsheid de verlossende Woorden: “*Er zij licht.*” En er was licht.

Zo werd al het geestelijke leven uit God verlicht - en tot leven gewekt. Vandaar dat God ook het *Woord* wordt genoemd, omdat Zijn Woord de oorzaak is van het ontstaan van het leven uit Hem. Dat Woord is de Liefde zelf. Door

Zijn Zoon werd God één met de Liefde. En zo werd elke daad van Hem een daad van liefde.

Hieruit volgt een andere les: uit de warmte van liefde ontstaat licht - de wijsheid van God en dus is liefde de enige weg naar goddelijk inzicht. Voor ons is dit vanzelfsprekend. Voor de mensen op aarde blijft het een mysterie.”

De zoon ademde langzaam uit; hij herkende de bron van het leven.

Vrije wil en de Wet van liefde

Vader ging verder.

“God genoot van de liefde en straalde letterlijk van geluk. Om Zijn werk compleet te maken, wilde Hij dat ook anderen net zo van de liefde konden genieten als Hijzelf. Daarop schiep God drie engelen: twee kleinere en een grote.

De grote engel, Lucifer geheten, straalde bijna even helder als God Zelf. De engelen waren zich nog niet bewust van hun bestaan, noch van de liefde van hun Schepper. Hun bewustzijn leek op dat van een embryo in de moederschoot.

Om zichzelf én hun Schepper te leren kennen, gaf Hij hun - naar Zijn evenbeeld - het zelfbeschikkingsrecht: een vrije wil. Ook legde Hij het *Woord* in hun harten - onuitwisbaar, tot in eeuwigheid.

Zo werd het Woord tot *Wet*. En de *Wet - is Liefde*.

Hun werd gevraagd de Wet te volgen. Zo zouden ze zich bewust worden van hun ware wezen - dat enkel uit liefde bestaat. Dan delen ze in Gods glorie en worden één met Zijn macht en kracht. Dat is Gods belofte - aan al wat leeft.

“Vader, vergeef me mijn onderbreking - maar mag ik een vraag stellen?” vroeg de zoon.

Vader knikte.

“Ik zie hier iets tegenstrijdigs. *Zijn we werkelijk vrij als*

liefde een wet is? Wordt liefde dan niet opgelegd - onder dreiging van de dood? Wat is de liefde als zij ons wordt opgelegd en welke waarde kunnen wij nog aan onze vrijheid hechten? Zijn de angsten van de mensen dan niet terecht? En is het dan niet begrijpelijk dat zij zich tot de dood wenden, in de hoop op bevrijding?"

Vader glimlachte. Hij wist dat het antwoord al in de ziel van zijn zoon lag. De reden om ze toch te stellen was dan ook niet uit eigenbelang. Zijn zoon verwachtte van hem een antwoord uit liefde.

Elke uiting van liefde - waar ook in het universum - vindt haar weg naar wie haar wil ontvangen. Ze vergaat nooit, maar groeit als een tak aan de levensboom, tot zij het hele zichtbare en onzichtbare leven omvat. Vader keek hem veel betekenend aan, en gaf hem wat hij wilde.

"Schepping is geen noodzaak. Zij is een vrije uitdrukking van Gods oneindige Liefde en Zaligheid. Er is immers niemand die God kan dwingen om al dan niet te scheppen.

Voor God is de Wet geen beperking, maar de hoogste vorm van vrijheid. Hij kent geen grens in zijn handelen en geen beperking van Zijn wil. De Wet is de volmaakte uitdrukking van wie Hij is: liefde.

De Wet werd de engelen daarom ook niet opgelegd om hen te beperken, maar om hen bewust te maken van wie zij werkelijk zijn. De innerlijke strijd - tussen de Wet gehoorzamen en haar willen overtreden - bracht, met uitzondering van de grootste, de engelen tot volle wasdom.

Deze tegengestelde krachten kwamen elkaar steeds opnieuw weer tegen als in een cirkel. Keer op keer vochten ze daar een existentiële strijd uit. En telkens overwon de liefde. Zo werden deze engelen gevormd tot volkomen vrije en zelfbewuste wezens - in staat tot scheppen, zoals God Zelf.

De Wet is de weg. Liefde het doel. En uiteindelijk: zijn ze één."

De zoon boog voor de woorden van zijn vader en kuste zijn hand.

Lucifer en de val uit het Licht

Vader keek hem aan met een warme blik en vervolgde zijn verhaal.

"De grootste van de drie engelen, Lucifer, had de cirkel van liefde verlaten. Toen God hem een klein vlammetje van Zijn eeuwige liefde voorhield en hem opdroeg het te aanbidden, kon Lucifer niet geloven dat hij zich moest buigen voor zoiets kleins. Hij voelde zich ver verheven boven dat nietszeggende vlammetje.

Hij weigerde. In zijn woede probeerde hij God en de liefde te vernietigen. God ontstak in een oneindige *toorn* over de ongehoorzaamheid van Lucifer en wierp hem, met alles wat hij had geschapen, in de diepste afgrond van eeuwige duisternis.

De mensen op aarde begrijpen Gods toorn vaak verkeerd. Zij denken dat God daarmee iemand kwaad wil doen, dat Hij straft. Dat is niet zo. Gods toorn komt niet voort uit een wil tot bestraffing, maar uit het feit dat Zijn liefde - het leven zelf - wordt aangevallen. Want leven komt voort uit liefde en is liefde. Wie de liefde probeert te vernietigen, vernietigt het leven en daarmee zichzelf.

Gods toorn is daarom geen daad tegen de mens, maar de onvermijdelijke weerstand van de liefde tegen haar eigen vernietiging. Zo beschermt God het leven: niet door te straffen, maar doordat liefde zich niet laat vernietigen.

Een van de zonnen scheen recht door het raam en ondertussen gleden twee manen, als schimmen, onder de horizon.

De traan van God en het ontstaan van de aarde

“Zoals Zijn liefde oneindig is, zo ook Zijn genade. Eeuwigheden van eeuwigheden gingen voorbij toen Lucifer eindelijk spijt kreeg van zijn daad. Hij vreesde dat hem het leven zou worden afgenomen en in de meest uitzichtloze toestand verlangde hij ernaar om door God totaal te worden vernietigd.

Toen wendde de Liefde - Zijn Zoon - zich tot God en vroeg Hem medelijden te hebben met Lucifer. God liet zich niet weerhouden van Zijn toorn, maar deed de liefde een voorstel.

“Als jij Lucifers schuld op je neemt, zal Ik haar sparen,” zei Hij.

De Liefde, oneindig en zuiver, aanvaardde het aanbod met vreugde en dankte God met heel Zijn wezen voor Zijn genade.

God kwam weer tot Lucifer en toonde hem nogmaals het matte vlammetje en vroeg of hij wilde buigen voor de deemoedige liefde. Lucifer beseftte dat nu God hem hier in deze duistere leegte kwam opzoeken, Zijn Liefde verder reikte dan Zijn toorn. Hij boog voor het kleine vlammetje en vroeg God om genade en om een plek waar hij rust zou mogen vinden.

Er rolde een traan van medelijden uit de liefde van God. Deze traan werd tot een grote zee van erbarmen, en de liefde ademde over dit grote water. Het water splitste zich in ontelbare druppels en het kleine vlammetje werd steeds groter en groter en laaide op in elke druppel.

Daaruit ontstonden talloze zonnen en uit deze zonnen ontstonden weer planeten en uit deze planeten hun manen. Vanuit het midden van Gods traan dreef de aarde op Lucifer

toe en de Liefde zegende haar. De aarde was de rustplek die God voor Lucifer had gereserveerd en van daaruit zou hij kunnen terugkeren in Zijn heilige schoot.

In meer tastbare zin betekende dit het volgende. Alle krachten, ideeën en schepsels van Lucifer werden zodanig met elkaar geassocieerd en samengeperst dat zij niet langer konden ontsnappen naar een vrij, zelfstandig bestaan. Vanaf dat moment waren zij gebonden aan de materiële wetten van het universum. Binnen die begrenzing bleef de liefde werkzaam, verborgen maar aanwezig. Zo begon een weg van loutering, totdat zij hun bestemming opnieuw konden herkennen en terugkeren tot een vrije, geestelijke vorm.”

Buiten begon de wind op te steken. Een zandstorm was op komst. De zoon keek uit het raam en zag een windhoos langs de woning trekken. Ze konden als ze wilden de storm tot bedaren brengen, maar ze voelden geen noodzaak. Het zou niet lang duren. De natuur had dit nodig. Ook zij moest zich reinigen.

Adam en Eva

Vader pakte de draad weer op.

“De volgende fase in Gods schepping was de *mens*.

God schiep Adam. De geest van Lucifer, gelouterd en getemperd, vormde zich tot de eerste mens: Adam. De mens is het uiteindelijke doel van de schepping. Het laatste stadium van de geestelijke reis door de materie.

God gaf Adam de macht over het gehele universum die hij naar zijn eigen inzichten kon besturen. Het geestelijke leven in en buiten de materie was voor Adam even zichtbaar en voelbaar als de materie in al haar vormen zelf.

Adam doorzag de geheimen van de natuur, want hij sprak met God - en daarmee ook met alles wat uit God

voortkwam. Toch moest Adam nog drie keer een beproeving ondergaan om zich te sterken in zijn liefde tot God. Adam was zich daarvan bewust, maar hij voelde zich in zijn menselijke gedaante anders dan in zijn bestaan als Lucifer. In Lucifer waren alle tegenstellingen verenigd. Bij Adam niet.

Hij voelde zich eenzaam.

God kreeg medelijden en bood Adam de mogelijkheid de tegenstellingen te overwinnen door uit hem, Eva, zijn vrouw, te scheppen. Hij nam de kiem van het kwaad, die in Lucifer lag, uit Adam en plaatste die in Eva. Zo kon Adam, door zijn liefde voor Eva, ook zijn eigen kwaad overwinnen. Adam was blij met zijn vrouw en hield zielsveel van haar en in die liefde waren zij één.

De eerste test volgde snel. Ze leefden in het paradijs waar ze zowel God als elkaar lief hadden. Daar zouden ze tot in de eeuwigheid verder leven als ze God zouden gehoorzamen. Om zich daarvan te vergewissen had Hij in het paradijs twee bomen geplaatst. De boom van de kennis van het goed en het kwaad en die van het eeuwige leven.

God verbood hen te eten van de vruchten, want die zouden leiden tot zekere dood. De slang - het kwaad dat in Eva was geplaatst - verleidde haar tot het eten van een vrucht van de boom van het goed en het kwaad. Hij hield Eva voor dat ze daardoor gelijk zou worden aan God.

Net als Lucifer verkeerde ook Eva in de veronderstelling dat zij de macht en kracht van God zou kunnen evenaren en uiteindelijk overtreffen. Adam die meer van zijn vrouw hield dan van God, liet zich op zijn beurt verleiden door Eva om hetzelfde te doen.

Als ze in een dergelijke toestand ook van de boom van het eeuwige leven zouden eten, was de ramp niet te overzien. Daarom verbande God hen naar een ander deel van

het paradijs. Wel nam God hen enkele verworvenheden af. Ze verloren hun inzicht in de verborgen samenhang van de schepping en moesten arbeid verrichten om in hun dagelijkse kost te voorzien.”

Het licht door de opening tekende een cirkel om hen heen.

Kaïn en Abel, en de verdwijning van Gods nabijheid

“In dat nieuwe, afgescheiden deel van het paradijs leefden Adam en Eva verder en kregen twee zonen; Kaïn en Abel.

Op een dag liep Adam langs een struik met vruchten. Hij proefde er een paar van, terwijl hij wist dat deze plant niet door God was gezegend. Adam vond de vruchten van de struik erg lekker en raakte in een roes. Hij besloot om ook wat van de vruchten mee te nemen naar zijn familie, die door ervan te eten, behalve Abel die op het land aan het werk was, ook in een roes raakten. Deze roes maakte dat ze zich door wellust gedreven aan elkaar vergrepen.

Toen Abel naar huis terugkeerde trof hij zijn familie slapend aan en besepte meteen wat er gebeurd was. Abel kon zijn ogen niet geloven en weende. God was ditmaal zonder pardon en stuurde de hele familie uit het paradijs en ontnam hen, met uitzondering van Abel, alle bijzondere eigenschappen. Nadat Kaïn zijn broer had vermoord, leerde de mens het ware gewicht van het bestaan kennen, zonder de directe nabijheid van Gods liefde.”

De zoon sloeg zijn blik neer.

De komst van de Zoon

“God had echter veel geduld en was met het lot van de mensen begaan. Zijn grootste daad - de uiteindelijke verlossing - moest nog komen. Toen God zag dat de mensheid, zelfs met lichte dwang via wetten, steeds verder van Hem afdwaalde, zond Hij Zijn Zoon - de Liefde - in menselijke gedaante naar de aarde.

Hij nam Adams fouten op zich. Ook Hij werd door Lucifer beproefd - maar bleef standvastig. Zo voltooide Hij het werk dat Adam niet had kunnen afmaken en verloste hem van zijn schuld.

Opdat ook de mensheid verlost zou worden van het juk van Adam, verkondigde de Zoon: *“Ik ben het Licht, de Weg, de Waarheid en het Leven. Wie in Mij gelooft en naar Mijn leer leeft heeft het eeuwige leven reeds in zich en zal de dood niet zien noch voelen.”*

De Zoon maakte duidelijk dat liefde de enige weg is naar verlossing. Hij kwam niet om de Wet te vervangen - Wet en liefde blijven één - maar om haar te zien voor wat zij is: liefde.

Als leidraad gaf Hij de mensheid twee eenvoudige geboden, waarin alles werd samengevat: *“Heb God lief boven alles, en uw naaste als uzelf.”*

Zo begon een nieuw tijdperk.

Maar de mensen geloofden Hem niet, omdat zij meer van de wereld hielden dan van hun Schepper. Ze besloten Hem aan de dood uit te leveren en sloegen hem aan het kruis van de materie. Zijn lijden en sterven vormden de ultieme beproeving van Zijn Liefde. Met Zijn wederopstanding liet Hij zien dat de dood niet bestaat en wij allen geroepen zijn tot het eeuwige leven.”

Even viel er een stilte. Vader zette twee glazen water voor

hen neer. Er was geen kraan of een put waar men water haalde. Water - of wat men ook verlangde - werd gevormd door een enkele gerichte wil. Het transformeren van materie in iedere gewenste vorm of samenstelling was voor de bewoners van deze planeet de gewoonste zaak van de wereld.

Alle ingrediënten die ze daarvoor nodig hadden, waren reeds alom aanwezig. Zelfs verplaatsing van de ene plek naar de andere kostte hen geen enkele moeite. Ze konden naar believen iedere gedaante aannemen en zich desgewenst op meerdere plaatsen tegelijk bevinden.

Waarom de aarde het meest geliefd is

Vader sprak op rustige toon verder: "Nu kom ik tot het laatste, en misschien wel het belangrijkste punt. De aarde is Gods dierbaarste planeet. De mensen op die planeet liggen Hem het meest na aan het hart. Zij zijn de ware kinderen van God. Want Hij verbande Lucifer, de grootste en meest geliefde engel, naar de aarde. De aarde kent de zwaarste beproevingen, omdat de geest van Lucifer daar in volle kracht in de mensen werkzaam is. Hij oefent er zijn invloed uit en doet wat hij altijd doet: het leven aan zich proberen te onderwerpen.

Lucifers macht is echter beperkt. Op werelden ver van de aarde, zoals de onze, is zijn invloed grotendeels verdwenen - als ze al voelbaar is. Dat ook wij in stoffelijke lichamen leven, verradt zijn aanwezigheid, maar zijn geest is zodanig verzwakt dat zijn invloed ons nauwelijks verstoort.

Maar dat betekent dat onze loutering veel trager verloopt, aangezien wij van Lucifer weinig tot geen weerstand ondervinden. De drang om Gods wetten te overtreden kennen wij eigenlijk niet. Daarom is het geen grote

verdienste dat wij hier uitsluitend Gods geboden volgen. Onze vrijheid is in die zin begrensd. De mensen op aarde moeten het kwaad, oftewel Lucifer, in zichzelf overwinnen. Die overwinning levert hen het *kindschap van God* op. Dat betekent: de hoogste zaligheid in de hemelen - en de meest innige verbondenheid met Zijn liefde. Dan is men één met God.

Uit verlangen tot hun ware zelf door te dringen en de deemoedige liefde van God in alle vrijheid te leren kennen, kiezen wezens van veel andere planeten ervoor om op aarde te incarneren. Daar hopen ze, te midden van de beproevingen, één te worden met God.”

Vaders grijze haren glansden als zilver in het zachte licht.

Wat het betekent om mens te worden

“Als je de mensen wilt helpen - zoals je verlangt - moet je weten welke zware beproevingen je te wachten staan. Weet dat er maar één manier is om tot die wereld toe te treden: je moet er één van hen worden. Dat betekent dat je afstand moet nemen van de ervaring en kennis die je hier hebt opgedaan. Je zult alles vergeten: wie je bent. Waar je vandaan komt. Waarom je kwam.

De reden daarvoor is dat je anders niet vrij bent in je nieuwe wereld. Je begint opnieuw. Zonder ons. Zonder de aanwezigheid van God. Zonder zekerheid dat liefde bestaat. Eigenschappen van jezelf die hier geen belemmeringen vormen zullen daar voor allerlei problemen kunnen zorgen. Je ware aard zal op de proef worden gesteld en aan verleidingen worden blootgesteld die zo krachtig zijn, dat er geen garantie bestaat dat je niet zult bezwijken.

Daarmee rijst tevens de vraag of je ooit weer zult

kunnen terugkeren naar onze wereld. En als je niet terugkeert, wacht je een lange weg - een tocht van eeuwigheden - om opnieuw tot hier te geraken. We zullen je volgen, maar we mogen je niet sturen. Vrije wil is het heiligdom van het leven - en zelfs God tast dat niet aan. Maar dat betekent ook dat je helemaal alleen je keuzes zal moeten maken.“

En nu wilde de zoon naar een wereld waar liefde niet als een vanzelfsprekendheid werd ervaren. Daar heerst zo'n diepe onwetendheid, dat zij - en misschien ook hij - daaraan ten onder kunnen gaan.

“Ik weet wat je bedoelt,” zei de zoon, “je bent bang mij te verliezen.”

“Angst is niet de reden van dit gesprek mijn jongen,” antwoordde vader kalm. “Ik heb er vertrouwen in dat je uiteindelijk weer zult terugkeren. Waar het om gaat, is of het motief van je verzoek wel zuiver is. Je zegt dat je daar de mensen wilt helpen, omdat ze zo lijden. Dat is nobel en dat is ook wat de liefde ons ingeeft. Maar de vraag is of je de mensen wel kunt helpen. Iedereen heeft zijn eigen weg te gaan en iedereen krijgt de tijd die bij hem of haar past om tot inzicht te komen. Inmenging van buitenaf, hoe goed ook bedoeld, is niet altijd gewenst.”

“Maar vader,” riep hij, “wij kunnen alleen maar van een afstand de zaak beoordelen en in het gunstigste geval daaraan een positieve wending geven door de mensen de juiste ingevingen aan te reiken die hun verder zouden kunnen helpen. Als ik onder hen ben, ben ik één van hen. Dan kan ik op dingen wijzen die ik hier heb geleerd waardoor er een sneller inzicht ontstaat.”

“Vergeet niet dat je alle kennis en wijsheid die je hier hebt opgedaan, daar niets waard zullen zijn”, zei vader, “ook weet je niet of je er wel aan toekomt om anderen te helpen. Misschien nemen je eigen beslommeringen je zodanig in

beslag, dat je daar al genoeg aan hebt. Zijn er in het verleden niet de nodige dapperen geweest die de mensen daar in de juiste richting hebben proberen te sturen? Wat denk je daaraan te kunnen toevoegen?”

Hij moest het antwoord schuldig blijven. Logisch gezien stond zijn vader in zijn recht. Wat zou hij kunnen betekenen voor die mensen, terwijl er al zoveel vergelijkbare pogingen in het verleden waren ondernomen? Was het niet gewoon zaak om geduld te hebben en te vertrouwen dat het goed zou komen - zoals de Grote Meester had beloofd?

Twijfel, motieven en de roep van binnenuit

De werkelijkheid die zijn vader had geschetst, dwong hem ertoe een keuze te maken. Twijfel sloop

binnen. Onzekerheid daalde op hem neer. Een gevoel dat hij in lange tijd niet had gekend.

“Was het werkelijk een zinloze missie?” vroeg hij zich af.

Hij kon het zich niet voorstellen, dan zou hij zijn grootste droom moeten laten varen. Toch dreigde die droom door de twijfel uiteen te spatten. Hij boog het hoofd en probeerde de dingen anders te zien. Wat dacht hij eigenlijk? Dat hij in z'n eentje een wereld kon redden van de ondergang? Nee, dat wist hij maar al te goed. Zijn enige drijfveer was de liefde die hij voor deze mensen voelde. Was dat dan niet genoeg? Was liefde niet reden genoeg?

Zijn verlangen om onder hen te zijn werd, ondanks zijn vaders woorden, alleen maar sterker. Tegelijkertijd wist hij: objectief gezien was zijn missie niet nodig. Alles zou verlopen zoals het al was voorgezgd. Waarom zou hij dan alles wat hij had opgebouwd, riskeren - om weer helemaal opnieuw te beginnen?

Langzaam begon hij te beseffen dat er maar één reden was om te gaan. Dat was: antwoorden aan de roep die inmiddels als een heldere klank zijn binnenste vulde. Het kindschap van God. Daarmee zou alles op zijn plaats vallen. Een kind van God zijn - door Hem en de mensen lief te hebben. Dan zouden weg en doel samenvallen.

De stilte tussen hen werd dieper.

In kleermakerszit, hun lange gewaden tot over hun knieën gedrapeerd, zaten de vader en zoon lange tijd tegenover elkaar.

De witte schaduw: laatste beproeving

“Ik denk dat ik het weet,” zei de zoon.

“Dat denk ik ook,” zei vader rustig.

“Nu je zeker denkt te zijn van je zaak, is het tijd voor de laatste test: de *“witte schaduw”*, zoals wij die noemen. Als je deze doorstaat, verdwijnt de laatste innerlijke weerstand tegen je besluit. Je wordt je bewust van je verborgen ik - je schaduw.

Net als bij de door God geschapen engelen wordt het bewustzijn opgebouwd als in een cirkel waar tegengestelde krachten elkaar steeds weer tegenkomen. Die schaduw is de tegenkracht in de cirkel, die telkens strijdt met jouw liefde. Het is de bedoeling dat het licht ook daarin doordringt. Dat is nodig om je wil met volledig bewustzijn te kunnen bepalen.”

Hij keek naar zijn vader en glimlachte. Was hij er klaar voor? In zijn hart wist hij van wel.

Beiden sloten de ogen.

Vader legde zijn handen op zijn schouders. Een diepe trilling trok door zijn lichaam, alsof de wereld onder zijn

voeten begon te beven. Beelden en gevoelens overspoelden hem - alsof het andere leven zich al aan hem voltrok.

Door vaders sterke verbeelding werden de spanningen op aarde direct voelbaar. Emoties troffen hem die in zijn wereld niet bestonden. Zelfs niet toen hij zich intensief op de aarde had gericht. Hij had hen in gedachten een constante stroom liefde toegestuurd, om hun lijden te verzachten. Wat hij daarbij ervoer, gaf hem inzicht in de strijd die daar woedde. Telkens opnieuw kwam hij tot dezelfde conclusie: ze wisten niet wat er werkelijk speelde. Dat gemis wilde hij aanvullen - koste wat het kost - opdat hun lijden zou eindigen.

De beelden die hij nu zag waren echter van een heel andere orde. Hij werd meegesleurd in een storm van emoties die aan alle zijden door hem heen raasden en aan hem trokken. Er viel geen enkele houvast te vinden.

Flarden flitsten door hem heen als hallucinaties. Geluiden klonken als echo's uit een brekend hoofd. Hij hoorde zijn eigen stem roepen - maar herkende haar niet meer. Hij was volledig overgeleverd aan de willekeur van onbekende krachten en vocht verwoed tegen machten die hem probeerden te overheersen. Het was net of hij uit elkaar werd gescheurd. Hij voelde dat hij de grip verloor, en duisternis kroop zijn ziel binnen.

Er ontstond iets wat op waanzin leek - hij kon niet meer onderscheiden wat van hemzelf was en wat niet. Alsof hij uiteenrafelde tussen droom en nachtmerrie, tussen geestelijke beproeving en het verlies van zijn eigen ik.

Even leek hij zelfs niet meer te bestaan - slechts een stroom impulsen zonder kern, zonder richting, zonder zelf. Hij kon alleen nog vallen, of loslaten.

Van het ene op het andere moment was het stil in hem. Niets meer. Het werd koud en kil. Een oneindige leegte

strekte zich uit. De bodem onder hem brokkelde af - en hij keek in een peilloos zwart gat. Er was geen ontkomen aan. Hij werd opgeslokt en viel, eindeloos diep, in het niets. Alle wegen naar zijn huidige wereld waren afgesloten. Een eeuwigheid leek voorbij te gaan. Hij werd wanhopig. De liefde, de warmte - alles was weg.

Toen klonk een diepe, spottende stem: “Durf jij het werkelijk tegen mij op te nemen, kind? Zorg eerst maar dat je uit dat gat kruipt.”

Een kille lach vulde de leegte. En terwijl die wegebde in de oneindigheid, sleurde hij alle hoop met zich mee.

Weer verstreek een eeuwigheid, tot hij zich een roep herinnerde - een heldere klank die hem ooit had doordrongen: “*Het kindschap van God.*”

En hij schreeuwde uit alle macht: “*God help mij.*”

Het woord viel als vuur in de diepte.

De beslissing

Op datzelfde ogenblik keerde hij terug. Zijn vaders handen gleden van zijn schouders, en hij gloeide van top tot teen. Het heilige vuur van zijn liefde voor de mensen - en zijn diepe verlangen om één te zijn met God - vulde zijn wezen. Dát was de weg. De enige weg om Lucifer het hoofd te bieden. Hij draaide zich om, keek zijn vader veelbetekenend aan en zei: “*Ik doe het.*”

Vader knikte; er hoefde niets meer gezegd te worden.

Het afscheid en de overgang

“Laten we samen de Grote Meester aanroepen en Hem vragen je bij te staan,” zei vader.

Ze grepen elkaars handen en zonken weg in een diepe

stilte. De liefde van zijn vader verwarmde hem tot in elke vezel van zijn lichaam. Toen trok langzaam de kou binnen.

“Je geest is al onderweg,” fluisterde vader.

“Ze zal je lichaam spoedig achter zich laten.”

Hij omhelsde hem en sprak zijn laatste woorden: *“Ik hou van je tot in de eeuwigheid.”*

HERINNERINGEN

FANTASIE, VERBONDENHEID
EN VERLIES VAN ONSCHULD

Geboorte

Zestien jaar na de Tweede Wereldoorlog werd ik geboren in een dorp in de zuidoosthoek van Drenthe, Nederland, vlakbij de Duitse grens. Ik was het eerste kind van het gezin en het eerste kleinkind aan moeders kant. Twee en drie jaar later kwamen mijn twee zusjes.

Als ik terugdenk aan mijn kindertijd, zijn er een paar herinneringen die zich steeds opnieuw aandienen.

Fantasie en paradijselijke ervaring

Ik had een levendige fantasie. Urenlang kon ik in bed liggen, dromend over hoe de wereld eruit zou moeten zien. Het waren kinderlijke fantasieën over een betere wereld waarin iedereen vooral gelukkig zou zijn. Ik stelde me een leven voor in een groot pretpark, met zelfbedachte attracties waarin ik me volledig kon verliezen. De inspiratie kwam van het Ponypark Slagharen, waar we 's zomers op vakantie gingen.

Ik vond het daar zo mooi dat ik weken van tevoren 's nachts niet kon slapen van de spanning. We huurden een huisje en kregen er een pony met een wagen bij. De wagen gebruikten we nauwelijks, want het was vooral de pony die ik wilde. Je moest wel een beetje geluk hebben, want er waren ook trage en koppige beesten bij. Als je pech had, kon je ruilen en dan hoopte je op een wat fanatieker paardje.

Ik kon al rijden, dat had ik bij de boer tegenover ons geleerd. Met andere kinderen uit het park trok ik eropuit. We reden het hele terrein over. Alsof we echte cowboys waren. Naast het vakantiepark lag het pretpark - voor ons de kermis. We mochten er de hele vakantie gratis in, wat voelde als een voorrecht.

Voor mij kwam dit het dichtst bij het paradijs dat ik als kind kon bedenken. Ik was ervan overtuigd dat er een wereld bestond waarin iedereen gelukkig kon zijn. In bed borduurde ik daarop voort, en voelde me zalig bij de gedachte hoe we het nóg mooier konden maken.

Gedachten lezen en morele zuiverheid

Naast mijn fantasieën over geluk had ik nog een andere diepe overtuiging.

Als kind dacht ik dat mensen mijn gedachten konden lezen. Liegen was er niet bij, zelfs niet in mijn gedachten. Ik hield mijn denkwereld strak in de hand, anders kon ik in de problemen komen.

Voor mij voelde het alsof we allemaal transparant waren voor elkaar, alsof gevoelens en gedachten gedeeld eigendom waren. Ik merkte echter gaandeweg dat ik alleen stond in die beleving. Niemand leek zich druk te maken over wat men dacht of zei.

Als mensen niet de waarheid spraken, was ik verbaasd.

Ik vroeg me af of anderen dat dan niet zouden merken. Maar meestal was dat niet zo.

Met de jaren verdween het idee zuiver te moeten zijn in mijn gedachten. Ik hoefde me niet meer te verantwoorden. Toch gaf het geen voldoening. Met het loslaten van die zuiverheid verdween ook de verbondenheid. Het voelde alsof er iets doofde - een innerlijk licht, onzichtbaar voor de wereld, maar onmiskenbaar voor mij.

De vrijheid die ik ervoor terugkreeg, miste de geborgenheid van het innerlijk samenzijn. Uiteindelijk zocht ik opnieuw de verbondenheid van het begin, dat ik als kind zo intens had ervaren. Maar de helderheid van mijn gevoelens was verdwenen. Het verstand had mij op een dwaalspoor gebracht.

Te veel twijfels waren mijn denken binnengesloten. Die weg was afgesloten. Enkel de herinnering bleef - alsof ik had gegeten van de boom van goed en kwaad, en eerst moest “sterven” om ooit terug te keren naar de eenheid.

Spirituele herinnering en planetaire afkomst

Als kind had ik al vroeg het gevoel dat ik van een andere planeet afkomstig was. Ik had geen concrete herinneringen, maar wellicht was de onderlinge verbondenheid die ik aanvankelijk voelde nog een echo van het leven daar.

Het was geen helder inzicht. Vaak genoeg verwierp ik het idee van een vorig bestaan en deed het af als fantasie. Toch bleef het me bezighouden - bewust en onbewust. Het hielp me op momenten van twijfel en onzekerheid. Dan kon ik geloven dat mijn bestaan hier slechts tijdelijk was. Dat ik als een reiziger door dit leven trok, om de ervaringen op te doen die bij mij pasten. Er was een plan - of in elk

geval een richting - en zolang ik dat voelde, had ik een houvast.

Zaad van verlangen

Deze herinneringen - aan verbondenheid, aan innerlijke helderheid, aan een andere oorsprong - droegen het zaad van een verlangen dat me nooit meer heeft verlaten. Een heimwee naar het licht van het begin.

DE VERLOREN ZOON

OP DRIFT IN EEN PARIJSE NACHT

Weggelopen van huis

Twee weken na mijn zestiende verjaardag kwam ik op een zaterdagavond thuis van het café. Tot mijn verbazing zat mijn vader op me te wachten - iets wat hij nooit deed. Ik was volgens hem veel te laat. Ik had geen zin in zijn verwijten en beet van me af. We kregen ruzie. Binnen een paar minuten escaleerde het volledig.

Het ging al een hele tijd slecht tussen mijn vader en mij en we spraken elkaar nauwelijks. Als er al werd gepraat, dan was het meestal op hoge toon en lagen de wederzijdse verwijten op het puntje van de tong. Dat ik zogenaamd te laat was, kon me niets schelen - ik deed sowieso waar ik zin in had.

Op een gegeven moment zei hij: "Als je niet wilt luisteren, dan ga je maar weg."

De indruk dat ik hier niet thuishoorde, had zich al langer in mij vastgezet. In stiltes, blikken, onuitgesproken woorden groeide een knagend gevoel van afwijzing. Het

maakte me opstandig, maar ook verdrietig. Nu sprak hij het voor het eerst uit.

Er was niets tussen ons: geen gevoel, geen begrip of waardering, slechts een grote innerlijke leegte.

Ik dacht: "Als jij wilt dat ik wegga dan doe ik dat."

Ik zei: "Dat is goed."

Boos liep ik naar boven. Nu ging het gebeuren. Er was geen weg meer terug. Ik zocht in mijn bureau. Daar zou mijn paspoort moeten liggen. Ik stopte het in mijn jaszak. Vervolgens, pakte ik het laatste geld dat ik had - zo'n 25 gulden. Zonder nog iets te zeggen liep ik naar beneden en stapte de deur uit.

De eerste nacht

Het was al ver na middernacht. Ik liep richting Schoonebeek en probeerde te liften, maar de weg was verlaten. Net buiten het dorp, richting Coevorden, kreeg ik toch een lift. Toen ik in de auto stapte, voelde ik iets wat op bevrijding leek. Alsof ik een grens overstak. De wereld waar ik vandaan kwam lag plots ver achter me.

Hij zette me af bij jeugdsociëteit Parallaxis, waar nog licht brandde. Binnen zaten drie mannen aan de bar, jointjes rokend. De zoete geur van hash hing in de ruimte. Uit de speakers klonk *Station to Station* van David Bowie.

Ik vroeg hoelang ze nog open bleven, maar dit was het laatste rondje. Daarna gingen ze sluiten. Ik ging weer op pad. De stoot adrenaline van het verhitte gesprek en mijn drastische besluit was inmiddels uitgewerkt. De vermoeidheid sloeg toe.

Onder het viaduct over de N34 probeerde ik wat te slapen. Zonder deken of slaapzak viel dat niet mee - het was half maart. Maar erg lang hoefde ik niet te blijven liggen: het

begon al snel te schemeren. Een nieuwe dag gloorde aan de horizon. Zondagochtend.

De tocht zuidwaarts

Ik klom boven op het viaduct en liep richting Hardenberg. Geen auto te bekennen. De ontelbare witte streepjes in het midden van het donkere asfalt wezen me de weg.

Onbestemd en onverwacht had ik een stap in de grote wijde wereld gezet.

Mijn gedachten dwaalden terug naar gisteravond. Ik was nog steeds woedend. Dit keer zou hij het voelen: ik kwam niet meer terug. Het voelde als een geestelijk handje drukken op afstand: ik zou niet toegeven. Maar met mijn vastbeslotenheid kwam ook twijfel - een stemmetje dat fluisterde dat ik misschien toch te ver ging. Ik kon ook naar huis gaan. Maar wat dan?

Er zou niets veranderen. Enkel een eeuwige herhaling van zetten, waarbij ik steeds mijn gevoelens op het hakblok legde. Ik had er geen zin meer in. Het moest een keer afgelopen zijn.

Als ik er niet meer was, zou hij misschien wel spijt krijgen van zijn gedrag. Dat was voor mij de enige mogelijkheid om hem op de knieën te krijgen. Dan zouden we zien of hij echt om mij gaf.

De weilanden links en rechts van mij waren gehuld in een witte deken van de ochtendmist. Flarden nevel dreven geruisloos voor mij uit over de lege weg. Hier en daar doemde een boerderij op tussen kale boomtoppen die eenzaam uitstaken boven de versluisde wereld. Het was klam en koud. De kleren die ik aanhad, boden weinig bescherming tegen de kou van dit vroege uur. Waar ik heen wilde, wist ik niet precies - richting het zuiden, dat was alles.

Het verkeer kwam langzaam op gang. Af en toe reed er een auto langs. Meestal uit tegengestelde richting. Ik zag bestuurders en passagiers hun hoofd draaien en achterom kijken tot ik uit zicht was. Hun gedachten en onbeantwoorde vragen over deze zonderling aan de weg bleven een poosje hangen en wikkelden mij in een melancholische stemming. Ik vroeg mezelf ook af wat ik hier deed. Waarom kon ik niet gewoon verdwijnen in de mist en nooit meer tevoorschijn komen? Gewoon - oplossen. Alsof ik er nooit geweest was.

Om de honderd meter een paaltje; daarmee hield ik mijn kilometers bij. Een auto hield in. Een groene Opel Kadett.

De man opende de zijdeur en zei: "ie bennen der ok vrog bij. Waor moe'j hen?"

"Naor Hardenberg," zei ik.

"Komt goed uut, daor mot ik ok hen."

Hij had een grijze overall aan en een pet op zijn kale hoofd.

"Op zondag aan het werk," dacht ik, "dat is vast een boer."

In Hardenberg zette hij mij af bij de oprit naar de N34. Daar kon ik verder liften.

Ik kende Nederland goed. Van kinds af aan hield ik ervan om door de Grote Bosatlas te bladeren en raakte gefascineerd door landen, rivieren en steden. Urenlang kon ik verdwalen in kaarten, dromend en fantaserend hoe het op andere plekken in de wereld zou zijn. Ik kende de hoofdstad van bijna elk land. Op vakantie naar Frankrijk mocht ik voorin zitten - ik was de enige die kaart kon lezen.

De reis ging voorspoedig. Inmiddels was het weer opgeklaard. De zon had de laatste resten van de dampige atmosfeer verjaagd. De lucht was helder blauw. Het beloofde een

mooie dag te worden. Via Almelo en Hengelo kwam ik in de Achterhoek terecht. Ik moest denken aan het popfestival in Lochem waar we met vrienden ieder jaar op Hemelvaartsdag naar toe gingen. Met oom Henk als chauffeur in de oudste bus van Reisbureau Lanting. Dat was goed genoeg voor het stelletje belhamels dat we waren. Om negen uur rolden we al in kennelijke staat de bus uit en moesten vaak eerst onze roes uitslapen voordat we iets meekregen van de concerten.

“Dat moest hier ergens in de buurt zijn”, dacht ik.

In de middag was het zo’n 20 graden; erg warm voor de tijd van het jaar. Ik kreeg een lift van een jongeman in pak. Op de achterbank stond een grote krans met bloemen. De geur die het verspreidde deed me denken aan een begrafenis. Hij moest naar Duitsland, via Arnhem. Dat leek mij prima. Ik begon me beter te voelen. De zon en de warmte deden me goed. Ik dacht niet meer aan thuis. Ik was onderweg en wilde alleen maar verder en verder.

Bij de grens was een lange file. Op de radio hoorden we dat er een misdadiger uit de gevangenis was ontsnapt en daarom werd elke auto gecontroleerd. Zowel aan de Duitse als aan de Nederlandse kant. Het was een enorme grensovergang met een rechtstreekse aansluiting op Nederlandse en Duitse autosnelwegen. Ook op zondag was er veel verkeer.

Langs de weg zagen we een veelvoud aan politiewagens met blauwe zwaailichten. Dit kon nog wel even duren. De chauffeur zei dat hij maar tot Emmerich hoefde, een paar kilometer Duitsland in.

“Je zou hier ook kunnen uitstappen, dan lift je na de grens weer verder.”

Dat was ook een idee. Wilde ik wel naar Duitsland, vroeg ik me af. Waarom ook niet, het was nu zo dichtbij. Bij

de controle had ik gelukkig geen problemen. Op vertoon van mijn paspoort kon ik doorlopen.

Gegiechel op de achterbank

Ik stond een tijd met mijn duim omhoog, maar de mensen hadden kennelijk geen zin iemand mee te nemen. Het was alsof ze zelf bevrijd waren nu ze de grens achter zich konden laten. De spanning maakte plaats voor een loom soort vermoeidheid. De middagzon brandde zacht op mijn jas. Ik vroeg me af of ik hier wel op de juiste plek stond, of ik misschien toch beter een stuk kon gaan lopen.

Net toen ik wilde opgeven, stopte er een oude, donker-rode stationwagen. Het rechter achterportier ging open.

Een Duitse jongen en drie meisjes keken me aan. Ik mocht instappen.

Hij en zijn vriendin zaten voorin, de andere twee achterin. In de auto hing een zoete mengeling van patchoeli en snoepgoed.

Toen we goed en wel op weg waren zag ik tot mijn verbazing de rechterhand van de bestuurder onder het rijden verdwijnen tussen de borsten van het meisje naast hem. Ze leek het allemaal prima te vinden. Zonder bh en slechts een dun bloesje dat tot net boven haar buik was dichtgeknoopt, liet ze weinig aan de verbeelding over.

Toen hij daar zo bezig was, begon het meisje naast mij giechelen. Ik wist eerlijk gezegd niet wat ik er mee aan moest.

“Zaten ze mij nou uit te dagen? Werd er iets van mij verwacht?”

Ik probeerde weg te kijken en kon geen woord uit brengen. Opeens zei het meisje naast mij: “hij is wel verlegen he.”

Ik begon te blozen.

“Shit,” dacht ik. “Ook dat nog. Moest ik het dan normaal vinden?”

Ik voelde mij opgelucht toen ze mij ergens afzetten. Frisse lucht, eruit. Maar de inhoud van dat dunne bloesje kreeg ik niet zomaar uit mijn hoofd.

Nacht in Düsseldorf

Ik begon honger te krijgen, want ik had de hele dag niets fatsoenlijks gegeten. Af en toe kreeg ik wel eens wat in een auto. Snoepjes of chocola. Maar daar kon ik mijn maag niet mee vullen. Ik moest mij vermannen en dan zou ik wel zien. Na een paar korte ritjes, kreeg ik tegen het eind van de middag een lift van een vrachtwagenchauffeur met een kleine 7,5 tonner.

Hij heette Rudolf, een man van ergens in de veertig. Een stevige kerel met krullend blond haar, een roodachtig gezicht en licht blauwe ogen. Hij leek zich een beetje zorgen te maken om mij. Door de vaderlijke toon en zijn warme uitstraling, voelde ik me meteen op mijn gemak. Hij zag dat ik zonder bagage reisde en vroeg of alles oké was met mij. Ik hield me groot en zonder hem aan te kijken zei ik dat er geen problemen waren. Hij leek niet helemaal overtuigd, maar respecteerde mijn antwoord.

Ik had mij al voorbereid op dit soort situaties. Ik wilde niet met mijn mond vol tanden staan, uit angst dat mensen misschien achterdochtig werden en autoriteiten zouden inschakelen. Om lastige vragen te vermijden had ik voor mijzelf een verhaal bedacht. Als mensen wilden weten waar ik heen wilde, zei ik: “Naar Zwitserland, naar mijn vader, die werkt daar in een horlogefabriek.”

En om het wat meer cachet te geven, voegde ik daar vaak aan toe: "Hij ontwerpt horloges."

Het maakte niet uit waar ik was, ik kon altijd zeggen dat ik daar naartoe wilde. Dus toen Rudolf vroeg waar de reis heen ging, zei ik: "Naar Zwitserland, naar mijn vader."

"Dann hast du noch einen langen Weg vor dir."

Ik knikte. Er viel een lange stilte.

Het werd avond en Rudolf bood aan dat ik wel bij hem mocht blijven slapen. Daar had ik stiekem op gehoopt. Hij nam me mee naar zijn woning in een buitenwijk van Düsseldorf. Rudolf maakte een maaltijd voor ons beiden waar ik me volledig op stortte. Hij moest lachen dat ik zo'n trek had.

"Du hasst lange nicht gegessen, he," zei hij.

"Stimmt," glimlachte ik.

Na het eten werd ik ineens heel slaperig. Ik voelde mij een beetje ondankebaar dat ik niet meer de puf had om sociaal te doen, maar Rudolf begreep het. Hij keek me geruststellend aan en wees me de logeerkamer. Zodra mijn hoofd het kussen raakte, was ik weg.

De volgende ochtend bracht hij me na het ontbijt naar de oprit van de autobaan, zodat ik van daaruit makkelijk verder kon liften naar "Zwitserland". Hij gaf mij een hand en wenste mij een goede reis. Ik voelde tranen opkomen, maar liet niets merken. Ik deed alsof ik niet kon wachten om mijn vader te zien.

Dolen op de snelweg

De zon brak door. Dat gaf me moed. Rudolf had mij echter gewaarschuwd dat het weer tegen de avond waarschijnlijk slechter zou worden. Voorlopig was het nog goed.

Het was maandag en veel meer verkeer. Niet dat het

liften per se beter ging. Af en toe stond ik uren aan de kant van de weg te wachten tot iemand me meenam. Eindeloze stromen auto's samengeperst op twee- en vierbaanswegen reden aan mij voorbij. Knorrende motoren, walmende uitlaten, vluchtige blikken die verdwenen achter glimmende voorruit in de zachte voorjaarszon.

Ik was niet kieskeurig. Elke rit nam ik met beide handen aan. Een liftbordje met een duidelijke bestemming had ik niet. Ik wist nog steeds niet waar ik heen wilde. Ik liftte maar wat in het wilde weg. De geografische kennis liet me hier in Duitsland ook in de steek. De grote steden in het Ruhrgebied kende ik slechts van naam, waar ze precies lagen was mij een raadsel.

Uiteindelijk kwam ik na een aantal onbestemde ritjes in België terecht. De grens had ik gemist. Daar waren we kennelijk zo overheen gereden. Ik zag het aan de verkeersborden. Die waren opeens anders.

Voorbij Luik werd ik midden op de autosnelweg afgezet. De chauffeur zei dat ik hier makkelijk verder kon liften. Maar het tegendeel was waar. Ze reden veel te hard om op tijd te kunnen stoppen voor een lifter. Ik moest een oprit zien te vinden, maar die kon kilometers verderop zijn. Bovendien begon donker te worden, het was koud, en er viel natte sneeuw. Rudolf had gelijk, het weer zou omslaan.

Ik dwaalde langs de vangrail over het grijze asfalt zonder een eind in zicht. Om mijn gezicht te beschermen tegen de duizenden sneeuwvlokjes trok ik de kraag van mijn jas omhoog. Mijn hoofd hield ik laag, zo ver als ik kon. Onder tussen raasden de auto's onophoudelijk aan mij voorbij. Af en toe toeterde er eentje. Kennelijk ten teken dat ik een gevaar op de weg was. Liften deed ik niet meer; het had toch geen zin.

Nacht in de cel

Mijn stemming veranderde in mineur. Ik voelde me misera-bel. Ik dacht aan thuis. Waar het warm was en ze misschien wel op mij zaten te wachten. Maar daar zou ik me nog misera-beler voelen. Ik wilde mijn punt maken. Ik moest door. Wat er ook gebeurde.

Terwijl ik zo aan met mijmeren was, stopte opeens politie. Zwaailichten aan, deuren gingen open en dicht, twee agenten stapten uit.

“Het is verboden om langs de snelweg te voet te gaan”, zei de een.

De ander scheen me met een zaklamp in het gezicht en vroeg, “*ge gebruikt drugs zeker, hè?*”

Ik ontkende en zei dat ik geen drugs gebruikte en probeerde zo helder mogelijk over te komen. Van het lang aan de weg staan had ik uitslag in mijn gezicht gekregen en vooral rond mijn mond. Ik dacht dat de uitlaatgassen de oorzaak waren, maar wist het niet zeker. Ik zag er waarschijnlijk niet zo gezond uit. Ze wilden mijn papieren zien en mijn adres hebben. Ik moest van de weg af, zeiden ze.

“Waar moet ik dan naartoe?” vroeg ik.

Naast de vangrail was er een bossage met allemaal bomen die net begonnen uit te schieten. En daarachter? Geen idee. Vlaktes. Ze leken niet geïnteresseerd in de eventuele consequenties voor mij en maakten me duidelijk dat dat niet hun probleem was. *Lieten ze mij hier in de steek? Moest ik het zelf maar uitzoeken?* Ik sputterde tegen. Zij eisten van mij het onmogelijke dan moesten zij ook met een oplossing komen.

Ik vroeg of het misschien een optie was als zij mij meenamen. Bijna in koor zeiden ze dat dat niet de bedoeling was. Echter bij een treurige versie van het Zwitserland-

verhaal, begonnen ze te twijfelen en gingen uiteindelijk door de knieën. Ze namen me mee naar het bureau. Ik mocht in de cel slapen. Wel deden ze de deur op slot. Dat was minder, maar beter dan dit zou ik het niet krijgen.

Maanden later hebben ze mij nog een dagvaarding gestuurd om in België voor de rechter te verschijnen wegens landloperij. Ik heb verstek laten gaan en gelukkig nooit meer iets gehoord.

De Griekse familie

De volgende ochtend was het weer helemaal opgeklaard en kon ik andermaal genieten van een heerlijke lentedag. Terwijl ik het dorp uitliep waar het politiestation was gevestigd en alvast mijn duim uitstak kreeg ik een lift van een Griekse familie; een man, vrouw en een zoon en een dochter van een jaar of tien.

Mikos, de vader, duidde mij naar achteren bij de kinderen. Ik kon er op de achterbank nog net bij, maar begreep eigenlijk niet goed waarom hij de moeite had genomen te stoppen. Het was nogal een krappe bedoening. De kinderen keken mij schuchter aan, schoven gedwee een eindje op en zeiden geen woord.

Het werd mij echter snel duidelijk dat Mikos en zijn familie de weg kwijt waren. Ze hadden een kaart, maar konden geen van allen kaart lezen. Na een tijdje vroeg Mikos of ik wist waar ze langs moesten naar Gent.

We stopten op een parkeerplaats en hij liet me de kaart zien. Ik zag dat ze op de verkeerde route zaten en probeerde uit te leggen hoe we het snelst weer in de goede richting zouden kunnen komen. Mikos begreep het niet goed. Hij zei dat ik maar voorin moest gaan zitten om hem de weg te wijzen. Het voelde ongemakkelijk dat de moeder voor mij

moest wijken, maar ook als een eer dat hij me vertrouwde. Dat deed me goed.

Wat ik in de vakanties altijd voor onze familie deed, mocht ik nu voor hen doen. Al vlot zaten we op de juiste route en Mikos en zijn vrouw waren helemaal in hun nopjes. Het voelde alsof ik onderdeel werd van het gezinnetje. Ze deelden van alles met mij, eten, drinken, snoepjes.

Mikos was een joviale kerel en begon af en toe spontaan Griekse liedjes te zingen die de kinderen en zijn vrouw dan in een lager volume meezongen of mee neurieden. Van mijn kant leverde ik ook een bescheiden bijdrage aan het koor.

Mikos was zo in zijn sas dat hij opeens riep, "*I drive with you to America*," sloeg met zijn handen op het stuur en bulderde van het lachen en iedereen lachte mee.

We hadden het gezellig samen - totdat we moesten tanken.

Niet welkom

Er stond een lange rij auto's voor het tankstation. Toen we eindelijk aan de beurt waren, wilde de pompbediende ons niet helpen. Ik begreep er niets van, draaide mijn raampje open en vroeg hem wat het probleem was. Hij wees zonder wat te zeggen naar de mensen in de auto en maakte tegelijkertijd een afwijzend gebaar. Ik snapte het. Deze mensen zagen er anders uit en tot mijn grote ongeloof konden ze daarom geen benzine krijgen.

Dit was te absurd voor woorden. Ik werd wit van woede; zoiets had ik nog nooit meegemaakt. Zulke aardige lieve mensen afwijzen, omdat een snotaap van ongeveer mijn leeftijd dat bepaalt. Ik wilde hem aanvliegen, maar Mikos hield mij tegen.

"Rustig blijven," zei hij, "geeft niet."

De rust en de kalmte die hij bewaarde bij wat die snotneus hem en zijn dierbaren aandeed, raakte me misschien nog wel meer.

“Hoe kun je zoiets over je kant laten gaan,” dacht ik. “Daar moet iets aan gedaan worden.”

Ik deed een tweede poging uit te stappen, maar weer hield Mikos mij tegen. Hij zag dat ik nog steeds ontzettend kwaad was. Als hij me liet gaan, zou het waarschijnlijk niet goed aflopen - moet hij gedacht hebben. Mijn woede veranderde in machteloosheid. Ik mocht niets doen, terwijl ik die blaasbalg in gedachten al ontelbare malen tegen de grond had geslagen.

“We vinden wel een ander,” zei Mikos en we reden het tankstation uit.

Ik kon het nog steeds niet geloven wat we daar hadden meegemaakt. We waren in die korte tijd zo naar elkaar toegegroeid en hadden zo’n plezier; het voelde als mijn eigen familie. Ik wilde ze beschermen tegen zoveel onrecht.

“Ik kende de taal en kon die nitwit heel eenvoudig duidelijk maken dat zoiets echt niet door de beugel kon,” dacht ik.

Maar Mikos was een verstandige man; dit was niet de eerste keer. Hij koos de weg van de minste weerstand. Geen problemen maken als het niet nodig is. We waren allemaal teneergeslagen en zwijgend zetten we onze reis voort.

Een hoop vragen zonder antwoorden vulde de auto. Dit was een realiteit. Hun realiteit. Ik kon er met de beste wil van de wereld niet bij.

Een ander tankstation was redelijk snel gevonden. We waren ook direct aan de beurt. Ik wilde dit keer de bui voor zijn. Zodra we stilstonden, stapte ik de auto uit, liep naar de pomp, pakte de slang en ging tanken. Al gauw kwam er iemand aanlopen, die zei dat het geen zelftank was. Ik

verontschuldigde mij dat ik dat niet had gezien en gaf aan dat hij het maar verder moest afmaken.

Deze pompbediende leek zich niet te bekommeren om de familie. Met een volle tank gingen we weer op pad. Langzaam kregen we de moed er een beetje in en hadden plezier met elkaar, al was het minder uitbundig dan daarvoor. Dat vervelende ventje had wel wat teweeg gebracht.

De route naar Gent was nu niet meer zo moeilijk; het was in feite een rechte weg. Ik had geen behoefte om daarheen te gaan. Op de kaart had ik gezien dat Parijs van hieruit niet al te ver was. Het trok mij aan als een magneet. Ik had er al zoveel over gehoord. Daar wilde ik heen. Ik vertelde Mikos van mijn plan en vroeg hem om mij op een afslag naar Parijs af te zetten. Hij kon dan gewoon de weg blijven volgen tot aan Gent. Ik stapte uit en zijn vrouw ging weer voorin zitten. Ik wuifde de familie na tot ze uit zicht waren.

Het gezinnetje bleef in mijn gedachten hangen. Met een vader die trots op mij was. Even voelde het als thuiskomen. Misschien was het een illusie. En waren het slechts wederzijdse belangen die ons hadden samengebracht. Maar het respect dat ze toonden had een helende werking.

Ik was wel iets waard.

Richting Parijs

Ik kreeg een lift tot de Franse grens. Aan de Franse kant was een grote parkeerplaats vol vrachtwagens. Dat was een kans op een lange lift. Ik zou een chauffeur kunnen vragen. Eerst moest ik langs de douane. Ik liep rond om te kijken waar ik ongezien voorbij kon. Als ik ongemerkt kon passeren, zou ik vervelende vragen vermijden.

Er was maar één route; een smal paadje langs de hokjes

van de douaniers. Het was druk en ze leken mij eerst niet op te merken. Toen ik dacht dat ik er voorbij was, werd ik naar binnen geroepen door een beambte. Hij vroeg me om mijn paspoort en stelde allerlei indringerige vragen in het Frans, die ik nauwelijks kon verstaan.

Waarom ik alleen reisde en geen bagage had. Ik probeerde in een paar simpele woorden duidelijk te maken dat ik naar Parijs wilde. Van daaruit zou ik de trein nemen naar Zwitserland. Naar mijn vader.

Hij vroeg hoeveel geld ik had. Ik toonde hem het briefje van 25 gulden. Ik wist vrij zeker dat ik de treinreis daar niet mee zou kunnen betalen. Hij dacht er kennelijk anders over, want hij liet mij gaan en wenste mij een *bon voyage*.

Na een half uur op de parkeerplaats vond ik iemand die mij een stuk mee wilde nemen. Bij de afslag Amiens zette hij mij af. Daar stopte even later een vrouw van een jaar of 30. Ze deed de deur aan de passagierskant open en nodigde mij uit in te stappen.

Ik weifelde. Ze zag er ongezonder uit: diepe zwarte ogen, een bleek gezicht, rode vlekken. Ze leek onder invloed van het een of ander. Haar bestemming was Amiens en bood me spontaan een slaapplek aan. Het klonk aanlokkelijk. Maar iets klopte niet. Misschien was het allemaal goed bedoeld en maakte ik mij druk om niets. Maar in zulke momenten heb je eigenlijk alleen je intuïtie. Die zei: "*Niet doen.*"

Ik bedankte haar en zei dat ik liever rechtstreeks naar Parijs wilde. Er waren nog wat uurtjes te gaan voordat het donker werd; ik had tijd.

Na een lange lift van een vrachtwagenchauffeur en twee korte ritjes werd ik 's avonds bij een boogbrug over de Seine in het Parijse avondlicht afgezet.

Pigalle

Ik zwierf wat doelloos rond en belandde in een buurt met veel barretjes. Neonlichten kleurden de straten rood, groen, paars en geel. Auto's en taxi's reden af en aan. Voetgangers liepen in dikke drommen over het trottoir - het was druk. Straatverkopers, meest Afrikaanse mannen, spraken de mensen aan en duwden hen horloges, armbanden, kettingen en andere prullaria voor de neus. De meesten liepen stoïcijns door.

Groepjes travestieten hingen rond bij een hotel en maakten avances naar mannen die voorbij liepen. Ik bleef een poosje naar ze staan kijken. Het waren net vrouwen. Ze waren opgemaakt, hadden gelakte nagels, borsten, jurken, hoge hakken, lang haar. Ook hun bewegingen waren vrouwelijk en misschien wel vrouwelijker dan bij vrouwen die ik kende. Het werd mij langzaam duidelijk dat ze klanten aan het werven waren. Die ze voor een kort pleziertje meenamen naar het hotel.

Ik bleef staan. Nieuwsgierig. Ik vroeg me af: *Wat zie ik eigenlijk? Wat voel ik hierbij?* Maar hoe overtuigend ze zich ook hadden uitgedost, in mijn ogen bleven het mannen.

Sommigen keken naar me en maakten uitnodigende gebaren. Het had iets theatraals, een opgevoerd rollenspel dat net zo goed voor mij als voor henzelf bedoeld leek. Er zat iets komisch in, bijna licht. Alsof ze zichzelf ook niet helemaal serieus namen - en daarmee mij uitnodigden hetzelfde te doen.

Ik liep door. In de straten volgden de sexshops en cafés elkaar op. Uitdagend geklede vrouwen met korte rokjes en felle lippenstift stonden bij de ingangen om voorbijgangers naar binnen te lokken. Zij hadden ongetwijfeld ook een prijs, net als de dames aan de bar.

Dit was Pigalle, zoals ik later begreep, het uitgaanscentrum van Parijs. Een pretpark voor volwassenen. Af en toe werd ik aangesproken door een vrouw die er geen misverstand over liet bestaan wat haar bedoelingen waren. Ik raakte in een erotische stemming van al die verleidingen, maar wist tegelijkertijd dat ik er niet zoveel mee kon. Ze wilden alleen mijn geld, en dat had ik niet.

Gaandeweg voelde ik mij tussen zoveel mensen en al die commercie een beetje verloren. Er was geen gemoedelijkheid. Iedereen wilde iets van elkaar. Mensen aanspreken had weinig zin. Zij zouden misschien denken dat ik ook bij de sexscene hoorde. Bovendien was ik de taal niet machtig.

Als ik ergens een veilig plekje wilde om te slapen, dan kon ik hier beter weggaan. De twijfel begon toe te slaan. Wat als ik niets vind? De vooruitzichten in deze grote stad met al die afstandelijke mensen waren niet erg bemoedigend. Hier was ik niemand, een nobody. Mijn sombere gedachten wierpen een schaduw over de felle neonlichten en de verleidelijke pracht. Ineens was die zinnenprikkende atmosfeer niet meer zo aantrekkelijk.

Ik verliet Pigalle. In een plantsoen met wat bomen en een kleine vijver vond ik een bankje om te rusten. Het was hier relatief kalm. Brede straten en hoge gebouwen met appartementen omsloten dit kleine hoekje groen. Ik keek naar de lange rijen auto's die tegen de stoeprand stonden geparkeerd. In de meeste appartementen brandde er licht. Daarbinnen zaten de mensen warm en veilig. Ik dacht aan thuis. Maar het beeld van mijn vader dat daarbij opdoemde, verdreef meteen mijn verlangen.

Maurice

Zo nu en dan kwamen er wat mensen langs. Ik klampte me met mijn ogen aan ze vast, alsof ik ze naar mij toe wilde trekken. In stilte schreeuwde ik om hulp. Ik had ook vreselijke honger. Een jongen slenterde een paar keer aan mij voorbij. Ik snakke naar menselijk contact. Hij keek naar mij en bleef me in de gaten houden.

Na de derde keer kwam hij naast me zitten. Hij leek iets ouder dan ik. Hij stelde zich voor als Maurice. Nadat duidelijk werd dat we elkaar niet goed konden verstaan, kwam ik snel tot waar het mij om ging. Een slaapplek. Hij begreep het en bood mij aan te helpen. Ik kon wel bij hem thuis slapen. Het was een eindje hier vandaan, maar dat vond ik niet erg. Er viel een last van me af.

Hij vroeg of ik honger had.

“Oui,” zei ik en knikte mijn hoofd een paar keer fel op en neer.

“Pas de problème.”

In een Wimpy Bar een eindje verderop kocht hij voor mij een broodje hamburger en een portie frites. Dat was aardig van hem en ik dacht: *“Komt het toch allemaal goed. Parijs was zo slecht nog niet.”*

Na de maaltijd was ik voldaan en ik bedankte hem voor zijn gulheid. De kassabon stak ik in mijn zak. We namen de metro en de trein naar zijn huis. We kochten nergens een kaartje en liepen overal zonder problemen door.

Ik dacht: “Dat is bijzonder. Is het openbaar vervoer in Parijs soms gratis?”

Zijn appartement was op de vierde verdieping gelegen in een oud stadsdeel. Toen we binnenkwamen zat zijn vader in zijn hemd buiten op een piepklein balkonnetje te roken. De twee smalle openslaande deuren naar de woonkamer

stonden open. Vader en zoon wisselden wat korte woorden en ik kreeg de indruk dat ze niet erg op elkaar gesteld waren.

De vader keurde mij geen blik waardig en keek enkel naar de voorbijgangers in de straat die een meter of tien onder hem doorliepen. Maurice nam me mee naar het tweepersoonsbed dat ook in de woonkamer stond. We zouden samen in het bed slapen. Ik maakte me er geen zorgen om. Zoiets was wel vaker voorgekomen. Met vrienden had ik vroeger ook wel in een bed geslapen.

Eenmaal onder de dekens viel ik al snel in slaap. Tot ik opeens gefriemel voelde aan mijn kruis.

Ik schrok wakker en dacht: *Oh.... dit was de bedoeling.*

Beheerst maar fel zei ik tegen Maurice dat hij onmiddellijk moest ophouden, anders ging ik weg. Hij mompelde sorry en trok zijn hand terug. Ik keek rond; zijn vader zat nog steeds op het balkon, een paar meter van ons af. Hij leek zich niets van ons aan te trekken.

Ondanks de twijfel over de goede intenties en de spanning die ik voelde, was ik zó moe dat ik bijna direct weer in slaap viel. Maar even later gebeurde het opnieuw. Nu had ik er genoeg van; stapte uit bed, trok mijn kleren aan en vertrok.

Ik was woedend. Maurice probeerde me nog tegen te houden. Zijn vader keek van een afstandje zwijgend toe.

“Hij had beloofd het niet meer te doen en hij deed het toch. Ik kon hem niet meer vertrouwen,” dacht ik. Het was klaar.

Hoewel ik verlangde naar een warm bed, liep ik weer door de kille straten van deze immense stad.

Na een lange wandeling kwam ik aan op de Champs-Élysées. Het was er minder druk dan in Pigalle. Waarschijnlijk omdat het al laat was. Onwillekeurig werd ik weer naar

de mensen toegetrokken. Zij waren immers de enigen die mij konden helpen.

Émile

Een zwerver sprak mij aan voor geld. Ik gebaarde dat ik niets had en wilde doorlopen.

Maar hij pakte me bij de arm en fluisterde: "Ik heb geld."

Hij trok me mee naar een stil plekje achter een gebouw en toonde zijn broekzakken boordevol muntjes en briefgeld.

"Kom we gaan wat drinken," zei hij, terwijl hij met zijn duim een paar op en neer gaande bewegingen maakte naar de mond.

"Je m'appelle Émile," zei hij en gaf mij een hand.

Er zat iets ontwapenends in hem. Hij bedoelde het goed. Geen verborgen agenda. Eindelijk iemand die me zag. Niet als klant, niet als kind, niet als vreemdeling. Gewoon: als mens.

Of misschien wilde ik dat geloven.

Langs de promenade stonden kleine, glazen barretjes in een strakke rij. We trokken van bar naar bar, kleine glazen kioskes waar we bier dronken aan de toeg. Hij betaalde alles.

In elke bar namen we één biertje, dan vertrokken we weer. Een ritueel van verdwijnen en verschijnen, steeds een stukje verder de nacht in.

Émile hield van de mensen. Hij lachte om alles. Zijn ogen zochten voortdurend de randgevallen: dronkenlappen, toeristen, prostituees, verlopen dandy's, travestieten, vrouwen met valse wimpers.

Hij zag dat ik mijn ogen uitkeek. Ik was een groentje en dat amuseerde hem.

Hoewel we elkaar niet goed konden verstaan, hadden

we flinke lol. De stroom van al die verschillende types en karakters was een oneindige bron van verwondering. De humor werd ons op een presenteerblaadje aangeboden. Een blik van herkenning was genoeg en we kwamen niet meer bij.

We werkten de hele rij aan barretjes af en toen we de laatste hadden gehad, waren de broekzakken van Émile bijna leeg. De alcohol had me weer wat opgemonderd en de vermoeidheid weten te verbloemen. Nu kwam ze in alle hevigheid terug; ook Émile was moe.

Hij zou wel een plek vinden waar we konden slapen. In een brede straat gingen we langs de deuren die toegang gaven tot een trappenhuis in gebouwen van vier tot vijf verdiepingen hoog met appartementen. Ik verbaasde mij erover dat ze niet op slot zaten, maar de meesten gingen gewoon open wanneer hij de klink naar beneden drukte. Hij sliep vaak in trappenhuisen. Daar was het tenminste een beetje warm.

We vonden een plekje op een overloop. Émile legde zich neer en zei dat ik bij hem moest komen liggen. Na mijn eerdere ervaring die nacht was ik een beetje huiverig, maar ik had verder niets aan hem gemerkt wat mij zorgen baarde. Ik ging naast hem liggen en probeerde te slapen op die harde koude vloer. Het duurde echter niet lang of ook Émile begon aan mijn kruis te frunniken.

Mijn lichaam verstijfde.

"Toch weer," dacht ik.

Ik was uitgeput en voelde mij verslagen.

Mijn gedachten tolden, maar mijn lijf wilde niet bewegen. Het besef dat het weer gebeurde - zo snel, zo onverwacht - sloeg me uit het lood. Ik lag daar, in het donker, tussen de muren van een vreemd gebouw, naast een man die ik dacht te kunnen vertrouwen. Het voelde als verraad.

Mijn keel trok dicht. Ik kon niet meer boos worden, niet eens verbaasd. Alleen leeg.

Was er dan niemand die gewoon menselijk kon zijn? Zonder iets terug te willen? Zonder die hand, die verwachting?

Dat was het moment waarop ik brak.

Niet luid. Niet dramatisch.

Stil. In mijzelf.

Ik stond op, zonder iets te zeggen, en liep de trap af de deur uit. Mijn benen bewogen vanzelf, maar mijn hoofd was één bonk verwarring. *Ik wilde naar huis.*

De terugkeer

Mijn besluit stond vast en ik zocht naar de snelste manier om de stad te verlaten. Via de Champs-Élysées dacht ik de beste kans te hebben. Het begon licht te worden en er was al wat verkeer. Op goed geluk stak ik mijn duim omhoog. Na enige tijd stopte er zowaar een auto. Hij vroeg waar ik heen wilde.

“Naar het noorden, naar België.”

“Stap maar in, ik breng je wel op de route,” zei hij.

Door de spanning die ik voelde om terug te gaan naar huis, verdween mijn vermoeidheid. Het enige dat mij bezighield was dat ik moest zorgen dat hij mij op een geschikte plaats afzette.

Op de radio werd het nummer “*It’s only Rock ’n Roll (but I like it)*” van de Rolling Stones gedraaid, maar dan in het Frans. Dat klonk zo grappig.

“Pourquoi français?”, vroeg ik en wees naar de radio.

Hij moest lachen en maakte duidelijk dat ze dat deden om de Franse taal te beschermen tegen te veel Engelse invloeden. Zo werden alle Engelstalige hits in het Frans

vertaald en opnieuw uitgebracht. Enkel die versies draaiden ze op de radio.

Hij zette mij netjes af en van daaruit kon ik weer terug naar het noorden. Naar huis.

Sleep-in

Ik lifte de hele dag. De helft van de tijd hadden de chauffeurs weinig aan me, want zo gauw ik zat viel ik bijna meteen in slaap.

Tegen de avond, ergens in Noord-Frankrijk, vlak voor de Belgische grens, nam een Nederlandse vrachtwagenchauffeur mij mee.

“Waar moet je naartoe?”

“Drenthe.”

Zo ver ging hij niet, maar hij kon me wel afzetten in Breda. Daar was een sleep-in waar ik voor een paar gulden de nacht kon doorbrengen. Dat klonk me als muziek in de oren. De rest van de route heb ik geslapen.

Bij de sleep-in maakte hij mij wakker. Ze hadden gelukkig nog plek. De kosten waren 12 gulden; het eerste bedrag dat ik tijdens mijn reis had uitgegeven. Ik was zó blij met een bed dat ik gelijk ben gaan slapen.

De volgende dag werd ik pas tegen de middag wakker. In de zaal waar ik sliep stonden meerdere stapelbedden. Op een van de bedden waren twee jongens een joint aan het roken. Een van hen vroeg mij of ik ook een trekje wilde, maar ik sloeg het af. Ik had nog nooit wiet of hash gerookt en wist niet wat ik ervan kon verwachten.

Ze vertelden dat ze met zijn tweeën door Nederland reisden om concerten en muziekevenementen te bezoeken. Meestal sliepen ze in dit soort gelegenheden. In iedere stad in het land wisten ze de goedkoopste slaapplekken te

vinden. Ze leefden beiden van een bijstandsuitkering en hadden ergens een postadres. Een keer in de maand leverden ze trouw hun briefje in bij de uitkeringsinstantie.

“Zo zou je ook kunnen leven,” dacht ik.

Terwijl ik sliep was een van hen naar de winkel geweest. Op het bed stond een grote tas boordevol boodschappen. Gierig waren ze niet en ik mocht aanschuiven voor een heerlijk Bourgondisch ontbijt.

Het voelde goed om weer naar huis te gaan. Ik was klaar met deze reis. Ik was op. Meer zat er niet in. Ik dacht dat ik een nieuw leven was begonnen, maar wat ik echt wilde, was gezien worden. Nu moest ik maar kijken hoe het verder zou gaan. Of er iets was veranderd.

Pas in de middag ging ik weer de straat om te liften. Eerst moest ik kilometers lopen om bij de uitvalwegen te komen. Dat kostte veel tijd, waardoor ik die dag niet verder kwam dan Nijmegen. Daar was ook een sleep-in. De kosten waren hetzelfde als in Breda. Het paste precies; nog een gulden over.

De volgende dag stond ik vroeg op en aan het eind van de middag bereikte ik eindelijk mijn bestemming. Ik werd afgezet op de weg van Nieuw Amsterdam naar Erica ter hoogte van de kruising met de Dikke Wijk. Nog een paar kilometer en dan was ik thuis.

Ik had bedacht dat ik, als mijn vrienden zouden vragen waar ik was geweest, zou zeggen dat ik ziek was. Daar dacht ik wel mee weg te kunnen komen. Ondertussen liep ik richting Erica.

Ik was net onderweg of een auto stopte. Een mevrouw die ik slechts vaag kende, deed de deur open en riep, “*wat ben ik bliede dat ie der weer bennen.*”

Ik zag mijn hele plan in duigen vallen; dat van dat ziek zijn en net doen of er niets aan de hand was, kwam niets

meer terecht. Als zij het wist, wist waarschijnlijk het hele dorp het. Wat was er gebeurd?

Thuis

Ze zette mij af voor de deur van ons huis.

Mijn moeder was heel blij mij te zien. Ze viel mij in de armen en hilde van geluk. Ze had mij altijd al op handen gedragen - té veel misschien. Liefdevol en meelevend, maar ook verstikkend soms. Waar mijn vader afstand hield, zat zij juist voortdurend op mijn huid. En toch, op dat moment voelde haar omhelzing als echt thuiskomen.

Mijn vader stond in de kamer, boos. Volgens hem verdiende ik straf. Het eerste wat hij zei was: "Jij moet naar een tuchthuis."

Ik reageerde niet en dacht: *je wilde toch zelf dat ik wegging.*

De zoektocht

Aanvankelijk had mijn vader zich niet druk gemaakt over mijn verdwijning. Ik sliep wel vaker een nacht buiten als ik het thuis niet kon volhouden. Dan lag ik onder het afdak van de aula achter ons huis en kwam 's morgens weer terug. Maar toen ik dagenlang wegbleef, begon alles in beweging te komen.

Hij belde mijn vrienden, maar niemand wist iets. Na een paar dagen werd de politie ingeschakeld. Die nam contact op met Interpol voor een internationaal opsporingsverzoek. Ze gingen direct aan de slag en benaderden zelfs een vakantie vriendinnetje van het jaar ervoor op de camping in Frankrijk: Brigitte, uit het oosten van het land. Ook zij wist uiteraard van niets.

Het nieuws ging als een lopend vuur door het dorp. Iedereen had het erover, en men maakte zich grote zorgen.

Die avond werden mijn vrienden opgetrommeld om langs te komen. Niet veel later zat de kamer vol en hing er een bijna feestelijke sfeer. Daar hoorde ik wat er in die dagen allemaal was gebeurd.

Vol trots vertelden ze dat ze al bijna een week naar me op zoek waren geweest, op alle plekken waar ik had kunnen zijn. Sommigen kregen er zelfs vrij voor van school. Het voelde als een kwestie van leven en dood.

Ze hadden het hele gebied rond Erica uitgekamd, inclusief de landerijen en de boerenkanalen. Iedere oude schuur en elke opslagplaats waar boeren hun hooi en stro bewaarden, was doorzocht. Ik was verbaasd - en geschrokken - over wat het had losgemaakt. Dit had ik nooit kunnen bedenken.

Toen ik vertelde waar ik geweest was, wilden ze me niet geloven.

“Ha, je kunt wel beweren dat je in Parijs bent geweest. Bewijs het maar,” zeiden ze.

Ik had echter nog de kassabon van een Wimpy Bar in Parijs. Die liet ik hen zien. Ze begonnen te twijfelen, maar toch bleven ze sceptisch.

“Overal zijn Wimpy Bars,” zei iemand.

Ik pakte nogmaals de bon en wees op de afrekening in Franse Francs en het adres in Parijs.

“Die kun je ergens gevonden hebben, dat zegt niks.”

Ik dacht: “Laat maar. Hier is niet tegenaan te praten.”

Er kwam bier op tafel, want de terugkeer van de “verloren zoon” moest gevierd worden. Toen kwamen de vragen. Ik vertelde ze mijn avonturen. Mijn vader liet het idee van het tuchthuis uiteindelijk varen, maar aan onze moeizame relatie veranderde niets.

En toen kwam het bromfietsverhaal.

Bromfiets

Al snel ontstond er onder familieleden een eigen verklaring voor mijn verdwijning: *ik zou zijn weggelopen omdat ik geen brommer kreeg.*

Het raakte me diep, omdat het alles reduceerde tot iets banaals. Alsof het om een speeltje ging. Alsof je uit je veilige wereld stapt - naar Parijs lift - omdat je geen tweewieler hebt.

Maar dat was precies het probleem: ze keken niet naar *wat er speelde*, maar verzonnen een verhaal dat hen beter uitkwam. Geen vragen. Geen poging om me echt te begrijpen. Alleen aannames, geruchten, gemakzuchtige verklaringen die zich als een olievlek door de familie verspreidden.

Uiteindelijk kreeg ik een brommer. Een tweedehands Kreidler. De buurman van tegenover, die bij een rijwielzaak werkte, had een goede deal voor mijn vader geregeld.

Ik was blij met het ding - natuurlijk. Maar het zat me dwars dat ze dachten dat ik nu eindelijk mijn zin had gekregen. Alsof ik iets had afgedwongen.

Bij mijn vrienden kreeg ik respect voor mijn daad van verzet. In de familie zagen ze me als een verwend kind dat zijn zin doordreef.

En dat was misschien wel het pijnlijkste: *dat niemand werkelijk zag waarom ik vertrok.*

De psycholoog

Ik moest me melden bij de rector van de school. Waarom ik een week afwezig was geweest.

Ik vertelde hem de waarheid: dat ik was weggelopen van huis, na een ruzie met mijn vader.

Hij keek me lang aan, maar zei niets verwijtends. Geen straf. Geen donderpreek. Alleen het voorstel:

“Misschien is het goed als je met een psycholoog praat. Zou je dat willen?”

Ik knikte. *Eindelijk iemand die het zou begrijpen, dacht ik. Eindelijk ruimte om te vertellen wat er écht speelt. Over hoe het voelt als je thuis niet bestaat.*

Ik zat in een grijze stoel tegenover haar aan een tafel. Ze was een vrouw van rond de veertig. Netjes, correct, niet onvriendelijk, maar afstandelijk. Ze had al een dossier voor zich liggen.

Wat weten ze eigenlijk van mij?

Ze keek me aan en zei:

“Ik heb gehoord dat je een week weg bent geweest. Kun je me vertellen waar je bent geweest?”

Ik voelde iets van trots omhoog kruipen. Niet stoerdoenerij, maar een soort bewijsdrang.

“In Parijs,” zei ik.

Ze knikte niet. Ze schreef ook niets op.

“Parijs?” herhaalde ze. Haar stem klonk plots afstandelijker.

“Weet je zeker dat je eerlijk tegen me bent?”

Wat? Dacht ze dat ik loog?

“Ja,” zei ik. “Ik ben echt in Parijs geweest.”

Ze vroeg het opnieuw, op een toon die me irriteerde.

“Waarom zou je naar Parijs gaan? Alleen, op je zestiende. Dat klinkt niet erg geloofwaardig.”

Wat maakt het uit *wáár* ik was? Zie je dan niet wat ertoe doet? Zie je niet wat ik eigenlijk probeer te zeggen?

Ik herhaalde het. Dat ik gelift had. Naar Duitsland, België, uiteindelijk Parijs.

Ze zuchtte en sloeg haar pen neer.

“Zo kan ik geen gesprek met je voeren als je niet bereid bent eerlijk te zijn.”

Daarna stond ze op, schoof haar papieren bij elkaar, en liep zonder iets te zeggen de kamer uit.

Ik bleef achter. Verbijsterd.

Wat had ik fout gedaan? Was het de bravoure in mijn antwoord? Omdat ik iets had durven doen wat anderen niet deden? Of mijn trots, in de hoop dat ze achter die façade een onzekere tiener zou aantreffen?

Ze zou mij toch begrijpen?

Dit was het moment waarop ik alles had willen uitleggen. Alles.

En nu ben ik alleen maar weer dat lastige kind dat verzinsels vertelt. Een leugenaar zelfs.

Ze zag me niet eens.

Een gemiste kans.

Held van het dorp

Opeens was ik het middelpunt van het dorp en dan vooral onder de jongeren. Ik was de held van het moment. Maar die aandacht had ook een keerzijde. Als mensen mij prezen, ging ik daar makkelijk in mee.

Een deel van mij wilde aanbeden worden en ik zocht naar de bevestiging van het idee dat ik speciaal was. Dat bleek een glibberige helling. Ik ging me gedragen zoals ze me zagen. Dat pakte in het begin goed uit; ik kreeg meer belangstelling van mijn leeftijdsgenoten en voelde me zelf-verzekerder.

Na verloop van tijd droogde de aandacht voor mij weer op, maar het beeld dat ik van mezelf had geschapen, kon ik moeilijk loslaten. Ik leefde in een fantasie, waar werkelijkheid

en fictie soms door elkaar liepen. Daardoor begon ik te twijfelen - aan mezelf, aan hoe zij mij zagen. Was ik nog steeds de "held", of was dat beeld allang vervlogen? Soms overspeelde ik mijn hand uit overmoed. Of ik kreeg klappen - mentaal én fysiek - wanneer ik het weer eens niet had begrepen.

School en gezag

Thuis veranderde er weinig. Mijn vader en ik gaven geen duimbreed toe en de spanning bleef. We ontweken elkaar zoveel mogelijk, want een verkeerde blik was genoeg om het te doen escaleren.

Op school ging het niet veel beter. Ik miste al jaren de motivatie. Het was een lijdensweg om dit vol te houden. Iedere dag verplicht daar naartoe te moeten, saaie lessen bijwonen, huiswerk maken, wat ik toch niet deed - ik leerde niets. Ik zag het nut niet. De druk van de proefwerken, waar ik nooit voor studeerde, en de stress, wetende dat ik er niets van zou bakken. Nachtmerries kreeg ik ervan.

Dat het goed zou zijn voor mijn toekomst, zoals mijn ouders en anderen beweerden, wilde er bij mij niet in. Ik was niet bezig met een toekomst. Voor mijn gevoel bepaalde ik dat zelf. Daar maakte ik mij geen zorgen over. Maar door mijn passiviteit en desinteresse stond ik op het punt voor de tweede maal te blijven zitten in het derde jaar van de Havo.

Ik werd door de rector geadviseerd om naar de Middelbare Technische School (MTS) te gaan, anders zou ik van school worden gestuurd. Daar zou ik meer met mijn handen bezig zijn tijdens de praktijken. Dat bleek een leugen. Slechts vier uur in de week hadden we praktijk, net zoveel als op de Havo. Ze wilden simpelweg van mij af.

Ik had moeite met gezagsstructuren. Mijn ouders, de

school, de kerk - allemaal wisten ze zogenaamd wat goed voor me was. Maar wat ik voelde, deed er niet toe.

Ze noemden het goedbedoeld, maar ik ervoer het als dwang. Ik voelde geen liefde, alleen druk om me aan te passen. En wie dat niet deed, was lastig.

Op de MTS hield ik het anderhalf jaar vol. Bij een scheikundeproefwerk schreef ik alleen mijn naam op het papier, liep de klas uit en ben nooit meer teruggekomen. School was voor mij definitief klaar.

Mijn vader zei: *“A’j niet naor schoele wullen dan gao mar an’t wark. Ik wul joe hier niet de hiele dag bij huus hebben lopen.”*

Ik ging voltiids aan de slag bij de rozenkweker waar ik al in het weekend werkte. Na een half jaar kreeg ik een baan in een metaalfabriek. Kort daarop moest ik in militaire dienst en was ik het huis uit - een opluchting voor zowel het gezin als voor mij.

NEW LIFE

ONTHECHTING EN DE GRENZEN VAN EMPATHIE

Alleen naar Reading

Na mijn diensttijd moest mijn oude werkgever me formeel weer aannemen, maar ze kondigden meteen mijn ontslag aan - opzegtermijn van een maand. Ze wilden me niet meer terug. Prima. Ik wilde ook maar één ding: weg. In dat bedrijf lag mijn toekomst toch niet. Over een maand was ik vrij. Ik had zin om er op uit te trekken. Loskomen van het vertrouwde, iets nieuws proberen.

Het was zomer en samen met twee vrienden had ik afgesproken om eind augustus naar het driedaagse rockfestival in Reading te gaan, in Engeland. Maar vlak voor vertrek haakten ze allebei af. Dat voelde als een klap. Ik had me erop verheugd, en nu stond ik er ineens alleen voor. Ik twijfelde: moest ik nog wel gaan? Maar al snel dacht ik - wat maakt het uit? Dan ga ik alleen.

Ik ging liftend op weg. In de buurt van Utrecht werd ik door de politie van de snelweg gestuurd. Heb toen maar de trein genomen naar Hoek van Holland. Met de nachtboot voer ik naar Harwich. Reading ligt ten westen van Londen.

Ik liep Harwich uit en begon te liften naar de hoofdstad. Wat ik vergeten was: in Engeland rijden ze links. Met mijn duim omhoog en vol goede moed liep ik langs de weg. Toen de auto's mij in tegengestelde richting passeerden, kreeg ik het door. Ik stond aan de verkeerde kant.

Het liften ging best vlot en ik moest voor het eerst Engels praten. In het begin viel dat best tegen. Ik kon ze niet goed verstaan, want ze spraken nogal snel en met verschillende accenten. Daardoor wist ik vaak niet wat ik terug moest zeggen. Mijn laatste lift was van een jongeman die ik redelijk kon volgen. Hij vertelde mij van alles over Londen. Londen was volgens hem een wereld op zich, en er was zoveel te doen. Je kon een boekje kopen waar alle evenementen, concerten, films, theatervoorstellingen en optredens in stonden. Iedere dag kon je kiezen uit een veelvoud van uitgaansmogelijkheden. Alles wat je hartje begeerde. Dat sprak me meteen aan. Hij zette mij af bij een treinstation in Londen en van daaruit nam ik de trein naar Reading. Het was een prachtige zonnige dag en warm, zo'n 25 graden. Ik voelde me opperbest. Toen ik aankwam, speelde de eerste band al.

Reading Rock Festival

Ian Gillan zou optreden, de voormalige zanger van Deep Purple, een van mijn favoriete bands. Hem te zien was de voornaamste reden van mijn trip. Deep Purple was toen al uit elkaar. Hij trad inmiddels op met zijn eigen Ian Gillan Band. Een andere favoriet was Wishbone Ash, die stond ook op het programma. De meeste andere bands kende ik niet, maar dat maakte me niet uit. Ik was vaker op festivals geweest, zoals Pinkpop, Torhout-Werchter en Lochem. Het ging vooral om de gezelligheid. Maar dit was de eerste

keer dat ik alleen ging, en ik wist niet hoe dat zou bevalen.

Ik zocht ergens een plekje, luisterde naar de muziek en keek naar de mensen om me heen.

Jongens in versleten spijkerbroeken en leren jacks, meiden met geverfd haar en veiligheidsspelden door hun oorlellen - overal hing de geur van wiet en vette frituur. Rockers met lang haar en ontbloot bovenlijf lagen in groepjes op het gras. Ook veel vrouwen zaten topless tussen hen in. Boven de menigte wapperden Schotse, Engelse en Welshe vlaggen.

Body painters nodigden voorbijgangers uit voor een kleurrijke gedaanteverwisseling. Fel beschilderde gezichten en lichamen bewogen in trance mee op het ritme van de muziek. Er werd gelachen, gegild, gesprongen.

Aan de rand van het veld stonden biertenten, kraampjes met hamburgers en falafel, goedkope T-shirts, bootleg-cassettes, sieraden en alternatieve kleding. Achterin, onder een boom, hield een groep skinheads zich afzijdig. Kale koppen, harde blikken, bierfles in de vuist.

Voor het podium kolkte de massa. Rockers, metalheads, hippies - iedereen ging los. Er werd gepogood, gebeukt, gehost. De bassen sloegen als hamers op je borstkas. Gitaren krijsten, zangers schreeuwden hun longen uit hun lijf onder het felle licht. Het publiek brulde terug, gooide met bier, duwde elkaar naar voren.

Bierverkopers met koelboxen baanden zich een weg door de menigte. Af en toe riep iemand "hashish" in het voorbijgaan. Mannen in witte Indiase gewaden probeerden spirituele gesprekken aan te knopen met wie maar luisteren wilde. Er werd veel gedronken - iets wat ik met mijn vrienden ook zou hebben gedaan. Maar nu ik alleen was, had ik daar minder behoefte aan.

Ik deed niet echt mee met de meute. Zonder groep voelde ik me een buitenstaander. Ik bekeek alles van een afstandje. Ook de bands waar ik voor gekomen was. Toch probeerde ik het beste ervan te maken. Het was mooi weer, de sfeer was goed. Als een band me niet boeide, liep ik naar de kraampjes, haalde een biertje of een hamburger. Er was genoeg afleiding, ook buiten het terrein.

's Avonds, als de optredens voorbij waren, liep ik vaak over het kampeerterrein. Tussen de tentjes, busjes en campers ging het feest onverminderd door, tot mensen erbij neervielen. Het leek op wat ik gewend was. Toch leek het hier nét wat wilder en ruiger aan toe te gaan dan bij ons.

Alles kwijt

Uiteindelijk viel het best mee om alleen te zijn. Het gaf me ook een gevoel van vrijheid: nergens bij horen, anoniem zijn. Ik kon alles op mijn gemak observeren en mijn gedachten de vrije loop laten.

's Nachts sliep ik in een grote gemeenschappelijke tent naast het festivalterrein, die speciaal voor de bezoekers was neergezet. Overdag liet ik mijn tas met slaapzak en andere spullen daar staan. Het was te vermoeiend om die steeds mee te slepen, en anderen lieten hun tassen daar ook achter. Dat leek geen probleem - tot de laatste dag.

De uittocht was begonnen. Bezoekers met rugzakken en wapperende vlaggen trokken in lange rijen het terrein af. Van het gras was niets meer over. Wat resteerde was een uitgedroogde vlakte bezaaid met plastic bekers, lege blikjes, sigarettenfilters, kapotte tenten en verscheurde slaapzakken. Overal kringelden rookpluimen van smeulende vuurtjes.

Ik liep naar de tent om mijn spullen op te halen.

Maar mijn tas was weg.

Ik keek nog eens. Nog een keer. Niets.

Mijn hart sloeg op hol. Alles kwijt? Mijn slaapzak, mijn kleding - gewoon weg? Het kon toch niet waar zijn.

Ik heb een hele tijd gezocht, op het terrein, buiten het terrein, ben Reading ingegaan. Tevergeefs. Bij het festival was een politiepost. Daar heb ik uiteindelijk aangifte gedaan van diefstal. De agent zei dat ze de tas naar Nederland zouden sturen als ze hem vonden. Maar daar had ik op dat moment niks aan. Het was inmiddels avond en het begon flink af te koelen. Ik droeg slechts een broek, schoenen en mijn leren jasje - gelukkig had ik mijn geld en paspoort bij me. Nu moest ik zien een slaapplek te vinden voor de nacht.

Om tot rust te komen liep ik Reading weer in. Mijn blik gleed onbewust langs de huizen. Die weken duidelijk af van wat ik van thuis kende. De daken waren anders; weinig windveren. De bakstenen muren neigden eerder naar rood dan bruin; kleine ramen. Stenen muurtjes omringden de tuinen. Dit was echt een ander land.

Baghwan en een pakketje dat wordt uitgepakt

Ondertussen kwam ik groepjes mensen tegen. Sommigen staken spontaan hun hand op en joelden luidkeels iets in mijn richting - duidelijk bezopen. Plots liep een meisje op me af met een stapel formulieren voor een of andere actie. Ze vroeg of ik wat voor haar wilde doen.

“Prima,” zei ik, “maar dan wil ik dat jij ook iets voor mij doet.”

“Wat bedoel je precies?” vroeg ze verbaasd.

“Ik zoek een plaats voor de nacht. Misschien kun jij mij helpen?”

Ik legde uit dat ik bestolen was en weinig hoop had mijn spullen nog terug te zien.

“Ik vraag het wel aan een vriend,” zei ze. “Teken jij intussen mijn formulier?”

Het ging om een hongercampagne voor de derde wereld - daar had ik geen moeite mee.

Ze kwam stralend teruglopen: haar vriend had nog wel een bed over. Wat een opluchting - ik was gered. Voor nu. Niet veel later liepen we met z'n drieën naar zijn huis.

Het bleken volgelingen van Baghwan. Ze vertelden dat ze naar India waren geweest en helemaal in de ban waren geraakt van zijn leer. Het hongerproject was ook een initiatief van hun beweging. Ik wist niet veel van Bhagwan. Alleen dat hij 365 Rolls-Royces bezat - voor elke dag één - hij vrije seks propageerde, en dat je volgens hem pas aan spirituele groei toekwam als je verlost was van materiële zorgen. Van zijn inzet voor de armen had ik geen idee.

Ze hadden hem persoonlijk ontmoet en voor hen was hij een soort messias. Volgens hen kwam zijn boodschap hierop neer: wie zijn ego loslaat, maakt ruimte voor zijn ware zelf.

“Het omhulsel moet er eerst af, dan kan het pakketje worden uitgepakt,” zei de vriend.

“Dat is een mooie beeldspraak,” zei ik.

Ik was net alles kwijtgeraakt, maar hun rust en overtuiging boden onverwacht houvast - ook al was hun spirituele wereld heel anders dan de mijne. We bleven nog wat praten, maar maakten het niet te laat. De volgende ochtend namen we afscheid. Ik bedankte ze voor de gezellige avond en hun gastvrijheid.

Op weg naar het station schoten allerlei ideeën door mijn hoofd. Aanvankelijk wilde ik naar Berlijn, maar dat plan liet ik varen. Ik had ook naar huis kunnen gaan. Dat lag voor de hand - even slikken, nieuwe spullen regelen,

verder kijken. Maar iets in mij verzette zich daartegen. Misschien was het koppigheid, misschien iets anders. Teruggaan voelde als opgeven, als een streep onder iets wat nog niet af was. Ik wilde niet met hangende schouders thuiskomen. Nog niet. Er groeide iets: een drang naar avontuur. Engeland trok me. Londen was dichtbij. Misschien vond ik daar wel werk. *Op huus an* kon altijd nog.

Een nieuw begin in Londen

In Londen liep ik het eerste de beste uitzendbureau binnen. Het was rond één uur in de middag.

Achter het bureau zat een man.

“Wat wil je?” vroeg hij.

“Ik wil een baan,” zei ik.

“Komt goed. Geef je naam en adres maar, en bel me rond vijf uur terug.”

Ik legde uit dat ik geen adres had.

“Dan gebruik je voorlopig het adres van dit kantoor.”

“Dat ging lekker soepel hier,” dacht ik.

Toen ik om 5 uur terugbelde, had ik inderdaad een baan. Er was een vacature als afwasser in een bierbrouwerij. Wauw, wat een geluk. De volgende dag kon ik beginnen. Ik moest er om drie uur 's middags zijn. Ik zei dat ik in de buurt van het kantoor was en graag langs wilde komen voor het adres. Dat was goed. Hij gaf me ook een plattegrond van de metro mee. Terwijl ik door de straten liep, begon het tot me door te dringen: ik zou hier blijven. Ik had een baan. Londen was ineens ook mijn stad. Ik was in de zevende hemel en snoof met volle teugen de sfeer op van mijn nieuwe woonplaats. Ze lag aan mijn voeten. Ik wilde haar ontdekken.

De Rotterdamse mevrouw

In de brouwerij werkte een mevrouw die Nederlands sprak. Oorspronkelijk kwam ze uit Rotterdam en woonde al jaren met haar Engelse echtgenoot in Londen. Ze vertelde hoe ze hier terechtgekomen was - verliefdheid, natuurlijk. Dat was jaren geleden. Een zucht, gevolgd door een korte stilte, liet vermoeden dat het leven sindsdien niet altijd makkelijk was geweest. Ze vond het leuk om weer eens Nederlands te praten en bleef de hele tijd bij mij in de buurt. Tijdens de rookpauzes gingen we samen naar buiten en vertelde ze in stukjes en beetjes haar familiegeschiedenis.

Ze had drie kinderen, van wie er één verslaafd was geraakt aan drugs. Hem zag ze bijna niet meer. Hij zwierf rond in Londen. Woonde dan weer hier, dan weer daar. Af en toe kwam hij langs om geld te vragen. Meestal gaf ze hem wat, ook al wist ze dat hij het waarschijnlijk direct zou gebruiken om drugs te kopen.

“Je kunt er niets aan doen,” zei ze. “Dat spul heeft zoveel kracht, daar is geen kruid tegen gewassen. Ze moeten het zelf willen. Je kunt niemand dwingen te stoppen.”

Het leek me verschrikkelijk: je kind zien afglijden, en niets kunnen doen.

“Wachten is het enige en ondertussen hopen dat hij niet bezwijkt,” zei ze terwijl ze een diepe haal nam van haar sigaret.

“We hebben alles geprobeerd. Mijn man heeft hem meerdere keren opgezocht, om een afkicktraject voor hem op te zetten. Allemaal zonder resultaat. Uiteindelijk zei hij: ik trek mijn handen ervan af. Hij dreigde er zelf aan onderdoor te gaan. Dit speelt nu al zo’n tien jaar.”

Ik durfde niet te vragen waarom het zover was gekomen. Het ging mij niets aan en ik wilde ook geen oordeel vellen

over haar. Misschien waren er dingen misgegaan - maar ik wilde niet denken dat de ouders ook deel van het probleem waren. Die discussie wilde ik niet met haar aangaan. Daarvoor was ze te aardig.

Om het gezin niet mee te trekken in zijn val, hield ze de moed erin en bleef sterk voor de anderen. Zij hadden gelukkig zulke problemen niet. Haar twee dochters waren getrouwd. Inmiddels was ze oma van vier kleinkinderen.

Haar verhaal bleef haken - een les in onmacht, en in hoe je blijft hopen, ook als je geen invloed meer hebt.

Onder de neonehemel

Na mijn dienst, om negen uur 's avonds, kon ik terug naar het studentencentrum waar ik de vorige nacht had geslapen - voor vijf pond. Geen luxe die ik me lang kon permitteren. Zeker niet als ik ook nog wilde eten en af en toe een biertje drinken. Alles was hier zo belachelijk duur. Anders dan de vorige nacht, toen ik van vermoeidheid direct ben gaan slapen, kon ik me er niet toe zetten om al naar bed te gaan.

De stad had zo'n enorme aantrekkingskracht. Overal beweging en drukte: taxi's scheurden rakelings langs de stoep, neonlichten flitsten boven pubs, bioscopen en seksclubs. Felrode gevels, schelle uithangborden, afbladderende posters van punkbands en politieke leuzen. De geur van curry en chips met azijn bij de eetstalletjes vermengde zich met de uitlaatgassen van zware dieselgedreven dubbeldekkers.

Straatartiesten deden hun trucjes; een saxofonist blies een jazzy loop bij de metro-ingang. Pubs puilden uit. Binnen klonk luid gelach en het gekletter van pintglazen.

Mensen van alle kleuren en achtergronden trokken aan me voorbij. De types, de gezichten, de blikken. Zwervers

ineengedoken langs de stoep. Punkers, laveloos op het trottoir. Een panorama van zielen, samengepakt op dit smalle strookje aarde. Elk met een eigen verhaal - en het mijne hoorde daar nu bij.

In een pub bestelde ik een pint lager aan de bar - ruim een halve liter, zonder schuim. Dat laatste zagen de Engelsen toch alleen maar als lucht. Ik probeerde een rustig plekje te vinden, maar dat viel niet mee. Je kon er over de koppen lopen. Maar het was erg gemoedelijk. Iedereen was zich bewust van de krapte en men deed zoveel mogelijk zijn best om elkaar te ontzien. Ik kwam uiteindelijk bij een staantafel terecht met een stel Amerikanen: drie jongens en een meisje.

Hun kleding en gedrag verrieden het meteen: rijkeluis-kinderen. Ik raakte in gesprek met het meisje en vertelde haar over mijn eerste indrukken in Londen. Vooral de grote verscheidenheid aan mensen en rassen fascineerde me. Daarmee raakte ik kennelijk een gevoelige snaar.

“Rassen moeten zich niet mengen,” zei ze beslist.

“Waarom niet?” vroeg ik.

“Soort bij soort - dan zijn mensen het gelukkigst.”

“Maar het gebeurt al,” zei ik. “Kijk om je heen. Je kunt het beter accepteren.”

Zij knikte. “Hier misschien. Maar ik zou zelf niet zo willen leven.”

De jongens mengden zich nu ook in het gesprek. Ze waren gematigder. Volgens hen konden mensen van andere rassen best in dezelfde buurt wonen, als ze een opleiding hadden gehad en een goede baan.

Mij kwam het vreemd voor, zo’n strikt onderscheid. Zoiets hadden wij van huis uit nooit meegekregen.

Tegelijk besepte ik hoe vanzelfsprekend het voor mij was dat mensen zich mengen, leven, elkaar ontmoeten.

Misschien omdat ik er middenin zat - een vreemde in een vreemde stad, die zich ondanks alles juist opgenomen voelde.

Zo begon mijn tijd in Londen. Geen plan, geen spullen, geen idee waar het naartoe ging. Maar ik had werk, een bed voor de nacht, en verder lag alles open.

Kraakpand in Earls Court

De eerste dagen in Londen voelde ik me hoopvol. Maar al snel keerde de realiteit terug. Na een paar nachten in het studentencentrum was mijn geld vrijwel op. Ik moest iets anders vinden. Tijdens mijn omzwervingen door de stad belandde ik in Earls Court. In een straat met aan beide kanten statige herenhuizen, zag ik dat enkele leeg stonden, en waren opengebroken. Deuren ingetrapt, ramen kapot geslagen en binnen was het een chaos. In de kelderkamer van een van die huizen was alles nog redelijk intact. De deur stond open, maar de ramen zaten er nog in. Het maakte een verrassend nette indruk. Hier en daar lag wat troep. Dit was een buitenkansje.

Ik heb alles opgeruimd. Tegen de muur stond een oud matras; die legde ik op de grond. Een gordijn dat nog met één punt aan de rails hing, gebruikte ik als deken. De deur deed ik dicht. Op slot ging niet. Dat zou toch weinig zin hebben, want via de woning kon iedereen zo naar binnen. Dit was voorlopig mijn onderkomen. Wat er daarna kwam, zou ik wel zien.

Het werk in de bierbrouwerij was van korte duur. De medewerker van het uitzendbureau zei al dat het tijdelijk was, en beloofde me iets beters. Het nieuwe baantje zou een stuk aangenamer zijn, en ik kreeg ook meer uren. Dat klonk als een goede deal. Na twee dagen kon ik in een magazijn

van Toyota aan de slag. Een distributiecentrum van auto-onderdelen voor het hele Verenigd Koninkrijk.

Nadeel was dat ik van Earls Court met de metro naar Chiswick moest, waar het magazijn gevestigd was. Lopen was geen optie, daarvoor was de afstand te groot. Maar de kosten voor de metro kon ik niet betalen. Na één rit was mijn geld al op. Ik had dan wel werk, maar het salaris werd eens per week op vrijdag uitgekeerd, en het was pas donderdag. Ik moest geld lenen. Met mijn chef Scott had ik direct een goede klik. Ik vroeg hem of hij wat voor wilde schieten. Hij deed er niet moeilijk over. Wat ik toen nog niet wist: deze man zou een belangrijke figuur worden in mijn Londense leven.

Op vrijdagmiddag kreeg ik eindelijk mijn loon en wilde dat vieren met een fles wijn en een bioscoopbezoek. Ik had gezien dat er in de buurt een documentaire draaide over Jimi Hendrix. Die wilde ik zien. Ik kocht een fles wijn, verborg die onder de deken in mijn kamer en ging naar de film.

De hele dag had ik me erop verheugd - eindelijk iets om van te genieten. Maar toen ik terugkwam, was hij weg. Ik trok de deken opzij - geen fles. Hoe kan dat nou? Was er iemand binnen geweest? Wist iemand ervan? Wie kijkt er anders onder een oud gordijn? Dit viel me rauw op het dak. Terwijl ik daar stond te balen, hoorde ik muziek en stemmen op een bovenverdieping.

“Dat moeten zij zijn,” dacht ik.

Ik had al gemerkt dat er 's nachts mensen mijn kamer binnenkwamen. Ze lieten mij verder met rust, en daarom voelde het niet echt als een bedreiging. Maar als ik 's ochtends wakker werd, keek ik tegen allerlei luxe spullen aan die ze hadden achtergelaten: stereo's, tv's, flessen champagne. 's Avonds als ik terugkwam van werk was alles weg.

Boos liep ik de trap op, helemaal naar de bovenste verdieping. Ik deed de deur open van waarachter ik het geluid hoorde. Daar zaten ze met een man of vijf. Op hoge toon vroeg ik of zij mijn fles wijn hadden gestolen; iets wat ik in mijn binnenste allang wist.

Ze schoten in de lach van mijn felheid en riepen: "Kom erbij zitten, hier is drank genoeg."

Ze ontvingen me hartelijk en boden meteen van alles aan. Hasj, drank, eten - alles was aanwezig. Mijn kwaadheid verdween als sneeuw voor de zon.

Het waren een stel Schotten die net uit de gevangenis waren vrijgelaten. Ze waren amper op vrije voeten of ze zaten alweer in het oude vak.

"Die spullen beneden... van jullie zeker?" vroeg ik.

"Yes, yes."

"Waarom laat je ze dan daar staan? Als de politie komt, denken ze dat ik ze heb gestolen."

Maar ze hadden geen zin om iedere keer alles helemaal naar boven te sjouwen.

"We hebben een goede bewaker gevonden," zeiden ze lachend.

Ze trokken zich nergens wat van aan - dat had ook wel iets. Die avond ben ik een hele tijd gebleven. Het was er aangenaam warm. Ze hadden zelfs een oude gaskachel weer aan de praat gekregen.

Hun zorgeloosheid was aanstekelijk, maar ik wist dat ik niet in hun wereld wilde blijven hangen.

Na een tijdje voelde ik me er steeds minder op mijn gemak. Het was niet veilig. Alles stond open; er kon elk moment iemand binnenkomen of gedoe ontstaan. Niet dat ik veel had. Mijn hele hebben en houden paste in een plastic tas, die ik overal mee naartoe sleepte. Nu ik geld verdiende, vond ik dat het tijd werd voor iets beters.

Mijn lied

Af en toe sliep ik ook bij Scott, die vlak bij het werk woonde. Hij was in de veertig, uit de buurt van Hull: vriendelijk, gevat en sociaal. Hij bekommerde zich een beetje om mij en bracht me ook op nieuwe gedachten - bijvoorbeeld over muziek.

Ik droeg een button van Jim Morrison op mijn jas. Scott vond The Doors maar niks. Dat was oude meuk.

“Luister naar wat nu speelt,” zei hij.

“Rock is van gisteren. Je bent te jong om in het verleden te leven.”

Ik verzette me. Hoe kon hij dat zeggen - een van mijn helden zo afkraken? Maar geleidelijk aan begon ik het oude toch los te laten, en mijn oren te openen voor nieuwe klanken.

Ik ging steeds meer op in het uitgaansleven. Er was zoveel keus, en vooral op muziekgebied. Elke dag waren er concerten - van gevestigde namen tot beginnende bandjes. De meest uiteenlopende stijlen en stromingen kwamen voorbij, die je buiten Londen waarschijnlijk nooit zou horen. Dit was het kloppende hart van de Britse muziekindustrie. Hier gebeurde het.

Ambitieuze bandjes probeerden in Londen door te breken en op te vallen bij A&R-managers en popcritici. Zodra iets nieuws zich aandeed - een band of een stijl - stortte iedereen zich erop. De media, labels, clubs, fans - allemaal wilden ze erbij zijn. Platenmaatschappijen die hun bands op de kaart wilden zetten, regelden optredens in de stad waar ze zich moesten bewijzen. Wie niet overtuigde, verdween net zo snel als die gekomen was. Iedereen vocht om een plek in de spotlights.

Ik werd gegrepen door de *New Romantic* - synthesizer-

muziek. Geen gierende gitaarsolo's, maar elektronische ritmes en catchy melodieën. "*New Life*" van Depeche Mode werd mijn lijflied. Het stond voor alles wat ik probeerde: loskomen van oude patronen, mijn blik verruimen, mezelf opnieuw uitvinden. Het voelde alsof het liedje voor mij was geschreven. Een nieuw leven, een nieuwe energie; het paste precies.

Niet alleen mijn muzikale smaak veranderde, ook mijn stijl ging op de schop. Ik begon meer aandacht te besteden aan kleding, struinde de tweedehandswinkels af en deed mijn best om er zo origineel mogelijk uit te zien. Zelfs mijn kapsel moest eraan geloven: de halflange manen gingen eraf en maakten plaats voor een korte, trendy coupe. De metamorfose was compleet.

Die nieuwe stijl bracht me ook op nieuwe plekken. Meerdere keren per week bezocht ik een concert. De band die de meeste indruk maakte was OMD (Orchestral Manoeuvres in the Dark). Ik zag ze twee keer in de Hammersmith Odeon en dat was voor mij het summum. Verder ging ik naar optredens van Depeche Mode, The Cure, Flock of Seagulls, Duran Duran, Ultravox, Gary Numan en meer.

Ik probeerde meestal gratis binnen te komen - en vaak lukte dat ook. Normaal gesproken stond er een hele groep voor de kassa en waren er te weinig suppoosten om de boel goed in de gaten te houden. Zodra de kans zich voordeed, glipte ik naar binnen. Maar daarmee was ik er nog niet. Zalen als de Hammersmith Odeon hadden alleen zitplaatsen. Je moest vooraf een stoel reserveren. Als je ergens wilde gaan zitten, werd je ticket gecontroleerd door een steward, die je naar de juiste plek leidde. Ik bleef daarom eerst in het gangpad hangen. Als het concert was begonnen, en de stewards zich terugtrokken, zocht ik naar een

lege plek. Maar ook dan bleef het oppassen: als de rechtmatige bezoeker toch kwam opdagen, was ik alsnog de klos.

Scott en ik gingen in de weekenden regelmatig de stad in. Ooit was hij als jonge jongen zelf naar Londen vertrokken, en hij wilde mij nu wegwijs maken. Ik voelde mij op mijn gemak bij hem. Hij was als een soort vader. Wat er ook was; ik kon altijd bij hem terecht.

We zwierven door Notting Hill, Portobello Road, Camden Town en vergelijkbare buurten. Hij wilde me de sfeer van Londen laten proeven: de straatjes, de markten, de winkeltjes. Er was hier geen echt centrum; het voelde alsof meerdere steden in één waren versmolten, elk met een eigen karakter.

We bezochten ook sportwedstrijden, zoals rugby league en hockey - Scotts favoriete sporten. Daar gingen we samen heen. Natuurlijk mocht een voetbalwedstrijd niet ontbreken: in een bomvol Wembley zagen we Engeland met 1-0 van Hongarije winnen. Een keer had hij zelfs twee kaartjes weten te bemachtigen om een live uitzending van "Top of the Pops" bij te wonen.

Hij noemde me "Klomps". Volgens hem liepen alle Nederlanders op klompen. Toen hij mij een keer naar het Nederlandse woord daarvoor vroeg, was mijn bijnaam gevestigd.

Als ik alleen was maakte ik ook graag lange wandelingen. De stad was zo enorm groot en afwisselend; om elke straathoek viel wel iets nieuws te ontdekken. Vaak ging ik naar Hyde Park dat vlak in de buurt van Earls Court lag. Een oase van rust en groen. Voor een jongen van het platteland voelde het een beetje als thuiskomen.

Ik kon er uren wandelen, of gewoon in het gras liggen. Even de hectiek vergeten, wegdromen. Langzaam begon ik

me echt thuis te voelen in deze stad. Londen was niet langer decor - het was mijn verhaal geworden.

Sinds mijn vertrek, zo'n anderhalve maand eerder, had ik niets van me laten horen. Om mijn ouders toch een teken van leven te geven, schreef ik ze een brief. Ik vertelde over mijn belevenissen en dat het goed met me ging in mijn nieuwe wereld.

Kangaroo Valley

Ondertussen was ik al een tijdje op zoek naar een andere slaapplek. Een straat verderop van het herenhuis stond een hostel. Ze hadden een bed vrij, maar ik moest de kamer delen met anderen. Dat wilde ik wel. De prijs was ook gunstig voor Londense begrippen: 25 pond per week. Ik maakte kennis met de jongens op mijn kamer. Ze kwamen allemaal uit Australië of Nieuw-Zeeland. Sterker nog, het hele hostel zat vol met Aussies en Kiwi's. Het was daarom niet voor niets dat ze Earls Court ook wel *Kangaroo Valley* noemden. Voor velen was Engeland het land van hun voorouders - het oude moederland dat ze beter wilden leren kennen.

Ik vond het lastig om ertussen te komen. Ze bleven vooral onder elkaar en gedroegen zich vaak als een stel losgeslagen jongeren in een grote stad. Ze toonden weinig respect, en soms waren ze ronduit lomp of schofferend. De sfeer was dan ook niet altijd even prettig. Gelukkig was er één jongen met wie ik goed overweg kon. Als hij er niet was geweest, was ik waarschijnlijk snel weer vertrokken.

Kaaskop

Op de werkvloer was mijn wereld eenvoudiger: onderdelen sorteren en in de juiste schappen leggen. Dat deed bijna iedereen daar. Na een tijdje hoorde ik tussen de stellingen steeds een schel stemmetje roepen: 'Kaaskop!' Het duurde even voor ik besepte dat ik iets in het Nederlands hoorde. Iemand schold mij uit voor "kaaskop"? Wie zou dat kunnen zijn? Was het een Nederlander? Het leek me sterk dat een Engelsman dat woord zou kennen.

Dat ging een paar dagen zo aan voordat ik wist wie het was. Toen ik hem eindelijk betrapte, bleek het Fred te zijn - een blanke Zuid-Afrikaan. Hij lachte me uit, omdat het zolang had geduurd. Ik kende hem ook niet zo goed. Wist niet eens dat hij uit Zuid-Afrika kwam. Hij zei dat hij in Earls Court woonde.

Vanaf dat moment ging ik regelmatig in de pub een biertje drinken met hem en zijn kameraad Theo, die ook bij ons werkte.

Toen ik hem wat beter leerde kennen, bleek dat hij al het nodige had meegemaakt. In de pub vertelde hij me eens dat hij in het Zuid-Afrikaanse leger had gediend en in verschillende oorlogen had gevochten. In een extreme situatie had hij zelfs mensenvlees gegeten.

"Smaakt zoet," zei hij.

De ervaringen hadden hun sporen nagelaten. Fred was een lange, magere man van middelbare leeftijd, met grote bruine ogen en een pokdalig gezicht. Hij dronk de hele dag. Op het werk had hij altijd een flesje in zijn zak om de dienst door te komen. Zijn armen en benen waren zo dun dat je dacht dat ze bij de geringste botsing zouden breken. Maar hij had een warm hart en tegen mij was hij heel aardig. Af en toe sprak hij Afrikaans tegen mij, en ik in het Nederlands

terug. Dat leverde regelmatig grappige momenten op waarbij we moesten lachen om elkaars woorden en uitspraak.

Buiten bij de pub rookten we wel eens een joint samen. Hij had hele krachtige weed, *Durban Poison*, rechtstreeks uit Zuid-Afrika. Dat spul was zo sterk, dat ik bij een trekje al helemaal van de kaart was.

Fred kende plekken waar je na sluitingstijd nog kon drinken. Geen cafés, maar huiskamers. Een keer mocht ik met hem mee. Ik was nieuwsgierig. Hij introduceerde me bij de bewoners, daarna kon ik ergens plaats nemen. Geen muziek, geen sfeer - niets wat het gezellig maakte. Mannen en vrouwen op leeftijd zaten samen stilletjes te drinken. Voor mij was het een troosteloze bedoening. Na die ene keer had ik het wel gezien.

Wanneer nabijheid schuurt

Op het werk deden geruchten de ronde dat Scott homoseksueel was. Ik had nooit iets gemerkt, terwijl ik er toch regelmatig logeerde. Maar op een avond vroeg hij of ik bij hem in bed wilde liggen. Ik snapte niet waarom. Dat had hij nooit eerder gedaan. Maar het bed was groot genoeg en ik maakte er geen probleem van. In de nacht voelde ik opeens zijn hand op mijn lichaam. Ik schrok, duwde hem weg en bleef daarna gespannen liggen. Gelukkig gebeurde er verder niets meer.

De volgende dag sprak ik hem erop aan. Hij zei dat hij had gedacht dat collega Tara naast hem lag. Dat leek me onwaarschijnlijk, maar ik besloot het daarbij te laten. Ik wilde onze band hier niet op stuk laten lopen - daar was hij me te dierbaar voor. Zo'n drama was het nou ook weer niet. Dat hij misschien homoseksueel was, maakte hem geen

ander mens. Hij bleef dezelfde toffe vent. Maar vanaf dat moment sliep ik niet meer bij hem in bed.

Meer hoop dan liefde

Ik verlangde wel naar vrouwen. Scott had een breed netwerk aan vrienden en vriendinnen. Via hem leerde ik een meisje kennen dat ik leuk vond: Agnes. Ze woonde op een prachtlocatie aan de rand van een park. Vanuit haar kamer keek je zo in het groen. Ze vond mij ook wel leuk, maar toch net niet leuk genoeg. We trokken wat met elkaar op en ik mocht een paar keer bij haar blijven slapen, onder de voorwaarde dat ik niets zou proberen. Daar hield ik me keurig aan, in de hoop dat het ooit zou veranderen. Maar dat kwam er niet van, en we verloren elkaar weer uit het oog.

Een klap in Sheperd's Bush

Londen was een stad vol kansen, maar ook vol contrasten. Ik werd voortdurend geconfronteerd met andere leefwerelden, culturen en waarden. Niet alles was mooi of meeslepend. Sommige ervaringen lieten zien waar mijn grenzen lagen, of verlegden ze.

Op een avond zat ik met een paar andere buitenlanders in een pub in Shepherd's Bush. Ik liep naar de bar om een rondje te bestellen. Terwijl ik stond te wachten op mijn beurt, kreeg ik plotseling van iemand aan de bar een klap om mijn oren. Het was niet erg pijnlijk, want hij raakte vooral mijn schouder, maar de schrik zat er goed in. Het was een zwarte man. We zaten ook in een pub met vooral zwarte mensen.

Ik keek naar de barman - die deed niets. Zijn zwijgen

maakte duidelijk dat ik het zelf moest oplossen. Ik was op mijn hoede, keek naar achteren naar mijn groepje vrienden, maar die hadden er niets van meegekregen. De man die mij had geslagen was duidelijk dronken - dat verklaarde waarschijnlijk een hoop. Ik vroeg hem op de man af waar dat voor nodig was. Hij riep iets vaags over blanken, alsof ik me ergens schuldig over moest voelen, en draaide zich om.

Ik kon er weinig mee en dacht: "Waar gaat dit over?"

De "kerk" in Fulham

Een tijdje later was ik getuige van een fenomeen dat me evenmin kon bekoren. Elke zondagochtend organiseerde een pub in Fulham een stripshow, die de gasten uit het hostel spottend de "kerk" noemden. Iedere week gingen ze met een groepje daarnaartoe.

Mijn Australische maat ging een keer mee en hij nodigde mij ook uit. Op een klein podium voor zo'n vijftig gasten vertoonde een jongedame haar kunsten met dildo's, flessen, fruit en andere attributen. Ze voerde allerlei acrobatische toeren uit waarbij ze vooral demonstreerde wat er allemaal in haar edelste deel paste. De meesten waren enthousiast, maar voor mij was dit het tegendeel van erotisch. Het riep geen verlangen op - eerder afkeer. Ik had moeite om ernaar te kijken. Eén keer was meer dan genoeg.

Een kamer voor mezelf

Ik was het hostel goed zat - te veel onrust, te weinig slaap. Ik moest overdag werken en die gasten hadden geld van huis en leefden er op los. Er was een alternatief, zij het tijdelijk. Ik had Yves, een Fransman, leren kennen en ik kon voor een week zijn kamer huren. Ook in Earls Court.

Hij ging voor een korte tijd terug naar Frankrijk. Voor 30 pond was ik de man. Dat waren dezelfde kosten die hij moest betalen. Het was een mooie grote ruimte op de begane grond met uitzicht op straat. Tegen de achterwand stond een groot tweepersoons bed. Verder was er een gastel aanwezig, een koelkast, een staande kast en een wasbak met stromend water. Ik ging akkoord.

Voor het eerst had ik een kamer voor mezelf - met een deur die op slot kon en niemand om rekening mee te houden. Het voelde alsof ik controle kreeg over mijn leven in deze stad. Al was het maar voor even.

Meisje van Earls Court

Na mijn mislukte romance met Agnes ontmoette ik in Earls Court een ander meisje: Sarah. Ik zag haar vaak in hetzelfde straatje - opvallend goed gekleed, met een zelfverzekerde tred en een blik die nergens van op keek. Aanvankelijk dacht ik dat ze gewoon rondhing, zoals zovelen hier. Pas later begon ik te begrijpen wat ze daar eigenlijk deed.

Ze was zestien, knap, en van huis weggelopen. In tegenstelling tot Agnes, die een voorspelbaar leventje leidde, leefde Sarah ogenschijnlijk onbevangen in een harde wereld. Het was iemand die zich aanbood bij oudere mannen. Die pikten haar op met de auto, om haar later weer naar dezelfde plek terug te brengen. Ze werkte vooral 's avonds en liep altijd hetzelfde straatje heen en weer, zodat haar klanten haar gemakkelijk konden vinden.

Ik moest het net treffen dat ik even met haar kon praten. Meestal was ze te veel afgeleid door de auto's die voorbijreiden, en speurde ze de hele tijd naar potentiële klanten. Soms ging een raampje naar beneden en kwam het hoofd van een oudere man tevoorschijn, die haar wenkte.

Dan snelde ze naar hem toe, hing met haar ellebogen in het raam en zette meteen haar verleidingskunsten in: zachte aanrakingen op zijn arm en in zijn gezicht, ritmische bewegingen van heupen en schouders. Met een zwoele blik en haar zoetgevooisde stem trok ze hem haar wereld binnen - zacht, geruststellend, zonder dwang. Het voorspel begon al op straat.

Ik kon het niet goed vatten dat ze zich zo liet gebruiken door deze foute kerels. Er was iets in mij dat haar wilde beschermen, voor haar wilde zorgen.

“Ze moest toch het nodige meemaken,” dacht ik.

Maar ik zag niet of ze verdrietig was, of het niet meer zag zitten. Ze was altijd opgewekt en leek nergens moeite mee te hebben.

Ik vond haar leuk, maar ze was wild en onafhankelijk. Ze verdiende goed geld - leefde haar eigen leven. Mij had ze niet nodig.

Ik vertelde haar dat ik een week lang een eigen kamer had. Dat vond ze interessant. Ze stelde meteen voor om daar haar klanten te ontvangen. Ik zou dan een deel van de opbrengst krijgen.

“Moet ik dan nu je *pooier* zijn, Sarah?” vroeg ik.

“No, no,” zei ze, “you can just earn some extra money.”

Ik twijfelde. Een deel van mij voelde zich geveleid - alsof ik ineens een rol kreeg in haar wereld. Dan kon ik eindelijk iets voor haar betekenen. Misschien zou ze me zelfs leuk gaan vinden.

Maar tegelijk voelde ik weerstand.

Wat haalde ik me op de hals met al die vreemde kerels in Yves' kamer? Wie weet wat zich daar allemaal zou afspeelen. Ondanks haar aantrekkingskracht, won de realiteitszin. Het leek me toch niet zo'n goed idee en ik zei nee.

Ik voelde de grens in mijzelf - een dunne draad tussen

helpen en gebruikt worden, tussen nabijheid en verlies van integriteit. Sarah kon prima zonder mij. En ik moest leren om daar vrede mee te hebben.

Boris

Sinds ik in Earls Court woonde liep ik regelmatig voorbij een zwerver, Boris, een Pool. Hij zat altijd op dezelfde plek te bedelen. De dagen werden kouder en telkens als ik hem daar zag zitten, kreeg ik meer met hem te doen.

Op een avond toen het regende als het goot en hij onder een afdakje voor de ingang van een portiek probeerde wat droog te blijven, kon ik het niet meer aanzien. Ik zei dat hij bij mij kon slapen. Hij keek me alleen maar aan - vol ongeloof. Maar ik hield voet bij stuk, en uiteindelijk stemde hij toe.

Ik hielp hem overeind - zijn benen trilden en elke stap leek hem moeite te kosten. Hij legde zijn arm over mijn schouder, en zo sjokten we in de stromende regen naar mijn kamer. Praten was moeilijk. Hij mompelde wat, onverstaabaar. Ik had geen idee of hij me begreep.

Toen we binnen waren, vroeg ik of hij iets wilde eten; hij kon ook zijn gezicht en zijn handen wassen als hij dat wilde. Dat hoefde allemaal niet. Hij wilde slapen. Ik besepte dat ik de situatie niet goed had doordacht. Want hoe moest dat nu met Boris en mij in een bed. Ik moest een plan bedenken en besloot dat Boris maar aan een kant boven op de bedsprei moest slapen. Ik sliep dan tussen de lakens. In de staande kast lagen wat extra dekens; die kon hij krijgen. Boris vond het prima en zodra hij ging liggen, viel hij als een blok in slaap.

Hij knarsetandde in zijn slaap. Ik dacht: dat gaat wel over - maar het bleef maar doorgaan. 's Nachts werd ik

steeds wakker van dat irritante geluid. Nu lag hij daar rustig te slapen, terwijl ik geen oog dicht deed.

Wat had ik in mijn hoofd gehaald? Waarom moest ik hem helpen, terwijl duizenden mensen hem dagelijks negeerden? Waar kwam dat vandaan? Hij vroeg er niet eens om. Dacht ik soms dat ik hem kon redden - net als Sarah? Ergens had ik spijt dat ik Boris had meegenomen. Het was uit compassie. Maar hoe ver ga je daarin? Waar ligt de grens?

De volgende ochtend stond Yves ineens op de stoep. Hij was een dag eerder teruggekomen. Toen hij Boris zag, had ik wat uit te leggen. Ik vertelde Yves dat ik medelijden met hem had in dat slechte weer, dat ik hem daarom een slaapplaats had aangeboden. Daar was Yves niet blij mee.

“Je haalt toch geen zwervers in huis? Wie weet voor ziektes ze hebben,” zei hij pissig.

Ik voelde mij verslagen. De twijfels die ik al had werden bewaarheid. Het was een domme zet. Ik kon die man niet helpen. Het was een illusie. Ik benadeelde alleen mijzelf en anderen. Misschien probeerde ik telkens iets te redden wat niet gered wilde worden.

Boris kreeg de onrust die er over zijn aanwezigheid was ontstaan allemaal mee. Hij maakte met gebaren duidelijk dat hij zich zo snel mogelijk uit de voeten zou maken. Het deed pijn om te zien dat hij zich niet gewenst voelde. Nu had ik beiden teleurgesteld.

Toen Boris de straat op strompelde, zich vasthoudend aan alles wat steun bood, keek ik Yves aan en merkte, dat zijn hart wat weker werd.

“Het was goed bedoeld,” zei hij tenslotte.

Ik deed mijzelf de belofte dat als ik ooit een hond zou hebben, ik hem Boris zou noemen.

Grenzen aan empathie

Deze gebeurtenis raakte me dieper dan ik had verwacht. Ik beseftte dat ik iets fundamenteels over het hoofd had gezien: waar ik dacht goed te doen, deed ik het tegenovergestelde. Dat verwarde me - meer nog dan ik wilde toegeven.

Ondertussen was ik mijn slaapplek kwijt en ik viel terug op mijn enige constante - Scott. Ik vertelde hem wat er was gebeurd en wat me dwars zat. Ik begreep inmiddels beter dat in een stad als deze, waar zoveel kapot en eenzaam is, het gevaar op de loer ligt dat je jezelf verliest in het leed van een ander. Ik moest leren afstand te bewaren, emoties te temmen. Niet uit kilte, maar uit zelfbehoud.

Toch voelde het als verraad - een soort kniebuiging naar de onverschilligheid die ik juist verafschuwde. Een glijdende schaal waar uiteindelijk niemand meer om elkaar geeft. Een koude samenleving waar de naastenliefde volledig is verdampt.

Scott stond ook snel klaar voor anderen, maar had daar toch een andere kijk op.

Er is iets belangrijkers dan iemand willen helpen,” zei hij. “En dat is respect tonen voor iemands vrijheid.”

Hij zei dat ik moest leren mensen meer in hun waarde te laten, ook als het er van buiten zielig uitzag. Het was hún leven, hún verantwoordelijkheid, hún keus. Als iemand om hulp vraagt, kun je nog altijd besluiten iets te doen. Maar zolang die vraag uitblijft, is het misschien vooral projectie - je eigen verlangen om nodig te zijn.

Hij zei: *“Grenzen stellen is soms de grootste vorm van respect - voor jezelf, en voor de ander.”*

Die woorden bleven hangen. Iedereen is zijn eigen baas. Met die gedachte in mijn achterhoofd probeerde ik het leven weer op te pakken. Het gaf me lucht.

Couchsurfing

Na een paar dagen bij Scott zwierf ik weer verder, logeerde bij collega's, waar het uitkwam. Een poosje vond ik onderdak in een opvanghuis voor mannen. Alles was tijdelijk. Alles was geleend. Mijn leven paste in een tas, mijn nachten in de goedheid van anderen.

Ook probeerde ik een paar keer een kamer te huren. Maar dan moest ik zoveel geld vooruit betalen - aan de verhuurder én aan het kamerbemiddelingsbureau - wat al met al neerkwam op bijna een maandsalaris. Daar voelde ik weinig voor, zeker omdat ik veel uitging en mijn geld liever daaraan besteedde.

"Ik loop wel een keer ergens tegenaan," dacht ik.

Voetbaltoernooi in Gent

Ondertussen liep het werk in het magazijn gewoon door. Buiten de piekmomenten was het vooral wachten, thee drinken en af en toe een krat verplaatsen. Tussen de middag ging ik meestal met een paar collega's naar de pub voor een warme maaltijd en een pint. Na de lunch was ik soms zo duf, dat ik nauwelijks nog vooruitkwam. Dan kroop ik onderin een schap in een grote doos voor een dutje. En ik was niet de enige.

Een keer waagde ik mij aan wat sportiefs. Er werkte een Marokkaan bij ons, Abdoul, ook een maatje van Scott. Hij voetbalde een paar keer per week met vrienden en sommige andere collega's in het park. Als oud-voetballer vroeg ik of ik een keer mee mocht doen. Dat vond hij goed, maar ik kon niet tippen aan hun niveau. Het is ook bij die ene keer gebleven.

En toen kwam er ineens iets onverwachts dat het grijze

ritme even doorbrak: Toyota had een voetbaltoernooi georganiseerd in Gent voor alle filialen in West-Europa. Daar mochten we het een weekend lang tegen elkaar opnemen. Wij vertegenwoordigden Engeland.

Met zo'n veertig man op de werkvloer hadden we keus genoeg. Naast Abdoul waren er nog een aantal andere fanatieke voetballers die ook regelmatig met hem in het park speelden. Hij stelde een team samen en daar zat ik ook in. Scott was de coach. Alles werd geregeld: de bootreis, het hotel, het eten. Alleen de drankjes waren voor eigen rekening.

Op de boot naar Zeebrugge raakte ik aan de praat met een groepje Belgen. Omdat ik met Engelsen reisde, hielden ze me voor een Brit. Ze spraken Engels tegen mij, terwijl ze onderling Vlaams praatten. Ik wilde ze op de hak nemen en zei dat ik ze wel kon verstaan. Dat geloofden ze niet, en begonnen me allerlei dingen in het Vlaams te vertellen die ik moest vertalen - wat ik ook deed. Ze waren zo onder de indruk dat ze dachten dat ik een bijzondere gave had.

"Ge zijt zeker een echt talenwonder, hè," zei een van hen.

Ik liet ze in de waan - en genoot stiekem van het idee dat ik ze zo bij de neus had genomen. Tot een van mijn collega's riep dat ik uit Nederland kwam. Toen viel het masker af en stond ik met mijn mond vol tanden. Gelukkig konden de Belgen de grap wel waarderen en moesten lachen dat ze er met open ogen waren ingetuind.

We speelden vier wedstrijden, verspreid over twee dagen, telkens twee keer een half uur. De teams die de meeste punten behaalden moesten op zondag tegen elkaar in de finale. Het was een luxe uitstapje, met een goed hotel en heerlijk eten. 's Avonds zochten we de barretjes op in de oude binnenstad van Gent. Op een paar uitzonderingen na,

gingen we meestal op tijd terug naar het hotel voor een goede nachtrust. De collega's namen het toernooi wel degelijk serieus.

Het was een vreemde gewaarwording om weer op het vasteland te zijn. Het voelde anders. Hier lag het hele continent aan je voeten, was je verbonden met de rest van Europa. In Engeland ervoer ik dat niet. Dat land stond als het ware los van de rest. De psychologische kloof van het water tussen eiland en continent zat inmiddels ook in mij. Ik bekeek de wereld vanaf een eiland en ik was nu "abroad".

Dat gevoel zou snel voorbij zijn als ik naar huis ging. Het was niet ver. Een verleidelijke gedachte. Ik begon te twijfelen en vroeg me af wat ik nu eigenlijk wilde. Wat had ik te zoeken in Londen? Wat had ik thuis te zoeken?

Maar ik wist: als ik nu terugging, zou ik iets onbenoembaars opgeven. Niet alleen een avontuur, maar ook het proces van loskomen, zoeken, struikelen en opnieuw beginnen. Thuiskomen voelde als terugvallen in een oude huid die niet meer paste.

Daarom bleef ik, als onderdeel van het team. Straks ging ik weer terug naar het eiland. Dit was nu mijn wereld en dat was hoe ik het wilde.

Tijdens de wedstrijden had Scott mij op reservebank gezet en daar bleef ik ook. Tegen de tijd dat we de finale bereikten, had ik nog geen minuut gespeeld. Ook in de finale mocht ik niet meedoen. Ik drong ook niet aan - ze waren gewoon beter. Maar het plezier was er niet minder om toen we kampioen werden en de beker mee naar Londen mochten nemen.

Dead Kennedys in Brixton

In Brixton zouden de Dead Kennedys optreden. Ik was nooit echt van de punk geweest, maar aanverwante muziek zoals The Clash, The Stranglers, Siouxsie and the Banshees, waar Scott helemaal lyrisch over was, vond ik wel leuk. Van de Dead Kennedy's kende ik slechts een nummer en dat klonk eigenlijk nog best aardig. Ik besloot ernaartoe te gaan. Echter, een tijdje daarvoor waren er rassenrellen uitgebroken in Brixton. Scott raadde het mij af. Ik vond het een beetje overdreven. Die waren immers voorbij.

Ik was veel te vroeg toen ik de metro uitstapte; het concert zou pas over ongeveer een uur beginnen. Om de tijd te doden dook ik de eerste de beste pub in voor een biertje. Alle gasten waren zwart; ik was de enige witte bezoeker. Het was vrij rustig, maar de paar mensen die er zaten, keken niet erg vriendelijk toen ik binnenkwam. Ik voelde me behoorlijk ongemakkelijk. Mijn eerdere ervaring in de pub in Sheperds Bush stond me nog helder voor de geest.

Normaal zou ik een pint bestellen, maar nu hield ik het bij een halve. Ik ging aan een tafeltje zitten en keek een beetje schuchter om mij heen. Er gebeurde verder niets. Toch was de spanning om te snijden, of het lag puur aan mij en de verhalen die ik van Scott had meegekregen? Ik voelde me kwetsbaar en met de halve pint voor me probeerde ik een zo neutraal mogelijk onderdeel te zijn van het geheel.

Opeens riep iemand van een tafel een eindje verderop: wat ik hier eigenlijk deed. Ik zei dat ik naar een concert ging van de Dead Kennedy's. Dat ik nog even moest wachten en daarom hier een biertje kwam drinken. Hij vond echter dat ik hier niets te zoeken had en dat ik maar beter zo snel mogelijk mijn biezen kon pakken.

De barman, dit keer wel behulpzaam, zei tegen de man

dat hij mij met rust moest laten. De twee raakten even in discussie, waarna de klant zijn mond hield. Hoe dan ook - dit was duidelijk geen plek voor mij. Ik dronk mijn biertje snel op, bedankte de barman en liep de deur uit. Pas toen ik een tijdje buiten was, voelde ik de spanning echt van me afglijden.

Bij het concert merkte ik dat ik me in de tijd had vergist - ze waren al begonnen. Het was stampvol. Eerste zet: me een weg banen naar de bar voor een pint.

Terwijl ik wachtte op mijn bestelling keek ik in het rond. Het was een ruige boel. De hele menigte was aan het pogoën en ondertussen spuugden ze elkaar in het gezicht. De band deed net zo hard mee en spugde op het publiek en iedereen vond het prachtig. Overal zag ik wijs- en middelvingers in de lucht. Het was één grote bewegende massa met een opvallend hoge tolerantiegraad.

Ik wilde een rustig plekje om het allemaal goed te kunnen bekijken en wurmde mij richting de zijkant - langs de wand was nog ruimte. Echter, om de halve meter wilde iemand een slokje van mijn bier. Toen ik eindelijk mijn bestemming had bereikt, was mijn glas bijna leeg.

“Dan moest ik maar een beetje zuinig aan doen,” dacht ik.

Nog een keer naar de bar voor een biertje had weinig zin.

Intussen hing er een penetrante lijmlucht in de zaal. Op een trap naast het podium zaten jongeren te snuiven. Plastic zakjes die ze voor hun mond hielden, vulden en leegden zich op het ritme van hun adem. Zo jong en al zo destructief - ik kon het niet bevatten.

Jongens en meisjes net zo oud als ik, of nog jonger die geen respect meer voor hun leven hadden, zo leek het. Wat was daar mis gegaan? Wat ging er in hun hoofden om?

Welke teleurstellingen hadden ze niet kunnen overwinnen?

Het deed pijn om ze zo treurig bij elkaar te zien zitten. Ik dacht aan de Nederlandse vrouw van de bierbrouwerij met haar verslaafde zoon. Het moest ondraaglijk zijn als je kind zo ten onder gaat. Ik voelde me hier niet thuis. De muziek kon me ook niet bekoren. Het was vooral een brok rauwe energie in een muur van herrie. Mooie melodelijnen of verrassende harmonieuze overgangen zaten er niet in. Vooral veel woede en frustratie, alsof ze de hele maatschappij in een keer omver wilden spelen. Ik heb het einde niet afgewacht en ben in de pauze vertrokken.

Dit was geen wereld waar ik deel van kon of wilde zijn. Geen 'New Life', maar een doodlopende straat.

Niet de rauwheid stoorde me, maar het ontbreken van richting. Er was wel woede, maar geen hoop. Waar ik zelf probeerde te groeien, los te breken, leek hier vooral destructie de taal van protest. Het was niet mijn weg.

Het Britse klassensysteem

Ik begon me af te vragen of die destructieve energie van de jeugd niet voortkwam uit iets diepers - een samenleving waarin je plek al lang bepaald was. Wat me al snel opviel, was hoe diep het klassensysteem nog verankerd zat in de Britse samenleving. Van een volk dat zo prat gaat op zijn Magna Carta had ik iets anders verwacht.

De hiërarchie was eindeloos: van lower class naar middle class, dan upper-middle, en uiteindelijk upper-upper class. De manier van praten veranderde mee - hoe hoger op de ladder, hoe stijver de keel. Alsof taal een soort wachtwoord was dat deuren opende.

Dure kostscholen en universiteiten hielden die schei-

ding in stand - onbetaalbaar voor de gewone man. De kennis die je daar opdeed - en, belangrijker nog, de netwerken - circuleerden binnen dezelfde hogere kringen.

In Nederland zijn we opgegroeid met het idee dat iedereen in de basis gelijk is. Rijkdom mag, maar pretenties niet. Hier leek een deel van de bevolking overtuigd van zijn superioriteit - en handelde er ook naar.

Ik zag het gebeuren in een pub. Een jonge vent, duidelijk van stand, stond met wat vrienden bier te drinken toen een ober per ongeluk een volle pint over zijn mouw liet glijden. Het glas sprong kapot. De ober excuseerde zich direct en wilde een handdoek halen.

Maar was niet genoeg.

De jongeman barstte los in een tirade die de hele pub stil kreeg. Hij greep de aangereikte handdoek, gooide die op de grond en smiet zijn eigen glas stuk.

“Clean that one up too, you miserable servant,” beet hij de kelner toe.

Ik stond met open mond. Nog nooit had ik iemand zó overtuigend boven een ander mens zien staan.

Wat me nog meer verbaasde: de baas greep niet in. In plaats daarvan bood hij de dader zelfs een drankje aan voor het “ongemak”, alsof diens status hem onschendbaar maakte. Voor mij, opgegroeid met het idee dat niemand zich meer waard moest wanen dan een ander, voelde dat als een klap. Alsof het systeem zélf die minachting toestond.

Maar als het aan mij - en, ik vermoed, aan de rest van de pub - had gelegen, was die blaaskaak zó ongenadig de tent uitgewerkt dat hij het zijn leven lang niet zou vergeten.

De economie van ontmenselijking

De ongelijkheid die ik op straat voelde, vond zijn echo in de media. Daar werd het verschil niet alleen zichtbaar gemaakt, maar ook gelegitimeerd. Vooral de sensatiepers speelde daarin een kwalijke rol.

Dat uitte zich het scherpst in de tabloids - kranten als *The Sun*, *News of the World* en *Daily Mail*, die zich voedden met schandaal, woede en simplificatie. Ze verkochten geen nieuws, maar *verontwaardiging*. Geen nuance, maar *vijand-beelden*. Hun wereldbeeld was helder: er is altijd een schul-dige - en die komt meestal van buitenaf of van onderop.

Een voorbeeld dat me lang is bijgebleven, was de berichtgeving rond de Falklandoorlog. Toen Argentinië de Falklandeilanden bezette - Britse overzeese gebiedsdelen, duizenden kilometers van huis - stuurde Engeland een vloot. Er dreigde oorlog. Je kon je ook afvragen wat de Engelsen daar eigenlijk te zoeken hadden, zo vlak voor de Argentijnse kust. Maar de *tabloids* wisten wel raad met de situatie.

'KILL THE ARGIES,' schreeuwde de voorpagina van *The Sun* - in vetgedrukte kapitalen. Geen ruimte voor context, alleen haat. Alsof ze openlijk opriepen tot moord op een volk.

Zelfs Osvaldo Ardiles, de Argentijnse middenvelder van Tottenham Hotspur, werd mikpunt van de publieke woede. Alsof hij als voetballer ook maar iets met het conflict te maken had.

De morele grenzen vervaagden niet alleen in de bericht-geving over oorlog. Ook op andere vlakken werd het schrijnend.

Een ander hallucinant voorbeeld van die nietsontziende economie van ontmenselijking waren de weddenschappen

rond het sterven van de paus. Hij was op dat moment terminaal ziek. De bookmakers speelden erop in: je kon inzetten op hoeveel dagen hij nog te leven had. De odds werden keurig gepubliceerd - compleet met uitbetalingsschema's, alsof het om een paardenrace ging.

Maar zelfs voor Britse begrippen ging dit te ver. Uit respect voor het menselijk fatsoen én om de diplomatieke verhoudingen met het Vaticaan niet op scherp te zetten, besloot de overheid uiteindelijk deze weddenschappen te verbieden.

Vertrek

Langzaam begon het idee te rijpen om iets totaal anders te gaan doen. Over de boorplatforms voor de kust van Schotland hoorde ik dat je goed geld kon verdienen. Dat leek me wel wat.

Ik had behoefte aan iets nieuws. De werkdagen waren vlak: inklokken, uitzitten, uitklokken. Het gaf me geen voldoening meer, en ook het leven eromheen verloor zijn glans. Bovendien had ik nog steeds geen vaste plek; ik sliep telkens weer ergens anders. Die afhankelijkheid begon te schuren. Misschien deed ik niet hard genoeg mijn best - of voelde ik onbewust dat het einde naderde? Hoe dan ook: een kamer zoeken voelde steeds minder zinvol.

Dat ik het in deze stad had gered, gaf me het vertrouwen dat ik ook elders mijn weg wel zou vinden. Ik hoefde niet bang te zijn voor een volgende stap.

Ik vertelde Scott over mijn plannen. Hij knikte.

“Gewoon doen - leef je droom.”

DE EINDELOZE ZEE

EEN DROOM LEVEN TOT HET BREEKT

Gelukzoekers

Ik vertrok liftend uit Londen. Het was begin december. Het regende en er stond een harde wind. Ik had wat geld gespaard om de eerste weken door te komen. Mijn verwachting was dat ik binnen die tijd wel werk zou vinden in de olie-industrie.

Mijn eerste stop was Birmingham. Vervolgens kreeg ik een lift helemaal naar Lancaster. Bij een servicestation pikte een vrachtwagenchauffeur me op, die onderweg was naar Carlisle. We konden het goed met elkaar vinden en hij trakteerde me zelfs op een paar biertjes in een pub. Die nacht mocht ik in de cabine van zijn vrachtwagen slapen. Zelf nam hij een hotel. De volgende ochtend zette hij me af in Edinburgh. Vandaar liftte ik verder via Perth en Dundee, tot ik uiteindelijk in Aberdeen aankwam.

De lucht hing zwaar en grijs boven de stad terwijl een zachte regen viel. De goedkoopste plek om te overnachten was de jeugdhoeve. Na wat rondvragen hoorde ik dat ik gewoon Union Street, de hoofdstraat, moest uitlopen; dan

zou ik er vanzelf komen. Aan weerszijden van de weg stonden robuuste granieten gebouwen. Grijs als het weer, maar zo eigen en standvastig, alsof ze dachten: "Ons krijgt niemand klein, wij staan hier voor de eeuwigheid."

Misschien was het projectie, maar zag ik in die gebouwen iets van de Schotse mentaliteit weerspiegeld? Het zou me niets verbazen.

Na een lange wandeling bereikte ik de jeugdherberg: opnieuw een imposant granieten gebouw. Ik kreeg een plek toegewezen in een slaapzaal met zo'n twintig stapelbedden, waarvan slechts een kwart bezet was. Ik wist nog niet dat dit gebouw - en de mensen die ik er zou ontmoeten - de komende maanden mijn leven zouden bepalen.

Ik kwam net terug van het inchecken en liep naar de keuken om een kop thee te maken. In de hoek zat een man met half lang rood haar te roken. Hij keek op en kwam naar me toe met twee dampende bekers. Alsof hij mijn gedachten had gelezen. Ik nam plaats op een gammel bankje.

Hij stelde zich voor als Neil. Nieuw-Zeeland, de laatste jaren gewoond in Berlijn.

"Net aangekomen?"

Ik knikte. "Een uurtje geleden. Uit Londen gelift."

Hij gaf me een beker aan.

"Warm je handen eraan. Koud hè, vergeleken met het zuiden."

"Bedankt. Schotland verwelkomt je met regen en tegenwind."

Hij grijnsde.

"Welkom in Aberdeen. De stad waar dromen sterven... en waar je dan alsnog blijft hangen."

Hij ging naast me zitten. Hij rook naar diesel en tabak - niet onprettig.

“Je komt voor de olie?”

Ik knikte. “Ze zeggen dat er werk zat is.”

“Dat zeggen ze al jaren. Te veel mannen, te weinig werk. Zeker voor ons.”

Hij vertelde dat er zo'n vijftien *contractors* in de buurt zaten, en dat je daar gewoon elke dag langs moest gaan.

“Laten zien dat je geen watje bent. Soms helpt dat.”

Hij was al twee maanden bezig, had twee keer bijna beet gehad, maar hij miste ervaring.

“En toch blijf je het proberen?” vroeg ik.

“Wat moet ik anders? Terug? Voor wat?”

Even was het stil. Buiten tikte de regen tegen het raam.

“Als je morgen je ronde doet,” zei hij, “geef ik je een kaart met de beste adressen. Geen garantie, maar het scheelt koude voeten.”

“Serieus?”

“Serieus. We zitten allemaal in hetzelfde schuitje.”

Hij knipoogde en stond op. Ik bleef zitten met de warme beker in mijn handen. Buiten was het grijs, nat en stil. Binnen begon het langzaam tot me door te dringen: dit zou weleens zwaar kunnen worden.

Ik dacht: waar ben ik aan begonnen? De moed zonk me in de schoenen. Was het wel zo'n goed idee geweest om hierheen te komen? Het leek erop dat ik mij moest aansluiten bij een lange rij van gelukzoekers. De vooruitzichten waren op zijn zachtst gezegd niet gunstig. Neil was al twee maanden bezig - zonder resultaat. En hij was niet de enige.

In de herberg verbleven jongens uit alle windstreken: Australiërs, Zuid-Afrikanen, Canadezen, Nieuw-Zeelanders. Allen op zoek naar hetzelfde: een baan op een platform en het grote geld.

Uit hun verhalen bleek dat ze dagelijks naar het industrieterrein trokken, waar de *contractors* zaten - de bedrijven

die mannen aannamen voor het boorwerk op zee. Iedereen had zijn vaste route, een rijtje adressen waar hij het meeste vertrouwen in had. Volgens hen draaide alles om volhouden. Alleen zo liet je zien dat je het écht wilde.

De dagelijkse ronde

Er zat maar één ding op: als ik werk wilde, moest ik hun voorbeeld volgen. Anders had ik hier niets te zoeken.

Aan de hand van de lijst van Neil bezocht ik in het begin zoveel mogelijk contractors, maar na verloop van tijd kreeg ik wel door, bij welke ik eventueel een kans maakte en welke niet. Dat waren vooral firma's van overzee - Amerika en Canada. Europese bedrijven haalden hun personeel meestal uit eigen land. Die betaalden bovendien beter en boden ook allerlei secundaire arbeidsvoorwaarden. Bij de Amerikanen en Canadezen hoefde je daar niet op te rekenen. Niet dat ik me daar druk om maakte; de verdiensten zouden sowieso genoeg zijn. Uiteindelijk hield ik zo'n vijf bedrijven over waar ik het beste gevoel bij had.

Kerst in armoede

Meestal deed ik mijn ronde 's ochtends. Altijd hetzelfde. Dezelfde looproute. Dezelfde gezichten bij de balie. Altijd nee. Dat ging nu al een paar weken aan.

Maar intussen ging het leven gewoon door en mijn geld begon aardig op te raken. Tegen de kerstdagen moest ik de baas van de jeugdherberg vertellen dat ik de overnachtingen niet meer kon betalen. Ik vroeg hem of ik misschien wat voor hem kon doen, om mijn verblijf te compenseren. We hadden goed contact en daarom durfde ik het ook te vragen. De man, een moderne vader die door zijn kinderen bij de

voornaam werd genoemd, zei dat hij wel wat klusjes voor mij had. Vooral werk in de tuin, en oude rotzooi opruimen. Ik mocht blijven, maar daarmee had ik nog geen geld.

Kerst kwam eraan. Terwijl anderen zich opmaakten voor gezelligheid, familie en overvloed, zat ik zonder geld in een vreemde stad, in een slaapzaal vol onbekenden. De enige versiering was een papieren slinger bij de receptie.

Op eerste kerstdag bracht de baas me een bord van zijn eigen kerstmaal. Een flinke portie: aardappels, gevulde kalkoen, cranberrysaus.

Hij zei: "Hier, jongen. Je moet toch iets warm eten vandaag."

Het was een simpel gebaar, maar ik kreeg er een brok van in mijn keel. Voor het eerst in dagen proefde ik weer écht eten - niet uit een blik, niet met zout en water, maar met zorg bereid.

Die maaltijd was een moment van warmte, van menselijke waardigheid. Maar toen het bord leeg was, kwam de realiteit weer terug. De volgende dag at ik *porridge*. Alleen nog *porridge*. Haver, water, een snufje zout - het goedkoopste wat je kon krijgen. En dat bleef het voor de komende tijd.

Andere ideeën

De boring bleek allerm minst zalmakend. Omdat het daar zo stroef liep, zocht ik ook elders werk. Simon, net als ik een gelukzoeker, stelde IJsland voor: aan de slag in de visafslag, goed verdienen. Alleen - we hadden geen geld om er te komen.

Hij was een paar jaar ouder: een lange, blonde Zuid-Afrikaan, zelfverzekerd, met een opvallende aantrekkingskracht op vrouwen. We zochten samen naar andere opties, zonder succes. We stonden zelfs op het punt houthakkers-

werk te krijgen in de Schotse Highlands, maar de aannemer kreeg zijn contracten met de Schotse bosbeheerautoriteit niet op tijd rond. Dus bleef het behelpen, terwijl ik elke dag trouw mijn rondje langs de contractors liep.

Solidariteit

In die troosteloze situatie ontstond onverwacht iets warm: onderlinge steun. We vochten elk voor onszelf, maar gunden elkaar het geluk. Binnen ons groepje gelukzoekers maakten we een afspraak. Wie werk vond, deelde zijn laatste geld met de rest.

We waren met een man of zeven. Geen hechte vrienden, maar wel lotgenoten. Onze band was simpel: volhouden, elke dag weer. Af en toe was het raak, en werd een droom werkelijkheid. En wie geluk had, hield zich netjes aan de afspraak. Wie nog wat geld had, verdeelde het onder zijn maten. Nooit veel, maar meestal genoeg om een paar dagen, of met enig geluk, een week te overleven. Zo had ik soms even wat lucht.

Psychedelische paddestoelen

Langzaam begon ik de stad te leren kennen - haar straatjes en pleintjes, de pubs en de plekken waar jongeren samenkamen. De omgeving van Union Street en Union Terrace Gardens was zo'n plek waar meestal wel iets gaande was.

Op een natte middag, nabij Union Terrace Gardens, ontmoette ik Jim - een local, begin twintig net als ik, met een hart voor muziek en een hoofd vol songteksten. We konden het meteen goed vinden. Hij werd mijn gids in de stad. We praatten urenlang over allerlei bands. Hij had de gewoonte om songteksten aan te halen, die precies pasten bij hoe we

ons op dat moment voelden. Als we bijvoorbeeld tevergeefs op een bus stonden te wachten, zong hij: "*Here I am sitting at a busstop, wish I was somewhere else.*"

Om er dan vol overtuiging aan toe te voegen: "It's so true, it's so true."

Hij hield ook van gokken. Iedere cent die hij over had zette hij in op paarden. Ik ging regelmatig met hem mee en hoopte dat hij wat won. Maar meestal was dat niet het geval. Behalve die ene keer. Toen maakte hij een flinke klapper en won meer dan 600 pond. Maar hij wilde meer. Beetje bij beetje vergokte hij die middag het hele bedrag.

Jim wist waar we *kaalkopjes* konden vinden - paddenstoelen waar je van ging hallucineren. Dat wilde ik wel een keer meemaken. In mijn jeugd had ik al veel gelezen over geestverruimende middelen, omdat het me op een of andere manier fascineerde. Daardoor wist ik welke drugs het meest en het minst verslavend waren. Deze paddestoelen vielen in de laatste categorie. Daarom durfde ik het wel aan.

Op een grasveld in de buurt van de jeugdherberg zouden ze moeten staan. We gingen kijken en inderdaad: overal zagen we kleine paddestoeltjes. Jim wees me precies aan welke ik moest plukken. Na een tijdje hadden we een flinke zak vol. Hij wilde er een omelet van bakken - volgens hem de beste manier. In de jeugdherberg kon dat prima, en iemand had vast nog wel een paar eieren over. We sneden de paddestoelen aan stukjes, lieten ze even roosteren in de pan, klutsten een paar eieren, en goten die eroverheen. Toen we ons magische gerecht op hadden, voelde ik helemaal niets. Het moest even indalen volgens Jim.

Om de tijd te overbruggen, gingen we naar beneden in de kelder om een potje tafeltennis te spelen. Na ongeveer

een half uur begon ik ineens lichte streepjes te zien die zich samenvoegden tot een leeuwenkop.

“Volgens mij begint het,” zei ik vol verwachting tegen Jim.

Ik zag steeds meer vormen en lichtjes. Het was alsof een transparante laag zich over de wereld had gelegd - doorschijnend, maar de werkelijkheid bleef herkenbaar. Een warme, bedwelmende gelukzaligheid overspoelde me: het soort geluk dat je normaal maar een fractie voelt, maar dat nu eindeloos leek te duren. De kelder werd me al snel te benauwd, en ik ging de straat op.

Het was druilerig en koud, maar het deed me niet. Alles was mooi; met een brede glimlach liep ik de stad in. Ik voelde alleen warmte en liet mijn pas me vanzelf langs Union Street richting het centrum dragen. De beelden bleven komen-vreemde patronen, steeds weer die lichtjes. De wereld, het leven: één en al zaligheid.

Maar na een tijdje drong tot me door dat ik niet alleen was - ik zag de andere mensen op straat. Ineengedoken, kragen hoog opgetrokken tegen de regen. Sombere blikken. Dames met paraplu's tippelden gehaast voorbij. Ik voelde me ineens ongemakkelijk - zo vrolijk en relaxed als ik daar liep. *Dit moet opvallen*, dacht ik, en ik raakte licht in paniek. Ik had ook geen jas aan - dat was ik vergeten - enkel een vest en een T-shirt. Wat als iemand dacht: *die spoort niet*? Wat als ze de politie zouden bellen?

Ik besloot me aan te passen om zo min mogelijk aandacht te trekken. Hoofd naar beneden, schouders omlaag, mijn pas werd resoluter en meer doelgericht. De blijdschap was voorbij. Dit was overleven. Er was maar een weg, en dat was vooruit. Ik probeerde de hallucinaties te onderdrukken. Ik wilde weer normaal zijn, net als iedereen. Maar dat zalige gevoel en die beelden lieten zich niet

zomaar wegdrukken. Er ontstond een innerlijke strijd. De paranoia sloeg toe. Elk moment kon iemand me op de schouder tikken om me van de straat te plukken. Het werd ondraaglijk. Het was alsof de hele wereld naar me keek. Ze hadden me in de gaten. Ik moest hier weg.

Ik liep langs een bioscoop en zag een groot plakkaat voor de film *Fantasia*. Dit was mijn kans. Nu kon ik ontsnappen. De film was net begonnen. Ik glipte naar binnen en nam plaats. Het was donker, niemand die me zag. De druk was van de ketel en langzaam kwam ik weer tot mijzelf.

Ik verwachtte dat ik onder invloed van een geestverruimend middel juist méér zou genieten van een leuke tekenfilm. Maar het tegendeel bleek waar. De beelden flitsten ergens in de verte voorbij zonder enig samenhangend patroon. Ik kon er geen touw aan vastknopen. Ik heb de hele film uitgekeken, maar het was niet meer dan een vage, onsamenvangende droom waar niets van is blijven hangen.

Toen ik weer buiten stond, was de trip voorbij. Ik was opgelucht, maar ook een beetje teleurgesteld over wat zo mooi was begonnen, zo was geëindigd.

Een paar dagen later probeerden Jim en ik het opnieuw, met ongeveer dezelfde hoeveelheid. Maar toen was het effect een stuk minder en had ik de aardigheid eraf.

Maar deze psychedelische uitstapjes deden niets af aan de grimmige realiteit. De jeugdherberg stond op het punt haar deuren te sluiten. Medio januari ging ze voor zes weken dicht. Ik stond op straat.

Hostel

Ik moest iets. Een andere slaapplek. Maar zonder inkomen viel dat niet mee. De situatie werd steeds penibeler in het kille, winterse Schotland. Ik leefde bij de dag, zonder

uitzicht op verbetering. De gedachte om terug naar huis te gaan, kwam steeds vaker voorbij.

Soms voelde ik mij ellendig en eenzaam en vroeg me af wat ik hier nog langer deed. Wat probeerde ik eigenlijk te bewijzen? Ik hoefde dit niet mee te maken: de kou, de onzekerheid van het bestaan, het steeds weer afgewezen worden. Het eindeloze wachten op iets wat niet kwam.

Maar in mijn gedachten aan thuis zag ik mijn vader al voor mij.

“Ik heb toch altijd al gezegd dat der van joe niks terechte komt.”

Dat genoeg wilde ik hem niet geven. Ik lag hier nog liever dood in de goot dan op hangende pootjes terug naar huis.

Er zat niets anders op dan door te gaan. Simon zat in hetzelfde schuitje. Ook hij had geen onderkomen meer. We vonden een hostel voor twintig pond per week: vergelijkbaar met dat in Londen, maar dan veel smeriger. Alleen mannen werden toegelaten, van wie een groot deel aan de drank was.

We belandden in een vies, klein kamertje, dat we met iemand anders moesten delen. De eerste paar dagen waren we nog met zijn tweeën, tot een man van rond de 50 bij ons in trok, Oscar. In het begin was hij heel bescheiden. Ik had een beetje met hem te doen. Hij kwam kwetsbaar en onzeker over, alsof hij nergens bij hoorde. Hij was al zijn tanden kwijt, en telkens als hij iets wilde zeggen, maakte hij eerst een paar rollende bewegingen met zijn brede lippen - waarbij de rimpels in zijn gezicht zich als een trekharmoonica in- en uitvouwd. Het gitzwarte bosje haar op zijn hoofd leek alsof het was geveerd; of hij zich jonger wilde doen voorkomen. Opmerkelijk, want hij kwam niet over als ijdel.

Zijn gedrag vonden we een beetje vreemd: zijn bewegin-

gen, manier van praten, de blik in zijn ogen - er klopte iets niet. Hij vertelde dat hij van zijn 19e tot zijn 22e profbokser was geweest, maar daarna was begonnen met roken en drinken. Jarenlang zat hij op de grote vaart en voer hij de hele wereld rond. Van veel talen kende hij een paar woorden. Ondanks zijn atypische gedrag was hij open en erg aardig. We konden ook enorm met hem lachen, vooral door zijn zelfspot en de totale afwezigheid van pretenties. Ik voelde me op mijn gemak bij hem. Door hem relativeerde ik ook een hoop van mijn eigen problemen.

Om aan geld te komen, deed ik beroep op een bijstandsuitkering. Als inwoner van een EEG-land kon ik daar aanspraak maken. Dat wist ik eerst niet, maar het kwam nu goed uit. Ik ging naar de sociale dienst, liet mijn paspoort zien en vulde een formulier in met mijn naam en het adres van het hostel. Op vertoon van het bewijs van verblijf kreeg ik veertig pond contant uitbetaald. Dat was voor één week: twintig pond voor het hostel, en twintig pond om van te leven. Daar kon ik het net mee redden. Simon probeerde het ook, maar viel als Zuid-Afrikaan buiten de boot.

Het was geen pretje om naar de soos te gaan. Er hing een mistroostige sfeer. Een kale ruimte, met alleen wat houten banken langs de wanden, en donkerblauw gevlekte muren die allang aan een nieuwe verfbeurt toe waren. In een hoek was een raampje met dik plexiglas en slechts een paar kleine gaatjes om door te praten. Daar deden ze de uitgifte van de uitkeringen. Het geld kreeg je via een smalle spleet, nog geen vingerdik.

Er zaten hele gezinnen te wachten. Kinderen tussen hun ouders in, met gebogen hoofdjes. Alsof de zorgen van hun ouders op hun kleine schouders rustten. Wanneer het te lang duurde, of ze niet kregen waar ze dachten recht op te hebben, gingen de kerels soms helemaal door het lint.

Ik snapte toen ook waarom er niets in de ruimte stond, en degene achter de balie zo goed was beschermd. Uit woede en frustratie - vaak gevoed door alcohol - ranselden ze met vuisten of voeten tegen het plexiglas, terwijl ze de medewerker erachter voor alles uitmaakten. Ik zag er altijd tegenop om daar weer heen te moeten. Maar ik had weinig keus, of zoals ze hier zeggen: *beggars can't be choosers*.

Geleidelijk kwam ook de donkere kant van Oscar naar boven. Van anderen hoorde ik dat hij 16 jaar in een psychiatrische inrichting had gezeten, omdat hij iemand had vermoord. Toen ik hem ernaar vroeg, bevestigde hij het verhaal. Hij was nog niet zo lang vrij.

“De drank heeft mijn leven kapotgemaakt,” zei hij.

Toch was hij weer gaan drinken. Dan veranderde de bescheiden en bijna schuchtere man in een klein monster dat om het minste of geringste tegen iedereen begon te schreeuwen en te vloeken. De demonen namen het weer over en hij werd soms ook agressief. Bij mij hield hij zich tamelijk rustig. Op de een of andere manier voelden we elkaar aan. Simon trok het niet langer. Hij vertrok naar Edinburgh, in de hoop daar in de buurt werk te vinden op een boerderij.

Oscar en ik bleven met zijn tweeën achter. Hij was vreemd, beschadigd, en toch op een gekke manier mijn houvast.

Bij Bridget

Ondertussen keek ik uit naar iets beters en goedkopers, zodat mijn budget wat ruimer werd. In een advertentie las ik dat een mevrouw een kamer aanbood in haar appartement, voor zestien pond per week. Dat scheelde al behoorlijk - en

waarschijnlijk was het er ook een stuk schoner. Ik reageerde telefonisch en we maakten een afspraak.

Toen ik aanbelde, deed een blonde vrouw van ergens eind dertig open. Ze stelde zich voor als Bridget, en liet me de kamer zien. Het was klein, maar netjes. Ze sprak met een vriendelijke, ietwat lijzige stem en bewoog zich zelfverzekerd door de ruimte. De rest van het appartement zouden we delen. Het leek mij een goed alternatief en ik vertelde dat de huur betaald werd door de sociale dienst. Ze ging akkoord en ik mocht dezelfde dag bij haar intrekken.

Die avond was het gezellig. We dronken witte wijn en ze maakte hapjes. Ze was open, maar haar opmerkingen hadden soms een scherpe rand - alsof er onder haar vrolijkheid iets lag dat ze liever verborg. Ze lachte hard om mijn grappen en keek me net iets te lang aan. Af en toe raakte ze me aan - niet opdringerig, maar nadrukkelijk genoeg om me af te vragen wat haar bedoelingen waren.

Toen het tijd werd om te gaan slapen, zocht ik mijn kamer op. Maar ik lag wakker. Er broeide iets. Een vage spanning hing in de lucht - geladen, maar niet onprettig.

Na een poosje kwam Bridget binnen. Ze leunde tegen de deurpost en vroeg met een glimlach: "Heb je zin om bij mij te komen liggen?"

Ik had niet het gevoel dat ik nee kon zeggen. Dat wilde ik ook niet. Die nacht was fijn; we konden allebei wel wat menselijke warmte gebruiken.

De volgende dag deed ik mijn gebruikelijke ronde langs de bedrijven en ging naar de sociale dienst om een adreswijziging door te geven samen met een briefje van Bridget dat mijn huur zestien pond per week bedroeg. Tot mijn verbazing weigerde de sociale dienst de woonlasten te vergoeden. Ik begreep het niet, want de huur was minder dan ik eerder in het hostel betaalde.

De medewerkster maakte mij duidelijk dat het om een niet-geregistreerd huuradres ging. Ik kreeg twintig pond. Dat was alles. Een flinke tegenvaller. Zo kon ik onmogelijk rondkomen.

Terug bij Bridget vertelde ik haar dat ik de kamer weer moest opzeggen, omdat ik het niet kon betalen. Ze zei echter dat ik voorlopig kon blijven, tot ik iets anders had gevonden. Dat vond ik lief van haar. In elk geval stond ik niet op straat.

De dagen daarna merkte ik hoe zwaar ze leunde op drank. Haar gezicht was opgezwollen, haar kapsel futloos. Ze vertelde dat ze vroeger een *Page 3-Girl* was geweest - een Brits topless model. Ze liet me een vergeeld krantenknipsel zien. Ik herkende haar nauwelijks: een jonge vrouw met een volle haardos en een uitdagende blik.

“Maar nu ik oud ben, wil niemand mij meer,” zei ze weemoedig, haar blik op de foto gericht - op iets wat voor- goed voorbij was.

De eerste tijd hadden we het leuk. Maar steeds vaker was ze dronken als ik thuiskwam. De gesprekken werden monologen vol zelfmedelijden. De warmte maakte plaats voor leegte. Als we samen sliepen, voelde het steeds meer alsof ik een rol vervulde. Ik had het gevoel dat ik niet meer om mij ging - dat ik slechts iets moest opvullen in haar.

Op een avond zei ik nee. Met geld van iemand uit ons groepje die net werk had gevonden, had ik boodschappen gedaan. Ik wilde voor ons koken. Zij was neerslachtig en al flink aangeschoten. Pogingen om haar op te vrolijken mislukten. Die nacht wilde ze weer seks, maar ik wees haar af. Ze werd boos, en ik trok me terug in de kamer die oorspronkelijk voor mij bedoeld was - maar waar ik tot dan toe nog geen enkele nacht had geslapen.

Daarna werd het snel slechter. Elke avond als ik thuis kwam, had ze al teveel gedronken. Wat volgde waren einde-

loze klaagzangen en verwijten. Ze eiste dat ik bij haar kwam liggen en dreigde me anders het huis uit te zetten.

Om de vrede te bewaren bracht ik haar 's avonds naar bed. Tegen die tijd was ze meestal al ver weg. Daarna sloop ik terug naar mijn kamer. Het hield me op de been - maar het was duidelijk: ik moest weg.

Terug in het hostel

Een paar dagen eerder was ik Oscar tegengekomen. Ik vertelde hem dat ik onderdak zocht, omdat ik het niet uithield met mijn hospita. Hij zei dat er twee lege bedden in zijn kamer stonden en hij daar alleen zat.

“Je kunt er zo bij.”

Uiteindelijk liep het met Bridget uit de hand. Ze kon mijn aanwezigheid niet meer verdragen en zette me eruit.

Daar stond ik dan - na ruim twee weken, platzak en dakloos. Gelukkig had Oscar gezegd dat er nog lege bedden in zijn kamer stonden.

Ik dacht: als ik nou ongezien bij Oscar naar binnen-sloop, kon ik daar mooi gratis slapen. Oscar vond het prima.

We deden net alsof ik gewoon op bezoek was. Dat ging een week goed, totdat de baas op een avond plotseling binnenstormde.

“Wie betaalt de huur voor jou? Je bent hier nu al een week!” schreeuwde hij.

Ik probeerde hem te overbluffen: “Waar heb je het over, man? Ik ben hier gewoon op bezoek.”

Daar trapte hij niet in. Hij had me al meerdere keren 's avonds zien binnenkomen, en pas de volgende ochtend weer zien vertrekken.

“Als je nu geen huur betaalt, vlieg je er meteen uit,” riep hij.

Ik wilde niet weg - waar moest ik heen? Maar ik kon de huur ook niet betalen. Oscar zei dat hij het wel voor wilde voorschieten. Dat accepteerde hij, en daarna liet hij ons met rust.

Na overleg gaf de baas me een schriftelijk bewijs dat ik al een week in het hostel verbleef. Daarmee ging ik naar de sociale dienst. Ik kreeg mijn uitkering en betaalde Oscar terug. We bleven samen op de kamer.

Toen we ons net een beetje hadden gesetteld, kwam er een derde persoon bij: Angus. Hij kende Oscar van een psychiatrische inrichting, waar ze samen hadden gezeten. Ook Angus was geen lieverdje. Hij had twaalf jaar vastgezeten voor de moord op een politiemann, gevolgd door een lang traject in de psychiatrie. Net als Oscar kampte hij met een stevig drankprobleem.

Opeens zat ik in één kamer met twee doorgewinterde alcoholisten met allebei een moord op hun geweten. Ik stond er niet echt bij stil. Ik leidde mijn eigen leven.

Overdag was ik meestal op pad - op zoek naar werk, nieuwe ontmoetingen, vrienden, vertier, of gewoon om maar niet binnen te hoeven zijn. De kou hield me scherp. De stad kende ik inmiddels op mijn duimpje: de grijze gevels, de straten, de plekken waar ik even op adem kon komen. Meestal kwam ik pas 's avonds thuis.

Oscar en Angus leefden in een ander ritme. Hun dagen begonnen pas echt als de drank begon te werken. Dat gaf hen de energie die nodig was om door de dag heen te komen - of er tenminste niet volledig doorheen te zakken.

Zolang ze binnen die roes bleven, ging het meestal goed. Dan was er ruimte voor een grap, een gesprek, soms zelfs warmte. Maar als de grens vervaagde, werd het spannend. Dan hing er iets in de lucht - de dreiging dat het contact kon omslaan. Te luid, te dichtbij, te veel.

Ik leerde de signalen herkennen. Wanneer je je beter kon terugtrekken. Wanneer je juist moest blijven zitten. Het was balanceren. Maar het leerde me ook kijken. En luisteren.

Met Oscar had ik over het algemeen weinig problemen. Er was een stil wederzijds respect. 's Avonds, als ik terugkeerde naar de kamer, zat hij vaak op me te wachten - met een grijns of een rake opmerking die me aan het lachen maakte. Hij had zijn grillen, zeker, maar ook iets ontwapenends. Iets eerlijks. Puur.

Soms praatten we urenlang. Over vroeger, over de zee, over zijn leven, zijn verwachtingen, zijn on vervulde dromen. Dan zag ik de man achter de verslaving - met zijn verhalen, zijn humor, zijn onverwachte wijsheid. Zijn gevoeligheid. En een hart dat groter was dan hij zelf ooit had durven geloven.

Het leven in die kamer was rommelig, soms zwaar - maar ook een plek waar ik mezelf kon zijn. Zonder verwachtingen. Zonder oordeel. Dat alleen al maakte het draaglijk.

De hygiëne was een ander verhaal. Het was een enorme troep. Overal lagen lege bierblikjes, drankflessen, schimmellend eten, vuile kleren. Het tapijt plakte. Plastic zakken met afval stapelden zich op. Maar dat gold eigenlijk voor het hele pand: het stonk naar drank en vocht, mensen kotsten in de gangen, vuilnis bleef dagenlang liggen. De baas verwachtte dat we het zelf schoonhielden, maar niemand deed dat.

Op een avond kwam hij onze kamer binnen, woedend.

"Jullie maken er een rotzooi van! Ik wil dat jullie opruimen!"

Ik keek op en antwoordde droog:

"Je doet alsof dit de enige gore plek is. Het hele pand is een vuilnisbelt."

Dat was de druppel. Zonder pardon zette hij me eruit.

Maar dit keer had ik opties. Via Jim had ik inmiddels een netwerk opgebouwd - voornamelijk studenten en mensen om hen heen. Bij hen kon ik tijdelijk terecht. Een klein vangnet, waar ik met dankbaarheid gebruik van maakte.

Een week in luxe

De jeugdhierberg zou binnenkort weer opengaan. Na weken van zwerven en logeren bij vrienden, keek ik daar naar uit.

Op een dag had ik onverwachts geluk. Iemand van ons groepje gelukzoekers die een tijdje geleden al een baan had gevonden op de booreilanden, moest voor een cursus naar Aberdeen. Hij woonde zelf in Londen. Er was een hotel voor hem geboekt, maar hij overnachtte bij vrienden, dat vond hij veel fijner dan in zo'n onpersoonlijk hotel. Hij vroeg of ik zijn plaats in wilde nemen. Van de straat naar een luxe hotel - dat aanbod sloeg ik natuurlijk niet af. Hij gaf mij de papieren van de reservering, zodat ik daar een week op zijn naam kon blijven.

De kamer had een eigen douche, wc en een tv aan het voeteneinde van het bed. Ik was blij dat ik een ruimte helemaal voor mijzelf had, me kon douchen, en schoon kon zijn. Dat alleen al voelde als pure luxe. Maar verder was het doods en kil; geen sfeer, geen gezelschap. Ik kon me voorstellen dat mijn maat liever bij zijn vrienden wilde zijn.

Ik had uiteraard niks te klagen. Het was alleen jammer dat er geen diner bij het arrangement zat. Maar het ontbijt maakte veel goed. Die was echter dermate uitgebreid, met allerlei soorten vis, bonen, eieren, worstjes, kaas en van alles en nog wat. Meer dan genoeg om de dag mee door te komen. Wat ik niet meteen opat, stopte ik onopvallend in een tasje. Vooral de stukken vis kon ik waarderen.

Verjaardag

De dagen kabbelden voorbij. Ik had een dak boven mijn hoofd - al was het tijdelijk - vrienden, een doel. Toch bleef het moeilijk om me echt ergens aan te hechten. Alles kon ieder moment weer voorbij zijn. Het leven was een wankel evenwicht, zonder vaste grond onder de voeten.

Toen gebeurde er aan het strand iets onverwachts.

Die middag was ik doelloos door de stad gedwaald, toen ik een jongen tegenkwam die vroeg of ik zin had om mee naar zee te gaan. We kenden elkaar nauwelijks, maar ik zei ja.

In de verte zagen we een boorplatform, trillend in de heilige lucht, als een schim hoog boven de vlakke zee. Het was zonnig, met hier en daar een wolkje dat traag voorbij dreef. We liepen een eind over het bleke zand, zwijgend, ieder verzonken in zijn eigen gedachten. Het voelde vreemd vertrouwd, alsof we iets zochten zonder te weten wat.

“Ik ben trouwens jarig vandaag,” zei ik, meer terloops dan met verwachting.

“Echt? Hoe oud ben je geworden?”

“Eenentwintig.”

“Dat moeten we vieren,” zei hij opgewekt.

Even later kwamen we langs een snackbar. Hij liep naar binnen en kwam terug met een grote zak *fish and chips*.

“Voor je 21e verjaardag,” zei hij, terwijl hij me het in krantenpapier gewikkelde feestmaal overhandigde.

Ik was alleen, in een vreemd land, zonder familie of vrienden om deze mijlpaal mee te delen. Niemand wist dat ik jarig was - behalve hij. En juist hij, een onbekende, gaf me die dag iets dat als een echt cadeau voelde.

Dat maakte veel goed.

We aten op een betonnen muurtje met zicht op de

grauwe golven. Meeuwen krijsten boven ons hoofd. Het vet droop door het krantenpapier op m'n vingers. Zelden smaakte iets zo lekker.

Studentenleven

Via Jim leerde ik zijn vriendin Ailsa kennen: een knap meisje en iemand die wist wat ze wilde. Zij studeerde aan de universiteit in Aberdeen. Haar zus zou met haar gezin een paar maanden naar Amerika vertrekken. Ailsa mocht zolang in het huis wonen - een ruime doorzonwoning in een rijtje van vier huizen met twee verdiepingen. Het lag in een buitenwijk op een heuvel niet ver van het vliegveld. Zij vond het prima dat ik er ook kwam wonen, samen met haar, Jim en drie anderen.

Ik kreeg een eigen kamer en we hoefden geen huur te betalen. Iedere avond was het een gezellige boel: we dronken, rookten wiet, speelden spelletjes, luisterden naar muziek en voerden vurige discussies over politiek en de wereld.

Er kwam veel bezoek - vooral studiegenoten. Als er ergens een feestje was, een concert of een alternatieve disco-avond, dan gingen we er vaak samen naartoe. Zo werd ik langzaam meegezogen in het studentenleven van Aberdeen.

Het experiment

Op een avond besloten we iets uit te proberen - half uit nieuwsgierigheid, half uit speelsheid, maar niet zonder ernst. Er kwam vaak een jongen bij ons over de vloer, Dan. Hij was anders dan de rest. Maar ook zacht, ontvankelijk, alsof hij een stap dichterbij iets stond waar wij alleen omheen cirkelden. Er was iets in hem dat je wilde bescher-

men, zonder dat het sentimenteel werd; eerder een gevoeligheid die je intuïtief respecteerte.

Ailsa had ergens gelezen - of misschien ooit zelf meegeemaakt - dat wanneer een groep mensen zich met volle aandacht op één persoon richt, met alle gedachten op één enkel beeld, dit kan overgaan op iemand die zich daarvoor openstelt. Een soort overdracht, alsof gedachte en aanwezigheid één moment dezelfde vorm konden aannemen.

Dan bood zich aan als proefkonijn.

We gingen naar de keuken en spraken af aan wie we zouden denken. Iemand die wij wel kenden, maar Dan niet. Terug in de kamer gingen we zwijgend in een halve cirkel zitten met onze gezichten naar Dan. De lamp hadden we gedimd. Er hing een soort plechtige rust in de kamer.

We concentreerden ons.

Eerst wat ongemakkelijk, dan steeds dieper.

De stilte leek zich te verdichten.

Het begon subtiel. Dan veranderde van houding - precies zoals degene aan wie wij dachten dat altijd deed: licht voorover, alsof hij een gedachte halverwege probeerde te vangen.

Hij fluisterde een woord.

Toen nog een.

En ineens een hele zin - haar zin, haar manier van zeggen, exact die toon.

Ailsa stelde een vraag over iets dat je alleen kon weten als je haar kende.

Dan antwoordde meteen.

Zonder nadenken.

Zonder te zoeken naar woorden.

Alsof hij het gewoon *wist*.

“Zeg maar wat er in je opkomt,” zei Ailsa zacht.

Hij noemde een detail zo specifiek dat het voelde alsof

iemand in ons midden even zijn hart oversloeg. Niet iets dat je kunt raden. Niet iets dat je toevallig zegt. Een eigenaardigheid die alleen zij had.

Hij merkte dat we stil waren en vroeg:

“Moet ik stoppen?”

Niemand reageerde.

Hij ging nog even door - kleine opmerkingen, schijnbaar vluchtig, maar telkens raak.

Toen stopte hij uit zichzelf.

Hij keek even naar de vloer en zei:

“Heb ik het verpest of niet?”

“Nee,” zeiden we bijna tegelijk. “Integendeel.”

Ik was verbluft. Hoe kon dit, vroeg ik me af, en met mij meerdere.

In dat mengsel van spel en ernst, muziek, gesprekken en onverwachte avonden, vond ik bij Ailsa's groep wat ik al een tijd onbewust zocht: een plek met leuke, gelijkgestemde mensen. Jongens en meisjes van mijn leeftijd. Gewoon leven, muziek, gesprekken - niets moest, alles mocht, en waar je zonder uitleg gewoon kon zijn wie je was.

Het voelde als een nieuwe fase. Ik begon me te nestelen. En dat bracht nieuwe ervaringen met zich mee - ook op het gebied van bewustzijn.

LSD

Iemand die wel vaker bij ons op bezoek kwam, gaf me een keer twee LSD-pilletjes. We hadden het wel eens over psychedelische drugs gehad. Ik had mijn ervaringen met paddenstoeltjes gedeeld - ook de paranoïde kant ervan. De rest was daar best huiverig voor, maar tegelijk ook nieuwsgierig.

Ik bewaarde de pilletjes en op een avond toen hij er weer

een keer langs kwam, had hij er meer. Genoeg voor iedereen. Als we het toch wilden proberen, dan liever samen. Dat voelde veiliger.

Na ongeveer een uur begon het te werken. Het begon subtiel, bijna ongemerkt - maar al snel voelde ik dezelfde gelukzaligheid als bij paddenstoelen.

Alles ademde. Een schaduw aan de muur werd een landschap. Ik kon eindeloos naar een patroon of voorwerp staren, en zag er telkens iets nieuws in. Dingen waar ik normaal langs keek, werden tot leven gewekt. Iemand zette muziek op - het leek niet van buiten te komen, maar van binnenuit. De kamer pulseerde op het ritme van de muziek. Vormen dijen uit en krompen ineen. Stemmen vervaagden zodra iemand begon te praten.

Ik moest naar buiten - de nacht in. De straat liep omhoog de heuvel op die uitzag over het vliegveld. Op de top ging ik zitten en vergaapte mij aan de lichtjes van de landingsbaan. Ik had geen gevoel meer van tijd. Alles was één - geen toekomst, geen verleden. Alleen het nu, in een eindeloze, vredige stilte.

Pas tegen de ochtend begon ik de kou te voelen. Ik kwam weer terug op aarde. Toen wist ik: het was tijd om terug te keren. In de woonkamer lagen er een paar te slapen. Toen ik op de klok keek, bleek dat er zes uur verstreken waren. Het voelde alsof ik een andere wereld had bezocht - en iets had mee teruggenomen.

Nieuwe muziek

In het huis van Ailsa kwam weer een stroom aan nieuwe muziek op me af. Andere ritmes, andere klanken, nieuwe stemmen.

We luisterden veel naar Fela Kuti en andere Afrikaanse

artiesten. Joy Division was een andere favoriet, al liepen de meningen daar flink over uiteen. De één verloor zich in die suïcidale melancholie, terwijl een ander er absoluut niet tegen kon. Verder draaiden we Patti Smith, Roxy Music, B-52s, Talking Heads, Hawkwind, Simple Minds, Santana - en nog veel meer.

De muziek die bij mij het hardst binnenkwam, was die van Britse reggae-bands als Steele Pulse, Black Uhuru en UB40. Voor een paar centen had ik een tweedehands Walkman op de kop getikt, en iemand gaf me een cassette-bandje met alleen dat soort muziek. Het ging er zó lekker in - ik kreeg er geen genoeg van. Als ik over straat liep met die groove in mijn oren, speelde tijd geen rol. Dan zweefde ik van A naar B.

Moon-sekte

De jeugdherberg was inmiddels weer open. Hoewel ik op dat moment onderdak had, kwam ik er nog regelmatig - voor het contact met anderen die werk zochten op de boring. Het bleef onze ontmoetingsplek. De baas had weer wat klusjes voor me, en zo verdiende ik wat bij. Van de sociale dienst was ik eindelijk af.

Op mijn weg er naartoe, en ik door de stad liep op de maat van die heerlijke reggae groove, stuitte ik ineens op een andere wereld. Op Union Street, nabij Union Terrace Gardens, stond een groep met bloemen en grote borden over liefde, verlossing en de terugkeer van Christus. Het waren leden van de Moon-sekte.

Ik was nieuwsgierig naar hun boodschap en wilde meer weten. Onder hen was een Nederlands meisje, Judith. Ze hield een bloemetje in haar hand, alsof ze het aan het publiek wilde overhandigen, maar haar ogen bleven rusten

op de mensen die haar passeerden. Haar glimlach was ontwapenend.

Toen ik haar aansprak, vertelde ze over haar geloof. Volgens haar was meneer Moon de beloofde Messias: de wederkomst van Christus. Hij zou het werk voltooien dat Jezus niet had kunnen afmaken door Zijn kruisiging. Er zat iets zuivers in de manier waarop ze sprak. Heel even vergat ik mijn scepticisme.

Toch bleef het verhaal me tegenstaan. De kruisiging en de wederopstanding waren voor mij juist de ultieme overwinning van het geestelijke leven op de dood. Wat was er dan nog niet af? Wat zou meneer Moon daar nog aan toe te voegen hebben?

Net als de anderen liep Judith tussen het winkelend publiek, bloemen en pamfletten in de hand, zoekend naar oogcontact. Met vriendelijke vastberadenheid sprak ze mensen aan, maar slechts enkelen bleven staan. De meesten sloegen haar vriendelijk af of negeerden haar volledig. Toch gaf ze niet op. Haar toewijding raakte me. Af en toe lukte het: iemand luisterde kort, nam een bloemetje aan en vertrok weer.

“Het is niet makkelijk om de boodschap over te brengen,” zei ze, toen we even samen op een bankje zaten.

Ze glimlachte flauwtjes.

“De apostelen hadden het ook niet makkelijk. Maar kijk wat daaruit is voortgekomen.”

Ik vroeg me af of ze werkelijk geloofde dat meneer Moon de wereld zou overtuigen van zijn boodschap. Ik kreeg een beetje medelijden met haar. Er gingen immers verontrustende verhalen rond over de Moon-sekte. Volgelingen zouden worden gehersenspoeld en onder druk gezet om dingen te doen die ze eigenlijk niet wilden. Ze kregen training om op straat anderen te 'bekeren', waardoor de

invloed en macht van Moon, die ook zakenman was en meerdere mediabedrijven bezat, alleen maar groeide.

Ik vroeg haar of ze dit werk uit vrije wil deed of dat ze werd gestuurd. Ze antwoordde zonder aarzelen dat ze volledig vrij was en het uit liefde voor meneer Moon op zich nam.

“Maar je moet dit toch doen?” probeerde ik haar wat verder uit de tent te lokken.

”Jullie zijn toch de frontsoldaten en als je ermee stopt, vlieg je eruit?”

Ze haalde haar schouders op; negatieve publiciteit deed haar weinig.

”Ik leef in een warme gemeenschap waar ik me thuis voel. We zijn er voor elkaar, gaan samen op missie, delen onze ervaringen, en helpen wie het moeilijk heeft. Dat geeft betekenis. Hoeveel mensen in deze maatschappij kunnen dat zeggen?”

Daar had ik weinig tegenin te brengen. Als zij het zo beleefde, wie was ik om daarover te oordelen?

Ze zei dat ze binnenkort ging trouwen. Ik moest even slikken. Ze was dus al bezet. Toen ik vroeg wie haar man was en of hij bij de groep hoorde, zei ze dat ze dat nog niet wist. Binnenkort zou er een groot huwelijksritueel plaatsvinden, waarbij meneer Moon persoonlijk een echtgenoot voor haar zou aanwijzen. Ze was er van overtuigd dat hij de juiste keuze zou maken en dat de man met wie ze ging trouwen haar grote liefde ging worden.

Ik begreep het niet - een Nederlands meisje dat zich zo makkelijk liet koppelen aan iemand die ze niet kende. Naïef als ik was, hoopte ik haar misschien nog op andere gedachten te kunnen brengen - maar de tijd was kort.

Ze zouden slechts een paar dagen in Aberdeen blijven; daarna vertrokken ze weer naar Dunbar, waar de hele groep

samenwoonde. Ik vond het jammer dat ze zo snel weer weg zou gaan. Ze merkte dat waarschijnlijk, want ze zei dat ik altijd welkom was om langs te komen. Ik zou er kunnen eten, blijven slapen - en overdag deden ze allerlei leuke dingen.

Het klonk verleidelijk. En misschien zat er wel meer in.

Ik vroeg wanneer dat het beste uitkwam.

“In de weekenden,” zei ze.

Van vrijdag tot en met zondag organiseerden ze bijeenkomsten waar ook buitenstaanders welkom waren. We spraken iets af.

Een week later lifte ik naar Dunbar om een weekend mee te draaien.

Een warm bad met koude randen

Het was geen gewoon huis, maar een villa - met een oprijlaan, een groot gazon en rondom vijvers, rotstuintjes en perken in strakke, geometrische vormen. Hier en daar stonden monumentale eiken, alsof ze het terrein al generaties lang bewaakten. Hun kale takken staken af tegen de zachte lucht, wachtend op de eerste blaadjes.

Voor iemand die van plek naar plek zwierf zonder vaste bodem onder de voeten, was dit een luxueuze ontvangst. Onwerkelijk. Ik voelde me klein, onbeduidend. Wat deed ik hier eigenlijk? Paste ik hier wel tussen?

Binnen hadden ze een kamer voor me - met een bed, een kast en een handgeschreven kaartje met *welkom* op het kussen. Iedereen was vriendelijk, bijna té vriendelijk. Af en toe kreeg ik er de kriebels van. Zo ging dat normaal niet, met mijn vrienden.

Buiten mij waren er nog twee nieuwkomers: een jongen en een meisje. Zij leken wél echt gekomen om zich aan te

sluiten. Ze hingen aan de lippen van de vaste leden, alsof ze de antwoorden al hadden gevonden.

De eerste dag werden we uitgenodigd om ons verhaal te doen. We zaten in een kring met zeven mensen - vier leden van de gemeenschap, drie bezoekers. Een vrouw leidde het gesprek. Haar stem was kalm, haar ogen betrokken.

"Wie wil beginnen?" vroeg ze.

De jongen stak zijn hand op. Ik schatte hem iets ouder dan ik en hij vertelde dat hij filosofie studeerde aan de universiteit van Edinburgh. Hij was teleurgesteld, want de antwoorden over het leven die hij zocht, kon hij daar niet vinden. Alles ging via het verstand. Daarom had hij zich verdiept in het Boeddhisme en andere oosterse religies. Die stonden volgens hem dicht bij de waarheid, maar vond ze ook erg abstract. Hij miste de warmte, de liefde. Het Christendom had hij afgezworen, omdat hij meende dat de kerk niets anders was dan een machtsbolwerk die de mensen manipuleerde voor eigen gewin.

"Ik ben zoekende," zei hij. "Dit weekend wilde ik kijken of ik hier misschien de antwoorden zou vinden waar ik al zo lang naar verlang."

De andere nieuweling, een meisje, voelde zich zichtbaar ongemakkelijk toen ze aan de beurt was. Ze aarzelde, liet haar hoofd zakken en begon te huilen. De leidster en enkele groepsleden gingen direct naar haar toe om haar te troosten. Ze stelden haar gerust: ze hoefde niets te vertellen als ze dat niet wilde. Misschien een andere keer, als ze er klaar voor was.

Ze verzamelde toch moed en met tranen in haar ogen vertelde ze dat ze haar baby had verloren. Na jarenlang aan de drugs werd ze ongewenst zwanger. Voor haar was dat het sein om er eindelijk mee te stoppen. Gemotiveerd ging ze

naar een afkickkliniek en na een paar maanden was ze clean.

Het ging steeds beter. Ze kreeg een appartement toegewezen waar ze op kosten van de staat kon wonen, plus een bijstandsuitkering. Zo kon ze zich in alle rust voorbereiden op de komst van het kind.

“Dat was de gelukkigste tijd van mijn leven,” zei ze.

“Ik was helemaal in de ban van mijn toekomstige kind en mijn nieuwe leven. Geen drugs meer, geen stress, geen geldproblemen. Eindelijk had ik een zuiver doel.”

Ze veegde een traan weg.

Maar na de geboorte, zo’n twee maanden geleden, ging het mis. Het kind, een meisje, had een hartafwijking waar niets aan te doen was. Na drie dagen is ze overleden.

“Ik voel me zo schuldig,” fluisterde ze.

“Als ik niet zo had geleefd, was het misschien goed gekomen. Wat heb ik mijn kind aangedaan?”

Het meisje kneep haar handen ineen tot haar knokkels wit zagen. Ze vocht tegen het verdriet en uiteindelijk liet ze haar tranen de vrije loop. Iedereen was ontsteld, en de leidster stelde voor om een kleine pauze in te lassen.

Daarna kwam iedereen terug en mocht ik mijn verhaal vertellen. Judith keek aandachtig mijn kant op, zichtbaar geïnteresseerd. Ik wist eigenlijk niet goed wat ik moest zeggen. Mijn levensverhaal boeide niet zo. Liever luisterde ik naar dat van een ander. Ik was het niet gewend om mijn gevoelens te uiten of iets over mezelf te vertellen. Vaak stond ik er niet eens bij stil. Maar dat meisje had iets in mij opengebroken. Een warboel aan gevoelens raasde door me heen. Als ik ze de vrije loop zou laten, zou ik ook in tranen uitbarsten. De eenzaamheid van mijn jeugd, het gevecht om erkenning en waardering van mijn vader. Altijd dat knagende gevoel dat ik er niet toe deed. De vernederingen die ik heb moeten ondergaan door jarenlange

pesterijen op school. De afstand tussen mij en de anderen. Zelfs hier, in Schotland, met alle vrienden die ik had, voelde ik me soms pijnlijk alleen. Alsof ik nergens écht thuishoorde.

Maar daar wilde ik het niet over hebben. Nooit eerder had ik erover gepraat. Ik was bang voor wat het zou losmaken. Mijn maag trok samen, mijn hoofd werd warm. Ik begon te blozen. Woorden bleven steken in mijn keel. Ik nam een slok van het glas dat voor me stond. Boog mijn hoofd en dacht: waar ben ik aan begonnen?

Uiteindelijk wist ik me te herpakken; de spanning zakte en ik hield het veilig. Ik vertelde wat over mijn avonturen in Londen en Aberdeen, hoe ik Judith had ontmoet, en dat onze gesprekken me nieuwsgierig hadden gemaakt. Daarom was ik gekomen.

The Divine Principle

De volgende ochtend maakten we kennis met het boek *The Divine Principle* van Moon. De kern van zijn leer was dat universele liefde alleen mogelijk is door het herstel van zuivere familiebanden. Alle mensen, rassen en religies moesten volgens hem worden verenigd in één wereldfamilie. Hij legde daarbij grote nadruk op seksuele zuiverheid, gearrangeerde huwelijken, discipline en gehoorzaamheid. Zoals Judith al eerder had verteld, zag Moon zichzelf als de Messias - gezonden door God om het werk van Christus te voltooien.

Na de toelichting volgde een pauze, waarna we vragen mochten stellen. Ik hield me in eerste instantie op de achtergrond; ik wilde vooral zien wat de anderen zouden doen. De vaste leden van de gemeenschap wachtten geduldig. Het meisje bleef stil, net als ik.

De jongen had wél een vraag: "Maar hoe weten jullie zeker dat Moon de Messias is?"

De groepsleidster nam het woord en zei: "Dat kunnen we niet weten. Religie is geen wetenschap. Wij geloven dat hij de Messias is, omdat we de liefde voelen die hij uitstraalt en hem beoordelen op zijn daden. We geloven dat hij de wereld kan verenigen tot één gemeenschap waarin vrede heerst."

Geloven is kiezen

Er viel iets op zijn plek bij de jongen. Geloven - niet weten. Maar dan komt het dilemma.

"Oké, hoe kun je weten dat je in het juiste gelooft, of wat je gelooft ook de waarheid is?" vroeg hij.

De leidster knikte bedachtzaam.

"Dat is een interessante vraag. Heeft iemand daar een antwoord op?"

De groep zweeg. Het was inderdaad een goede vraag. Je kunt in principe overal in geloven - zelfs dat de hond van de buurman de Messias is. Als je dat oprecht gelooft, dan is dat zo - maar dat betekent nog niet dat het de waarheid is. Hoe bepaal je wat écht waar is?

Een van de groepsleden reageerde:

"We kunnen maar heel weinig weten - misschien zelfs niets - en is alles wat we voor waar aannemen slechts een geloof. Toch worden we dagelijks gedwongen keuzes te maken, zonder zeker te weten of ze juist zijn. We kunnen het alleen geloven. En meestal komt het wel goed. Blijkbaar zitten we met ons geloof toch vaak dicht bij de waarheid. Daar mag je best op vertrouwen. In diezelfde lijn kunnen we ook geloven dat meneer Moon de Messias is."

“Maar dat is persoonlijk,” zei de jongen. “Ik kan net zo goed in iets anders geloven - en dan is dat ook waar.”

“Precies.”

“Jezus, Boeddha, Mohammed - allemaal waar?”

“Voor wie daarin gelooft, wel. Maar wij geloven in Moon.”

Het werd stil.

“Geloven is kiezen,” dacht ik.

We zijn vrij om te geloven wat we willen, zonder dat we ooit zeker weten of het waar is. Toch gelooft het grootste deel van de mensheid in een God - of in iets hogers. Dat blijft opmerkelijk. Ik geloofde ook. In God, en in Jezus. Dat geloof gaf mij vertrouwen in het leven: het idee dat het leven goed is, dat liefde bestaat.

Een tijd lang had ik het geloof afgezworen. Ik wilde er niets meer mee te maken hebben. Toch ben ik teruggekeerd, omdat ik iets miste. Juist dat vertrouwen. Zonder God voelde ik mij nog eenzamer en onzekerder. Was geloof dan niet meer dan een opvulling van een leegte? Een troostmiddel om het bestaan draaglijk te maken, zoals zo vaak wordt gezegd? Misschien. Maar veel had ik er niet aan, want ook dat hangt af van wat je gelooft.

Ik wilde ook een vraag stellen.

“Door zijn kruisdood en wederopstanding heeft Christus de dood overwonnen. Daarmee gaf Hij vrij baan voor het eeuwige leven in de geest. Wat denkt meneer Moon daar nog aan te kunnen toevoegen?”

De groepsleidster nam het woord:

“Christus heeft de mensen op het goede spoor gezet, maar Hij heeft geen vrede kunnen brengen. Dat is het werk dat nog moet worden afgemaakt.”

Zo’n simpel antwoord had ik niet zien aankomen. Het sloeg me even uit het lood.

Ik probeerde rustig te blijven - nooit mijn sterkste kant onder dit soort omstandigheden. Gelukkig was de sfeer ontspannen, dat scheelde.

Toen schoot me ineens het woord *Messias* te binnen. Dat betekent: *verlosser*. Maar waarvan moeten we dan worden verlost? Van het lijden, van het juk van de materie, van de dood. Dát was toch de boodschap. Als Christus dat al had volbracht, waarom dan een nieuwe Messias? Paste Moon als vredestitelier eigenlijk wel in dat plaatje?

Ik twijfelde even, maar de woorden kwamen toch.

“Als Moon de Messias is, waarin ligt dan zijn verlossing?”

“Hij verlost ons van oorlog en onderlinge strijd,” zei ze. “Zijn doel is eenheid onder de mensen, zodat we in vrede kunnen samenleven. Een paradijs op aarde. Is dat niet wat we allemaal willen?”

“Dus niet van de dood?”

“Nee,” antwoordde ze. “Dat heeft Jezus reeds gedaan.”

Ik wist genoeg.

Dat sloot iets af. Niet alleen in het gesprek - ook in mij.

Groepsdruk

Na de vragensessie waren er kleine kringgesprekken waar je je eigen onderwerp kon aandragen. Op gezette tijden zongen we samen. Er hing een gemoedelijke sfeer. Het voelde als een fijne plek.

De meeste tijd brachten we door in de ruime woonkamer, met ramen tot aan het plafond en veel natuurlijk licht. De lichtoker wanden gaven de ruimte een warme uitstraling. Het was sober maar smaakvol ingericht: veel bewegingsruimte, en verspreid in de kamer waren zitjes met tafels en stoelen. In een hoek stonden twee grote banken en

enkele fauteuils rondom een lage tafel. Bij de ingang wiegde een grote subtropische plant zachtjes mee met het komen en gaan van mensen, terwijl hij het zonlicht dat naar binnen viel subtiel filterde.

Tussen de activiteiten door zocht ik regelmatig Judith op voor een wandeling in de tuin. Stilletjes hoopte ik dat ze iets voor mij zou voelen. Maar dat bleek ijdele hoop.

Voor het eten werd er gebeden. Je was niet verplicht daaraan mee te doen. In eerste instantie deed ik niet mee, omdat de gebeden tot meneer Moon waren gericht en ik niet in hem geloofde. Bij het zingen zong ik alleen die liedjes die ik niet verdacht vond. De eerste dag ging mij dat nog gemakkelijk af. Ik kon mijn eigen belevingswereld goed afbakenen. De tweede dag werd het al moeilijker. Hoewel ik geheel vrij was, voelde ik een afstand tot de groep als ik niet meedeed. Niet dat ze daardoor minder vriendelijk werden of me daarvoor veroordeelden, maar er ontstond als vanzelf een sociaal dilemma. Erbij willen horen, of niet. De derde dag ging ik meebidden. Mijn lippen bewogen mee, maar de woorden bleven van mij. Toch voelde het als verraad aan mezelf. De drang om erbij te horen dreigde de overhand te krijgen.

“Wil ik dat?” vroeg ik mij af.

Ik zette mijn onzekere bestaan af tegen het comfortabele leven dat deze mensen leidden.

Hier heerste rust en gingen mensen liefdevol met elkaar om. De andere nieuwkomers gingen er helemaal in mee. Ik bleef in de weerstand; het klopte niet. Het was te mooi om waar te zijn.

Desondanks voelde ik de groepsdruk die mij als een onzichtbare hand probeerde mee te voeren in hun wereld; in hun overtuiging. Ik begon te twifelen. De wens om mijzelf te blijven, los van de groep, begon als een last te

voelen. Het was tegennatuurlijk. Aan de andere kant wilde ik mij niet onderwerpen aan een leer waarin ik niet geloofde - hoe vriendelijk en oprecht ze ook leken.

Ze zagen mijn worsteling en boden aan dat ik langer mocht blijven, als ik dat wilde.

Toen wist ik het zeker: ik wilde weg.

Het was mij vooral om Judith te doen geweest. In mijn naïviteit had ik gehoopt dat er iets tussen ons zou ontstaan. Maar zij had zichzelf al weggegeven - eerst aan Moon, en nu aan haar imaginaire man. Daar viel geen speld tussen te krijgen. Alsof het aan mij was om haar los te maken van iets wat ze zelf gekozen had.

Die nacht bleef ik nog slapen. De volgende ochtend vertrok ik. Terug naar Aberdeen, terug naar mezelf.

Een kans gemist, een droom vervuld

Het was inmiddels eind april en ik zat hier al zo'n vijf maanden. Hoewel ik vast bleef houden aan mijn doel en iedere dag trouw langs de bedrijven ging, had ik ondertussen zoveel afleiding met vrienden in het huis van Ailsa en anderen, dat ik het verder prima naar mijn zin had.

Op een dag waarop ik bij uitzondering mijn route een keertje had overgeslagen en in de middag door Union Street liep, zag ik een lange rij mensen voor de Capitol staan - het grootste theater van Aberdeen. Ik vroeg mij af wat er aan de hand was. De rij was meer dan honderd meter lang, en liep helemaal door tot achter het gebouw. Toen zag ik het: op een groot plakkaat stond: **"Tonight: The Rolling Stones!"**

Ik dacht: "The Rolling Stones in Aberdeen? En niemand die me dat verteld heeft?"

Ik kon het nauwelijks geloven. Was het wel echt? *Het was echt.* Ze hadden in Aberdeen een try-out gepland als voorbe-

reiding op een grote toer. Daarvoor hadden zeventien jaar lang niet opgetreden. Dat leek me een buitenkansje. Hoewel ik nooit een groot fan ben geweest van de Stones, was het toch wel uniek om ze van zo dichtbij te kunnen meemaken.

De lange rij vormde een obstakel. Dan zou ik uren moeten wachten en misschien alsnog achter het net vissen. Ik zag echter een bekend gezicht. Hij stond al redelijk dicht bij de kassa - zo op de vijfde of zesde plek. Ik knoopte een gesprek met hem aan en al pratend - zonder dat iemand bezwaar maakte - schoven we geleidelijk naar voren. Binnen een mum van tijd stond ik voor het loket en kocht het maximale aantal van twee kaartjes. Ik voelde me de koning te rijk en dacht na over wie ik mee zou nemen.

Maar zover zou het niet komen. Van het huis waar ik woonde bleken ze naar mij op zoek. Er was namelijk een telefoontje binnengekomen van een firma die mij wilden spreken. Jim vond mij uiteindelijk en zei dat ik onmiddellijk contact moest opnemen, want het was dringend. Hij had de naam van het bedrijf en het telefoonnummer, op een briefje geschreven.

Het bleek Westburne Drilling - een Canadese contractor voor de boorplatforms; eentje waar ik iedere dag langs ging. Dat klonk veelbelovend. Ik belde ze op, en ze boden mij een baan aan, maar dan moest ik nog diezelfde dag vertrekken naar het platform.

Ik was ontzettend blij. Eindelijk werk. Aan de andere kant speet het me dat ze me juist die dag belden. Met twee Rolling Stones-tickets op zak was dit zo'n beetje de slechtst denkbare timing die ik me kon voorstellen. Het was kiezen: dromen najagen of ze opgeven. Uiteraard koos ik ervoor mijn droom eindelijk werkelijkheid te laten worden.

Het laatste geld liet ik achter bij mijn collega-goudzoekers, zoals we hadden afgesproken. De tickets gaf ik aan de

baas van de jeugdherberg en zijn vrouw - als dank voor zijn steun. Sommigen in het huis van Ailsa waren daar niet blij mee; zij hadden die kaarten liever zelf gehad. Maar ik moest kiezen.

Mijn eerste keer op zee

Die middag pakte ik mijn spullen. Er was nauwelijks tijd om afscheid te nemen. Een auto pikte mij en twee anderen op en bracht ons rechtstreeks naar het heliport.

Het was mijn eerste keer in een helikopter. We stegen op boven de haven, de granieten stad kromp onder ons, waarna we laag over zee vlogen - grijs, eindeloos, golvend. Na ongeveer een anderhalf uur doemde er een enorme silhouet op uit de nevel: het boorplatform - Brent Delta.

Het was gigantisch: een stad van staal, kranen, pijpleidingen en dekken, vastgeplant in het midden van nergens. Ik voelde me klein - en opgewonden. Eindelijk was ik binnen.

We landden op het helidek, de rotorbladen geselden de lucht. Binnen: galmende gangen, trappenhuisen, stalen deuren. De geur kwam als eerste - olie, metaal, desinfectiemiddel.

Ze lieten me mijn hut zien: twee stapelbedden, kluisjes, een klein patrijspootje. Ik liet mijn tas vallen en ging even liggen. Onwerkelijk. Die ochtend had ik nog op Union Street gestaan, starend naar een Stones-poster. Nu zat ik mijlenver op zee.

We werkten veertien dagen op, veertien dagen af. De diensten waren twaalf uur per dag - de ene week 's nachts, de andere week overdag. Waarom ze me er zo snel bij wilden hebben, was mij een raadsel - er was nauwelijks iets te doen. Ze hielden ons vooral bezig met het afsputten van

de groene aanslag die zich had gevormd op de metalen constructie. Zelfs binnenin de draagpilaren van het platform moest alles worden schoongemaakt. In zware regenkleding en met een hoge drukspuit liep ik de trappen op en neer. Ik deed mijn best - maar zag het nut er niet van in.

Op de Brent Delta werd niet meer geboord. Het aantal gaten dat was voorzien, meestal zo'n 40 tot 50 per platform, was reeds in productie. Het klassieke beeld van een booreiland - met de derrickman die boorpijpen laat zakken en roughnecks die ze met grote tangen koppelen - ging hier niet op: het was vooral onderhoud. Schoonmaken, schilderen en hand- en spandiensten.

Een paar collega's verwelkomden me enthousiast. Ze kenden me uit de stad en vonden het mooi dat ik eindelijk een baan had. De chef kende ik niet: een Schot uit de Highlands, met een zwaar accent en de neiging zinnen niet af te maken. Hoewel ik aardig wat gewend was qua taal, had ik moeite hem te verstaan. Later hoorde ik dat hij bij het kantoor had geklaagd over mijn Engels. De dame die het me vertelde begreep mij gelukkig.

"Je spreekt prima Engels," zei ze. "Het Schots is het probleem."

We zaten zo'n zestig meter boven zee. Op de golven onder ons dobberde constant een bootje. Mocht je ervan afvallen, konden ze je snel oppikken. Maar dat gebeurde nooit. Alles was zo goed beveiligd. Bootje of niet: de overlevingskans was in het ijskoude water gering - hooguit tweeënhalve minuut. Ik vroeg me af wat die mensen daar de hele dag deden.

Het eten was uitstekend. Wie zin had, kon drie keer per dag warm eten, met alles erop en eraan. Mijn cabine deelde ik met een collega. Er was ook een gezelschapsruimte waar je kon tafeltennissen, snookeren, tv of video kijken, een

kaartje leggen. Als je wat aan je conditie wilde doen was er de gym, met een redelijk assortiment aan apparaten. Drank werd niet verkocht en was verder ook ten strengste verboden - wat ik me op deze plek wel kon voorstellen. In tegenstelling tot Denemarken en Noorwegen, waren vrouwen op Britse booreilanden niet welkom.

De eerste veertien dagen kwam ik goed door. Eenmaal terug aan wal mocht ik mijn loon ophalen en kreeg een cheque mee van 570 pond - mijn entreegeld tot een ander leven. Ik nam het ervan; kocht nieuwe kleren, dook nog meer in het nachtleven, ging uit eten met vrienden en vriendinnen, nam een taxi wanneer het me uitkwam. Twee weken later stapte ik weer in de Chinook naar het platform. Het geld was op.

Op vakantie naar thuis

Na twee rotaties op zee vond ik dat het tijd was om een bezoek te brengen aan mijn familie. Ik was gezond, had geld op zak, en had het gevoel dat ik iets had bereikt. De ontberingen waren niet voor niets geweest. Ik wilde me laten zien - zoals ik nu was. Sterker. Onafhankelijk. Iemand die het had gered, zonder hulp.

Misschien zou ik eindelijk horen wat ik als jongen nooit had gehoord: *je hebt het goed gedaan*.

Ik boekte een vlucht van Aberdeen naar Amsterdam en pakte de trein naar huis. Van tevoren had ik ze gebeld; ze wisten dat ik kwam. Toch voelde het alsof ik opnieuw op auditie moest. Mijn leven was verdergegaan; dat van hen misschien niet.

Voor mijn moeder had ik een lichtblauwe kilt gekocht en een handgemaakte schapenwollen trui. Maar de echte voorbereiding zat in wat ik zelf zou dragen. Ik wilde indruk

maken - vooral op mijn vader. Alles was zorgvuldig gekozen: de broek, het jasje, mijn kapsel. Zelfs mijn schoenen hadden iets van een statement.

Ik wilde hem laten zien: *kijk, ik red me. Ik heb mijn plek gevonden. Je kunt trots op me zijn.*

Maar hij was niet onder de indruk. Hij begroette me alsof hij me gisteren nog had gezien. Geen blik van verrassing, geen moment van erkenning. Zijn reactie was vlak, onverschillig - alsof wat ik had meegemaakt er niet toe deed. Ik had hem ook weinig te melden, want zijn belangstelling was mager, en bij hem ging alles al snel weer over tot de orde van de dag.

Mijn moeder kon haar tranen niet bedwingen. Ze trok me stevig tegen zich aan, alsof ze me terug wilde duwen in de tijd.

“Je bent zo mager geworden,” zei ze zacht.

“Dat lijkt maar zo,” antwoordde ik, terwijl ik haar gerust probeerde te stellen.

“Op het platform eten we als bouwvakkers.”

Ze lachte door haar tranen heen, maar bleef me nog even vasthouden.

Marleen was ook enthousiast. Ze pakte mijn tas, trok me mee naar de keuken en wilde alles weten.

“Is het echt zo zwaar daar?”

“Valt mee,” zei ik, “je went eraan.”

“Je lijkt ouder geworden,” zei ze toen.

Ik haalde mijn schouders op. “Dat krijg je van werken.”

Ze grijnsde. “Of van wijs worden.”

Dat laatste liet ik in het midden.

Karin was gereserveerder - zij dacht waarschijnlijk: *daar heb je hem weer.*

In ieder geval zagen ze dat het goed met me ging. De verhalen over hoe zwaar ik het had gehad, hield ik voor me.

In februari had ik nog een brief gestuurd over mijn worsteling om werk te vinden, maar die tijd was voorbij. Mijn missie was geslaagd.

Toch bleef het knagen dat mijn vader niets zei. Er zat een leegte tussen ons die ik niet kon overbruggen.

“Deed ik dit nou voor mezelf, of voor hem?” vroeg ik me af.

Wilde ik zó graag zijn goedkeuring, dat ik er alles voor over had - alleen om te horen: *je hebt het goed gedaan, jongen?*

Misschien wel.

Maar tegelijk voelde ik trots. Echte trots. En dat kon hij me niet meer afnemen.

Mijn vrienden uit het dorp lieten het wél merken, en met hen was ik het meest op pad.

Na tien dagen in Nederland vloog ik terug naar Aberdeen. Het afscheid voelde vreemd. Ik ging terug naar mijn nieuwe bestaan; zij bleven achter. De band werd opnieuw verbroken, en dat raakte me meer dan ik had verwacht.

Toch was dit de weg die ik had gekozen. Er wachtte geen zekerheid, geen erkenning. Ik wilde het alleen doen - mijn eigen leven leiden. En een nieuwe fase begon: samenwonen met Ailsa.

Met Ailsa

In mijn vrije tijd was ik het meest in Aberdeen bij vrienden in het huis van Ailsa. Af en toe reisde ik naar Londen om Scott te bezoeken. Meest voor een paar dagen en dan ging ik weer terug. Van Scott hoorde ik dat Fred veel geld had gewonnen bij de lotto, zo'n 60 duizend pond. Hij was gestopt met werken bij Toyota en genoot van het leven - iedereen gunde het hem. Nu ik voldoende geld verdiende, had ik nog

overwogen om naar Londen te verhuizen, maar dat hoofdstuk voelde als afgesloten.

Op enig moment kwam de zus van Ailsa terug uit Amerika, en moesten we de woning uit.

Ailsa kon een huisje huren in Potterton, een dorpje net buiten de stad. Zij en Jim waren inmiddels uit elkaar, en ze vroeg of ik bij haar in wilde komen wonen. Dan deelden we de kosten. Ik vond haar een fijne vrouw en ging maar al te graag op haar aanbod in.

Stiekem hoopte ik dat er iets kon groeien. In het begin meende ik signalen te zien: haar blik bleef net iets langer hangen, of ze lachte soms te uitbundig om mijn opmerkingen. Op avonden dat we samen op de bank zaten, dacht ik: *misschien...*

Maar gaandeweg werd het duidelijk dat ze mij vooral als huisgenoot en vriend zag. Ze waardeerde mijn gezelschap, maar hield afstand. Op een avond zei ze tussen neus en lippen door dat ze na Jim toe was aan iemand die stevig in zijn schoenen stond. Iemand met rust.

Ik wist wat ze bedoelde - en vooral wat ze níet zei

De avonden bleven gezellig - warm zelfs - maar zonder verwachting. We leefden als broer en zus, met elk onze eigen slaapkamer.

Sinds ik op de boring werkte en wat te besteden had, kreeg ik ook wel vriendinnetjes. Maar nooit voor lang. Vaak waren het vrouwen die iets van mij wilden, terwijl de meisjes die ik zelf leuk vond zelden interesse hadden.

Ailsa studeerde Engelse literatuur en letterkunde. 's Avonds, bij het elektrische kacheltje, las ze me soms oude Engelse teksten voor. Tot mijn verbazing herkende ik veel woorden en klanken.

"Hoe kan dat?" vroeg ik.

Het Engels, zei ze, was doordrenkt met invloeden van de

Angelen en Saksen - stammen uit het noorden van Duitsland die rond 500 na Christus massaal het Kanaal overstaken. Hun gebied grensde aan de streek waar ik vandaan kwam. Een variant van hun taal, het Saksisch, werd ook bij ons gesproken. Vandaar die herkenning.

Het fascineerde me hoe nauw onze talen met elkaar verweven waren

Na een maand of vier werd Ailsa verliefd op Brendan, een relaxte Canadees die voor hetzelfde bedrijf werkte als ik, en zo'n tien jaar ouder was dan wij. Ik kon het goed met hem vinden - zoals eigenlijk iedereen het goed met Brendan kon vinden.

Toen ze met hem ging samenwonen, kwam er een einde aan onze gezamenlijke tijd. Het was geen breuk, eerder een natuurlijke verschuiving - maar toch voelde het alsof een warme, stille droom uit elkaar viel. Iets wat had kunnen ontstaan, verdween zonder drama. Ik gunde het haar, maar bleef achter met een vaag gevoel van gemis.

Ik moest weer op zoek naar iets anders. In dit geval lag het voor de hand: een paar vrienden van mij hadden in hetzelfde dorp een huis gehuurd. Daar trok ik bij in.

De gasten van Potterton

Twée van deze vrienden kende ik al wat langer; Irish Jim - om hem te onderscheiden van Scottish Jim, de ex van Ailsa - en Ewan.

Irish Jim was een praatgrage Ier uit Belfast met rossig haar, vuur in zijn ogen en een verleden vol barricades en protestmarsen. Hij kon eindeloos vertellen over politiek, geschiedenis of zijn tijd op de Orkneys, waar hij volgens eigen zeggen elk baantje had gehad dat er te krijgen was. Hij experimenteerde graag met drugs en probeerde alles wat hij

kon krijgen. Toch had hij iets rustgevend - alsof hij met woorden de chaos in zijn hoofd op afstand hield.

We kenden elkaar van de pub en van feestjes waar we elkaar steeds weer tegenkwamen. Er was een losse kring van jongeren met gedeelde ideeën en voorkeuren. Geen vaste vriendengroep, meer een zwerm die zich telkens opnieuw herschikte. Daar hoorde ik bij, net als Jim en Ewan.

Ewan was anders. Opgevoed in de hogere klasse, met een vleugje arrogantie dat hij nooit helemaal kwijt was geraakt. Toch was hij ook gewoon een van de boys. Hij had geen enkele gêne, geen rem, en stond overal waar hij kwam in het middelpunt van de aandacht. Hij was oud-commando in het Britse leger en had in Noord-Ierland gevochten - ironisch genoeg dus ook tegen types als Jim. Maar toen ze elkaar op een avond in een pub ontmoetten, klikte het meteen. Vanaf dat moment waren ze onafscheidelijk, alsof ze elkaar via de omweg van strijd al jaren kenden.

Verder was er Julian, een stille Engelsman die net als ik op de booreilanden werkte, en een zekere William, die al snel weer vertrok. Het huis was voortdurend in beweging. Als Julian of ik op zee zaten, namen anderen tijdelijk onze plek in.

Er werd gelachen, gedronken, gerookt, gefilosofeerd en eindeloos platen opgezet. En altijd waren er vrienden over de vloer.

Iets waardevols verloren

Sinds ik werk had, zag ik de andere jongens die ook werk zochten op de booreilanden, nauwelijks meer. Het groepje was uiteen gevallen. De meesten hadden inmiddels een baan en leefden verspreid door het land of daarbuiten. Door de dienstregeling zag je sommigen nooit. Want als ik

veertien dagen aan de wal was en iemand anders op het platform, ontmoette je elkaar niet meer.

Ook de mensen die me in moeilijke tijden hadden geholpen, waren grotendeels uit beeld verdwenen, zoals de baas van de jeugdherberg, Oscar mijn kamergenoot van het hostel en anderen. Omdat ik goed geld verdiende, had ik ze niet meer nodig. Ik was vrij om te doen en laten wat ik wilde.

Toch voelde het niet als een echte bevrijding. Ik miste de band met mijn lotgenoten: de saamhorigheid en de onbaatzuchtigheid die ons toen bijeenhield. Iedereen ging weer zijn eigen weg. Ik mocht niet klagen - ik had bereikt wat ik wilde - maar er was ook iets waardevols verloren gegaan.

Werken op de echte boring

Intussen werkte ik niet meer op de Brent Delta, maar was overgeplaatst naar een nieuw platform: de North Cormorant, in het Cormorant-veld. Daar werd ook daadwerkelijk geboord, wat het werk een stuk interessanter maakte.

Ik werkte als *roustabout* - een soort manusje-van-alles op het platform - en moest vooral zorgen dat de boorpijpen netjes lagen, zodat ze makkelijk konden worden opgepakt en omhoog gehesen. De *derrickman*, die boven in de boortoren werkte, liet ze vervolgens één voor één in het boorgat zakken, waarna de *roughnecks*, de mannen die het zware werk op de boorvloer deden, de pijpen aan elkaar koppelden met grote tangen. De *driller*, die vanuit zijn cabine toezicht hield, stuurde het hele proces aan. Hij was ook onze chef.

Het werk was goed te doen en aan de 12-uursdiensten was ik inmiddels gewend. Alleen rond een uur of vijf 's ochtends tijdens de nachtdiensten, moest ik soms vechten

tegen de slaap - vooral als er op dat moment weinig te doen was.

De fysieke belasting viel mee, maar het klimaat maakte het soms pittig. We zaten op een platform zo'n 150 kilometer ten noordoosten van de Shetlandeilanden. Zo ver noordelijk waren de seizoenverschillen extreem. In de zomer bleef het bijna de hele dag licht: rond middernacht kroop de zon even onder de horizon, om een uur later alweer op te komen. 's Winters werd het pas rond tien uur licht en was het om drie uur alweer donker - nog los van kou, zware neerslag en wind.

Meestal vlogen we eerst naar Lerwick op de Shetlands, om van daaruit per helikopter naar het platform te gaan. Soms gingen we rechtstreeks vanuit Aberdeen met een Chinook. Het kon flink stormen. Bij harde wind moesten we binnen blijven - om te voorkomen dat je van het platform werd geblazen.

Vooraf het helidek was verraderlijk: open, glad, zonder beschutting. Bij een stormachtige landing spanden ze een dik touw over het dek, waaraan we ons moesten vasthouden om de trap te bereiken die naar veiligheid leidde. Soms waren de rukwinden zo krachtig dat het voelde alsof je ieder moment kon wegzweven - recht de ijskoude, woeste zee in. En niemand zou je meer terugvinden.

De afgesloten wereld

Hoewel ik het werk best leuk vond, voelde ik na verloop van tijd steeds meer tegenzin om te moeten vertrekken naar die afgesloten wereld midden op zee. Ik ervaarde het meer en meer als gevangenschap. De nacht voor vertrek sliep ik niet. Zodra ik wakker werd, wist ik: het is zover.

In de dagen voor vertrek merkte ik hoe mijn stemming

daalde. Het vooruitzicht om wekenlang afgezonderd te zijn, begon steeds zwaarder te wegen. De tijd aan wal leek telkens te kort. Ik wist niet of dit gevoel zou blijven, of dat ik het op den duur als een manier van leven zou kunnen accepteren.

Er werkten ook mannen met gezinnen en voor hen was het een normale baan. Sommige collega's woonden zo ver als Ierland en vlogen elke twee weken op en neer. Maar de abnormale werktijden hadden vaak wel hun weerslag op de huwelijken.

Ze graptten wel eens: "Net als mijn vrouw gewend is dat ik weg ben, kom ik terug. Is ze gewend dat ik er ben, ga ik weer."

Iedereen ging op zijn eigen manier met die spanning om.

Bij sommigen was de drang naar ontsnapping sterker dan de behoefte aan rust. Er waren collega's die zodra ze aan wal kwamen veertien dagen feest vierden en alles deden wat God verboden had. Daarna stapten ze uitgewoond in de Chinook of het vliegtuig. Twee weken later kwamen ze als herboren van het platform, klaar om er weer vol tegenaan te gaan.

Rook tussen de regels

Op zee hadden we ook onze manier om te ontsnappen. We rookten bijna allemaal hasj. Na het werk gingen we eten en douchen en verzamelden we ons in iemands cabine om samen joints te roken.

Het spul meenemen was niet moeilijk, al moest je wel oppassen - op het vliegveld werd regelmatig de bagage gecontroleerd, juist met dat doel. Wie gepakt werd, kon rekenen op ontslag op staande voet. Het overkwam een

collega die net een cottage in de Highlands had gekocht. Hij verloor zijn baan - en wij verloren een vriend. Het was wrang, want we deden het allemaal en vaak bij hem in de cabine. Iedereen wist hoe riskant het was. Het had net zo goed mij kunnen overkomen. Maar we zwegen, en gingen gewoon door.

Een stem voor de zee

Op een dag besloot de directie dat alle werknemers tijdens hun dienst een rapport moesten schrijven over de veiligheid op het platform, met suggesties voor verbetering. Het ging om zaken zoals brandgevaar, valrisico's en andere onveilige werksituaties. Ik moest ook mijn bevindingen op papier zetten. Ik had geen zin om me bezig te houden met de voor de hand liggende veiligheidsproblemen. Laat de anderen zich daar maar druk over maken, dacht ik. Wat mij vooral stoorde, was dat men in Groot-Brittannië nog steeds schadelijke chemicaliën gebruikte om de boorkop te smeren bij het boren door harde grondlagen - terwijl die elders allang verboden waren. De gebruikte stoffen waren extreem milieubelastend. Noorwegen had ze inmiddels in de ban gedaan; daar werd uitsluitend nog met water gespoeld. Daarom wijdde ik mijn rapport aan de risico's van *oil-based mud*, zoals deze chemische samenstelling werd genoemd in de industrie.

Een dag nadat ik het had ingeleverd, kwam de chef naar me toe en moest lachen.

“Mooi stuk, maar we kunnen er niets mee,” zei hij.

Eerlijk gezegd had ik dat ook niet verwacht. Hij zwaaide het papier met een brede grijns voor mijn neus.

“Ik bewaar het. Ik vind het leuk.”

Dublin

Als je op de boring werkt, heb je geld en ben je overal voor in. Maakt niet uit wat het kost - aan wal staat plezier voorop. Je wilt jezelf belonen, na twee weken van opsluiting. Iemand met een gek genoeg plan en enig uitzicht op een kick of nieuwe ervaring? Dan ga je mee.

Ewan had een vliegbrevet en stelde voor om samen een vliegtuig te huren, voor een privévlucht naar Dublin. Dat leek ons een prima idee. Met een man of vijf legden we geld bij elkaar en Ewan regelde een oude legerkist.

Op een mooie zonnige zaterdag stegen we op vanaf het vliegveld van Aberdeen. Het vliegtuigje was echter zo lawaaierig en gevoelig voor luchtstromingen en valwinden, dat ik onderweg dacht: *komt dit wel goed?* Ik was een helikopter gewend. Daarin kon je ook niet praten door het lawaai, maar die vloog tenminste stabiel. Deze oude bak zwabberde alle kanten op. We richtten ons tot Ewan - hij gaf toe dat hij al lange tijd niet had gevlogen, en dit type vliegtuig bovendien niet kende. Maar gaandeweg de vlucht kreeg hij de zaak onder controle.

Rond twee uur 's middags landden we veilig in Dublin. We spraken af dat we om vijf uur weer zouden verzamelen; wie te laat was, moest zelf maar een terugvlucht regelen. Die middag verkende ik alleen de stad. Ik dronk Guinness, bekeek de mensen, bleef staan bij straatmuzikanten en artiesten, viel in slaap in een park en moest me haasten om op tijd op de afspraak te zijn.

Bezoek uit Nederland

Terwijl ik mijn grenzen verlegde in Schotland, klopte onverwacht het thuisfront aan. Marleen wilde graag langskomen.

Ik wist eerlijk gezegd niet zo goed wat ik daarmee aan moest. Het was leuk dat ze mij wilde zien - en dat was ook wederzijds - maar mijn leven hier was ook een beetje mijn geheim. Hier kon ik zijn wie ik wilde en hoefde mij tegenover niemand te verantwoorden. Als zij kwam moest ik misschien dingen uitleggen. Daar had ik geen zin in.

Mijn zus was altijd mijn zielenmaatje geweest. Bij haar had ik geen angst dingen te vertellen die niet voor andere oren bestemd waren. Ze was heel begripvol en probeerde oordelen zoveel mogelijk te vermijden. Toch had ik moeite: iedere avond rookten we hasj. Dat hoorde bij ons leven. Maar om mijn zus daarmee te confronteren, voelde als een drempel.

Ze bleef echter volhouden, en uiteindelijk stemde ik toe. Samen met haar vriendin Els zou ze veertien dagen blijven. We sliepen allemaal in het huis van Irish Jim en Ewan, en de jongens vonden het prima; twee leuke jonge dames over de vloer. Het klikte, en mijn zorgen bleken ongegrond. We lieten elkaar vrij; zij gingen hun gang, ik de mijne. Af en toe ondernamen we iets samen: ik liet ze Aberdeen zien of we maakten ritjes door Schotland. We aten en dronken in pubs, en 's avonds waren we weer thuis. Maar het grootste deel van de tijd waren ze met z'n tweeën.

Toch voelde ik me niet helemaal vrij. Eén avond zaten we met z'n drieën in de woonkamer. Ik wilde een joint draaien, zoals ik gewend was, maar mijn hand bleef even hangen boven het blikje met shag en hasj. Ik keek naar Marleen en aarzelde. Uiteindelijk deed ik het toch. Ze was niet erg onder de indruk, en had het al zien aankomen. Ik hoefde niets uit te leggen. Ze begreep het. Dit was mijn leven.

Kort daarna diende zich iets anders aan waar ik geen rekening mee had gehouden: een verplichte driedaagse

brandweercursus in Dundee. Het papiertje was een harde voorwaarde om op zee te mogen blijven. Ik baalde dat het precies nu moest, maar er zat niets anders op. De dames wilden graag mee - een mini-uitstap, even wat anders dan Aberdeen. We besloten er dan maar iets van te maken. In de ochtend vertrokken we, jas dicht tegen de wind, de trein in; buiten gleden nat asfalt en lage wolken voorbij.

Terwijl ik overdag door drills en oefenbranden ging, zwierven Marleen en Els door de stad - winkels, terrasjes, thee, pubs. 's Avonds kwamen we samen in een eenvoudig hotel, met de geur van oud tapijt en koffie in de gang. In de eetzaal zaten vaste gasten: oudere mannen met verweerde gezichten - werkvolk, alleenstaanden, zwijzaam.

De eerste nacht schrok ik wakker van een gil; mijn eerste gedachte was: Marleen. Ik sprong uit bed en deed het licht in de gang aan. De deur van hun kamer stond open. Plots kwam een man naar buiten, gevolgd door twee verschrikte meiden in nachtkleding. Er was iemand binnengeslopen. De man zwaaide wild met zijn armen en wees naar boven.

“*Lassers*”, schreeuwde hij.

Ik wist niet wat hij bedoelde.

“Zie je ze dan niet? *Lassers* - overal *lassers*.”

De vrouw die het hotel runde had het tumult gehoord en kwam naar boven. Ze pakte de man rustig bij de arm en nam hem mee naar beneden. Wat er precies met hem aan de hand was, wist ik niet - hij leek ongevaarlijk, maar geestelijk duidelijk van het pad. Marleen en Els waren inmiddels een beetje bijgekomen van de schrik en doken met enige aarzeling weer in bed.

De volgende ochtend legde de hoteleigenares uit dat hij die avond in een delirium was geraakt door overmatig drinken. Vandaar dat hij overal de lichtflitsen van *lassers* zag. We

hoefden ons geen zorgen meer te maken; hij was inmiddels opgenomen in een kliniek.

Terug uit Dundee moesten we sneller afscheid nemen dan me lief was. De vakantie van mijn zus liep niet helemaal gelijk met mijn tijd aan de wal. Toen ik weer naar het platform moest, hadden zij nog een paar dagen te gaan. Ik vroeg of ze het erg vonden om die tijd bij de jongens door te brengen. Maar ik hoefde het nauwelijks te vragen: ik zag ze denken. Eindelijk écht vrij.

Verzet groeit

De weerstand tegen het twee weken opgesloten zitten nam alleen maar toe. Ik kon er steeds slechter mee omgaan. De dagen voor mijn vertrek worstelde ik iedere keer met dezelfde vraag: maak ik er nog iets van, of laat ik het onvermijdelijke gelaten over me heen komen?

Op het platform deed ik mijn werk goed. Een promotie tot roughneck hing in de lucht - ik had inmiddels genoeg ervaring en draaide volop mee. De driller had een hoge pet van me op. Hij noemde me een slimme kerel, en pochte regelmatig over me tegen anderen. Maar dat soort waardering vervaagde al snel bij de blik van de oneindige zee, en mijlenver geen land in zicht.

Ook de industrie begon me tegen te staan - vooral hoe de natuur daar onder te lijden had. Soms dacht ik terug aan dat rapport. Aan die paar A4'tjes waarin ik had geprobeerd iets zinnigs te zeggen over het grotere plaatje - over de troep die we de zee in pompten alsof ze oneindig kon slikken. Niemand deed er iets mee. Ik wist dat ook wel. Maar het speelde nog steeds in mijn achterhoofd. Ik had het uitgesproken en het ging niet meer weg.

Door een klein ongelukje, moest ik eens vervroegd van

het platform af. Bij het mixen van 'oil-based mud' kreeg ik poeder in mijn oog, waardoor een deel van mijn hoornvlies werd verbrand. Gelukkig had ik direct gespoeld met een speciale vloeistof, waardoor de schade beperkt bleef. De medische dienst stuurde me alsnog van het platform voor nader onderzoek. Er bleek een littekentje op mijn hoornvlies te zitten, wat aanvoelde als een zandkorrel in je oog - irritant, maar het trok gelukkig snel weg.

De volgende dienst kon ik gewoon weer aan het werk. Wel kreeg ik minder uitbetaald omdat ik eerder van het platform was gegaan. Dat vond ik onterecht. Ik had immers geen keus. Langzaam begonnen de dingen zich op te stapelen.

Auto-ongeluk

Op een dag kwam er een meisje langs. Ze vond het fascinerend: een stel onaangepaste jongeren in een gehucht als Potterton. Ze bleef de hele middag. Tegen de avond vroeg ze of iemand haar naar huis kon brengen, naar Belhelvie. Ewan was de enige met een auto, maar die had geen zin.

"Geef die sleutels maar," zei ik. "Ik rij wel."

Hij gaf me de sleutel van zijn oude krakkemikkige Jaguar.

Buiten was het koud. Een lichte nevel trok op vanaf het veld. Maar ik had nog geen idee hoe dicht het écht was.

De heenweg ging nog - het zicht was beperkt, maar niet ondoenlijk. In Belhelvie stapte ze uit, draaide zich om en zwaaide. Haar gezicht werd nog even verlicht door het binnenlicht. Een glimlach - en toen verdween ze in de mist.

Op de terugweg was het erger geworden. De mist lag als een nat laken over het land. Doodstil. Ik reed langzaam, nog geen twintig kilometer per uur. De koplampen sneden

door een wattige leegte. Ik kon nog nét de berm onderscheiden.

Voorovergebogen over het stuur tuurde ik in een witte muur. De ruitenwissers zwiepten nutteloos. De strepen in het midden van de weg verschenen één voor één. Traag. Monotoon. Het enige houvast. Het voelde alsof ik op de tast reed.

Plotseling twee koplampen, fel en dichtbij.

Maar het was al te laat.

Een frontale klap.

Daarna schel gesis.

Even was er niets. Alleen het razen in mijn oren - en het besef: dit is fout.

Met veel pijn in mijn linkerbeen kroop ik uit de auto. Even dacht ik dat er iets gebroken was - maar ik kon staan, hinkend, trillend. Ik strompelde naar de andere auto, wilde weten hoe erg het was. Ik zag een jongen van mijn leeftijd. Zijn gezicht was bleek, zijn mond open van schrik of pijn - ik kon het niet goed zien. Ik wilde hem helpen, maar kreeg hem er niet uit. Hij zat vast tussen het stuur en de stoel. Ik riep iets, maar weet niet meer wat.

Ik wist niet wat ik moest doen en langzaam drong het tot mij door dat het mijn schuld was. De oorzaak was duidelijk: mijn auto stond op de verkeerde weghelft. In de dichte nevel was ik ongemerkt van baan gewisseld.

Een paar auto's stopten. Mensen renden heen en weer, hun stemmen hol in de mist. Kort daarna kwam de politie, en even later de brandweer. Met hun hulp werd de jongen uit het wrak gehaald en op een brancard gelegd. Hij werd afgevoerd met loeiende sirenes.

Ik stond er verloren bij en keek verdwaasd naar wat ik had aangericht. Naar al die mensen en hulpdiensten die probeerden te herstellen wat er te herstellen viel. Ik voelde

me machteloos. Een intense kou trok door mijn lichaam. Ik stond te trillen op mijn benen. Een van de brandweermannen sloeg een deken om me heen. Het hielp nauwelijks. Het was vooral de schok en het gevoel van totale verlatenheid, die alle warmte uit mijn lijf had verdreven. Ik kon het niet geloven. Ik leefde in een droom. Dit kan niet waar zijn. Wat heb ik gedaan?

De politie nam me mee naar hun busje. Ze waren vriendelijk en begripvol. Ik moest een blaastest doen - die was negatief.

“Heb je drugs gebruikt?” vroeg een agent, terwijl hij me doordringend aankeek.

“Nee,” antwoordde ik.

Dat was niet helemaal waar. Uren eerder had ik met de jongens nog een joint gerookt. Zou dat mijn waarneming hebben beïnvloed? Was dat de reden dat ik zo’n fatale fout had gemaakt? Ik kon het haast niet geloven, maar begon toch te twijfelen. Langzaam, voelde ik een schuldgevoel opkomen.

Als dat zo was, zou ik het mezelf nooit kunnen vergeven.

De politie bracht me terug naar Potterton en zette me af bij ons huis. Ondertussen hadden ze een sleepdienst geregeld voor beide auto’s. Ik vertelde het verhaal aan Ewan en die zei dat ik mij niet druk behoefde te maken over de wagen. Die was toch al rijp voor de sloop. Ik stelde voor alle kosten te betalen en ook de auto te vergoeden. Dat hoefde volgens hem niet; de sleepkosten waren genoeg.

Mijn grootste zorg was de andere bestuurder. Hoe zou het met hem zijn? De volgende dag ging ik met een bloemetje naar het ziekenhuis om hem op te zoeken. Hij keek verbaasd toen ik binnenkwam, maar was ook blij verrast. Hij heette Tom en lag met zijn been in het gips. Artsen hadden vastgesteld dat de onderkant van zijn been was verbrijzeld.

Men twijfelde of hij ooit weer goed zou kunnen lopen. Het raakte me diep. Wat had ik in mijn dommigheid aangericht? Maar Tom maakte me geen verwijten. Hij bleef gemoedelijk, en al snel praatten we alsof we elkaar al jaren kenden.

Zijn vergevingsgezindheid en grootmoedigheid verlichtte voor even mijn schuldgevoel. Het leek zelfs of we misschien vrienden konden worden. Ik ging naar huis met het idee dat we elkaar hadden begrepen. Maar het leven had andere plannen.

Kort daarna volgden de brieven. Advocaten die mij wilden aanklagen voor de schade.

In mijn naïviteit had ik gedacht dat alles geregeld zou zijn: de ziektekosten werden door de staat vergoed, de verzekeringen zouden er onderling wel uitkomen, en Ewan's kosten betaalde ik.

Niets aan de hand, dacht ik.

Maar de verzekeringsmaatschappij van Tom probeerde haar schade op mij persoonlijk te verhalen.

Dat had ik niet zien aankomen.

Ineens lag alles open. Onbeschermd. Kwetsbaar.

Ik wist niet of ik dit wel aankon. De verantwoordelijkheid. Het papierwerk.

De angst voor financiële ondergang - het voelde als een wereld waar ik geen toegang toe had.

Ik stond er alleen voor. In een land dat niet het mijne was, tussen regels die ik niet kende.

En dan die advocaten, die brieven stuurden vol dreigende raadsels.

Dit ging niet goed komen.

Mijn schuldgevoel stak weer de kop op.

Ik had iemand iets vreselijks aangedaan.

Mijn schuld. En nu zaten ze achter me aan.

Alles in mij schreeuwde om vluchten.

Geen toeval

Het ongeluk voelde niet als toeval. Het was een optelsom van het leven dat ik hier leidde.

Ik zat niet meer goed in mijn vel. Twijfel sloop naar binnen - over mijn werk, mijn toekomst, mijn bestaan hier.

Ik rookte meer hash dan goed voor me was.

In sociale contacten werd ik stiller, bijna schuchter.

Ik trok me terug, zelfs bij vrienden.

Het was alsof ik innerlijk al afscheid had genomen, zonder het zelf te beseffen.

En toen gebeurde dit.

Het leven dwong me ruw tot stilstand - omdat ik zelf niet wilde stoppen.

Abrupt. Gewelddadig. Anders zou ik het niet zien.

Ik besepte: dit had geen toekomst.

Ik kon hier geen bestaan opbouwen.

Niet in dit werk. Niet in deze wereld.

Ik had de kracht niet.

Alles was vluchtig.

Vriendschappen, werk, relaties.

Ik was een vreemde. En zou dat altijd blijven.

Zelfs de Engelse taal, waarin ik me ooit moeiteloos uitdrukte, voelde niet meer vertrouwd.

Mijn leven hing als los zand aan elkaar.

Ik was al te ver gegaan. Iemand beschadigd - blijvend.

Ik kon wel janken.

Kreta

Na het ongeluk was er iets in mij opengebroken dat ik niet meer kon negeren.

Ik liep rond als een schim, zonder richting.

Alles voelde hol - de dagen, het huis, de gesprekken.

Er moest iets gebeuren - ik moest een beslissing nemen.

Maar het platform wachtte. Onverbiddelijk.

En vreemd genoeg bood het, juist in deze chaos, ook een soort houvast.

Ritme. Afleiding. Iets om mezelf aan vast te houden, zolang het nog ging.

Terug aan de wal voelde ik me beklemd.

In de keuken lagen brieven van advocaten op een stapel. Ongelezen. Maar onvermijdelijk.

Ik had het vooruitgeschoven, maar wist dat ik er niet onderuit zou komen.

Ik wilde niet thuis blijven. Daar zou de spanning alleen maar toenemen.

Om te ontsnappen boekte ik een vlucht naar Kreta.

Daar zou ik wel zien. Misschien kwam ik daar op heldere gedachten. Misschien ook niet. Misschien was het gewoon vluchten.

Tegen Irish Jim zei ik dat ik niet wist of ik terug zou komen.

Als ik wegbleef, mocht hij mijn spullen hebben.

Het was voorjaar.

Ik werkte inmiddels ruim een jaar op de boring.

Juist in deze periode namen de meesten ontslag. Het mooie weer wakkerde het verlangen aan om te vertrekken.

Voor de buitenlanders, voor wie dit leven toch tijdelijk was, gaven er moeiteloos de brui aan.

“Zou het deze keer mijn beurt zijn?” dacht ik.

Ik vloog van Luton naar Heraklion.

Na een korte check bij de paspoortcontrole bladerde ik uit verveling door mijn paspoort - daar lag het: een klein blauw pilletje, weggestopt tussen de laatste bladzijde en de kaft.

“Ah, dáár zat-ie dus.”

Ik had twee LSD-pilletjes gekregen, maar de tweede was ik kwijt. Blijkbaar zat hij al die tijd verstopt in mijn paspoort.

Wat als die man het gezien had? Niet aan denken. Dit was een leuke verrassing!

De trip

Ik huurde een brommertje en zette koers naar Chania. Een flinke rit als je niet harder gaat dan 35 kilometer per uur.

In de schemering reed ik de stad binnen, boekte een kamer in een hotel, en ging ergens op een terrasje wat eten. Terug in het hotel besloot ik het pilletje te nemen. Wetende dat het een tijdje zou duren voordat het zou gaan werken, pakte ik mijn brommer en reed de heuvels in, die uitkeken over de stad.

Het was inmiddels donker geworden en ik reed steeds hoger via schaars verlichte weggetjes, langs oude huizen waar mensen buiten zaten te eten. Ik kwam uit bij een kleine weide met uitzicht over Chania. Achter me, iets hogerop, stonden een paar huizen. Ik zette mijn brommertje op de standaard en ging in het gras zitten.

Het begon langzaam te werken. In de verte zag ik de lichtjes van de stad veranderen in de mooiste vormen en kleuren. Een diepe gelukzaligheid daalde over me neer - alsof een kan hemelse liefde over me werd uitgestort. Ik voelde me één met alles en iedereen. Een zachte, onvoorwaardelijke goedheid, niet gericht op iemand, maar op al wat bestaat. Geluiden kwamen niet meer van buiten, maar uit dezelfde stille plek waar ik ook was: een blaffende hond, een brommer in de verte - het viel allemaal in één ritme.

Tijd rekte zich uit; bewegingen werden plooiën in een groot, ademend nu.

Toen klonk er een stem. Een oudere man stapte uit de duisternis mijn kant op en bekeek me onderzoekend, alsof hij zich afvroeg wat ik daar alleen deed, zo in het donker.

Hij sprak een taal die ik niet kende, maar in mijn beleving begreep ik hem moeiteloos. Er ontspon zich een gesprek dat voor mij heel logisch klonk - al sloeg het in werkelijkheid waarschijnlijk nergens op.

Gek genoeg vond hij het blijkbaar zo interessant, dat hij naast me kwam zitten. We keuvelden met elkaar als een stel oude kerels op een bankje in het park. Aan het einde vroeg hij nog of ik mee wilde naar zijn huis, maar ik bedankte. Ik bleef liever zitten.

Hij vertrok, en langzaam verdween de magie. De kleuren doofden. Alles werd weer gewoon. Saai, zelfs. Ik wist: ik was weer terug op aarde.

Ik stapte op mijn bromfiets en reed naar de stad.

Bij het hotel was een kleine parkeerplaats waar ik de brommer kwijt kon. Ik was er nog niet klaar mee. De avond was zwoel en levendig en ik wilde in een van de vele barretjes in het centrum wat drinken. In de smalle straatjes van het centrum dwaalde ik wat rond, op zoek naar een geschikte kroeg.

De bruiloft

Uit een openstaande deur klonk muziek - live muziek, zo te horen. Nieuwsgierig volgde ik het geluid. Een lange trap leidde naar beneden. In de veronderstelling dat het om een bar ging, kwam ik uit in een zaal vol feestvierende mensen. Al snel merkte ik dat dit geen café was, maar een familiefeest - een bruiloft, zo te zien.

Ik wilde weer naar boven lopen. Maar iemand riep me. Een man zwaaide enthousiast dat ik erbij moest komen zitten. Ik aarzelde en twijfelde of ik hier wel thuishoorde. Maar hij bleef aandringen. Ik dacht: kan het allicht even aanzien. Hij maakte een stoel vrij en schonk me gelijk een glas wijn in. Voor ik het besepte, zat ik midden in het feestgedruis.

Vrouwen trokken me uit mijn stoel en sleepten me de dansvloer op.

Op een klein podium speelde een traditionele Griekse band.

Ze wisten van wanten en gooiden de ene sirtaki na de andere eruit - opzweepend, aanstekelijk, onmogelijk om stil bij te blijven staan.

Aangemoedigd door het gejuich om me heen gaf ik me volledig over aan de muziek. Ik was de ster van de avond. En ondertussen vloaide de wijn rijkelijk - licht, fruitig en verraderlijk zoet. Het was van dat bedrieglijke spul dat smaakt als limonade, waardoor je denkt dat er geen alcohol in zit, en je moeiteloos het ene na het andere glas achterover slaat. Daar ging ik de mist in.

Kater

Opeens was daar de man met de hamer. Hoe ik terug in het hotel ben gekomen, weet ik niet meer. De volgende ochtend was de kamer een slagveld: het bed, de vloer, de muren - alles ondergekotst. Wat ik kon schoonmaken, maakte ik schoon, maar er was geen beginnen aan; het zat overal. Ik schaamde me rot en durfde de vrouw van het hotel mijn kamer niet te laten zien. Gelukkig had ik betaald, en ook mijn paspoort had ze me al teruggegeven.

Ik keek in de spiegel en herkende mezelf niet meer.

Bleek gezicht, rode ogen, een lege blik. *Weg hier*. Dat was het enige dat door mijn hoofd ging.

Zo goed en kwaad als het ging waste ik mijn kleren, hing ze even uit het raam te drogen, pakte mijn tas in, liep naar beneden en vluchtte de deur uit. Ik wilde niet in Chania blijven. Alles aan die plek voelde nu als een blunder die ik zo snel mogelijk achter me wilde laten.

Richting de zuidkust

Na de extase en de kater van Chania had ik behoefte aan stilte. Geen prikkels, geen wijn, geen muziek. Met mijn brommer trok ik door de bergen richting de zuidkust. Halverwege, onder de indruk van de imposante bergen - sommige stukken waren nauwelijks begaanbaar door opgevroren smeltsneeuw - stopte ik 's middags bij een klein hotelletje.

Het was koud op die hoogte, maar binnen was het heerlijk warm dankzij een grote allesbrander die in het midden van de ruimte loeide. Lokale mensen zaten lekker bij de kachel, driftig met elkaar in gesprek.

Ik ging alleen aan een tafeltje zitten en bestelde een glas kruidenthee. Ik bekeek de mensen vanuit mijn ooghoeken. Het voelde alsof ik in de Himalaya's was beland - een plek die ik alleen kende van foto's. De verweerde gezichten, de dikke wollen kledij in aardse kleuren, de puntmutsen. Buiten klonken de blèrende geiten. Uit het geklingel van hun belletjes vormde zich een tijdloze symfonie van bergen en weiden. Een wereld op zichzelf. Ik besloot er die nacht te blijven.

In het zuiden was het al echt warm, zo'n dertig graden. Daar bracht ik de rest van de tijd door. Ik bezocht verschillende plaatsen - vaak niet langer dan een dag, waarna ik

weer verder trok. Er liep echter geen weg langs de kust, dus als je naar het volgende dorp wilde, moest je telkens opnieuw door de bergen.

Aan de ene kant genoot ik van het landschap en het warme weer, maar tegelijk bleven de gebeurtenissen van de afgelopen tijd aan me knagen. Voor de zekerheid had ik al het spaargeld meegenomen. Alles leek te wijzen op een afscheid, maar zeker wist ik het nog niet. Dus hield ik vakantie en wachtte af hoe ik zou reageren als het onvermijdelijke zich weer aandiende.

Het nomaden kamp

Halverwege mijn reis kwam ik terecht in een soort kampeement met vooral Noord-Europeanen. Ze woonden er in tenten en hutjes. Er was een bar in de open lucht waar je kon eten en drinken - met dezelfde wijn als bij het bruiloftsfeest. Een paar honderd meter verderop, tussen steil oprijzende rotsen, lag een klein kiezelstrand. Het was een mooie alternatieve plek, ideaal om mijn vakantie af te sluiten. Ik huurde een hutje en mengde mij met de bewoners van het kamp.

Ze zaten hier al de hele winter. Het leven was aangenam - en bovendien een stuk goedkoper dan thuis. De meesten werkten af en toe in hun eigen land, en konden van dat inkomen hier moeiteloos een tijd leven. Sommigen maakten in de wintermaanden sieraden, of ander handwerk, om te verkopen op markten in Noord-Europa. Die manier van leven sprak me aan.

Het was inspirerend om te zien hoe belangrijk vrijheid voor hen was - dat ze een nomadisch bestaan verkozen boven het geprogrammeerde bestaan thuis. Het opende mijn ogen. Zo kon het dus ook. Die gedachte had een

helende werking op mijn twijfels over hoe nu verder. Alles leek mogelijk. Je hoefde het alleen maar te doen.

De avond voor mijn vertrek, kwam ik in gesprek met Gisela, een Duitse vrouw. Ze zat bij de bar, wangen vuurrood van zon en wijn, terwijl ze zilverdraad om een steen draaide. Ik vertelde haar mijn hele verhaal. Over het ongeluk. De brieven. De twijfel. De spanningen. De onzekerheid. Dat ik niet wist of ik terug moest naar de boring.

Ze keek me aan, glimlachte en zei:

“Dat kan ik je niet zeggen. Elke ziel maakt haar eigen keuzes. Meestal balancerend tussen twee angsten: de angst om iets te verliezen en de angst voor het onbekende. Daar-tussen ligt vertrouwen. Als dat vertrouwen sterk is, wordt kiezen eenvoudig. Dan voel je: het komt goed. Maar als het ontbreekt, blijf je twijfelen. Daarom zou mijn antwoord zijn: onderzoek eerst hoeveel vertrouwen je voelt, vóór je beslist.”

Dat was een wijze raad waar ik echt over moest nadenken. Mijn vertrouwen was best wel groot, dacht ik, anders zou ik me ook niet iedere keer in een nieuw avontuur storten. Maar misschien was ze ook weer niet zo groot en was er nog veel ruimte voor verbetering.

Ik bleef bij haar aan de bar. We praatten, lachten en dronken de hele nacht. Bij het eerste ochtendlicht was ze ineens verdwenen. Ik had nog overal gezocht, maar kon haar nergens vinden. Alsof ze alleen was gekomen om dit tegen me te zeggen.

Te laat

De volgende dag versliep ik me. Mijn vlucht zou om drie uur vertrekken en het was al na twaalfen. Met een afstand van ruim 150 kilometer naar de luchthaven, wist ik zeker:

dat ga ik niet meer halen. Ik schrok even, maar slaakte daarna een zucht van verlichting. Het lot had beslist.

Toen ik in Heraklion aankwam, was het vliegtuig allang vertrokken.

Ik voelde geen paniek, geen twijfel - alleen rust.

De keuze was voor mij gemaakt.

Ik liep naar een telefooncel, draaide het nummer van het bedrijf, en zei dat ik niet meer terug zou komen.

Daarna hing ik op, keek naar de zee en wist: dit hoofdstuk was voorbij.

ZONSOPGANG IN HET MORGENLAND

DE ZACHTE KRACHT TUSSEN OOST EN WEST

In de trein

Niets trok me terug naar huis. Wat achterbleef, was onopgelost. Ik zocht geen antwoord, alleen beweging. Turkije trok me - onbekend, mysterieus, een andere wereld. Ik stond open voor een nieuw avontuur. Ik nam de boot van Heraklion naar Athene, van daaruit pakte ik de trein naar Istanboel.

In alle vroegte zette de trein zich schokkend in beweging. De wagons waren oud, met versleten banken en raampjes die piepend open gingen - als je ze überhaupt open kreeg. In de coupés hing een geur van oud leer vermengd met sigarettenrook, die zich diep in de bekleding had genesteld. Langzaam rolde de trein door het dorre Griekse achterland, langs olijfboomgaarden, verlaten stations en dorpjes met muren vol kogelgaten. Alsof men de littekens van een roerige tijd wilde behoeden voor de vergetelheid.

Mijn medepassagiers waren een bonte mix van arbeiders, studenten, plattelandsvrouwen met boodschappen-tassen vol etenswaar en een enkele reiziger zoals ik. Er werd

weinig gesproken, maar contact was gemakkelijk gemaakt. Een blik van herkenning, het delen van een sinaasappel of een sigaret. Een knikje dat het goed zat, een glimlach. De harten van deze mensen gingen snel open.

Regelmatig werd er gestopt en dan kwam de trein piepend en krakend tot stilstand bij een landelijk halteplaatsje of een grotere stad. Dan was het wachten op het schelle fluitje van de conducteur als sein voor vertrek. Ondertussen trok het landschap zwijgend aan ons voorbij.

Na uren van stilte en staren uit het raam kreeg alles door één ontmoeting ineens meer diepte.

Kostas

In Thessaloniki stapte een oudere man in, en ging tegenover me zitten. Hij zag mijn rugzak en zocht direct contact. Hij stelde zich voor als Kostas.

“Waar gaat de reis naartoe?” vroeg hij in het Engels.

“Eerst Istanboel en daarna weet ik het niet precies,” zei ik. “Ik zie wel waar ik terecht kom.”

“Dat is een goede start,” zei hij. “Laat je verrassen. Leer vertrouwen. Het universum zorgt voor je.”

Hij boog iets naar voren, tikte zijn bril op zijn neus en hield me even vast met priemende ogen. In het gangpad schoof een stoet zoekenden voorbij, maar bij ons was elke plek bezet. Hij zei dat hij de wereld was afgereisd en maanden, soms jaren, leefde tussen totaal verschillende culturen: met een indianenstam in het Amazonegebied, een nomadenvolk op de Mongoolse steppe en bij de Aboriginals in Australië. Tussendoor had hij ook nog een paar jaar natuurkunde gedoceerd aan de universiteit van Karachi.

Het was vooral een zoektocht geweest naar antwoorden op zijn levensvragen. Zijn conclusie was simpel: elk

antwoord roept weer nieuwe vragen op; werkelijke antwoorden zijn er niet. We moeten leren leven met de onzekerheid van ons bestaan: wie we zijn, wat onze bestemming is. Vrede sluiten met onze twijfels en accepteren dat onze kennis altijd beperkt zal blijven.

“Zo moet het ook zijn,” zei hij, “want niet het weten, maar *geloven* geeft ons levenskracht.”

Hij zat half in het schuine licht dat door het raampje viel. Grijze krullen langs zijn slapen, een paar springerige haren op zijn kin. In zijn gezicht die fijne barstjes van zon en wind; ogen die lachten vóór zijn mond het deed. Zijn jas was netjes maar versleten op de ellebogen, de kraag wat glansrijk van het vele dragen.

“Ik geloof in de onderlinge verbondenheid van mensen,” vervolgde hij. “En ik geloof dat ons verlangen om één te zijn vanaf nu onze toekomst bepaalt - niets anders. Je denkt misschien dat ik gek ben, als je naar de wereld kijkt. Maar de kracht van het geloof zit hem juist daarin, dat ik de schepper ben van de wereld en dat ik bepaal hoe die eruit gaat zien.”

Terwijl hij sprak, speelde hij met een zaksteen die precies in zijn hand paste. Af en toe keek hij naar buiten, niet echt naar het landschap maar door de ruit heen, alsof hij iets volgde dat verderop wachtte. Aan zijn voeten stonden een gevouwen canvas tas met een rafelige zoom en een klein, gedeukt thermosflesje.

“Maar wat als je het mis hebt en de werkelijkheid totaal iets anders laat zien? Wat stelt je geloof dan nog voor?” vroeg ik.

“De werkelijkheid waar jij het over hebt, is alleen maar een manier van kijken - met bijpassende beelden. Wat er echt gaande is, kunnen wij niet weten. Die leemte vul ik in met mijn geloof. Dat is mijn vrijheid, mijn scheppings-

kracht. Ik kan dus geloven dat alle ellende die we zien, uiteindelijk bedoeld is om de mens tot inzicht te brengen - en ons uiteindelijk met elkaar te verbinden.”

“Dan moet je wel sterk zijn, als je dat kunt geloven,” zei ik.

“Daar heb je helemaal gelijk. Geloven is een proces: het wordt telkens opnieuw op de proef gesteld door je twijfel. Alleen daardoor kan het zich sterken en uitgroeien tot een ware scheppingskracht.”

Ik werd er stil van. Was dit onze weg? Was dit dé beproeving van het leven: hoe sterk is ons geloof?

De wagon wiegde zacht; stof hing in de baan van het licht. Verderop rinkelden kopjes. In de coupé hing een dunne rookdraad; ergens doofde een lach. Zijn woorden gleden in het ritme van het spoor en zakten gaandeweg dieper en dieper.

Als je straks aankomt en de stad wil bezoeken, steek de Bosporus te voet over. Laat elke stap je dichterbij brengen bij je nieuwe wereld - over een brug die oost en west verbindt.”

Hij voegde er op poëtische wijze aan toe: *"Istanboel, oude stad met vele namen. Ooit het strijdtoneel van broeders, elk overtuigd van zijn boodschap voor de onwetende mensheid. Een boodschap die verschillen blootlegde en overeenkomsten vergat. Het bloed vloeiende rijkelijk, maar de waarheid bleef onaangetast. Nu ligt er een brug die hen verbindt. Nog één stap - en we zijn aan de overkant, waar vele schatten wachten in het stralende licht van een nieuwe ochtendzon."*

Toen Kostas in Kavala uitstapte gaf hij mij een hand en glimlachte.

“Blijf luisteren,” zei hij. “Dat is belangrijker dan praten.”

Ons gesprek bleef in me nagalmen, terwijl de oude trein zich opnieuw in beweging zette - steunend en proestend. Ik keek uit het raam, maar zag niets meer - alleen wat hij

gezegd had. Het liet me niet los. Alles was ineens anders. Niet de uiterlijke schijn, maar inzicht - het ware geloof - bepaalt wat waar is. Wij zijn de scheppers. Het paradijs lag om de hoek. Ik vroeg me af of ik ooit zó zou kunnen geloven. Dan zou je pas echt vrij zijn.

Istanboel

Aan de grens werd de trein stilgezet. Paspoorten werden ingenomen en de wagons doorzocht. Buiten liepen gewapende soldaten heen en weer. Na lang wachten kwam de stempel en reden we verder - nu Turkije in, het landschap langzaam veranderend. Bergen en heuvels maakten plaats voor uitgestrekte vlaktes, orthodoxe kerkjes voor minaretten.

De avond viel ergens voorbij Edirne. Istanboel kwam dichterbij. In de verte verscheen uiteindelijk de gloed van een stad die op twee werelden rust, zoals Kostas zo mooi had verbeeld. De trein zuchtte en steunde in de laatste kilometers. Het waren de laatste loodjes. Het was laat toen we arriveerden. Stoffig, slaperig en een beetje verdwaasd stapte ik uit - in een stad waarvan ik alleen de naam kende.

Vastbesloten zijn raad op te volgen - letterlijk en symbolisch - wilde ik de volgende dag de Bosporus over, stap voor stap. Maar de werkelijkheid haalde me in. Vanwege het hoge aantal zelfmoorden was de voetgangerspassage al een aantal jaren geleden gesloten.

Ik nam de bus. Vanuit het raam had ik een weids uitzicht over een van de belangrijkste en meest strategische waterwegen ter wereld. Onder me gleden vrachtschepen, veerboten, jachten en zelfs een olietanker voorbij. Naast ons trok een eindeloze stroom auto's van west naar oost, en van oost naar west.

Aan de overkant lag een cementen landschap zover als het oog reikte. Miljoenen mensen samengepakt in stenen en betonnen bouwwerken. Bij aankomst trof ik een enorme chaos. Overvolle doorvoerwegen, verkeer dat voortdurend vastliep. Aan het fanatieke claxonneren hoorde ik de frustraties. De lucht was zwaar van uitlaatgassen. Straatverkopers, vaak kinderen, wurmden zich door het stilstaande verkeer en prezen hun waar aan bij automobilisten: zakjes drinkwater, horloges, kammetjes, sleutelhangers, pennen en voetbalstickers.

De drukte was overweldigend, dus besloot ik de hoofdweg te verlaten en op zoek te gaan naar een hotel. Het duurde even voor ik me kon oriënteren en niet steeds in hetzelfde rondje belandde. Uiteindelijk vond ik in een wijk met low budget hotels een kamer. Mijn geld wisselde ik op de zwarte markt, dat meer opleverde dan de officiële koers. Mijn Schotse ponden bleken lastig: ze hadden dezelfde waarde als Engelse, maar niet iedereen geloofde dat. Na wat discussie lukte het toch om ze te wisselen.

De dagen daarna verkende ik de omgeving. Ik dwaalde door markten en bazaars, door smalle steegjes vol kleine winkeltjes en de geur van oosterse kruiden. Ik bleef staan kijken bij oude mannen die zich in de schaduw van Byzantijnse muren bogen over traditionele bordspelen. Jongelui in westerse kleding, met walkmans op hun hoofd, liepen aan me voorbij, en tegen verweerde gevels lichtten grote neonreclames op. Overal waren gelegenheden waar je alcohol kon kopen, of een biertje drinken. Veel vrouwen liepen ongesluierd door de straten.

Bij banken en overheidsgebouwen stonden zwaarbewapende beveiligers. Jonge soldaten, mitrailleur tegen de borst, hielden zwijgend de wacht. Gebedsoproepen vermengden zich met het geraas van verkeer en het geroep van markt-

kooplui, terwijl minaretten met hun spitse stenen vingers naar de hemel wezen. Op de achtergrond de Bosporus - een plek van stilte, als de hectiek even teveel werd.

Tussen al die indrukken viel één plek meteen op. Vanaf de brug had ik haar al gezien: de Blauwe Moskee, hoog op een heuvel boven de stad. Een indrukwekkend bouwwerk uit het begin van de 17e eeuw en de blauwe betegeling aan de buitenkant, waaraan ze haar naam ontleende. Toen ik daar binnenstapte, overviel me een diepe rust. Alsof God mij de hand reikte.

Ontmoetingen in de stad tussen twee werelden

Eten deed ik buiten de deur. Het was goedkoop en de Turkse keuken beviel me goed. Soms kamde ik hele stukken van de stad af op zoek naar een leuk restaurantje. Op een van die avonden in een café kwam ik in contact met een groep Turkse studenten. Ze vonden het interessant om met westerlingen te praten. Ze spraken allemaal Engels en we hadden het over van alles en nog wat: religie, politiek, vrouwen, seks, sport. Het café was ook redelijk bekend onder reizigers en we ontmoetten elkaar daar bijna iedere dag.

In het Westen leeft het beeld dat Turkije een dictatuur is, maar daar merkte ik weinig van. Mijn Turkse vrienden hadden genoeg kritiek op de regering, maar dat was bij ons niet anders. Het waren progressieve lui, die met de blik op het Westen veranderingen wilden zien.

Een van hen heette Burak, een rechtenstudent met een grote bos krullen en een nog groter zelfvertrouwen. Hij bestelde raki alsof het water was en had overal een mening over - van het Ottomaanse rijk tot Europese vrouwen.

“Turkije is als een puber,” zei hij. “Tussen traditie en vrijheid, op zoek naar zichzelf. Altijd in conflict. Net als ik.”

Hij sprak snel en fel, maar kon plots stilvallen en naar buiten staren alsof hij iets had verloren.

Een ander was Emre, student filosofie. Kettingroker, dronk zijn thee met drie suikerklontjes en vond dat elk goed gesprek met een grap moest beginnen.

“Ik wil de wereld begrijpen,” zei hij op een avond, “maar alleen als ze zelf een beetje meewerkt. Tot die tijd: improviseren.”

Hij had een zwak voor westerse literatuur. Cioran vond hij een genie, Nietzsche “zwaar overschat”, en van Camus had hij drie edities van *L'Étranger* in huis - één in het Turks, “voor mijn moeder, als ze ooit wil weten waarom ik zo ben.”

Burak, Emre en nog een paar jongens namen mij en een andere backpacker mee uit eten in een restaurant aan de Bosporus. Je waande je er in de natuur, ver weg van het lawaai van de stad. Voor het diner maakten we een korte wandeling langs het water. Daar stonden de villa's van de rijken - stil, tussen weelderige bomen, met uitzicht op de Bosporus en in de verte de Gouden Hoorn.

Onze vrienden stonden erop dat wij niets betaalden. Voor hen was het een erezaak om ons te trakteren. Het restaurant was allesbehalve goedkoop, maar ze pakten flink uit: meerdere gangen, wijn, raki - alles erop en eraan.

Dat mensen die ons nauwelijks kenden zo'n overvloedige maaltijd aanboden en er zoveel geld aan uitgaven, raakte me. Voor het eerst begreep ik wat Turkse gastvrijheid werkelijk betekende: royaal, hartelijk en onvoorwaardelijk - alsof we al jaren vrienden waren. Die avond voelde ik me geen passant meer, maar welkom in een land dat als vanzelf zijn deuren voor mij opende.

Toen we afscheid namen, gaf Emre me een klein papiertje met een quote van *Rumi*.

“Voor onderweg,” zei hij. “*Want de weg is belangrijker dan het doel - zeker als je verdwaalt.*”

Richting de Middellandse Zee

Na ongeveer een week nam ik de trein naar Ankara. Hij reed zo langzaam dat we meer dan twaalf uur deden over zo’n 450 kilometer. Ik wilde echter niet nogmaals mijn tijd doorbrengen in een grote stad en reisde dezelfde dag weer verder.

Ik had niet echt een plan. Het was vooral de rusteloosheid die mij voortdreef. De dingen die ik had achtergelaten speelden nog door mijn hoofd. Door simpelweg te reizen en onderweg te zijn, hield ik me er niet zo mee bezig.

Ik was benieuwd hoe het zou zijn om te liften in dit land en trok op de duim verder naar het zuiden: de kust van Anatolië. Over het algemeen werd ik vlot meegenomen, maar de rijstijl van de Turken was van een andere orde. Inhalen waar het eigenlijk niet kon; auto’s en vrachtwagens die luid toeterend langs je scheerden als het net goed ging. Vaak doken auto’s de berm in om inhalende tegenliggers te ontwijken.

Herhaaldelijk zag je vrachtwagens die van de weg waren geraakt of op hun kant lagen. Bijna elke auto had wel deuken, en veel voertuigen waren volgens westerse maatstaven allang rijp voor de sloop. Voor de wegen gold hetzelfde: soms goed berijdbaar, soms vol gaten en scheuren.

Bij Mehmet in de truck

Op een stoffige oprit bij een tankstation kwam een knalrode vrachtwagen tot stilstand - tot de nok toe volgestouwd met kippen, opgesloten in stapels kleine hokjes. Een kakelend en fladderend orkest op wielen. De deur zuchtte open. En daar stond Mehmet. Groot, breed, met een grijns op zijn gezicht. Hij wenkte me. Ik stapte in.

Onderweg rookte hij de ene sigaret na de ander, alsof zijn longen net zo hard moesten werken als zijn motor.

Hij was ergens in de veertig en alles aan hem was groot: zijn hoofd, zijn neus, zijn lijf, zijn handen, zijn voeten. Een dikke bos haar en een baard maakten het geheel compleet. Als hij sprak, was het met zo'n diepe bastoon dat de hele cabine meetrilde. Terwijl hij reed, was hij constant in de weer: eten, drinken, radio bedienen. Als een liedje hem beviel, bulderde hij mee, sloeg de maat op zijn dijen of op het dashboard, en floot er soms vals doorheen. Telkens als hij inhaalde - ook in blinde bochten - riep hij "*Bismillah!*" en lachte als iemand die het leven als een grap beschouwde die je niet te serieus moest nemen.

Hij vond dat ik te weinig at, stopte bij een wegrestaurant en stond erop dat ik een dürüm met lamsvlees kreeg. "Sterk worden!" zei hij, en tikte op zijn biceps. Die was inderdaad indrukwekkend.

Bij het tankstation waar we afscheid namen, drukte hij me een pak koekjes in de hand.

"Voor onderweg," zei hij, met een knipoog. "En zing wat vaker. Is goed voor hart."

Dwars door Anatolië

Toen Mehmet me afzette, bleef het landschap me bij - stoffig, traag, oud. De dorpen waar we doorheen trokken, leken stilgevallen in de tijd. Kinderen renden met oude fietsenwielen lachend en schreeuwend achter ons aan. Bejaarde mannetjes zaten op bankjes in de schaduw met thee in kleine glaasjes en hoedjes op hun hoofd. Soms groetten ze, soms keken ze alleen maar.

De lucht was droog en helder. De hitte trilde boven het asfalt in de verte. Glooiende heuvels maakten plaats voor kale vlaktes waar de zon onbarmhartig op neerdaalde. Bergen doemden op als schimmen aan de horizon. Ik voelde me nietig in dit uitgestrekte en ruige landschap. Een oud, bezield land. Hier lagen de fundamenteën van beschavingen die de wereld gevormd hebben.

Na mijn ritten liet ik me meestal bij benzinestations afzetten. Die fungeerden als kleine oases - plekken van ontmoeting, met geuren van gegrild vlees en diesel. Jongens verkochten watermeloenen uit de achterbak van een oude auto. De schelle autoradio speelde Turkse volksmuziek. Langs de weg stonden stalletjes met groente en fruit, aardewerk en kleding. Eenvoudige eettentjes onder de open hemel, een barretje in een betonnen gebouw. Prostituees hingen rond - onopvallend en verscholen in de menigte. Kenners wisten precies wie ze moesten hebben.

's Avonds bleef het druk - vaak de enige plek in de wijde omtrek waar nog iets te beleven viel. Een lift vinden was niet moeilijk, zelfs niet in het donker. Ik sprak mensen aan; meestal wisten ze wel wie waarheen ging. Dan kon ik vragen of ik mee mocht rijden.

Het liefst reisde ik overdag, zodat ik kon genieten van de adembenemende vergezichten en het steeds wisselende

landschap. Het waren niet alleen de vergezichten die me bevielen, vooral ook de mensen: zo vriendelijk en gastvrij.

In Silifke, aan de Middellandse Zee, volgde ik de kustweg richting het westen. Het was voorjaar; de toeristen waren nog niet gearriveerd. In de dorpjes en stadjes keek ik of ik interessante mensen tegenkwam. Vaak ontmoette ik wel iemand of een groepje waarmee het gezellig werd. Anders trok ik verder. 's Nachts sliep ik meestal op het strand.

Na een week langs de kust kwam ik aan in Marmaris, waar ik bleef hangen. Het was hier wat internationaler, met een bar waar jongeren van verschillende nationaliteiten samenkwamen, vooral uit Europa. Het was heerlijk weer en 's avonds zaten we buiten het café, aan de kade te kletsen en te filosoferen. Mijn gedachten aan Schotland waren naar de achtergrond verdwenen. Het was de juiste keuze geweest. Ik verlangde geen moment terug naar mijn vorige leven. Hier had ik het naar mijn zin.

De woorden van Kostas kwamen terug: leer vertrouwen. Voor het eerst voelde ik geen drang om verder te trekken. Niet omdat de reis ten einde was, maar omdat ik even niets hoefde te zoeken. Het was stil in mij.

Werken aan de baai

Marmaris had me tot rust gebracht, maar na een week merkte ik dat mijn nieuwsgierigheid weer begon te borrelen. Ik hoorde over Datça - een rustig dorpje op een schiereiland, met een diepe baai, in een prachtige omgeving, afgezonderd en op zichzelf. Het klonk als een plek die op me wachtte. Dus ging ik.

Bij aankomst was het stil in het dorp. Op straat zag ik nauwelijks mensen. In de haven, aan de baai, was iets meer

bedrijvigheid. Ik liep langs de aangemeerde jachten en keek naar de visjes die tussen de boten door zwommen in het heldere water.

Op een van de jachten stond een bruingebrande vrouw op het dek te worstelen met een zeiltouw. Ik bleef staan en overwoog even haar te helpen, maar op dat moment kreeg ze het zelf los. Ze draaide haar hoofd in mijn richting, alsof ze voelde dat ik naar haar keek. Ik knikte, stak mijn hand op en liep verder.

Aan het strand was het net zo rustig.

Terug in het dorp liep ik langs een restaurant. Buiten stond een man te roken. Hij groette me in het Duits - verrassend, want hij zag er niet bepaald Duits uit. We raakten aan de praat. Hij vertelde dat hij jarenlang in Duitsland had gewerkt en vroeg wat ik hier kwam doen.

"Ik weet het niet precies," zei ik. "Iemand had het me aangeraden. Mooie plek, zo te zien - maar wel erg rustig."

Hij stelde zich voor als Ökan.

"Kom mee naar binnen, dan drinken we wat."

Hij haalde twee blikjes frisdrank uit de koelkast en we gingen aan een tafel zitten. Het restaurant was leeg; officieel was het nog niet open. Even later kwam zijn collega, Urkun, erbij. Ook hij had jarenlang in Duitsland gewerkt en sprak eveneens vloeiend Duits, al liet hij het praten liever aan Ökan over.

Ökan was de kok. Een lange, slanke man van in de veertig en straalde rust uit. Bij hem kreeg ik een gevoel van thuiskomen. Het respect dat hij toonde, zijn warme, bijna vaderlijke houding en de taal die mij als grensbewoner zo vertrouwd in de oren klonk, stelde me meteen op mijn gemak.

We konden het goed met elkaar vinden en trokken de dagen erna veel met elkaar op. Tegen de avond ging hij weer

aan het werk. De eerste nachten sliep ik in een klein hoteltje. Na een paar dagen, vroeg Ökan of ik misschien zin had om in het restaurant te komen werken. Hij had het al met de baas besproken - die gaf toestemming. Dat was een mooie verrassing. Ik hoefde niet lang na te denken; een dag later kon ik beginnen.

Ik werkte als ober en leerde al snel de fijne kneepjes van het vak: hoe je meerdere borden tegelijk draagt, tafels netjes indekt, op tijd bijschenkt en soepel afruimt. Het restaurant was gespecialiseerd in zeevruchten - vooral kreeft.

Geld verdiende ik nauwelijks, maar dat kon me weinig schelen. We werden goed verzorgd. Als personeel kregen we dagelijks gratis maaltijden en 's nachts sliepen we op de vloer van het restaurant.

Ilmit, de eigenaar, sprak geen Duits, met hem communiceerde ik in het Engels. Hij was een man van midden dertig en openlijk homoseksueel - iets wat in een kleine Turkse gemeenschap op z'n minst opmerkelijk was.

De meeste klanten van het restaurant waren Turken. Buitenlanders zag je zelden. Daardoor werd ik in het dorp al snel een bezienswaardigheid - een jonge West-Europeaan die in een Turks restaurant werkte, dat prikkelde de nieuwsgierigheid. De baas speelde daar handig op in door mij zijn beste klanten te laten bedienen. Ik begreep dat hij me als een soort troef inzette, maar had daar geen problemen mee.

Na weken van trekken voelde Datça als een plek waar ik mocht blijven. Ik hoefde nergens heen. Er was rust, ritme, werk.

Familiebezoek

De zomer was begonnen en het werd steeds drukker in het restaurant. Ook kwamen er meer toeristen uit Europa. De

haven lag vol met jachten en het strand was overdag goed bezet. Ik deed mijn werk met plezier, en de sfeer in het restaurant was ontspannen en gastvrij. Het lag ook op een prachtlocatie: direct aan zee, vlak bij de haven. Bezoekers stapten zo vanuit hun boot het terras op.

Hoewel ik genoot van het ritme in het restaurant, voelde ik soms een gemis. Meestal op momenten dat ik me alleen voelde en behoefte had aan mijn moeders stem. Bellen was echter geen vanzelfsprekendheid. Er was geen directe verbinding; alles liep via tussenstations, met lange wachttijden - als het al lukte.

Toen ik haar weer eens sprak, zei ze dat zij en mijn vader graag op bezoek wilden komen. Dat deed me goed; het vooruitzicht mijn familie snel weer te zien voelde als een geschenk.

Een reis plannen bleek niet eenvoudig, want er gingen geen vluchten naar dit deel van Turkije. Via Istanbul was het wel mogelijk, maar dan zouden ze nog een tot twee dagen onderweg zijn naar Datça. We besloten dat ik uit zou zoeken wat de beste route was.

Rhodos leek me het meest praktisch: daar konden ze rechtstreeks heen vliegen, en van daaruit met de boot naar Marmaris. Ik belde ze terug om uit te leggen hoe ze het makkelijkste hier konden komen. Mijn vader zei dat Marleen en Frans Marsman ook meegingen - of ik dat goed vond. Geen probleem natuurlijk.

Maar toen ze op Rhodos aankwamen, kregen ze te horen, dat er geen boot naar Turkije ging. Mijn moeder raakte in paniek bij het idee dat ze me niet zou kunnen zien. Iedereen was van slag. Pas na veel rondvragen ontdekten ze dat er wél een veerboot was, maar die werd geëxploiteerd door een Turkse ondernemer. Vanwege de animositeit

tussen de Grieken en de Turken waren ze daar in eerste instantie verkeerd over geïnformeerd.

Nog diezelfde dag kwamen ze opgelucht en veilig aan in Datça.

Het was een warm weerzien, en ze vonden het hier gelijk prachtig. Mijn vader en Frans waren vooral gefascineerd door de kleinschalige economie: overal kleine winkels en ambachtelijke zaakjes. Het meeste voedsel kwam uit de regio en uit de zee, die volop verse vis en schaaldieren leverde.

Voor mijn vader was dit een ideaalbeeld: terug naar de eenvoud. Geen grote bedrijven die van ver hun producten opdringen, maar mensen die in hun eigen behoeften voorzien. Hier zag hij de blauwdruk van hoe hij zich zijn ideale maatschappij voorstelde.

Frans was een oude vriend van mijn vader. Samen hadden ze in de jaren zeventig de Biologische Vereniging opgericht - hij als voorzitter, mijn vader als penningmeester. Nu woonde hij alleen en was meegekomen voor wat afleiding.

Hij schilderde zo nu en dan een dorpsgezicht, maar het liefste praatte hij. Urenlang kon hij vertellen; het weer en natuur waren zijn vaste onderwerpen. Hij publiceerde meerdere boeken op het terrein van biologisch tuinieren en trok met lezingen het hele land door. Hij geloofde in kleinschaligheid, waarschuwde voor monocultuur en zag overal tekenen van snel afnemende biodiversiteit. Ook hier in Turkije, vond hij, moest men zijn boodschap horen.

Het probleem was dat hij geen vreemde talen sprak. Als hij zijn betoog begon in gezelschap van lokale toehoorders, vroeg hij mij het in het Duits te vertalen. Dat ging goed tot hij enthousiast werd over zijn eigen verhaal. Dan wachtte hij niet

meer op de vertaling, bang zijn vaart te verliezen, en ging, bijna in trance, in één adem door. De boodschap die hij zo vurig wilde overbrengen, verdween daarmee ergens tussen de sterren. Niemand begreep nog waar hij het over had.

Toch leverde de aanwezigheid van Frans vaak leuke en uitdagende momenten op. We vormden in het dorp een opvallend clubje en trokken veel bekijks van de lokale bewoners. Ik gunde mezelf de ruimte om veel bij hen te zijn. Tijdens hun bezoek werkte ik niet in het restaurant - de baas vond dat geen probleem. Ik had alle tijd. Ik trok vooral met Marleen op. Zij was mijn steun en toeverlaat geweest toen het thuis niet zo goed ging. Het deed me goed dat ze erbij was. Anders dan in Aberdeen waren er ditmaal geen bedenkingen.

Mijn ouders deden vooral hun eigen ding, samen met Frans. 's Avonds aten we vaak samen - in hun hotel of ergens anders. Onder dit soort omstandigheden waren er weinig spanningen tussen mijn vader en mij. Het was vakantie, er was genoeg afleiding, en we zaten niet op elkaars lip of hadden uitgesproken verwachtingen. In de hele tijd dat ze er waren, is er geen verkeerd woord gevallen.

Er hing een weldadige rust over die weken. En dan waren er van die plekken die daar als vanzelf bij pasten - zoals het zwavelbad net buiten het dorp. Uit een natuurlijke bron stroomde zwavelhoudend water naar een groot bassin - ideaal voor mensen met huidproblemen. Mijn zus had van jongs af aan last van eczeem, en dit water maakte haar huid weer mooi glad. Het warme zwavelwater voelde als een deken. Alsof het niet alleen onze huid, maar ook iets diepers reinigde - de onrust, de heimwee. We lagen er soms uren in te weken, terwijl dikke palingen over de bodem gleden en zachtjes aan onze tenen knabbelden. Jammer genoeg waren ze niet eetbaar, vanwege de hoge concentratie zwavel.

Het meest waren we op het stand te vinden, afgewisseld met uitstapjes per bus naar omliggende plaatsen. Ökan was ook regelmatig bij ons. Met zijn Duits kon hij zich goed verstaanbaar maken. Ik vond het fijn om zo tijd met mijn familie door te brengen, en zij genoten zichtbaar van dit prachtige land en de vriendelijke mensen.

Na hun vertrek pakte ik mijn werk in het restaurant weer op.

Sociaal leven

Het restaurant draaide op volle toeren. Het was hoogseizoen en we werkten zeven dagen per week - dit was de tijd voor de baas om goed te verdienen. Ik begon langzaam een beetje Turks te leren, iets wat de Turkse gasten zeer konden waarderen. Het leek alsof ik hier nooit meer weg zou gaan. Mijn visum had ik al eens laten verlengen.

Inmiddels maakte ik deel uit van een groepje vooral bestaande uit jongelui. Op het strand of in de dorpscafés zagen we elkaar bijna dagelijks - een bonte mix van Turken en buitenlanders. De samenstelling wisselde voortdurend, afhankelijk van wie zich aansloten en weer vertrokken naar hun volgende bestemming. Die vluchtigheid hield het groepje open en levendig - steeds weer doken er nieuwe, boeiende mensen op, met hun eigen verhalen en opvattingen.

Ik had een korte romance met een Deens meisje. Ze was met haar ouders en haar kleine broertje onderweg op een boot. Maar door mijn werktijden - vaak tot middernacht - kon ik 's avonds niet weg. Overdag was ik vrij, en trokken we er samen op uit, op zoek naar stille plekjes aan het water of in de schaduw van de pijnbomen. Daar kwam een einde aan, toen ze met haar familie verder voer langs de kust, rich-

ting het oosten. Ze zei dat ze me een kaartje zou sturen, maar ik heb nooit meer iets van haar gehoord.

Hoewel ik met de Turken over bijna alles kon praten, was er één onderwerp dat nogal gevoelig lag: de Koerden. Sommigen beweerden zelfs dat er in Turkije helemaal geen Koerden woonden. Laat staan dat er een probleem was. Als ik toch verwees naar westerse berichtgeving, reageerden ze vaak ontkennend en wilden het er liever niet over hebben.

Daad van verzet

Niet alle rebellie begint met grote woorden - soms met een kreeft in de pan.

Het was niet altijd koek en ei in het restaurant. Ökan en Urkun vonden dat ze werden onderbetaald.

Op een broeierige nacht voelde ik de spanning in de keuken hangen. Ökan smeed de koelkast dicht.

“Denkt hij dat we alles maar slikken?”

Urkun knikte.

Ze zeiden weinig, maar hun blikken spraken boekdelen. Die nacht grepen Ökan en Urkun in. Ze hadden er genoeg van. Zonder toestemming haalden ze alle kreeften uit de vriezer. Eén voor één gingen ze in de pan.

“Vanavond koken we alleen voor onszelf,” zei Ökan.

We aten in stilte, schouder aan schouder, wetend dat dit gevolgen zou hebben.

De baas had niets door. Hij sliep elders en was 's nachts nooit in het restaurant.

De volgende dag waren er geen kreeften meer en konden die avond dus niet worden geserveerd. Een flinke aderlating, zeker in het hoogseizoen. Ilmit vroeg wat er gebeurd was. Ökan legde eerlijk uit wat ze hadden gedaan. Hij was natuurlijk niet blij, maar kon weinig beginnen. Op

zo'n korte termijn nieuw personeel vinden was geen optie - zeker niet als het om een goede kok als Ökan ging. Hij schikte zich en beloofde ze meer te betalen. Zelf reed hij die dag naar Marmaris om nieuwe kreeften te halen.

God in het geweten

Met Ökan sprak ik ook weleens over geloof. Hij was moslim en vond, op basis van wat hij in Duitsland had gezien en meegemaakt, dat er in wezen weinig verschil was tussen het christendom en de islam. Voor hem was het geloof vooral een gewetenskwestie.

Op een middag in het restaurant legde hij uit wat hij bedoelde.

Ökan zette zijn thee neer, keek me aan met een blik die ergens tussen ernst en zachtheid zweefde.

"In ons binnenste," zei hij langzaam, "weten we precies wat goed en kwaad is. Dat fluistert je geweten je toe. Dat geldt voor iedereen, los van welk geloof je aanhangt. God spreekt via ons geweten. Bijvoorbeeld: wat je ervan weerhoudt een meisje tegen haar wil te benaderen - dat is God."

"Zo kunnen we ook de weg van het goede volgen. Daar hebben we geen dikke boeken of uitgebreide leerstellingen voor nodig. Eerlijk zijn tegen jezelf en dicht bij je gevoel blijven - dan leer je het meest. Het kwade en het goede, valsheid en waarheid kunnen niet tegelijk in één hart wonen. Met je verstand leer je ze allebei kennen, maar in je hart kan slechts één ervan als basis dienen voor je leven."

"Geen grote woorden, maar klein durven zijn en luisteren naar je hart," voegde hij eraan toe, "dan weet je genoeg."

De snackbar in Marmaris

De baas had plannen met me. Hij wilde zijn bedrijf uitbreiden en had recent een snackbar geopend in Marmaris. Die moest ik, samen met iemand anders runnen. Een deel van de opbrengst zou voor mij zijn - eindelijk zou ik dan ook geld verdienen.

In eerste instantie leek het een aantrekkelijk aanbod. Maar ik zou de hele week in Marmaris zijn, terwijl Ökan in Datça bleef. Ik heb het geprobeerd, maar ik miste de gezelligheid van mijn collega's. Bovendien merkte ik dat dit werk mij niet lag.

De verantwoordelijkheid was groter, maar vooral de sfeer en locatie stonden me tegen. In het restaurant kon ik het de gasten echt naar de zin maken, op een prachtige locatie aan zee. In Marmaris zat ik tussen half afgebouwde betonnen constructies, klanten over de toonbank snacks te serveren. Geen sfeer, geen gezelligheid.

De dagen in Marmaris trokken traag voorbij. Ik voelde me vervreemd, en in gedachten was ik steeds vaker terug in Datça. Het besef groeide: dit was niet de plek waar ik wilde blijven.

Na een week liet ik de baas weten dat ik ermee wilde stoppen. Hij probeerde me nog over te halen en zei dat ik geduld moest hebben. Volgens hem groeide Marmaris razendsnel en zou het toerisme er op den duur een goudmijn worden. Maar zo ver vooruit dacht ik niet. Teruggaan naar Datça was volgens hem geen optie - hij wilde de hele zaak omgooien. Wat zijn plannen precies waren, is me nooit duidelijk geworden. Misschien was er iets gebeurd tussen hem en Ökan, en Urkun, of was het conflict over het loon nog niet opgelost. Misschien paste ik daar gewoon niet meer tussen. Ik had geen idee.

Na bijna vier maanden wist ik dat het tijd was om verder te reizen. Ik ging nog één keer naar Datça om afscheid te nemen van de mensen daar, en in het bijzonder van Ökan. Hij reed me terug naar Marmaris en vertelde onderweg dat ook hij wilde stoppen - misschien zelfs terug naar Duitsland. Hij had geen zin om nog langer voor zo'n hongerloon te blijven werken.

We namen afscheid en ik bedankte hem voor alles wat hij voor me had gedaan. Terwijl ik wegliep en we elkaar voor de laatste keer de hand opstaken, riep hij me na: "Laat je niet voor de gek houden. *God zit in ons allemaal.*"

Het vergeten paradijs

Net buiten Marmaris begon ik aan een lange wandeling over onverharde wegen en paden, door een heuvelachtig en bosrijk gebied. De natuur was dor en uitgedroogd - het had al maanden niet geregend. Het struikgewas was hard en stekelig. Af en toe kronkelde er een slang over het pad: soms een dikke zwarte, dan weer een kleine groene, waarvan werd gezegd dat die het gevaarlijkst waren. De zon brandde fel, en ik zocht regelmatig een plekje in de schaduw om even bij te komen.

Soms kreeg ik spontaan een lift. Dan hobbelde ik op een kar achter een tractor over rotsachtige weggetjes, of er stopte een auto die me een eindje verder bracht. Waar naartoe? Ik had geen plan - ik zwierf gewoon rond en keek waar ik uitkwam. Inmiddels kon ik een eenvoudig gesprekje voeren in het Turks. Zo kon ik ook met de locals een woordje wisselen. Maar vaak, zodra ik iets zei, dachten ze dat ik ze kon verstaan. Dan ratelden ze door en was er geen touw meer aan vast te knopen.

Hier en daar lagen wat meertjes in het bos. Toen ik bij

gelegenheid een keer een frisse duik wilde nemen en goed en wel onder water was, schoot een waterslang vlak voor mijn gezicht langs. Ik schrok me wezenloos en wist niet hoe snel ik weer boven moest komen. Daar zag ik hoe het dier zich over het wateroppervlak uit de voeten maakte.

Wie weet hoeveel slangen hier nog meer zitten, dacht ik. Ik was in ieder geval snel genezen van mijn zwemplannen.

Op de weg kwam een voetganger voorbij en ik vertelde hem van de slang. Ik hoefde mij geen zorgen te maken - waterslangen waren ongevaarlijk. Dat kon hij makkelijk zeggen, maar ik waagde het niet nog eens.

Tegen de avond kwam ik in een vallei, ingesloten tussen beboste heuvels die zich uitstrekten tot aan de open zee. De late zon wierp lange schaduwen over de stille baai. Een uitgestrekt zandstrand scheidde het land van het water. Ik stond versteld van de ongerepte schoonheid. Alsof ik een *vergeten paradijs* was binnengelopen.

Op het vlakke land stond één enkel gebouwtje - een restaurant, of iets wat daarvoor moest doorgaan, en verder was het leeg. Daar waren een paar mensen. Ik vroeg of ik ergens mijn tent mocht opzetten. In Datça had ik voor veel te veel geld een tentje gekocht van een particulier, dat achteraf zo lek als een zeef bleek. Maar dat gaf niet - in deze tijd van het jaar viel er toch geen regen. De eigenaar wees naar het strand dat, op een paar boten na die op de kant lagen, helemaal verlaten was. Daar mocht ik mijn tentje opzetten.

“Hoe kon het dat zo’n prachtige plek niet meer toeristen trok?” vroeg ik me af.

Maar dat had ik te snel gedacht. De toeristen die hier kwamen, arriveerden meestal per boot. Het waren er niet veel, en vaak had ik het strand voor mezelf. In de dagen

daarna lagen er geregeld luxe of minder luxe jachten voor anker in de baai.

Harpoenduiken met Ilay

Er was een jongeman, Ilay, die op het strand een boot had liggen. Daarmee bracht hij toeristen naar het stadje Dalyan, dat net om de hoek lag. Buiten haar mooie ligging stond Dalyan sinds mensenheugenis bekend om zijn heerlijke visgerechten.

Ilay had jarenlang in Oostenrijk gewoond en sprak perfect Duits, met een mild Oostenrijks accent. Hij was een paar jaar ouder dan ik. Met zijn strenge blik en korte, stevige postuur dwong hij van nature respect af. Hij was er niet elke dag, maar als hij kwam, waren we meestal samen. Ik mocht mee met de toeristentrips die hij organiseerde en hielp hem waar nodig met kleine klusjes.

Wanneer er weinig te doen was, gingen we samen de zee op. Het ondiepe water was ideaal om te duiken, met een grote verscheidenheid aan vissen en planten. Ilay leerde me omgaan met een harpoen.

Vissen vangen bleek nog niet zo eenvoudig. De eerste keren schoot ik stevast mis. De lichtinval zette me vaak op het verkeerde been. Onder water verschuift het beeld. Als een vis recht voor je zwemt, is hij daar in werkelijkheid al geweest. Dat maakt richten lastig - je moet niet op de vis mikken, maar ervoor - of er net achter, afhankelijk van de hoek.

Ilay had daar duidelijk meer gevoel voor. Makkelijker was het om inktvissen tussen de stenen vandaan te plukken - als ik ze tenminste wist te vinden. Ze bewogen nauwelijks en waren daarom een eenvoudige prooi.

Ik begon het steeds leuker te vinden: je voedsel direct uit

de natuur halen. Heerlijk primitief, en het gaf zoveel voldoening. Zo vaak het kon, dook ik samen met Ilay de zee in om ons avondmaal bij elkaar te vangen. 's Avonds roosterden we de vissen op een vuurtje, die we ons met brood en wijn goed lieten smaken.

Wereldschool op een jacht

De baai trok bijzondere mensen aan. Soms kwamen er boten aanmeren, met toeristen of reizigers die op hun eigen manier zochten naar eenvoud. Eén van hen was een Nederlands gezin op een zeiljacht. Ze waren met zijn drieën: vader, moeder en dochter, en zeilden de wereld rond. Het meisje was een tiener en moest eigenlijk naar school. Maar haar vader, Ruud, vond dat ze op deze manier veel meer leerde. De moeder, Marijke, was lerares en gaf haar de nodige theoretische bagage mee - handig als ze later alsnog wilde gaan studeren. Mij leek het ook wel wat, zo'n manier van leren. Misschien was het dan met mij ook anders gelopen.

Ruud had zijn bedrijf in Noord-Holland verkocht. Hij was, naar eigen zeggen, helemaal klaar met het leven in Nederland. Van de opbrengst had hij dit jacht aangeschaft. In de winter voeren ze richting het Caribisch gebied, in de zomer trokken ze meestal naar deze contreien. Hier in Erkinçik, zoals deze plek heette, kwamen ze telkens terug als ze in de buurt waren. Turkije was zijn favoriete bestemming. Hij kende Ilay al langer en was enthousiast over hoe hij zijn zaken regelde. Ilay werkte niet alleen, maar maakte deel uit van een collectief van schippers dat de inkomsten met elkaar deelde.

“Dat is mij nooit gelukt,” zei Ruud.

Hij had ooit geprobeerd iets soortgelijks op te zetten met

zijn conculega's op het IJsselmeer, waar ze ook toeristen vervoerden. Maar de juiste mentaliteit ontbrak. Liever beconcurrerden ze elkaar de afgrond in, dan iets samen op poten te zetten. Juist daarom waardeerde hij wat Ilay had opgebouwd.

Schorpioenen

Op een bloedhete middag liep ik naar mijn tent om mijn handdoek te pakken. Nietsvermoedend ritste ik de tentflap open en zag tot mijn verbazing het grondzeil op en neer golven. Toen ik het optilde, krioelde het van doorzichtige, bleekgele schorpioenen. Geschrokken rende ik naar het restaurant en vertelde de chef wat ik had gezien.

“Wat kan ik daaraan doen?” vroeg ik hem.

“Als de zon onder is, zijn ze weer weg,” zei hij laconiek. “Ze zoeken enkel schaduw.”

Hij kreeg gelijk: tegen de tijd dat ik ging slapen was er geen schorpioen meer te zien. Maar de volgende middag waren ze er weer. Blijkbaar hadden ze hun plekje gevonden.

De verleiding

Op een avond nodigde de chef me uit om wat te drinken. Er waren wat gasten bij hem op bezoek die kennis met me wilden maken. Aan de lange tafel op de veranda zaten een man en een knappe vrouw van in de dertig met een dikke bos zwart krullend haar - ze leken een stel. Ik ging tegenover hen zitten en wachtte af wat er ging gebeuren.

Ze hadden al een drankje voor zich staan. Van de baas kreeg ik een glaasje cola. Het gesprek verliep vooral tussen hen drieën. Ik werd nauwelijks aangekeken en begreep niet goed wat ik daar deed, tot de chef me aanspoorde om

contact te maken met de vrouw. Dat vond ik vreemd - zeker in een land waar je juist leerde terughoudend te zijn met vrouwen.

Er klopte iets niet. Langzaam begon het me te dagen: de vrouw was een prostituee, en de man haar pooier. Het was duidelijk dat ze het op mij hadden voorzien. Ik wist niet wat ik ermee aan moest. Af en toe lachte ze naar me, terwijl de mannen mij een beetje de gek aanstaken, althans zo voelde het.

Ze was niet ordinair, integendeel: heel verfijnd en subtiel trok ze mijn aandacht. Alles aan haar was verleidelijk. Vooral de loshangende borsten in haar bloesje die ze iedere keer zo wist te positioneren dat mijn fantasie volledig op hol sloeg. Ik was te verlegen om een gesprek met haar te beginnen. Ze koos voor een andere aanpak.

Haar blik zocht de mijne, haar mondhoeken speelden met een glimlach. Ze maakte kleine, uitnodigende bewegingen met haar wenkbrauwen. Handen die ze door het haar wreef terwijl ze haar hoofd achterover sloeg en haar boezem lichtjes naar voren duwde - van *hier ben ik - voor jou*. Een beestje dat ze achteloos van haar bloesje veegde, waarbij ze met haar hand traag de ronding van een borst volgde, als was het mijn hand die haar aanraakte.

Uiteindelijk was ik zo opgewonden dat ik het niet meer hield. Ik mompelde tegen de chef dat ik even moest plassen en liep haastig het veld in. Na twee aanrakingen kwam de ontlading en eindelijk viel de spanning van me af.

Terug bij het restaurant kon ik de situatie weer helder overzien. Ik besepte dat ik daar niets te zoeken had. Ik verontschuldigde me bij de chef en zijn gasten en liep naar het strand.

Ik voelde me een beetje genaaid - alsof ze een spelletje met me speelden. Het had iets oneerbiedigs, weinig respect-

vol. Tegelijk vroeg ik me af of ik het niet luchtiger moest nemen. Misschien was dit gewoon hun manier om elkaar uit te testen, een soort macho-humor. Hoe dan ook, ik was opgelucht dat ik er niet in mee was gegaan. Dat ik mijn waardigheid had behouden.

Visum

Maar zelfs het paradijs kan niet eeuwig duren. De drang om verder te trekken groeide weer. Mijn plan was om via Syrië en Jordanië naar Israël te reizen. Daarvoor moest ik terug naar Istanbul, want voor een visum voor de eerste beide landen kon ik alleen daar of in Ankara terecht. Tijd om in actie te komen.

Ilya en ik namen afscheid, en ik reisde met de bus terug naar Istanboel. Elke plek had me iets anders gebracht, beseft ik. In Istanboel het warme welkom. Tijdens mijn reis door het land het gevoel van die eeuwenoude beschavingen, die zo'n stempel op de mensheid hebben gedrukt. In Datça de verbondenheid. En in Ekincik: de stilte, de schoonheid en de eenvoud van het leven.

Bij het Syrische consulaat bleek dat ik slechts een transitvisum kon krijgen voor drie dagen. De man achter de balie vroeg waar ik daarna naartoe wilde.

"Via Jordanië naar Israël," zei ik.

Hij vroeg me dat op te schrijven en schoof een vel papier naar me toe.

Toen ik het briefje teruggaf, keek hij boos op en zei: "Geen visum."

"Waarom niet?" vroeg ik verbaasd.

"Je gaat naar Israël, dan krijg je geen visum voor Syrië."

"Wat een smeerlap," dacht ik. Hij liet me het expres opschrijven - dan had hij bewijs. Ik voelde me erin geluisd.

Eén ding was in elk geval duidelijk: de haat tussen die twee volken zat diep.

Een van de omstanders, een buitenlander, had het hele verhaal meegekregen. Toen ik weg wilde lopen, riep hij me.

"Er is een andere optie," zei hij. "Maar dan moet je naar het Syrische consulaat in Ankara en daar opnieuw een visum aanvragen."

Een goeie tip. Diezelfde dag reisde ik af. In Ankara maakte ik niet opnieuw dezelfde fout. Ik kreeg mijn transit-visum. Even verderop in de ambassadewijk haalde ik ook meteen een visum voor Jordanië. Geen problemen daar, en ik kreeg zelfs een visum voor drie maanden.

Toen ik beide visa op zak had, kon ik eindelijk even op adem komen. Het was gelukt. Op mijn weg terug naar de stad viel me iets op: voor de Saoedische ambassade stond een lange rij mannen. Tientallen. Ik vroeg wat er aan de hand was.

"Een werkvergunning voor Saoedi-Arabië aanvragen," zei iemand.

Heel even speelde ik met de gedachte me bij de rij aan te sluiten. Werken in een land waar je anders nooit zou komen - ik was best nieuwsgierig. Maar ik liet die opwelling snel varen en trok verder, opnieuw richting de kust.

Atatürk en het westen

Ik trok langs de kust van badplaats naar badplaats. Dit keer naar het oosten's. Nachts sliep ik op het strand, overdag at ik in kleine restaurantjes - bonen in pittige saus met Turks brood, vis en een mediterrane salade, mijn favoriete maaltijd. Terwijl ik op een terrasje zat te eten, sprak een man me aan. Hij leek me aardig en ik nodigde hem uit om erbij te komen zitten. Ik vertelde hem dat het me was

opgevallen hoeveel standbeelden van Atatürk er in het land stonden.

“Wat was dat voor een man en waarom hij zo wordt vereerd?” vroeg ik hem.

Hij legde uit dat Atatürk de grondlegger was van het moderne Turkije. Na de val van het Ottomaanse Rijk beseftte hij dat het land op veel vlakken achterliep op het Westen. Hij voerde ingrijpende hervormingen door: scheiding van kerk en staat, een nieuw rechtssysteem, en het Romeinse alfabet. Daarmee leidde hij het land een nieuwe tijd in.

“De meeste Turken zijn hem daar nog altijd dankbaar voor,” zei hij.

Wel voegde hij eraan toe dat de echte aansluiting bij de westerse wereld nooit is gelukt. Turkije streeft er al jaren naar om toe te treden tot de Europese Unie, maar dat lijkt niet echt op te schieten. Sommigen vragen zich af of het er ooit van zal komen.

De priester van Samandağ

Naarmate ik dichterbij Syrië kwam, wilde ik nog één keer zwemmen in de zee voordat ik het land zou verlaten. In Antiochië hoorde ik over een plaats aan de kust, niet ver daarvandaan: Samandağ.

Het strand bleek een tegenvaller: een grote modderige vlakte, vol met metershoge recht opstaande houten palen. Daartussen stonden verspreid wat hutjes, ook op palen. Waar het allemaal voor diende, kon ik niet achterhalen - maar van strandplezier was hier geen sprake. Teleurgesteld liep ik terug naar het stadje.

Op een pleintje zag ik een priester in een zwart gewaad voorbijlopen. Een christelijke pater - dat had ik in Turkije nog niet eerder gezien. Nieuwsgierig volgde ik hem. Toen hij

merkte dat ik achter hem liep, bleef hij staan. Ik stelde me voor en zei dat ik het bijzonder vond om hier een priester tegen te komen.

“U bent de eerste,” zei ik.

Hij glimlachte verrast en gaf me een hand. Hij leidde een kleine parochie met een eigen kerkgebouw en vroeg of ik zin had om mee te lopen. Zijn naam was Antonio, een Italiaan. Onderweg vertelde hij wat over de geschiedenis van deze streek.

“Hier vind je nog de resten van het oude christelijke geloof, dat in de eerste eeuwen na Christus tot bloei kwam. Antiochië was toen een belangrijke gemeente in de vroege kerk. Hier werd de term ‘*christenen*’ voor het eerst gebruikt. Zowel Paulus als Barnabas verbleven enige tijd in deze gemeenschap.”

Ik vroeg hem of hij het niet zonde vond dat in de bakermat van het christendom nu vooral moslims woonden.

Hij glimlachte. “Dat is niet aan mij. Mijn taak is niet om te bekeren. Zolang mensen elkaar met respect behandelen en in vrede samenleven, is er geen probleem. ‘*Heb God lief boven alles en je naaste als jezelf*’ - dat is de kern. En dat kun je delen met iedereen, ook met moslims. In de basis geloven zij hetzelfde.”

Zijn woorden klonken als een kleine preek. Zo helder had ik de boodschap van Christus nog niet eerder gehoord.

“Is het echt zo simpel?” vroeg ik. “Kunnen alle religies zich daarin vinden?”

“Sterker, het geldt zelfs voor mensen die niet in God geloven. Wie van zijn naaste houdt, bewijst daarmee ook liefde aan de Schepper - bewust of onbewust. Voor God maakt dat geen verschil. Liefde is liefde. En dát is wat Hem het meest behaagt.”

Ondertussen waren we bij de kerk aangekomen. Het was

een klein gotisch gebouwtje met een vierkante toren en een kruis op de top. Binnen trof ik een vertrouwd beeld: het altaar op een verhoging, daarachter Jezus aan het kruis. Langs de muren de staties van de kruisweg, en aan weerszijden van het middenpad rijen verweerde houten bankjes.

Hoewel ik al jaren geen kerk meer had bezocht en ook niet meer de behoefte had gevoeld, was het wel een vertrouwd beeld - en dat deed deugd. Iets onveranderlijks, een baken in de tijd. Al besepte ik: niet het stenen gebouw, maar de eenvoudige boodschap Christus was het werkelijke baken.

Hij vroeg me of ik iets in zijn gastenboek wilde schrijven. Eerst aarzelde ik, vooral omdat ik niet wist wat ik zou moeten zeggen. Uiteindelijk zette ik me eroverheen en schreef: *“Wij zijn allemaal kinderen van God.”*

Grensovergang naar Syrië

Na het gesprek met Antonio bleef ik nog één dag in Samandag. Toen pakte ik mijn rugzak en liep terug naar de hoofdweg, op zoek naar een lift richting Syrië. Hans, een Oostenrijkse vrachtwagenchauffeur die op weg was naar Saoedi-Arabië, nam me mee. Vlak bij de grens met Syrië stonden al tientallen vrachtwagens te wachten. In de uren die volgden, kwamen er steeds meer bij. Pas de volgende dag mochten we verder.

“We gaan morgen met zijn allen in colonne rijden,” zei Hans, “Hier moesten we ons eerst verzamelen.”

Hij reed deze route al jaren en was dan zo’n zes weken van huis.

“Mijn huwelijk is nog steeds intact,” zei hij met een glimlach. “Dat is een zeldzaamheid onder chauffeurs op de lange afstanden.”

Kinderen onder trucks

Die nacht sliep ik boven op het dekzeil van de oplegger. 's Ochtends moest Hans zich melden bij de douane met zijn papieren. Ik ging mee voor de paspoort- en visumcontrole.

Een paar uur later reden we in een slakkengang over de grens. In Syrië werden we naar een enorme parkeerplaats geleid, waar we opnieuw werden stilgezet. Er stonden inmiddels meer dan honderd buitenlandse vrachtwagens op een droog, stoffig veld. De zon brandde genadeloos. Onder de trailers zochten kinderen verkoeling in de schaduw.

Af en toe reed er een vrachtwagen weg, zonder dat werd gekeken of er kinderen onder lagen. Ik sprak de parkeermeester aan die de vrachtwagens naar de juiste plekken leidde en vroeg of dat niet levensgevaarlijk was - sommige kinderen lagen te slapen tegen de banden. Eén verkeerde beweging met de truck en het kon fataal aflopen.

Hij haalde zijn schouders op.

“Vorige week vijf doden,” zei hij, alsof het niets voorstelde.

“Waarom doen jullie dan niets?” vroeg ik zo rustig mogelijk, ondertussen kokend van verontwaardiging.

“De kinderen moeten zelf opletten.”

Ik wist niet wat ik hoorde. Ik wist dat ik het moest laten gaan, maar mijn hart bleef woedend kloppen.

“Er zijn hier zoveel kinderen, en zoveel vrachtwagens,” ging hij verder. “Dan moeten de ouders maar zorgen dat ze hier wegblijven. Wij kunnen niet overal tegelijk op letten.”

Het leek alsof een kinderleven hier niet meer woog dan stof onder de banden. Toen ik Hans ernaar vroeg, knikte hij.

“Gebeurde wel vaker - kinderen onder de wielen. Dit is een andere wereld,” zei hij droog.

Hoe verder ik oostwaarts reisde, hoe minder vanzelfsprekend de waarde van een mensenleven leek te zijn.

In colonne

Nadat iedereen voldoende brandstof aan boord had, vertrokken we in colonne richting Homs - voor en achter begeleid door legervoertuigen. We mochten nergens afslaan en alleen op commando stoppen. De snelheid zat er niet in. In een lang lint kropen we over het asfalt, dwars door het lege, zanderige landschap. De lucht trilde van de hitte, terwijl de zon fel weerkaatste op het metaal en de ruiten van honderden vrachtwagens.

Gesmoorde gesprekken

Ik merkte dat het contact met Hans stroef verliep. Er vielen lange stiltes waarin ik wel iets wilde zeggen, maar niets wist te bedenken. Gesprekstof vinden lukte nauwelijks. Bij het vooruitzicht dat we nog zolang tot elkaar veroordeeld waren, begon ik me langzaam ongemakkelijk te voelen. Het klikte gewoon niet - soms is dat zo. Waarschijnlijk dacht Hans hetzelfde. Ik werd er onzeker van. Lag het aan mij? Was ik te moe om wat luchtigheid te brengen? Mijn gedachten gingen alle kanten op, maar zodra ik iets wilde zeggen, leek er een blokkade te zitten. Ook van Hans kwam weinig. Dan maar zwijgen, hoe ongemakkelijk ook. Er zat niets anders op.

Damascus bij avondlicht

Na een hele dag rijden werd er in Damascus voor het eerst gestopt. Ik was nieuwsgierig - dit zou de oudste continu

bewoonde stad ter wereld zijn. Hier, op weg naar Damascus, had Paulus het Licht gezien, Christus leren kennen en werd hij later de grote inspirator van de eerste christelijke gemeenschappen, zoals die in Antiochië. Ik dacht terug aan de priester uit Samandağ, die mij de kern van het christelijk geloof in zulke eenvoudige woorden had uitgelegd.

De avond hing als een sluier over Damascus. In de smalle stegen van het oude centrum flakkerden de eerste lantaarns op, hun licht weerkaatste zacht op de verweerde stenen muren. De zangerige stem van de muezzin gleed over straten en pleinen. Winkeltjes bleven open, badend in een schijnsel van gelig licht. Uit een open binnenplaats klonk het gerinkel van servies. Een warme bries trok door de straten met de geur van verbrand houtskool. Bedelaars staken hun misvormde handen uit en mompelden onverstaanbare woorden. Kleine kinderen blootsvoets en in afgedragen kleding zwermde om me heen en wilden *money*. Een vrouw in boerka liep een tijdje voor me uit met een tas vol broden. Een agent in uniform wenkte me. Hij vroeg of ik dollars wilde wisselen. Ik bedankte en liep door.

Een stem uit de kelder

In een steeg met winkeltjes aan beide zijden kwam opeens een man uit de kelder naar boven. Hij greep mijn arm, keek me wanhopig aan en zei in gebroken Engels: "*I am Christian. You cannot live in this country as a Christian.*"

Ik schrok toen hij me ineens vastpakte, maar zag zijn wanhoop. Hij probeerde me uit te leggen hoe moeilijk het was om hier als christen te leven, maar zijn Engels schoot tekort. Ik kon hem nauwelijks volgen. Wat ik wél begreep, was dat hij zich niet vrij voelde.

Dat verbaasde me - Syrië gold als een van de weinige

landen in de regio met godsdienstvrijheid. Toch klonk hij oprecht en was zichtbaar geëmotioneerd.

“Misschien is het in de praktijk toch anders dan op papier,” dacht ik.

Ik kon niets voor hem doen. In gedachten liep ik terug naar de vrachtwagen.

Zijn woorden bleven hangen, ook al kon ik er weinig mee. Maar het raakte iets. Iets wat ik niet onder woorden kon brengen.

De volgende dag bereikten we de grens met Jordanië. Daar namen Hans en ik afscheid - tot opluchting van ons allebei.

Jordanië

In Jordanië hoefden de vrachtwagens niet meer in colonne te rijden en kon iedereen zijn eigen route volgen. Ik ging eerst naar Amman en lifte van daaruit richting Aqaba. Na een aantal korte ritjes werd ik opgepikt door een vrachtwagenchauffeur met een olietanker.

Hij had er duidelijk al een lange reis op zitten. De vermoeidheid was van zijn gezicht af te lezen. Af en toe zakte zijn hoofd langzaam omlaag, alsof hij in slaap dreigde te vallen. Dan schrok hij wakker, trok zijn hoofd met een ruk omhoog, keek een tijd strak voor zich uit - tot zijn hoofd zich knikkebollend weer overgaf aan de zwaartekracht.

Door zijn dommelige toestand raakten we soms even van de weg. Dan schoot hij plotseling overeind, schatte razendsnel de situatie in en stuurde bij. Ik probeerde hem wakker te houden door met hem te praten. Hij sprak een beetje Engels, en dat hielp.

Hij vertelde dat hij rechtstreeks uit Irak kwam en olie vervoerde naar de haven van Aqaba. Door economische

sancties kon Irak zijn olie niet direct op de wereldmarkt verkopen. Daarom reden tankwagens af en aan tussen de olievelden in het noorden van Irak en de haven in Jordanië. Daar werd de olie in tankschepen gepompt en op naam van derden doorverkocht. De rit duurde zo'n vierentwintig uur - en zolang zat mijn chauffeur ook al bijna achter het stuur.

Onderweg stopten we bij een zanderig wegrestaurant met een benzinepomp om wat te eten en uit te rusten. Een droge wind uit de woestijn joeg over het terrein, terwijl de zon genadeloos brandde. Anders dan in Turkije was er hier weinig te beleven. Geen marktkraampjes of eettentjes.

De chauffeur stond erop mijn maaltijd te betalen. Ik zei dat het niet hoefde, maar wist ook dat tegensputteren zinloos was. Voor hem was het een kwestie van eer: ik was zijn gast - en daar moest hij voor zorgen. Punt.

Whiskey uit India

Nadat ik mijn eten op had liep ik buiten wat rond. De chauffeur was binnen gebleven. Hij lag languit op een van de banken. Ik werd aangesproken door een stuk of vier mannen van rond de dertig. Ze riepen iets wat ik niet kon verstaan. Even later begreep ik dat ze "whiskey" bedoelden. Of ik whiskey wilde, was de vraag. Ze namen me mee naar een loods een eindje verderop langs de weg. Hun bewegingen verraadden dat ze dronken waren. Trots toonden ze een stapel van tientallen volle dozen whiskey. Eén van hen hield er eentje omhoog en mompelde met dubbele tong: "India. Whiskey, uit India."

Ik zei dat ik niet geïnteresseerd was. Toen bekeek ik hen eens goed. Bloeddoorlopen ogen, opgezwollen hoofden, waar elk oorspronkelijk detail uit was verdwenen. De mannen waren hun eigen grootste klanten. Wezenloos

staarden ze me aan. Ze bleven hun waar aanprijzen, wankelend, zwetend - het was pijnlijk om te zien.

Ik keerde zwijgend terug naar het restaurant. Mijn maat was inmiddels weer bijgekomen. In de cabine vertelde ik hem over de whiskey.

“Oh, contrabande,” zei hij.

Ik dacht bij mezelf: hier doen ze ook wat ze willen. *Geloof of geen geloof.*

Lifters

Jordanië voelde ruiger, directer. Niet alleen door het lege, dorre landschap, maar ook door de manier waarop mensen naar je keken. Zoals ik in Turkije al had gemerkt, heersen hier andere verwachtingen rond lifters. Mensen stonden niet altijd met hetzelfde doel langs de weg als ik. Soms reden er auto's voorbij waarvan de inzittenden obscene gebaren maakten. Af en toe werd ik meegenomen door iemand die onderweg toenadering zocht en iets probeerde in die richting. Hier Jordanië gebeurde dat overigens een stuk vaker dan in Turkije, en was buitengewoon irritant.

Toen ik even indommelde en mijn chauffeur me probeerde te betasten, confronteerde ik hem direct: “Waarom gebeurt dit hier zo vaak?”

Ik vertelde dat hij niet de eerste was - dat ik herhaaldelijk werd lastiggevalen. Daar was ik flauw van. Hij snapte mijn punt.

Hij vertelde: “In dit land hebben veel mannen een groot probleem. Ze kunnen niet trouwen. Als je in het huwelijk wilt treden moet je een bruidsschat meenemen. Maar bruidsschatten zijn hoog en voor arme mannen meestal onbetaalbaar. Ze vallen buiten de boot. Om toch in hun seksuele behoeftes te voorzien, helpen ze elkaar.”

“Wil je daarmee zeggen dat veel mannen hier biseksueel zijn?”

Hij haalde zijn handen van het stuur. Stak ze in de lucht en maakte een gebaar van dat het oordeel aan mij was.

Gevangen aan het strand

Ik werd in Aqaba afgezet. Daar ontmoette ik Harold, een Amerikaanse jongen van ongeveer mijn leeftijd. Een backpacker die het land doorreisde op dezelfde manier als ik. We keken elkaar aan en glimlachten; het voelde alsof we een geestverwant troffen. Westerlingen waren hier schaars, en die hunkering naar herkenning leefde bij ons beiden. Het begon te schemeren, dus besloten we naar het strand te gaan om te ontspannen en te kijken of we daar konden slapen. Toen we aankwamen, was het al donker. We nestelden ons in het warme zand; de zee kabbelde zacht aan onze voeten. Rechts lag de haven, aan de overkant flikkerden de lichtjes van Eilat. Zo dichtbij, en toch onbereikbaar.

De vijandschap in dit gebied zorgde ervoor dat de natuurlijke omgang tussen mensen hier nooit tot bloei kwam. Grenzen waren hermetisch afgesloten en werden dag en nacht streng bewaakt. Elke misstap - bewust of niet - kon al snel escaleren tot een nieuw conflict. Terwijl mijn blik over de kalme zee naar de glinsteringen van de overzijde dwaalde, vroeg ik mij af: "Wat is hier nou eigenlijk aan de hand?"

We besloten hier te overnachten. Nauwelijks lagen we in onze slaapzakken, of we baadden plotseling in een zee van licht. Twee militaire jeeps schenen met hun koplampen recht op ons. Een groep mannen stapte uit en er was commotie - iedereen praatte door elkaar in het Arabisch.

We wisten niet wat er aan de hand was. De sergeant gaf aan dat we mee moesten: dit was militair gebied.

Nergens hadden we bordjes of andere aanwijzingen gezien dat het hier verboden terrein was. Mijn hart bonkte in mijn keel. Wat als ze ons meenamen naar een afgelegen plek? We waren weerloos tegen deze mannen met wapens. Ik bad in stilte tot Onze Lieve Heer dat ons niets zou overkomen.

We werden met de voertuigen meegevoerd naar het hoofdkwartier, zo'n tien kilometer verderop. Onze spullen werden doorzocht, en we moesten onze paspoorten inleveren.

Maar de sergeant bleek milder dan ik had verwacht. Hij zag dat we niets kwaads in zin hadden. Na een dik uur konden we weer gaan.

Hij zei: "Heel Aqaba was militair terrein en jullie mogen nergens buiten slapen."

Toch was hij zo vriendelijk om ons te helpen. Hij bracht ons naar een wegrerestaurant iets verderop: "Met de baas daar kunnen jullie wel iets regelen voor een slaapplek."

Dat bleek. De chef leidde ons naar achter het gebouw. Daar was een veldje waar wel vaker reizigers sliepen die hier waren gestrand. Er stonden wat afgebrokkelde muurtjes, die de omheining moesten voorstellen. Tegen zo'n muurtje gingen we zitten en maakten het ons comfortabel.

Ik vertelde Harold dat ik echt bang was geweest en deelde mijn ervaringen langs de weg. Ook hij had vergelijkbare momenten meegemaakt.

"Hoe ben jij er mee omgegaan?" vroeg ik.

"Gewoon, zeggen dat ik geen interesse had."

"Dat was genoeg?"

"Ja, behalve in een geval," zei Harold. Ik zat al in de auto toen hij, terwijl hij reed, zijn witte gewaad optilde en mijn

hand pakte om zijn geslachtsdeel aan te raken. Ik trok die snel terug en zei dat hij onmiddellijk moest stoppen. Hij weigerde. Ik dreigde hem met een vuistslag en hief mijn hand al in de lucht om een slag uit te delen. Daar schrok hij van, en zette de wagen aan de kant. Ik stapte snel uit en smeerde hem.”

Ik legde hem uit wat de vrachtwagenchauffeur mij tevoren had verteld.

Sporen van een verloren beschaving

Na alle spanningen onderweg voelde het goed om een paar dagen samen op te trekken. De volgende dag zetten we koers naar het noorden - beiden hadden we Israël als doel, met maar één mogelijke grensovergang, de Koning Hussein Brug vlakbij Amman.

We hadden geen haast en ik vond het leuk om een keer met iemand te reizen. Toch zag ik een duidelijk verschil: Harold was sterker, robuuster en kon langere stukken door het hete, dorre landschap trekken. Ik wilde me niet laten kennen en bleef zijn spoor volgen zolang ik kon. Als ik uiteindelijk toch op adem moest komen zei hij: "Ben je nou al moe?"

Na enkele dagen wandelen door het stoffige binnenland bereikten we de vallei van Moses, Wadi Musa, met op steenworp afstand de oude handelsstad Petra. Het barstte van de toeristen, en Harold leek in een andere wereld. Ik had nog nooit van Petra gehoord. Hij kende de plek uit boeken en liep glimmend van enthousiasme vooruit. Hij wees, vertelde, benoemde elke steen. Zelf keek ik vooral in stilte. Deze plek vroeg niet om uitleg - ze sprak voor zichzelf.

Terwijl Harold zich vol passie liet gaan in zijn kennis over dit unieke gebied, liepen we door de rozerode rotsen en

smalle kloven, langs eeuwenoude gevels, waterkanalen en ruïnes. Indrukwekkende bouwwerken van tientallen meters hoog keken betekenisvol op ons neer. Ik probeerde me voor te stellen hoe de bewoners hier duizenden jaren geleden hadden geleefd - mensen zoals wij, maar in een andere tijd. Bij elke stap voelde ik hun geschiedenis - een verhaal van herinneringen aan ons eigen verlangen naar betekenis en schoonheid.

Bedoeïenen

Na een dag vol indrukken uit het verre verleden trokken we verder, nog stil van Petra. Tegen de avond doemde op een plateau een grote zwarte tent op, statig als een silhouet in het laatste licht. Harold stelde voor te vragen of we daar mochten overnachten.

Een man van rond de zestig begroette ons hartelijk. In kleermakerszit voor de tent wenkte hij ons met één gebaar dichterbij. We zakten neer op onze rugzakken en lieten onze blikken rondgaan. Voor ons knetterde een klein vuur; op de gloed stond een theekan te trekken. De man sprak alleen Arabisch. Met een paar eenvoudige gebaren liet hij weten dat we mee konden eten-een aanbod dat we graag aannamen-en hij wees een plek aan voor onze slaapzakken. Daar mochten we slapen.

Met handen en voeten probeerden we toch een gesprek op gang te brengen.

De man vertelde dat hij vier vrouwen had. De jongste, net zestien, bediende ons. Haar bewegingen waren beheerst, bijna ceremonieel. Een gerafelde wollen jurk tot net onder de knieën bedekte haar frêle lijf; de dikke bos haar op haar smalle hoofd stond stijf van stof. Zwijgend schonk ze stroperig zoete thee in kleine glaasjes-met dat bittere randje van

lang getrokken blaadjes, en maakte telkens een kleine buiging als blijk van respect. De andere vrouwen bleven binnen.

De man maakte duidelijk dat zij vrij over grenzen trokken die voor anderen onwrikbaar leken. Al duizenden jaren bewogen zij door dit hele gebied: Saoedi-Arabië, Palestina, Irak, Syrië. Hun bestaan liet zien dat landsgrenzen slechts afspraken zijn - veranderlijk, tijdelijk.

“Vreemd,” dacht ik. “Ze hadden geen land, en toch was alles hier hun land. Die zwaar bewaakte grenzen, waar zoveel om te doen is en zoveel bloed voor wordt vergoten, zijn niet meer dan een idee.”

Het meisje kwam met een lage metalen schaal die ze voor ons neerzette: platbrood, een bergje rijst, gekruide stukjes vlees, een kommetje yoghurt en wat olijven. We aten met de rechterhand - brood scheuren, dippen, delen. De gastheer at met ons mee.

In de verte klonken geiten; een hond blafte kort en hield op. De lucht koelde, de zon was weg, de hemel stak zijn eerste sterren aan.

Na het eten werd het vuur gedoofd en kropen we in onze slaapzakken.

Een koninklijke brug

Langzaam vonden we het tijd om de grens naar Israël over te steken - het beloofde land.

Tegelijk begon onze samenwerking te schuren. Op een gegeven moment kreeg ik de indruk dat Harold mij liever kwijt dan rijk was; volgens hem liep ik te langzaam.

Naar de King Hussein Bridge, het enige officiële grenspunt tussen Jordanië en Israël, was het een flink eind. Het tempo lag Harold niet; hoe ik ook probeerde zijn pas bij te

houden, het lukte niet. Daarna hebben we elkaar niet meer teruggezien.

De grenspost was zwaar bewaakt. Te voet oversteken kon niet: er moest een shuttlebusticket worden gekocht. Een ritje van slechts een paar honderd meter, meer was het niet. In een klein kantoortje kochten we de kaartjes; daar werd ook het paspoort gecontroleerd.

Voor het kleine gebouw stond een lange rij. Ik was de laatste. Het probleem: er gingen maar een paar bussen per dag. Te laat was pech hebben - soms tot de volgende ochtend. Toen ik eindelijk aan de beurt was, liep het mis. De beambte beweerde dat de bus vol zat. Ik geloofde er niets van. Volgens mij was er nog ruimte genoeg, maar hij weigerde me een ticket te geven. De eerstvolgende bus? Morgenochtend.

Ik maakte een flinke scène. Zo heftig, dat zelfs de commandant buiten het gebouw het hoorde.

Ik snakte ernaar om eindelijk weer in een westers land te zijn. Een plek met een cultuur die ik begreep. Waar jongens en meisjes open met elkaar omgingen, en ik me zonder moeite verstaanbaar kon maken. Ik wilde weer voelen hoe het is om als individu vrij te zijn. In dit land had ik weinig aansluiting. Ik had er genoeg van. Geen dag langer wilde ik blijven.

Ik dreef het op de spits. Hij moest me dat ticket geven. Eerder ging ik niet weg. De commandant schatte de situatie in. Hij bleef kalm. Dat werkte. Even later kreeg ik mijn ticket. Ik zei verder niets meer. Ik bedankte hem, gaf ze beiden een hand en liep naar de wachtende bus.

Van een koninklijke oeververbinding had men misschien iets meer mogen verwachten: het was niet meer dan een smal metalen bruggetje met één rijbaan - net breed genoeg voor de bus. Aan de overkant, boven op een heuvel,

hielden militairen de doorgang scherp in de gaten. Ze stonden paraat in een met zandzakken versterkte post, machinegeweren in de aanslag.

Jeruzalem

Ik hoefde geen visum en kon blijven zolang ik wilde, zei de vrouw bij de paspoortcontrole. Dat was mooi om te weten. Buiten stond een rij Palestijnse taxi's te wachten - dit was de Westbank; Palestijns gebied. Ik stapte in een bus richting Jeruzalem.

Daar trof ik een andere wereld aan dan ik me had voorgesteld. De Heilige Stad, die een warm onthaal had moeten zijn voor alle volgelingen van de God van Abraham, straalde angst uit.

Overal liepen groepjes bewapende soldaten - jonge jongens en meisjes - soms nog geen twintig. Het had iets van een bezette stad.

Ik liep door het centrum, langs eeuwenoude stenen gebouwen, tempels en markten. Palestijnen, Joden, toeristen - alles liep door elkaar. Ik zag geen verschillen. Alleen mensen. Ieder uniek, maar allemaal mens.

Op een plein sprak ik een meisje aan in uniform. Ze was jong, misschien negentien. Mooi, gewapend.

"Waarom patrouilleer je hier?" vroeg ik.

"We beschermen de mensen tegen aanslagen," antwoordde ze in vloeiend Engels.

"Als we iets verdachts zien, mogen we tassen controleren. Zo houden we het hier veilig."

"Controleren jullie dan ook Joodse mensen? Of alleen Palestijnen?"

Ze keek me aan alsof ik iets onnozels zei.

"Zij plegen de aanslagen."

Ze glimlachte kort en liep verder, het geweer losjes om haar schouder.

Ik keek haar na en vroeg me af: *ze beschermen iets - maar wat eigenlijk?* Niet alleen zichzelf, maar ook een idee. Een claim. Een angst misschien.

Waar lag het probleem? Was het hoogmoed? Dacht het ene volk werkelijk dat het boven het andere stond, en dus recht had op meer? In de heilige stad, het heilige land. Maar wat is er heilig aan een plek waar haat regeert en burens elkaar wantrouwen?

Ruth en gastvrijheid

Op een terrasje kwam ik in contact met een wat oudere vrouw. Ze heette Ruth en vertelde dat haar familie oorspronkelijk uit Nederland kwam. Ik probeerde nog wat Nederlands met haar, maar op een paar losse woordjes na, zei de taal haar weinig.

Het klikte meteen. We lachten veel, en na een tijdje zei ze dat ik, als ik dat wilde, bij haar mocht komen logeren. Ze had twee jonge kinderen; haar man, een wetenschapper, verbleef tijdelijk in de VS voor onderzoek. Ze kwam oprecht en warm over. Ik ging graag op haar aanbod in.

Na de intimidatie aan de grens en de spanningen in de stad, verraste het me hoe snel Ruth me in huis nam. Het voelde als een zeldzaam moment van vertrouwen, in een regio waar wantrouwen de norm leek.

Ze woonden in een luxe appartement net buiten het centrum. Ik kreeg mijn eigen kamer en mocht gaan en staan waar ik wilde. De volgende dag gaf ze me zelfs een sleutel van het huis.

's Avonds vroeg ik haar waarom ze mij in huis had genomen zonder te weten wie ik was.

“Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden Joden opgevangen ook door mensen die hen niet kenden,” zei ze. “En dat was nog levensgevaarlijk ook. Waarom zou ik dat dan niet doen? Wij hebben onze vrijheid mede te danken aan zulke mensen.”

Misschien is gastvrijheid precies dat: iemand binnenlaten zonder garantie, omdat je weet dat jij ook ooit ontvangen werd.

Ik vroeg hoe het is om te wonen in een land waar je nog altijd in angst leeft.

“Vreselijk,” zei ze. “Het lijkt alsof er geen einde aan komt.”

“Wat denk je dat de oplossing is?”

“Pas als we de mensen die in nood leven, zien als onszelf - zoals wij ooit waren - kan er hier iets veranderen. Anders blijft het oorlog.”

Overdag verkende ik de stad; 's avonds at ik bij Ruth en de kinderen. Ze vonden het best spannend, zo'n vreemde man in huis. De kinderen spraken goed Engels, en de jongen daagde me uit voor een potje dammen. Als kind was ik er behoorlijk bedreven in, maar ik had het al jaren niet gespeeld.

Ik genoot van zijn fanatisme - hij wilde me koste wat kost verslaan. En dat lukte hem ook een keer. Triomfantelijk rende hij naar zijn moeder en vertelde in het Hebreeuws hoe hij me had ingemaakt.

“A real grandmaster, hè,” lachte Ruth.

Twee stemmen bij de Klaagmuur

Nieuwsgierig naar de spirituele kern van de stad liep ik op een middag naar de Klaagmuur. Daar hoorde ik twee mannen in het Engels met elkaar praten. Ik stond dichtbij

en ving elk woord op. De een was ongeveer van mijn leeftijd en had duidelijk het hoogste woord. De ander, een stuk ouder, hield zich meer op de achtergrond. Beiden droegen een keppel.

De jongere betoogde dat de Joden meer recht hadden op het land dan de Palestijnen.

“Wij doen er tenminste iets mee,” zei hij. “We maken het vruchtbaar, verbouwen gewassen, voeden de bevolking.”

De oudere man luisterde, maar zijn blik dwaalde af. De jongere vroeg na elk punt om bevestiging.

“Ja, ja,” mompelde de ander, alsof hij het gesprek liever liet voor wat het was.

De jongere praatte onverstoord door, over hoe de Joden het land bewerkten en tot leven brachten. De oudere man luisterde zwijgend, tot de jongere begon over historische rechten.

“Volgens de geschriften was dit altijd al ons land,” zei de jongere. “Dat moeten de Palestijnen accepteren.”

Even bleef het stil. Toen richtte de oudere zich langzaam tot hem, zijn stem laag en scherp.

“En hoe zit het dan met andere volkeren?” vroeg hij.

“Hebben zij ook rechten op hun “oorspronkelijke” land, ook als de bevolking daar inmiddels totaal veranderd is?”

Mogen de Duitsers dan delen van Polen, Tsjechoslowakije of Frankrijk opeisen, alleen omdat daar ooit Duitsers woonden - en dat zo in hun geschriften staat opgetekend?

En de indianen in Amerika - mogen die het land terug claimen, omdat zij er het eerst waren?”

De jongeman viel stil. Even wist hij niets uit te brengen.

“Maar vind je dan niet dat dit land van ons is?” vroeg hij uiteindelijk.

“Zolang er geen vrede is,” zei de oudere man, “is dit land van niemand. We moeten er nog steeds voor strijden.”

Hij draaide zich om en liep weg.

De woorden van de oudere man bleven bij me. Tijdens mijn verdere reis door Israël klonk die ene zin telkens weer na - als een echo in het landschap, in de gesprekken die ik voerde, in de staat waarin het land verkeerde.

Door het Heilige Land

Na ongeveer een week zei ik tegen Ruth dat ik het land verder wilde verkennen. Ze begreep het.

De avond voor mijn vertrek zaten we met z'n drieën aan tafel. De dochter was logeren bij een vriendinnetje. Ruth had gekookt - iets simpels, maar met aandacht gemaakt. Haar zoontje kletste vrolijk door elkaar, maakte grapjes en probeerde me over te halen nog een tijdje te blijven.

Na het eten speelden we nog een potje kaarten. Ruth won glansrijk.

“Zal ik je missen?” zei ze met een glimlach.

“Misschien een beetje.”

We lachten. Er hing iets lichts in de lucht, alsof we wisten dat dit geen afscheid voor altijd hoefde te zijn.

De volgende ochtend toen het tijd was om te gaan, liep ik met hen mee naar buiten. Haar zoontje gaf me een knuffel en fluisterde: “Kom je ooit terug?”

“Misschien,” zei ik.

Niet veel later reisde ik liftend door het land. Dat ging verrassend soepel - mensen stopten snel om me mee te nemen.

Onderweg waren overal controleposten, voorafgegaan door dikke betonnen blokken aan weerszijden van de weg. Daar reden we met lage snelheid zigzaggend tussendoor, en dan stonden militairen ons met automatische wapens op te

wachten. Meestal mochten we direct doorrijden, soms moesten we onze papieren laten zien.

Er reden ook jongens rond die puur voor hun plezier lifters oppikten. Gewoon, om met mensen in contact te komen. Ik trof zo iemand. Hij zei dat hij toch niks te doen had die dag. Terwijl ik bij hem in de auto zat, nam hij onderweg nog een paar andere lifters mee.

In gesprekken met mensen had iedereen wel een mening over de problemen in dit land. Sommigen gaven de Joden de schuld, anderen de Palestijnen, weer anderen wezen naar religie als oorzaak.

Het beloofde land als misverstand

Later, in Hebron, hoorde ik een ander geluid. Niet religieus, maar menselijk - alsof iemand eindelijk hardop zei wat er echt aan schortte.

Ik zat onder een parasol bij een klein theehuisje toen een man van middelbare leeftijd naast me kwam zitten. Hij had een vriendelijke uitstraling en sprak vloeiend Engels. We hadden het eerst wat over het weer, over toerisme, over thee. Maar al snel kwam het op religie - een onderwerp dat hem zichtbaar bezighield.

“Vertel me eens,” zei hij, “waarom is iedereen zo geobseedeerd door dit ene stukje land? Al sinds de kruistochten - en waarschijnlijk nog daarvoor - is het hier onrustig. Iedereen denkt dat het heilige Jeruzalem de kern van het universum is. Maar waarom? Omdat het in oude teksten staat?”

Hij nam een slok thee en keek me doordringend aan.

“Al die verhalen over het beloofde land, het land van melk en honing... Wie kan, in alle ernst, geloven dat dit slaat op dit dorre, gehavende stuk aarde?”

Hij boog iets naar voren.

“Is het niet veel waarschijnlijker dat die woorden over iets geestelijks gaan? Geen land, geen gebied - maar een plek in ons hart. Een innerlijke staat van zijn. Geen bezit, maar bewustzijn. Dáár gaat religie toch over? Over de geest, niet over stenen en grond.

Maar zolang mensen dat weigeren in te zien - zolang ze zich blijven vastklampen aan de bedrieglijke buitenkant, zonder te beseffen wat de kern is - zal er nooit een einde komen aan de twisten.”

Hij zweeg even. Toen zei hij:

“Soms denk ik: misschien moeten we alle religieuze gebouwen hier sluiten. Duizend jaar stilte. Geen preken, geen claims, geen kruisen, geen Davidsterren, geen halve manen. Dan pas kunnen we misschien leren wat het betekent om mens te zijn, zonder dat iemand zich verheven voelt boven een ander, zogenaamd namens God.”

Hij leunde achterover en zuchtte.

“Want zeg eens eerlijk... wat hebben die drie religies ons hier uiteindelijk gebracht, behalve eindeloze ruzie, vernietiging en dood?”

De parasol boven ons wapperde in de wind. Een vlaag blies stof over het terras.

“Waar draait het uiteindelijk om? Leven in harmonie - is dat niet precies waar elke religie in wezen naar streeft? Begrijp je dat niet, dan kun je het net zo goed laten. Dan heeft het ook geen zin je erop te beroepen.”

Ik keek hem aan, geraakt door zijn openheid. Hij was joods, maar daaronder lag iets fundamenteels: menselijkheid. Wat had geloof voor zin als het telkens weer tot bloed vergieten leidde?

De brandende zee

Na dat boeiende en verhelderende gesprek snakte ik naar iets lichamelijks. Iets simpels, tastbaars.

Mijn reis bracht me naar de Dode Zee, waar ik altijd al benieuwd naar was geweest. Zo'n 400 meter onder zeeniveau, met water zo zout dat je vanzelf blijft drijven - dat wilde ik meemaken.

Ter hoogte van Massada werd ik afgezet door een jonge vent die op weg was naar Eilat. Aan de overkant van de zee staken steile rotswanden omhoog - daarachter lag Jordanië. Ik trok mijn kleren uit tot op mijn zwembroek en liep het water in. Ik had op wat verkoeling gehoopt, maar het water was warmer dan de buitenlucht. Ik bleef zweten. Maar het klopte, wat men zei: zinken was onmogelijk. Wat ik ook deed, ik bleef drijven - als een dobber op een stille vijver.

Het vele lopen had zijn sporen nagelaten: mijn dijen waren rauw, mijn gezicht gevoelig. Zodra ik het zoute water in ging, voelde het alsof mijn huid in brand stond. Het was niet uit te houden - ik moest er weer uit.

Op de wal werd het niet veel beter. Het zout kleefde aan mijn huid, en ik had te weinig water om me af te spoelen. Met een handdoek probeerde ik het eraf te wrijven, maar dat hielp nauwelijks. Alles bleef prikken en plakken. Zelfs de wind schuurde.

Even later dacht ik, misschien werkt het zout juist helend. Al die mineralen uit de Dode Zee zouden die wondjes kunnen zuiveren - misschien moest ik er gewoon doorheen.

Ik ging opnieuw het blubberige water in, dit keer met een missie. Ik verbeet de pijn zo lang ik kon. Dat herhaalde ik een paar keer. Toen vond ik het mooi geweest.

Nacht op de Massada

Tegen de avond kwam ik een groepje mensen tegen die van plan waren om de heuvel naar Massada te beklimmen. Een plek die eeuwenlang symbool stond voor verzet. Ze wilden daarboven overnachten en de volgende ochtend van de beroemde zonsopgang genieten. Ik vroeg of ik mee mocht. Dat was geen probleem.

We waren met zijn zevenen, een leuk gevarieerd gezelschap, van verschillende nationaliteiten. Onder hen een Joodse jongen, Sem, en zijn Palestijnse vriendin, Muna.

De klim was lang en steil. Toen we de top bereikten, was het al donker. Boven bewoog de lucht meer en voelde het koeler aan, al was het nog steeds aangenaam genoeg om buiten te zitten tussen de ruïnes van deze oude citadel.

Na een tijdje kropen we in onze slaapzakken en wachtten op de ochtend.

Sem en Muna stonden als eersten op. Het was donker. Half dromend draaide ik me nog eens om. Na een tijdje maakten ze ons wakker.

“Het gaat beginnen,” zeiden ze.

Vanuit mijn slaapzak zag ik hoe het langzaam licht begon te worden. We namen plaats in een halve cirkel, met ons gezicht naar het oosten en wachtten in stilte op de eerste zonnestralen.

Wat begon als een spontane overnachting, bleek iets veel groters in zich te dragen.

Het scheppingsverhaal*

Sem zei: “Voordat de zon opkomt, willen Muna en ik iets met jullie delen: het *scheppingsverhaal*, zoals wij het zijn gaan verstaan. Voor ons is het geen verslag van het ontstaan

van het universum, maar een beeld van de spirituele groei van de mens.

De Bijbel is een geestelijk boek en vraagt om meer dan een letterlijke lezing. Dit verhaal is voor ons een sleutel: het helpt ons de wereld en onszelf beter te begrijpen.

We willen het graag met jullie delen, omdat de opkomende zon - net als dit verhaal - symbool staat voor innerlijke ontwaking.”

Iemand zuchtte diep, een ander knikte. Niemand sprak, maar de stilte leek gevuld met betekenis. Toen begon Sem te vertellen.

De eerste scheppingsdag.

“In het begin schiep God hemel en aarde en de aarde was woest en ledig en in de diepte was duisternis; maar Gods geest zweefde over de wateren. God sprak: laat het licht worden en het werd licht. God zag dat het licht goed was; toen scheidde Hij het licht van de duisternis. Het licht noemde God dag, en de duisternis noemde Hij nacht. Het werd avond en het werd ochtend; dat was de eerste dag.

Wat bedoelde Mozes met ‘hemel’ en de ‘aarde’? De ‘hemel’ is het geestelijke in de mens en de ‘aarde’ het natuurlijke. Deze zijn nog woest en leeg. De ‘wateren’ zijn het beperkte inzicht in de dingen. De geest van God zweeft er wel boven, maar bevindt zich er niet in. Daarom zei Hij: laat het licht worden.

De eerste natuurlijke toestand van de mens komt overeen met de nacht. Gelijk een kind in de buik van de moeder. De ziel is nog niet ontwikkeld en daarom heerst er duisternis. Als hij geboren wordt, worden hem inzichten en vaardigheden aangeleerd. Daardoor kan hij zich in de wereld staande houden. Dat is de aardse toestand van de

mens. Die komt overeen met de avond. Waarbij het met de aardse verstandelijke ontwikkeling precies zo gaat als met het steeds zwakker wordende licht van de natuurlijke schemering.

Als de mensen zich enkel op de verstandelijke zaken richten, dooft het Goddelijke licht in hun harten. Pas wanneer de liefde van God in hen begint te ontbranden, verdwijnt het koude verstand langzaam naar de achtergrond. Gods ware licht in de harten van de mensen is de morgen. Daarom kwam eerst de avond en daarna de ochtend. Dat is de weg waarlangs het spirituele proces zich noodzakelijkerwijs voltrekt. Het verstandelijke verliest haar betekenis in de naderende nacht en daarvoor in de plaats komt in de morgen het geestelijke inzicht. Dat was de eerste dag.”

Ondertussen werd het lichter en lichter, maar de zon was nog niet verschenen. Muna nam het over van Sem en zij vervolgde.

De tweede scheppingsdag.

“God zei: “Er moet in het water een rots zijn die de watermassa’s scheidt.” En zo geschiedde.

Deze rots is de eigenlijke hemel in het hart van de mens. Een waar geloof, waarbij hij het verschil tussen het natuurlijke en het geestelijke kan waarnemen. Het water trekt zich terug. Naarmate dit geloof toeneemt ziet de mens steeds meer de onbeduidendheid in van het verstandelijke. Op die manier laat het verstand zich door het geloof regeren en ontstaat uit de avond een steeds helderde morgen. De morgen van de tweede dag is reeds lichter dan die van de eerste dag.

Op de tweede dag ziet de mens al het ware wat ook voor

eeuwig waar zal blijken te zijn. Maar hem ontbreekt de juiste ordening. Hij vermengt het natuurlijke nog steeds met het geestelijke en is daarom niet in staat om altijd juist te handelen. Zo weet hij bijvoorbeeld niet of geloof uit kennis voortkomt of andersom en wat het verschil is tussen die beide.

Maar God schiet hem te hulp. Hij versterkt het licht in de mens die als een voorjaarszon ook de nodige warmte meebrengt en de zaden die in de harten van de mensen zijn gelegd, tot ontkieming brengt. De warmte is de liefde en is geestelijk gezien tevens de bodem waarin de zaden wortel gaan schieten. Daarom moesten de wateren zich scheiden, zodat er droge plaatsen aan de oppervlakte kwamen waarin de zaden tot leven gevende vruchten kunnen uitgroeien.”

Muna zweeg even en boven de bergen verscheen geleidelijk aan een oranje gloed.

“Willen jullie de derde scheppingsdag horen? Of begint het te vervelen?”

Iedereen schudde zijn hoofd, “nee, ga verder,” riepen we enthousiast.

De derde scheppingsdag.

“En God zei: “Er moet veel groen op het land komen, planten die zaad vormen en bomen die vrucht dragen.” En zo geschiedde.

De mens kan aan het werk. Zijn inzichten zijn als met regen beladen wolken die opstijgen boven de zee en het droge land bevochtigen en vruchtbaar maken. De aarde wordt groen en brengt allerlei planten, grassen en bomen voort die zich weer uitzaaien. Dit betekent dat de liefde in de harten van de mens meteen datgene verlangt wat hem door de hemelse wijsheid wordt ingegeven. Want zoals een

zaadje in een goede bodem veel vruchten zal voortbrengen, zo brengt ook de juiste kennis in de levenskrachtige bodem van het hart vruchten voort. Het licht uit de hemel wordt zo tot daad. Dit is de derde dag van de ontwikkeling van het hart in de mens; de geestelijke mens. Over deze geestelijke mens gaat het uiteindelijk.”

Muna stopte weer even en ondertussen voelden de we eerste zonnestrallen op ons gezicht. Sem nam het van haar over.

De vierde scheppingsdag.

“En God sprak: “laten er lichten ontstaan aan het hemelgewelf, die dag en nacht scheiden en die tekens geven voor de tijden, dagen en jaren en laten er naast alle sterren twee grote lichten aan het hemelgewelf staan die op de aarde schijnen. Een grote licht voor de dag en een kleinere voor de nacht.” En zo geschiedde.

Als de mens een bepaalde geestelijke ontwikkelingsgraad heeft bereikt, wekt God zijn ongeschapen eeuwige geest in zijn hart tot leven. Met deze geest worden de twee grote lichten bedoeld die aan het uitspansel zijn geplaatst. Elk mens heeft een ziel, dat ook een geest is en het vermogen heeft om goed en kwaad van elkaar te onderscheiden en zich het goede eigen te maken. Als een ziel in alle vrijheid het goede heeft aangenomen, is hij klaar om het ongeschapen Goddelijke in zich op te nemen. Het zuiver Goddelijke is het grote licht en de ziel van de mens die daardoor gevormd kan worden, het kleine licht.

Door de verbinding tussen de ziel en het Goddelijke kan hij God zien in Zijn zuiverste wezen. Dat bedoelt Mozes als hij zegt dat het grote licht de dag regeert en de kleinere de nacht, wat zoveel wil zeggen dat de mens in alle wijsheid de

geestelijke oorsprong van het geschapene kan vaststellen. Daarmee ook de tijden, dagen en jaren, oftewel het herkennen van de Goddelijke wijsheid, liefde en genade in alle verschijnselen. De sterren zijn vervolgens de vele nuttige inzichten die men verwerft in de afzonderlijke dingen en van nature voortvloeit uit het ene inzicht dat wordt gesymboliseerd door de twee grote lichten.”

“De rest zal ik kort houden,” zei Sem.

De vijfde en de zesde scheppingsdag.

“De dagen beschrijven de schepping van de dieren en de mens. Daarmee bedoelt Mozes het geheel tot leven komen van wat de mens van nature in zich heeft. De mens herkent en aanschouwt in het zuiver goddelijk ongeschapen licht de onbeperkte en eindeloos afwisselende overvloed van de scheppingsideeën en vormen en gaat zich op deze wijze zijn zuiver goddelijke afkomst realiseren. Het verhaal van de schepping van de eerste mens is het beeld voor de algehele menswording, ofwel het verkrijgen van het volmaakte kingschap van God.”

Hij keek ons aan en zei:

“Misschien begrijpen jullie nu dat Adam en Eva niet de eerste lichamelijke mensen waren, maar de eerste geestelijke - mensen zoals God ze bedoeld heeft, en wij hun nakomelingen.”

Met een laatste boodschap sloot hij af.

“Zoek voor alles in je hart het Rijk van God en zijn gerechtigheid, en maak je over al het andere weinig zorgen; want dat kan jullie zomaar en onverwacht ten deel vallen. Maar laten we nu vooral genieten van de zonsopgang, en vooral die in ons hart.”

Intussen kleurde de hemel geel en oranje. Een machtige

vuurbal schoof boven de horizon en verwarmde onze gezichten. De kale bergen en valleien verloren hun scherpe randen en baadden spoedig in een zee van licht. Het schepingsverhaal - niet als oorsprong van aarde en sterren, maar als de innerlijke weg van de mens.

De zon brak door alsof het licht opnieuw van de duisternis werd gescheiden. Maar nu als symbool van een innerlijk ontwaken. Beneden trok de Dode Zee rimpelend terug en weer aan, als een adem: wateren die wijken, droogte die zichtbaar wordt - buiten ons, in ons. Wat troebel was, zakte. Gedachten klaarden op als slib dat eindelijk de bodem vindt. Ergens tussen borst en keel ging een luik open.

En wij, met gezichten naar het oosten, wisten plots hoe het werkte: eerst avond, dan ochtend; eerst verstand dat dooft, dan liefde die brandt. Buiten werd het dag. Binnen begon de schepping.

Jakob Lorber

Naarmate de zon hoger aan de hemel klom, vroeg ik Sem waar hij die wijsheid vandaan had.

“Van Jakob Lorber. In zijn boekenreeks ‘Het Grote Johannes Evangelie’ geeft hij deze uitleg over het schepingsverhaal.”

“Maar is dat geen christelijk boek? Jij bent toch joods?”

“Ja, de boeken zijn van Muna, zij is christen. Ik lees ze ook. Religie zegt mij niet zoveel. Ik wil weten wat waar is. Deze lezing van het scheppingsverhaal voelt voor mij waarachtiger dan wat ik vroeger meekreeg van mijn ouders of in de synagoge. Die zijn de beeldspraak letterlijk gaan nemen. En ik denk dat dat in veel religies gebeurt. Daarom laten Muna en ik bij bepaalde gelegenheden een ander geluid horen. We hebben dit verhaal al tientallen keren voorgedra-

gen. Het raakt ons telkens weer als mensen stil worden bij een oud verhaal dat, in een ander licht, ineens een totaal andere betekenis krijgt.”

Jakob Lorber. Die naam moest ik onthouden.

Toen we de berg afdaalden, kwam de rauwe werkelijkheid ons weer tegemoet. Het was alsof de magie op de bergtop niet met ons mee naar beneden wilde. Waar boven enkel ruimte en licht heersten, wachtten beneden tegenstellingen, meningen en grenzen. Toch droegen we iets mee - een glimp van iets groters, iets zachters.

Maar hier, tussen betonblokken en controleposten, tussen machinegeweren en prikkeldraad, was die zachtheid kwetsbaar. En tegelijk: onverwoestbaar.

Geen volk meer waard dan het andere

Na twee weken voelde het alsof mijn reis hier voltooid was. Ondanks de indrukwekkende gesprekken en spirituele inzichten bleef de politieke werkelijkheid wringen. Eén partij hield de touwtjes stevig in handen, de ander weigerde zich daarbij neer te leggen. Het was pijnlijk om dit land - zo beladen met heilige betekenissen - te ervaren als een plek van wantrouwen en verdeeldheid.

Wij zijn opgegroeid met het idee dat het Joodse volk, na de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog, een veilig heenkomen verdiende. Maar nu, hier, bleken anderen die dit land al generaties bewonen, zélf niet meer veilig te zijn.

Is het ene volk meer waard dan het andere?

Bestaat er zoiets als een patent op lijden?

Wat is er mis met samen leven?

“Iedereen mag er zijn - anders wás die er niet,” zei mijn vader altijd.

Ik wou dat ik kon geloven zoals Kostas. Dat achter dit

bittere conflict een zachte kracht heerst die ons uiteindelijk verbindt - onze eigen scheppingskracht. Onwrikbaar geloven dat we één zijn. Wat er ook gebeurt.

Ik besloot te vertrekken.

Lifte naar de grens met Egypte,
kocht een visum voor drie dagen,
vloog vanuit Caïro naar Athene
en was vier dagen later thuis.

Uit de werken van Jakob Lorber (Grote Johannes Evangelie deel 1)

DEEL II

GITAAR OP DE RUG

KLANKEN VAN DE STRAAT

Muziek

Vanaf mijn zesde had ik les. Eerst blokfluit, daarna trompet, en als tiener gitaar. Na mijn terugkeer uit Israël stortte ik me volledig op de gitaar. Ik oefende uren per dag en werd geleidelijk steeds beter. Jazz had me gegrepen, het daagde me uit mijn ziel in geluid te vangen. Ik speelde in bandjes en bij de Big Band Emmen. Het lag voor de hand om verder te gaan - ik dacht serieus aan het conservatorium.

Maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Niet de studie, maar het reizen en het avontuur zouden de jaren die volgden bepalen. Dit keer met een gitaar op mijn rug.

Van gespaard geld kocht ik op mijn vijftiende een tweedehands motor: een BMW R 80 G/S, geschikt voor de weg én offroad. Ik wilde ermee door Europa trekken. Eerst richting het noorden: Scandinavië.

Kopenhagen

Mijn eerste bestemming was Kopenhagen, een stad die ik alleen van naam kende. Gitaar in een hoes op mijn rug, tent en slaapzak achterop, samen met de rest van mijn spullen. Mijn moeder had twee leren beenkappen gemaakt die ik over mijn broek kon dragen tegen de kou. Via Hamburg reed ik over de autobahn naar Puttgarden, en nam daar de boot naar Denemarken.

In de buurt van Kopenhagen vond ik een camping. Overdag ging ik de stad in met de motor. Het was mijn eerste ervaring als straatmuzikant. Ik had nog wat spaargeld - genoeg om even vooruit te kunnen - maar de bedoeling was natuurlijk om mezelf te bedruipen. Dat bleek niet mee te vallen. Het was zomer, en de winkelstraten van Kopenhagen zaten vol met straatmuzikanten. Aan het eind van de dag had ik vaak maar een paar kronen verdiend. Wel hadden we als muzikanten onderling goed contact. We waren dan misschien elkaars concurrenten, maar er hing een goede sfeer. 's Avonds, als de winkels sloten, kwamen we bij elkaar om te jammen. Dat waren de beste momenten.

Er was een Zweedse jongen, Gustaf, die altijd op dezelfde plek speelde. Hij was een soort spilfiguur in de scene. Wat opviel: hij speelde de hele dag één en hetzelfde nummer - *Room to Move* van John Mayall. Met zijn mondharmonica rekte hij het eindeloos op met lange, slepende blues-solo's. Als hij er klaar mee was, begon hij even later gewoon weer opnieuw. Op straat kon dat prima - de voortdurende stroom voorbijgangers merkte het nauwelijks. Voor mij zou het geestdodend zijn, maar bij hem werkte het. En als we gingen jammen en hij deed mee, dan maakte het niet uit met welk liedje we begonnen - uiteindelijk belandden we altijd weer bij *Room to Move*. Maar omdat het zo'n steen-

goed nummer was, ging iedereen toch steeds weer uit zijn dak.

In de stad leerde ik Nils kennen, ook een Zweed. Hij had een prachtige stem en speelde zowel op straat als in cafés. Daar zong hij bijvoorbeeld *Daniël* van Elton John - een van zijn favorieten - en ging met de pet rond. Dat leverde in korte tijd veel meer op dan al die uren op staat.

Voor mij was dat nog een brug te ver. Zomaar een café binnenstappen om te spelen - dat durfde ik niet.

We konden het goed met elkaar vinden. Nils zei dat ik altijd welkom was bij hem in Stockholm en gaf me zijn adres. Hij zou binnenkort teruggaan. Ik bleef voorlopig in Kopenhagen. Wat daarna volgde, zou ik wel zien.

Christiania

Naast het spelen op straat wilde ik ook iets meekrijgen van de alternatieve cultuur waar de stad om bekendstond. Er waren verschillende broedplaatsen van creativiteit en eigenzinnigheid, maar één daarvan intrigeerde me in het bijzonder: Christiania - de vrijstaat midden in Kopenhagen. Het was oorspronkelijk een oude arbeiderswijk aan de haven die in de jaren zestig in zijn geheel was gekraakt.

Een bonte, anarchistische enclave, met kleurige muurschilderingen, zelfgebouwde huizen van wrakhout, autobanden en afgedankte materialen. De bewoners - een mix van hippies, kunstenaars, activisten, ex-junks en idealisten - streefden naar een andere manier van leven. Ze wilden vrij zijn van autoriteit, bureaucratie en commerciële druk.

Bij mijn bezoek bleken de hippies en de kunstenaars allang te zijn vertrokken. Op het terrein zag ik vooral leden van een motorbende met hun leren jacks en insignes. Zij maakten hier zo te zien de dienst uit. Waar ik een omgeving

verwachtte met veel uiting van creativiteit en waar men harmonieus samenleefde, hing nu een grimmige sfeer. Drugdealers, verslaafden, jongeren die doelloos rondhingen; het was deprimerend. Ik liep nog een rondje, hopend iets terug te vinden van het beeld dat ik vooraf had. Tevergeefs. Teleurgesteld ben ik weer vertrokken.

Dit was er dus van de vrijstaat geworden.

Waren de duistere krachten dan altijd sterker dan het goede?

Was de mens echt niet in staat om samen te leven zonder leiders of gezag?

Met die vragen liep ik terug de stad in.

Motor vernield

Muziek maken op straat beviel me steeds beter. Ik verdiende niet veel, maar het gevoel van vrijheid, de ontmoetingen en de mogelijkheid om mezelf te uiten, gaven me veel voldoening. Het was een manier van leven die bij me paste. Ik ging er volledig in op. De straat werd mijn podium, het publiek kwam vanzelf voorbij. Maar er waren ook mindere momenten.

Op een avond wilde ik terug naar de camping. Toen zag ik dat het dashboard van mijn motor was vernield. Iemand had kennelijk geprobeerd hem te stelen, maar had vooral schade aangericht. Het contactslot was kapot-starten was onmogelijk. Het enige wat ik kon doen, was het stuurslot losmaken, zodat ik hem kon duwen.

Gelukkig was er in de buurt een garage die motoren repareerde. Het was al vrij laat en eigenlijk waren ze gesloten, maar binnen was nog een jonge medewerker aan het opruimen. Ik legde uit wat er gebeurd was, en hij besloot me

direct te helpen. In korte tijd monteerde hij een nieuw dashboard.

Terwijl hij bezig was, kwam de baas binnen. Hij begon direct tegen de jongen uit te varen. Ik verstond geen Deens, maar de toon was onmiskenbaar: hij was boos. Waar het precies over ging wist ik niet, maar ik voelde aan alles dat mijn aanwezigheid ongelegen kwam. Ik stond erbij, hoorde het aan, en wist me geen houding te geven. Moest ik iets zeggen? Mijn kant van het verhaal vertellen? Misschien. Maar ik hield me stil. Het leek me verstandiger me er niet in te mengen.

Uiteindelijk mocht de jongen het werk afmaken. Hij gaf me een korte, veelzeggende glimlach en ging zwijgend verder. Toen hij klaar was, riep hij de baas erbij. Ik rekende af, kreeg mijn nieuwe sleutels en bedankte ze beiden.

Pas toen drong het tot me door hoe kwetsbaar ik eigenlijk was met een motor - zeker omdat ik er zelf weinig verstand van had. Reparaties aan een BMW waren duur, en het zou niet bij deze ene keer blijven.

Sprong vooruit

Het bedrag dat ik moest betalen, was een flinke hap uit mijn budget - iets waar ik geen rekening mee had gehouden. De afhankelijkheid van mijn inkomsten op straat zou vanaf nu alleen maar toenemen. Ik besloot een sprong vooruit te maken. Ik was inmiddels overtuigd: dit was het leven wat ik wilde.

In Kopenhagen zag ik echter weinig toekomst meer. De concurrentie was groot, de verdiensten mager. Als ik hier bleef, kon ik net zo goed meteen naar huis. Daarom besloot ik naar Stockholm te gaan, naar Nils. Ik had hem al een

tijdje niet meer gezien en dacht dat hij inmiddels wel weer thuis zou zijn.

Ik nam de boot van Helsingør naar Helsingborg. In plaats van rechtstreeks naar Stockholm te rijden, koos ik voor een omweg langs de westkant van Zweden, richting Karlstad.

Het was genieten op de motor. De weg slingerde zich door een licht glooiend landschap van bossen, meren en roodgeschilderde houten huizen. De lucht was helder, met hier en daar een stapelwolk die als een schip van wol door het blauw dreef. Het asfalt lag er stil en verlaten bij; af en toe kwam er een tegenligger voorbij die vriendelijk zijn hand opstak.

Als een danser zonder publiek zwierde ik door de bochten. Ik voelde me vrij. Mijn onderbuik bepaalde de snelheid. Geen drukte, geen haast, alleen het monotone gebrom van de motor en een decor dat zich eindeloos herhaalde.

Tegen de avond zocht ik een mooie plek ergens in een bos of aan een meer en zette daar mijn tent op.

Sonja

In de buurt van Säffle ontmoette ik een jonge vrouw. Ze woonde in een sprookjesachtig huis, verscholen tussen de bomen, net buiten een klein dorp. Ik reed er langs en uit nieuwsgierigheid stopte ik spontaan om dat bijzondere stekje te bekijken. Bij de eerste blik dacht ik dat het onbewoond was. Maar niet veel later verscheen er een vrouw in een lange lila jurk. Ze vroeg wat ik daar deed. Ik was verrast en voelde me een beetje bezwaard dat ik daar zo ongegeneerd voor haar woning stond. Ik stamelde een verklaring. Ze stelde me meteen gerust; ze had er geen moeite mee en leek mijn belangstelling zelfs te waarderen. Met een flauwe

glimlach zei ze dat ik, als ik wilde, wel even binnen mocht komen.

Zodra ik het huis binnenstapte, overviel me een triest gevoel. Hier leek het geluk al lang vertrokken. In de kamer stond een bank en een laag tafeltje, bedekt met rommel - half opgebrande kaarsen, lege bekers, wat stenen, oude aanstekers en vergeelde papiertjes. Klonten kaarsvet kleefden aan het tafelblad.

Tegen de muur stond een kast waarin een paar kledingstukken hingen. Op de vloer lag een paars wollen kleed, vol bruine vlekken. In een hoek stond een oude tv met een sprieterige antenne. De planten op de vensterbank stonden er verlept bij - dorstig, dof, vergeten.

Het aanrecht in de keuken was bezaaid met vuile borden, pannen en ander keukengerei. De dubbele deuren naar de achtertuin stonden open, maar er was weinig van een tuin te zien. Het gras reikte tot kniehoogte - net als in de voortuin. Het was hier wachten op een energie die de hele boel op zijn kop zou zetten en alle kommer de deur uit zou jagen.

Ik was dan ook verbaasd dat ze me had uitgenodigd - een wildvreemde die toegang kreeg tot een wereld waar de droevenis zich in had vastgebeten.

“Sonja,” zei ze achteloos, en knikte naar de bank waar ik kon gaan zitten. Ze zette thee, spoelde twee kopjes af en kwam daarna naast me zitten.

Aan haar gezicht zag ik dat ze zichzelf niet goed verzorgde. Fijne schilfers bedekten haar wangen en voorhoofd, en onder haar blauwe ogen tekenden zich donkere wallen af tegen een bleke, vermoeide huid. Haar halflange blonde haar hing futloos over haar schouders. Ze pakte een elastiekje en bond het in een losse staart. Ik schatte haar midden dertig. Ze sprak behoorlijk Engels, en ik vertelde

waarom ik bij haar huis was gestopt. Dat leek haar oprecht te verrassen - en even kwam er een glimlach over haar gezicht.

Ze vertelde dat ze als enig kind het huis van haar ouders had geërfd. Die waren een tijd geleden overleden - eerst haar vader, kort daarna haar moeder. Het was duidelijk hoeveel ze hen miste, vooral haar vader met wie ze vaak door de bossen had gewandeld. Van hem had ze geleerd de natuur te observeren: ze wist alles over paddenstoelen, planten en struiken - welke eetbaar waren en welke geneeskrachtige eigenschappen hadden. Haar moeder maakte daar vervolgens middeltjes van, of bereidde maaltijden met wat ze uit het bos mee naar huis namen.

Ik kon niet precies achterhalen wat er met haar aan de hand was - en strikt genomen ging het me ook niets aan. Toch was ik benieuwd of ze misschien bereid zou zijn een tipje van de sluier op te lichten. Ik vroeg hoe haar ouders waren gestorven. Ze vertelde dat ze een auto-ongeluk hadden gehad: haar vader was op slag dood, haar moeder stierf een paar dagen later. Ze aarzelde even, leek te twijfelen of ze verder zou vertellen. Was er iets anders aan de hand dan alleen het ongeluk?

Ze stond op en liep zwijgend door de openslaande deuren.

“Dit is het,” dacht ik. “Meer krijg ik niet te horen.”

Maar even later kwam ze terug, ging weer naast me zitten en schraapte haar keel. Er lag een verhaal op haar lippen dat eindelijk verteld wilde worden.

“Mijn vader was psychiater,” begon ze. “Hij specialiseerde zich in hallucinerende planten - vooral paddenstoelen. Volgens hem konden die ook bij de behandeling van psychiatrische patiënten worden ingezet. Hij deed experimenten, allemaal vrijwillig en wetenschappelijk onder-

bouwd. Het betrof *microdosing*: het toedienen van uiterst kleine hoeveelheden van de werkzame stof.

Op een dag ging het mis. Een patiënt verloor na een sessie het contact met de realiteit en pleegde later zelfmoord. Zijn familie - welgesteld en invloedrijk - gaf mijn vader de schuld en klaagde hem aan wegens nalatigheid met dodelijke afloop. Hij werd vrijgesproken, omdat de familie vooraf schriftelijk had ingestemd met de behandeling en er geen sprake was van een gevaarlijke dosis. Maar dat oordeel accepteerden ze niet. Sindsdien deden ze er alles aan om hem kapot te maken - tot aan doodsbetredingen toe.

Mijn vader is gestopt met therapieën op basis van hallucinogene middelen en heeft uiteindelijk ook zijn praktijk definitief gesloten. Hij was emotioneel gebroken. Ze hadden hem publiekelijk aan de schandpaal genageld en in zijn ogen was hij voorgoed zijn geloofwaardigheid als professional kwijt.”

Ze moest even slikken en nam een slokje van haar thee.

“Dat was nog niet alles,” ging ze verder. “De bewoners in het dorp begonnen ons te mijden. De ooit zo gerespecteerde man werd plots gezien als een soort magiër uit de Noorse folklore. Iemand die met geesten sprak en duistere rituelen uitvoerde. We werden paria’s in onze eigen gemeenschap.

De verhalen die de ronde deden, namen steeds grotere vormen aan. Ons gezin werd in de ban gedaan. Als we boodschappen moesten doen, reden we helemaal naar Karlstad en sloegen voor een maand in. In het dorp was het te confronterend.”

Ze schudde haar hoofd en nam een slok thee. Ze kon het nog steeds niet bevatten.

“Mijn vader kon het niet verwerken. Hij begon steeds meer te drinken. Op een middag reed hij samen met mijn

moeder naar huis, verloor de macht over het stuur en botste frontaal tegen een boom.”

Ze keek me even aan, haar blik breekbaar, en liet toen haar hoofd zakken. Ik voelde de impuls om een arm om haar heen te slaan - maar hield me in.

En jij?” vroeg ik zacht. “Wat deed het met jou?

“In het begin hielden we elkaar overeind,” zei ze. “Maar nu ben ik alleen. Voor het dorp ben ik een zonderling. Een kluizenaar. Misschien wel een heks. Ik kan er moeilijk mee omgaan. We zijn zoveel onrecht aangedaan, voor iets waar we geen schuld aan hadden. Ik vraag me nog elke dag af: waarom?”

Ik aarzelde even en zei toen: “Er wordt wel eens gezegd dat wie God het meest lief heeft, het meest moet lijden.”

“Waarom zou dat zo zijn?”

“Omdat wie diep lijdt, vaak zijn troost bij God zoekt. En daardoor snel dicht bij Hem is. Dat is Zijn bedoeling. Individen die het goed hebben, verlangen niet naar God en blijven daarom ook verder van Hem verwijderd.”

Ze keek naar haar kopje en zei zacht: “Ik voel Hem niet. Niet dichtbij, in elk geval. Eerder dat Hij ons in de steek heeft gelaten.”

“Dat kan ik me goed voorstellen.”

Haar melancholie hing als een zware deken over ons heen. Ik wilde ontsnappen aan dat gevoel. Mijn handen jeukten - ik wilde iets doen in dit huis, en stelde voor om te gaan afwassen. Ze zei dat het niet hoefde, maar ik hield vol. Uiteindelijk gaf ze toe. Even later stond ze naast me met een theedoek om af te drogen. Toen we klaar waren, zei ze dat ik mijn tentje wel in de voortuin mocht opzetten. Dat heb ik gedaan. Die avond heb ik Sonja niet meer gezien.

De volgende ochtend pakte ik mijn spullen. Ik klopte op de deur om haar te bedanken. Het was nog vroeg, en het

duurde even voor ze opendeed. Met een vage glimlach, haar haar in een staart en de lila jurk van gisteren gaf ze me een onzeker handje. Ze zei dat er vast alweer geroddeld werd. De hele nacht een vreemde man in huis, met wie ze ongetwijfeld het bed had gedeeld. Het kon haar niets schelen, meende ze, maar haar blik vertelde iets anders.

Ik vertrok met een zwaarte die ik niet van me af kon zetten. Sonja's huis, haar verdriet, haar isolement - het had me geraakt. Ze leek gevangen in een drama dat al jaren voortduurde, in een wereld waar niemand nog naar haar verhaal luisterde. Ik was slechts een passant, een toevallige getuige van deze tragedie.

Al rijdend kwam ik weer tot rust. De vertrouwde cadans, een groet van een motorrijder, de geur van dennen en benzine. Langzaam gleden de gedachten van me af en lag de weg weer open.

Een onverwachte fan

Ook onder motorrijders merkte ik een soort verbondenheid, net als bij straatmuzikanten. Op bepaalde plaatsen verzamelden zich groepjes, en als ik me daarbij aansloot, werd ik meteen opgenomen. Onder het rijden groetten we elkaar met een handgebaar - behalve de Harley-rijders, die begroetten alleen andere Harley-rijders.

Voorbij Karlstad besloot ik op een camping te overnachten, vooral om gebruik te kunnen maken van de faciliteiten. Ik kreeg een plek toegewezen naast een Zweeds echtpaar met hun zoontje. De vrouw, een veertiger, lag topless in een luie stoel te zonnebaden. Haar man - een forse vent van bijna twee meter met een behaard lijf - zat in de voortent van hun travel-sleeper zijn biervoorraad weg te werken. De tafel puilde uit van de lege halve-literblikjes.

Ze zochten meteen contact - vooral het jongetje, die was helemaal dol op de motor. Hij wilde hem aanraken en keek me vragend aan. Ik liet hem zijn gang gaan. Toen hij alles had bekeken, tilde ik hem op het zadel. Liggend over de tank, reikten zijn kleine armpjes nét tot het stuur, en terwijl hij het gashendel draaide, klonk er een enthousiast: “brr-roem, brrroem.”

De ouders keken glimlachend toe en mompelden iets in het Zweeds. Die avond mocht ik mee-eten. Toen de man me een biertje aanbood, begreep ik ook waarom hij zoveel kon drinken - het bleek maar 2% alcohol te bevatten. In Zweden koop je dat in de supermarkt. Voor sterker spul moet je naar de *Systembolaget*, een overheidswinkel, maar die zat hier niet in de buurt.

De man gaf me een nuttige tip: als je door Zweden reist, moet je er rekening mee houden dat de zomer kort is. De winter kan zomaar ineens toeslaan. Het was pas eind juli, dus voorlopig zat ik nog goed - maar het bleef een waardevolle waarschuwing.

Na het eten speelde ik frisbee met hun zoontje, en later pakte ik mijn gitaar om wat liedjes voor ze te spelen. Vlak voordat hij naar bed ging, vroeg hij om een handtekening - hij was er heilig van overtuigd dat ik later een grote ster zou worden. Ik moest lachen, maar gunde hem zijn moment. Ik zette mijn eerste handtekening voor een fan (en zoals later zou blijken: ook meteen mijn laatste).

De volgende dag bereikte ik Stockholm en ging op zoek naar Nils.

Stockholm

Ik vond zijn adres vrij snel. Maar toen ik aanbelde, kreeg ik geen gehoor. Om de hoek achter het gebouw was een

poortje dat leidde naar een kleine binnenplaats met een achterdeur. Daar stalde ik mijn motor. Nils kwam die dag niet opdagen - en ook de dagen daarna bleef het stil. 's Nachts sliep ik in mijn slaapzak onder het poortje, tegen mijn motor aan. Daar lag ik beschut en had ik meteen zicht op mijn spullen.

Op een ochtend liep een oudere vrouw via de achterdeur naar buiten en begon in het Zweeds tegen me uit te vallen. Ik verstond haar niet, maar haar toon en haar houding lieten aan duidelijkheid niets te wensen over: een vreemde voor de deur, dat voelde niet veilig. Begrijpelijk. Ik probeerde haar gerust te stellen. Ik noemde de naam van Nils en probeerde haar duidelijk te maken dat ik op hem wachtte. Ze kende hem, maar dat veranderde weinig aan haar ongemak.

De volgende dag dook Nils gelukkig op. De oude vrouw had hem inmiddels aangesproken - ze zei dat ze bang was geweest met mij daar voor de deur. Nils begreep haar, en vond het ook niet zo'n handige actie van mij. Ik gaf hem gelijk. Achteraf had ik beter moeten weten en bood mijn excuses aan; ik wilde hem niet in de problemen brengen. Hij stelde me gerust - de motor mocht blijven staan. Samen brachten we mijn spullen naar boven, en vanaf dat moment woonde ik bij hem.

Ik kreeg de code van de voordeur en een sleutel van het appartement. Daardoor kon ik komen en gaan wanneer ik wilde. Aanvankelijk bracht ik veel tijd binnenshuis door. Er was weinig reden om eropuit te gaan. Nils had een groot netwerk van vrienden en vriendinnen en kreeg regelmatig bezoek. Veel van hen kwamen uit Zuid-Europa en het Midden-Oosten. Het was er vaak gezellig. Volgens de meesten van hen was Nils geen typische Zweed - daarvoor was hij veel te open en gastvrij. Van de zogenaamd gesloten

aard van de gemiddelde Zweed had ik zelf weinig gemerkt, maar dat was kennelijk het beeld.

Nils en ik maakten plannen om samen muziek te maken. Hij had een optreden in het vooruitzicht, die we samen konden doen. Ondertussen trok ik zelf de stad in om op straat te spelen, maar net als in Kopenhagen was de spoeling dun.

Toch genoot ik van Stockholm. Kronkelige straatjes leidden me langs de kades van de eilanden en door woonwijken met een haast dorps karakter. Onderweg zag ik regelmatig prachtige vergezichten. Het vele water gaf het centrum een open, frisse uitstraling. Daardoor kwamen de statige, kleurrijke gebouwen nog beter tot hun recht. Alles was schoon en opgeruimd - veel netter dan bijvoorbeeld in Kopenhagen.

De stad boezemde ontzag in. Het had een bepaalde gewichtigheid over zich, een serene grootsheid die ik in andere steden niet had ervaren.

Concert in het park

Op een van mijn zwerftochten door het centrum kwam ik Finn tegen, een jonge Ier die speelde in een parkje. Toen ik aankwam, was hij net zijn gitaar aan het stemmen. Hij zat op een bankje aan een rond pleintje, omzoomd door een lage muur van basaltstenen. Daarop zat al aardig wat publiek te wachten tot hij zou beginnen.

Hij zag mijn gitaar en vroeg of ik mee wilde doen. Ik aarzelde. Het idee om voor een echt publiek te spelen, maakte me wat nerveus. Maar ik vond het ook een uitdaging.

“Ja, dat is oké,” zei ik met meer overtuiging dan ik werkelijk meende.

“Vermaak ze maar alvast,” zei hij. “Ik ben zo klaar.”

Dat had ik niet verwacht - nu werd ik voor de leeuwen gegoooid. Ik stond er alleen voor. Dit had ik nog nooit gedaan: alleen, voor een publiek. Maar ik kon ook niet meer terug.

Ik raapte alle moed bijeen, pakte mijn gitaar uit, keek wat schichtig om me heen. Terwijl ik de snaren controleerde, dacht ik koortsachtig na wat ik zou spelen. Allerlei opties schoten door mijn hoofd. Uiteindelijk werd het een instrumentaal stuk - een jazzy bluesprogressie in swing feel, met lopende baslijnen en kleine solo-uitstapjes tussendoor. Iets dat ik al duizend keer had gespeeld. Dat was in ieder geval minder confronterend dan zingen. Maar ik wist niet of het publiek dit wel kon waarderen. Het was waarschijnlijk heel iets anders dan ze van Finn gewend waren.

Tot mijn verbazing barstte er luid applaus los toen ik klaar was. Finn was meteen enthousiast en kondigde me bij het publiek aan als een briljante gitarist - iets wat ik in de verste verte niet was - die hij speciaal voor deze gelegenheid had uitgenodigd. We speelden de hele middag samen. Ik volgde zijn akkoorden en probeerde daar ritmische en melodische variaties aan toe te voegen.

Finn had volledige controle over de situatie en zocht voortdurend contact met het publiek. Ze aten uit zijn hand - het was echt zijn show. Aan het eind deelden we de opbrengst. Ik had nog nooit zoveel geld in zo'n korte tijd verdiend. Voor Finn was dat de normaalste zaak van de wereld; bij hem ging het altijd zo.

Ik vroeg me af hoe het kon dat men zich zo makkelijk tot hem aangetrokken voelde. Hij speelde matig gitaar en zijn stem was niet bijzonder. Maar zodra hij ergens ging zitten, stroomden ze toe.

“Hij moest wel een speciale gave hebben,” dacht ik.

Zelf miste ik dat volledig. Ik was eerder verlegen en kon helemaal niet omgaan met zo'n grote groep. Misschien voor een enkel liedje - zoals in het begin, maar niet een hele middag.

Op de voorpagina

De volgende dag gebeurde er iets onverwachts. Tot onze verbazing stonden Finn en ik pontificaal op de voorpagina van de krant.

Blijkbaar waren er precies een jaar eerder, in hetzelfde park en datum, rellen uitgebroken tussen twee jeugdgroepen. Ze hadden opnieuw afgesproken om die dag in het park samen te komen voor een confrontatie. Wij hadden daar geen idee van.

Maar toen de twee groepen in het park aankwamen, waren Finn en ik bezig met ons optreden en hing er een ontspannen sfeer. In plaats van met elkaar op de vuist te gaan, sloten ze zich aan bij het publiek en genoten van het optreden. Van vechten kwam niets meer terecht.

Een journaliste die op de hoogte was van de plannen, was naar het park gekomen om verslag te doen van eventuele ongeregelde heden. Maar toen ze zag dat iedereen vredig bij elkaar zat en de middag rustig verliep, schreef ze daarover een stuk in de krant.

"Muziek verbindt", luidde de kop.

"Geen rellen zoals vorig jaar. Een concert van twee geweldige muzikanten zorgde voor zo'n goede sfeer, dat de jongeren vergaten waarvoor ze eigenlijk gekomen waren."

Muziek bleek de kracht te hebben iets in beweging te brengen - zelfs om ruzie te voorkomen. In dat moment drong het tot me door: wat ik deed had betekenis, ik had betekenis.

Spelen in de metro

Maar na ons korte moment van roem stond ik een dag later weer gewoon op straat. Met Nils had ik nog niet samengespeeld, maar hij had dringend geld nodig en stelde voor om in de metro muziek te maken. Hij had er al ervaring mee. Het plan was simpel: we zouden de hele metrolijn afreizen en tussen de haltes telkens één liedje spelen. Daarna gingen we met de pet rond - ik aan de ene kant van de wagon, hij aan de andere.

Het leek me een goed idee. Spannend ook. Weer eens wat anders. We zochten een paar nummers uit die goed zouden werken en trokken eropuit.

We kochten een kaartje aan de balie en stapten in de eerstvolgende metro. In het gangpad van de wagon gingen we tegenover elkaar staan, met zo'n vijf meter tussenruimte. Zodra de trein vertrok en iedereen zat, begonnen we te spelen.

Dat bleek goed te werken. Eén liedje was genoeg - de rit tussen twee haltes was kort, en we moesten ook nog met de pet rond. Het duurde soms even voor ze hun portemonnee gevonden hadden. Als iemand wel iets wilde geven maar niet snel genoeg was, gingen we eerst door naar de volgende en kwamen later terug.

Soms hadden we geen tijd om iedereen om een bijdrage te vragen - de trein stopte al en passagiers stapten uit. Maar al snel leerde ik de situatie beter inschatten en werd ik handiger. Zo werkten we de hele metrolijn af. Bij de eindhalte keerden we om en begonnen opnieuw.

Er was één liedje dat bijzonder goed in de smaak viel en waar onze stemmen zich mooi mengden - dat was *Mrs. Robinson* van Simon en Garfunkel. Daar haalden we stevast het meeste geld mee op.

Daarna speelden we een of twee keer per week in de metro. Dat was een stuk lucratiever dan spelen op straat.

Toen we naar huis liepen, waren we allebei in onze sas. Het werkte - voor ons allebei. We vormden een goed team, voelden elkaar aan. Het leek of we de wereld konden veroveren. Al was het maar een idee.

Het was prettig om in zijn nabijheid te zijn. Hij had iets zachts, geduldigs - een menselijke diepte die rust gaf. Daarom had hij ook zoveel vrienden. Ze hielden oprecht van hem.

Soms overviel hij me met een spontane actie die me raakte. Zoals die keer dat hij op straat een vrouw aansprak, alleen om haar te zeggen dat ze een mooie jas droeg.

“Dat moest even gezegd worden,” zei hij daarna, zonder bijbedoeling.

Het was ontwapenend.

Hij was op zijn mooist als hij zichzelf vergat.

Josh

Spelen op straat leverde misschien minder op, maar gaf me de meeste voldoening. Het was onvoorspelbaar, vol verassende en mooie momenten.

Zo ontmoette ik Josh, een Amerikaanse trompettist. Hij had een cassette recorder aangesloten op een Pignose-versterker en speelde mee met jazzstandards die hij had verzameld op band.

Josh was van Joodse afkomst en had het helemaal gehad met zijn thuisland. Volgens hem gleed de Amerikaanse politiek steeds verder richting fascisme, en de eindeloze oorlogen waar de VS bij betrokken was, stuitten hem ook tegen de borst. Hij wilde niet meer terug.

Ik vertelde dat ik veel jazzliedjes kende en stelde voor om samen iets te proberen.

“Welke nummers dan?” vroeg hij.

Ik wees naar het *Real Book* dat op de grond lag - de bijbel van de jazzmuzikant, met honderden standards - en zei dat ik eigenlijk alles kon spelen wat daarin stond. Het was weliswaar de Bb-versie voor trompet, maar ik kon moeiteloos al spelend naar C transponeren. Ik vertelde dat ik een paar jaar jazzgitaar had gestudeerd en dat het *Real Book* ook de basis was geweest voor mijn lessen.

Josh en ik speelden een paar stukken samen en raakten al snel op elkaar ingespeeld. Hij begon met het thema, nam daarna een solo, en vervolgens was ik aan de beurt. Ik legde een vloeiende baslijn onder de akkoorden, met ritmische accenten en variatie. Tot slot speelde Josh het thema nog eens, waarmee we het stuk afronden.

We kregen er lol in en stopten pas toen zijn embouchure het begaf. Maar jazz is niet voor iedereen weggelegd, en we haalden weinig op. Als je het dan ook nog moet delen, is het de moeite niet echt waard.

Toch bleven we elkaar de dagen daarna opzoeken. Meestal speelden we een paar liedjes samen, en daarna deed Josh weer zijn eigen ding. Na weer een sessie samen stelde ik voor om in de metro te gaan spelen. Ik vertelde hem over de goede ervaringen die ik met Nils had gehad - dat moesten wij ook eens proberen. Het leek hem een goed idee, en we spraken af voor de volgende dag.

In de metro deden we hetzelfde als ik eerder met Nils had gedaan: zo'n vijf meter ruimte tussen ons, en spelen maar. Maar ik merkte meteen dat de sfeer totaal anders was. Met Nils speelde ik herkenbare liedjes met zanglijnen die uitnodigden om te luisteren. Met een trompet was dat anders.

Josh had niet die mooie, ronde klassieke toon, maar een rauw jazzgeluid dat zich genadeloos langs dissonante akkoorden van beneden naar boven werkte en weer terug. Niet per se aangenaam voor het oor. Enkelen raakten zelfs zichtbaar geïrriteerd. Dat vond ik lastig. Ik wilde niet het gevoel hebben dat we ongewenst waren. We drongen ons al op, en als je dan ook nog eens een ongemakkelijke sfeer creëert, moet je je afvragen of je wel goed bezig bent.

De afwijzende blikken van sommigen als ik met de pet rondging, sneden me soms door de ziel. Een paar haltes later zei ik tegen Josh dat dit volgens mij weinig zin had. Hij begreep het, en we besloten ermee te stoppen.

Het werd me duidelijk hoe kwetsbaar het muzikantenbestaan was. Talent, techniek of passie waren lang niet altijd doorslaggevend. Je kon een hele studie achter de rug hebben, de mooiste stukken spelen, en tóch nauwelijks aandacht krijgen.

Josh wist hoe het werkte. Maar dat weerhield hem niet. Hij genoot van spelen op straat. Daar kon hij zich uiten, op zijn eigen manier.

En aandacht - dat was waar Nils het meest naar verlangde.

Ambities

Hij had me zonder veel vragen opgenomen in zijn huis, en ik was hem daar oprecht dankbaar voor. Zijn gastvrijheid gaf me een basis, een rustpunt, en een mogelijkheid om Stockholm te leren kennen.

Sinds mijn komst hadden we veel tijd samen doorgebracht in de flat en leerden we elkaar steeds beter kennen. Ook zijn zielenroerselen kwamen langzaam aan de oppervlakte. Nils beschouwde zichzelf als een miskend talent.

Volgens hem verdiende hij veel meer erkenning dan hij tot nu toe had gekregen. Zijn stem - die zeker opviel - kon volgens hem moeiteloos mee met bekende artiesten, zoals ABBA en andere Zweedse grootheden.

Al snel bleek dat Nils de neiging had om te veel te drinken. Dan verzonk hij in melancholie, en op zulke momenten viel er weinig met hem te beginnen. Hij zag zijn leven als een reeks gemiste kansen, maar bleef hopen op een wonder: alsnog die doorbraak, alsnog de waardering die hem toekwam.

In die droom speelde ik blijkbaar ook een rol. Hij vond dat ik muzikaal net iets vaardiger was dan hij - al was het verschil klein. Ik moest zijn liedjes naar een hoger plan tillen, hem helpen beter voor de dag te komen. Zo hoopte hij alsnog een kans te maken.

We werkten een paar avonden samen aan zijn nummers. Ik gaf de melodieuze meer gelaagdheid, voegde harmonieën en variaties toe. Maar het hielp hem niet. Integendeel - hij raakte geïrriteerd, en ik merkte dat ik hem eerder onzeker maakte dan dat het iets opleverde.

Wat hij nodig had, was geen muzikale partner zoals ik, maar een producer - iemand die zijn talent serieus nam, met hem wilde opnemen, misschien zelfs songs voor hem schreef. Maar ik was die persoon niet.

Voor Nils was het een teleurstelling dat ik hem niet verder kon helpen. Dat ik zijn ambities niet deelde, kon hij moeilijk bevatten. Voor mij draaide het niet om carrière. Mijn drijfveer was het avontuur. Muziek was een middel, geen doel.

Hoewel hij dingen van mij verwachtte die ik niet kon waarmaken - omdat hij een te rooskleurig beeld van mijn kunnen had - keek ik op mijn beurt juist tegen hem op. Hij had wel degelijk talent: zijn uitstraling, de vanzelfsprekend-

heid waarmee hij zong, zijn overgave. Zijn présence, op straat of in een bar, werkte als een magneet. Ze vielen voor hem.

Toch leek het hem niet gegund. Hij jaagde een droom na die steeds verder uit zicht raakte. Alsof het niet voor hem bestemd was.

Nils was achter in de dertig. Volgens hem moest het nú gebeuren - anders zou het te laat zijn.

Ergens voelde ik me verantwoordelijk. Hij had me onderdak geboden, en ik zag hoe hij worstelde. Maar ik wilde mezelf niet verliezen in zijn strijd - niet verdwijnen in zijn verwachtingen.

Tegelijkertijd was muziek voor hem ook een manier om contact te maken. Hij was een mensenmens, geen denker of strateeg. Hij hield van gezelschap. Dat was ook waarom hij op straat speelde: voor de ontmoetingen.

Hij zei vaak dat iedereen zo in zichzelf gekeerd leefde. In Zweden, vond hij, was het moeilijk om echt tot elkaar door te dringen. Maar zodra hij zong, gingen ze open - dan lieten ze hem even toe in hun wereld.

Als ik nadacht over zijn ambities, vroeg ik me af wat nu eigenlijk het verschil was tussen een toevallige ontmoeting op straat en een zaal vol fans die je bewonderen. Gaat het om bevestiging - de roes van applaus, het bewijs dat je ertoe doet? Of om verbinding, iets echts tussen jou en een ander, al is het maar één persoon?

Nils droomde van publiek, van roem, van doorbraak. Maar wat als die droom onbereikbaar blijft? Wat blijft er dan over? Ben je dan minder waard?

Intussen haalde de werkelijkheid hem in. Geld interesseerde hem nauwelijks, maar het bracht hem steeds in de problemen. Hij zei dat hij zijn appartement binnenkort waarschijnlijk uit moest vanwege een huurschuld.

Toen ik vroeg hoe groot die schuld was, zei hij alleen: *Genoeg*.

Hij hoopte op wat respijt, zodat hij zijn zaken op orde kon brengen.

Ik vroeg me af of mijn aanwezigheid voor hem juist een steun was, of stiekem ook een extra last. We leunden op elkaar, maar het evenwicht was broos.

De bruiloftsreceptie

Er kwam een optreden aan. Nils had connecties en werd af en toe gevraagd om de muzikale omlijsting te verzorgen bij feestjes of bijeenkomsten. We hadden een repertoire samengesteld dat grotendeels van hem afkomstig was - liedjes die hij graag speelde, en waar ik me bij aanpaste.

Onze eerste gig was op een bruiloftsreceptie. Een stel vierde zijn 25-jarig huwelijk. Nils kende ze en stelde mij voor als zijn muzikale compagnon. We kregen een plaats toegevoegd in een hoek van de zaal en daar bouwden we onze set op. Hij had een kleine geluidsinstallatie die goed genoeg was voor de ruimte.

Nils nam het voortouw, zoals meestal. Dan was hij in zijn element, terwijl ik het liefst mijn instrument speelde.

We begonnen met een paar makkelijke nummers om erin te komen. Tijdens die eerste set waren we niet meer dan muzikaal behang; mensen waren nog druk met begroeten, praten en drinken.

Intussen lette ik op de bruiloftsgasten - hoe ze zich gedroegen, en hoe ze op ons reageerden. Het was voor mij toch een vreemd land, dus ik was benieuwd of ik culturele verschillen zou opmerken. Maar eigenlijk zag ik die nauwelijks.

Het deed me denken aan wat ik gewend was: het volkse,

met veel eten en drinken, elkaar om de nek vliegen zodra ze genoeg op hadden, kinderen die heen en weer renden en bij de een of de ander op schoot sprongen. Iemand die nog snel een toast wilde uitbrengen, een paar dat alvast begon te dansen terwijl de rest daar nog lang niet aan toe was.

Naarmate het feest vorderde en de drank begon te werken, werden ze steeds uitbundiger en raakte de dansvloer voller en voller. Ook de portemonnee ging makkelijker open, en tijdens de set kregen we regelmatig een dikke fooi toegestopt.

Ons samenspel verliep soepel, ondanks dat we veel nummers nog niet eerder samen hadden gespeeld. Meestal begeleidde ik, en Nils nam de zang voor zijn rekening. De refreinen en koortjes zongen we samen - dat werkte goed.

Af en toe mocht ik een nummer zingen. Dan gooide ik er tussendoor een *mondsolo* in, een schorre imitatie van een trompet die door de zaal schalde. Dat zorgde echter voor wrijving: volgens Nils was het overdreven; hij hield het liever strak en zonder fratsen.

Maar ik liet me niet afremmen. De gasten leek het weinig te kunnen schelen - sommigen moedigden me zelfs aan. Het was feest, ze waren dronken en konden best wat gekkigheid waarderen.

Toen we thuiskwamen, verdeelden we de fooien. De gage liet ik aan Nils - hij had het optreden geregeld en de installatie meegebracht. Bovendien kon hij het geld beter gebruiken dan ik.

Seksuele vrijheid

Ik leerde een meisje kennen dat regelmatig bij Nils op bezoek kwam- Catrin. We kregen iets met elkaar. Het was een kortstondige romance, vooral fysiek van aard. Ze was

een vrijgevochten type, en ik vermoedde dat ik niet de enige was met wie ze iets had. In Zweden leek men daar sowieso wat losser mee om te gaan, had ik de indruk.

In een hostel niet ver van ons, waar ik af en toe kwam omdat het een ontmoetingsplek was voor reizigers met een klein budget, werkte een aantrekkelijke Noord-Afrikaanse jongen. Ik verbaasde me over de vrijheid die Zweedse vrouwen zich veroorloofden om met hem te flirten. Soms stelden ze hem zelfs openlijk voor om seks te hebben.

De jongen, een praktiserende moslim, hield vol dat hij alleen met een vrouw zou slapen als zij zijn echtgenote werd. Hij wees ze op een luchtige en vaak grappige manier af, wat hem alleen maar gewilder maakte. Toch vroeg ik me af of hij de verleiding op de lange termijn zou kunnen weerstaan - hij was nog jong, en de dames bleven aandringen.

Dat vrouwen zich zo openlijk aanboden had ik nog niet eerder meegemaakt. Maar in Zweden - of in elk geval in Stockholm - leek dat heel normaal te zijn.

Zweeds taal

Catrin leerde me een beetje Zweeds. Als ik Zweden hoorde praten, begreep ik er niets van. Van de geschreven taal viel soms nog wel iets op te maken - daar zaten herkenbare woorden in.

Op een keer zaten we in Nils' keuken en benoemden alles wat ons opviel: het eten, het bestek, het servies, de spullen op het aanrecht en aan de muur. Zij noemde alles in het Zweeds, ik in het Nederlands. Tot mijn verbazing kwam zo'n zeventig tot tachtig procent van de woorden overeen - soms met een andere klank of een kleine afwijking, maar goed te begrijpen. Dat vond ik fascinerend.

Later deed ik hetzelfde met Nils. Zittend op de bank met

een biertje wezen we zoveel mogelijk dingen aan om te testen of dezelfde woorden opdoken.

Een bijkomend voordeel was dat ik thuis Drents sprak - een Nedersaksisch dialect waarvan de klanken en intonatie zelfs dichterbij het Zweeds liggen dan het Nederlands.

Wat ik toen niet wist, was dat in de middeleeuwen de voertaal binnen de Hanzeorganisatie het Middelnederduits was. Die taal lijkt sterk op het Nedersaksisch. Omdat veel Scandinavische steden lid waren van de Hanze, zou ongeveer de helft van het Zweedse vocabulaire afkomstig zijn uit het Middelnederduits.

Waarschijnlijk gold dat ook voor het Deens en het Noors. Het leek me dan ook niet al te moeilijk om de taal te leren. Niet dat ik het ooit serieus overwogen heb - iedereen sprak Engels, en dat was makkelijk. Je moest er echt moeite voor doen als je de taal onder de knie wilde krijgen, en omdat ik toch niet van plan was lang te blijven, leek dat weinig zin te hebben.

Cornelis Vreeswijk

In Zweden hadden ze ook een nationale held. Elke keer als ik tegen een Zweed zei dat ik uit Nederland kwam, riepen ze enthousiast: "Cornelis Vreeswiek!"

Vreeswijk was een Nederlandse volkszanger die in zijn jeugd naar Zweden was verhuisd en daar uitgroeide tot een icoon. Zijn liedjes, en vooral zijn originele gebruik van de Zweedse taal, maakten hem tot een grootheid. Later werd er zelfs een herdenkingsdag voor hem ingesteld.

Maar het was niet alleen zijn muziek en de teksten die hem zo geliefd maakten. Ook zijn imago en de tragiek van zijn leven raakten bij veel Zweden een gevoelige snaar.

Iemand zei eens tegen me: "Hij heeft het lijden van een

volk op zich genomen - en zichtbaar gemaakt voor de hele natie.”

Vechtpartij op straat

Op een plein in het winkelgebied - een plek waar ik vaak muziek maakte en die voor mij altijd een zekere bron van inkomsten was - kwam een jongen met een gitaar op me af. Hij vroeg of we samen konden spelen, op een toon die eerder dwingend dan vriendelijk klonk. Daar had ik weinig zin in. Ik probeerde hem van me af te schudden, maar hij gaf niet op.

Zonder acht op mij te slaan haalde hij zijn gitaar tevoorschijn, zette zijn koffer neer, klapte hem open en zette in. Het was duidelijk dat hij geen idee had van de ongeschreven regel onder straatmuzikanten: je respecteert elkaars plek.

Ik zei dat hij meteen moest stoppen en ergens anders heen moest gaan, maar hij weigerde. Ik legde mijn gitaar neer, stapte naar voren en plantte me dreigend voor zijn neus. Na een felle woordenwisseling vlogen we elkaar in de haren.

Dat ging er zo heftig aan toe dat een van de omstanders meende de politie te moeten roepen en ging ze te zoeken. Er liepen voortdurend agenten door de straat, dus het zou vast niet lang duren. Maar een andere omstander kwam ons waarschuwen dat er ieder moment politie kon opduiken.

We aarzelden geen seconde: het vechten hield abrupt op. Snel fatsoeneerden we onze kleren, grepen onze gitaren en deden alsof er niets gebeurd was. Nog maar net stonden we recht toen de agenten arriveerden.

Ze zeiden dat ze waren geroepen vanwege een vechtpartij en vroegen of wij daar iets mee te maken hadden. Wij wisten van niets - we zeiden dat we de hele tijd hier hadden

gespeeld. Ze keken ons aan argwanend aan, maar konden weinig doen. Na wat onderzoekende blikken en wat heen-en-weer gepraat vertrokken ze weer.

We waren zo opgelucht dat we elkaar spontaan omhelsden. Daarna deden we samen nog wat liedjes - allemaal dankzij de helende werking van het gezag.

Afscheid

Het incident werd een spiegel van het moment. Onderhuidse gevoelens - vaag, moeilijk te duiden - zochten hun weg naar de oppervlakte. Ze wilden gehoord worden, maar het bewustzijn was er nog niet klaar voor.

Zo was het ook tussen Nils en mij. De rek was eruit. Wat eerst vanzelfsprekend leek, begon te wringen. Dat vond ik jammer. Ik had veel respect voor hem. Maar ik voelde me steeds meer bezwaard over mijn verblijf in zijn flat.

Ik trok me langzaam terug - niet fysiek, maar in gedachten. In mijn hoofd was ik al elders, terwijl ik nog steeds tegenover hem aan tafel zat.

We hadden het geprobeerd, Nils en ik. Maar wat hij hoopte te vinden in onze samenwerking kwam niet van de grond. Er hing iets tussen ons - onuitgesproken, maar voelbaar. Dat ik zijn verwachtingen niet had kunnen waarmaken drukte op me. Maar ik was ook slechts een beginnende muzikant.

De sfeer werd stroever. En terwijl Nils vasthield aan wat hij had, groeide bij mij de drang naar iets nieuws. Verandering. Avontuur. Het werd tijd om verder te trekken.

Dat vertelde ik hem. Hij knikte langzaam en zei dat het waarschijnlijk het beste was. Maar hij stelde voor om nog één keer samen op te treden - als soort afscheid, en zodat ik wat geld had voor mijn vertrek.

Maar die gig stond pas over anderhalve week gepland, en ik wist dat ik niet langer kon blijven. Ik bedankte hem voor het aanbod. Zijn teleurstelling was merkbaar, ook al sprak hij het niet uit. Misschien had hij nog ruimte over, terwijl ik innerlijk al was vertrokken. Voor mij was het moment gekomen. Na bijna twee maanden onder zijn dak nam ik de veerboot naar Helsinki.

Helsinki

De reis voelde meteen als een omschakeling. Waar ik nog afscheid in een sobere huiskamer had genomen, stond ik nu op een schip dat de Baltische Zee doorkliefde, tussen reizigers die zin hadden in vertier.

Op de boot hadden ze een nachtclub, met een DJ die de hele avond draaide. Er hing een rokerige, broeierige sfeer. De ruimte was laag en vierkant, met spiegels aan de wanden die het geheel groter moesten doen lijken dan het was. Felle, gekleurde lampen draaiden traag in het rond - rood, blauw, groen - en wierpen flitsen op gezichten die al wat glansden van het zweet en de alcohol. De vloer trilde zacht op de bas van een synthpop nummer van A-ha of The Human League.

Langs de randen van de dansvloer zaten groepjes Finnen en Zweden aan kleine ronde tafels, bierblikjes en wodka glazen voor zich, sommigen luidruchtig, anderen zwijgend en starend. Op de dansvloer stonden mannen in spijkerjacks en vrouwen met getoupeerd haar en schouder-vullingen, langzaam op gang te komen.

De dj, verscholen in zijn hok, draaide mixen op cassette-band of vinyl, met hier en daar een schokkerige overgang die niemand leek te deren. Iedereen was op doorreis, niemand kende elkaar echt - en daardoor hing er een luchtige sfeer van ongebondenheid.

De drank vloeyde rijkelyk, de grenzen vervaagden. Het was er een stuk goedkoper, door de lage accijnzen, en daar werd volop van geprofiteerd. Sommigen maakten er een uitje van, kwamen alleen aan boord om te feesten en keerden met de volgende boot weer terug.

Het was een dulle boel. Ik had het goed naar mijn zin. Wat me opviel: hier werd totaal anders met drank omgegaan. Ze dronken niet voor de gezelligheid, maar puur om dronken te worden. In Nederland was dat meestal toch anders. Tegen het eind van de avond was het merendeel ladderzat en konden niet meer op de benen staan. Sommigen moesten worden ondersteund om in de slaapcabine te komen.

Ik had geen cabine geboekt. Toen de bar ging sluiten en de zaal langzaam leegliep, kroop ik in mijn slaapzak op een van de banken waar we die avond hadden gezeten. Er lagen nog een paar anderen te slapen - dat stelde gerust. Dan voelde het tenminste niet dat ik iets verkeerd deed.

Toen ik van de boot kwam, was de lucht grijsig. Er hing een mistige laag over de kade. De vochtige lucht besloeg het vizier van mijn helm. Het was fris. De haven lag stil en wijds, met de geur van nat hout - opgeslagen in enorme stapels, klaar voor transport.

In het centrum hingen tramdraden als stalen netten boven brede lanen. De kleuren van de gebouwen waren dof in het grauwe licht. Ik reed langs bescheiden winkels met eenvoudige etalages, in strak aangelegde straten. De stad oogde overzichtelyk, ordelyk, beheerst.

Frida

In de middag wilde ik spelen. Ik probeerde mijn geluk in een groot overdekt winkelcentrum. Dat het overdekt is,

zorgt vaak voor een mooie akoestiek - maar het nadeel: winkeliers klagen sneller als ze zich gestoord voelen. Ik was benieuwd hoe dat hier in Finland zou gaan.

Ik genoot van het geluid. Ik hoefde niet hard te spelen om me verstaanbaar te maken. Alles klonk helder, gedefinieerd en intiem. Als je je goed voelt, de tijd vergeet en je laat meevoeren door het ritme en de muziek, dan volgt het geld vanzelf - tenminste, dat was mijn ervaring. En als het niet kwam, was dat ook prima. Dan had je in elk geval genoten. Maar er kwam voldoende binnen, en dat maakte het alleen maar leuker. Ook de winkeliers maakten geen bezwaar.

Na ongeveer een uur bleef een meisje van mijn leeftijd op een afstandje staan kijken. Toen ik klaar was met mijn liedje kwam ze naar me toe en begon een heel gesprek. Volgens haar waren er niet veel straatmuzikanten in Helsinki, en ze vond het leuk om er een tegen te komen. Ze was een open, spontane meid. Een beetje mollig, met donker krullend haar en een rond gezicht met wat puistjes. Niet opvallend knap, maar met een warme uitstraling en oprechte interesse.

Ze vroeg waar ik verbleef. Ik zei dat ik daar nog niet over had nagedacht. Zonder aarzeling bood ze aan dat ik wel bij haar kon overnachten - een geschenk uit de hemel. Ik twijfelde nog even of ik eerst wat zou blijven spelen, maar eigenlijk vond ik het te spannend en had ik er geen zin meer in. Ze zei dat ik direct mee kon komen.

Meerijden ging niet, want ik was op mijn motor. Ze gaf me haar adres en telefoonnummer, en zei dat ze me wel zou zien verschijnen. Ik kreeg een plattegrond mee, die ze snel ergens uit een winkel had gehaald, waarop ze haar adres nog een keer aankruiste. Zelf ging ze met de bus en zou over een half uur thuis zijn.

Ze woonde in een buitenwijk, in een flat op driehoog.

De voorkant was witgepleisterd, met een open trappenhuis en een brede trap naar boven. Toen ik aanbelde, zat ze al op me te wachten.

Binnen was het tamelijk sober ingericht. Behalve een grote bank stonden er nauwelijks meubels, maar de ruimte voelde open, met een grote raampartij aan de voorkant. Dicht bij het raam stond een plant in een grote pot op een verhoging, en aan de muur hingen een paar posters.

We aten samen en maakten het ons gezellig. Ze vertelde dat ze via haar ouders van Zweedse afkomst was, maar al haar hele leven in Helsinki had gewoond. Alleen haar naam - Frida - verraadde dat ze van de overkant kwam. Ze sprak beide talen vloeiend, en ook Engels ging haar moeiteloos af.

We dronken wijn en praatten tot in de kleine uurtjes. Die nacht bleef ik op de bank.

De volgende dag was het zaterdag, en ze hoefde niet naar haar werk. We sliepen uit en hadden de avond ervoor afgesproken dat we samen de stad in zouden gaan om muziek te maken.

's Middags pakten we de bus naar het winkelcentrum. We liepen rond en ik vertelde haar waar ik op lette als ik een geschikte plek zocht. Ten eerste was dat de akoestiek - zodat niet alleen het publiek, maar ook ik mezelf goed kon horen. Het moest bovendien niet te druk zijn, en geen harde geluiden op de achtergrond. Maar of iets echt geschikt was, wist je pas achteraf. Verbleef ik langer in een stad, dan testte ik meerdere locaties. Zo ontdekte ik wat werkte.

Frida vond het allemaal boeiend en deed haar best om behulpzaam te zijn. Toen we een geschikte spot hadden gevonden, vroeg ze of ze ook iets kon doen. Dat was niet zo moeilijk: pak een bekertje of een bakje en vraag de voorbijgangers vriendelijk om een kleine bijdrage. De opbrengst werd dan gedeeld - zo werkt het op straat.

Uit ervaring wist ik dat passanten eerder geneigd zijn om iets te geven als je actief toenadering zoekt. Een simpel verzoek met een open houding werkte vaak het best. Het lijkt misschien eenvoudig maar ook dat was een vak apart. Sommigen maakten er een hele show van, anderen deden het zonder overtuiging of hadden moeite met contact leggen.

Je had ook welke die geen instrument bespeelden, maar zich puur aanboden als geldvrager. Daar was op zich niets mis mee, zolang ze zich aan de ongeschreven regels hielden. Wat je vooral niet moest doen, was *"deep tanking"*: oftewel meer dan je deel in eigen zak steken. Dat hoefde trouwens maar één keer te gebeuren. Wie daarbij betrapt werd, was meteen klaar - niet alleen bij mij, maar ook bij alle andere straatmuzikanten in de stad. Geld stelen van een collega was een doodzonde.

Frida ging er volledig in op en genoot ervan zich te laten meeslepen. Ze vond een papieren bekertje, en voerde haar taak meer dan voortreffelijk uit. Bewegelijk als ze was, danste ze rond de voorbijgangers, met af en toe een buiging of een vriendelijke geste om hen te verleiden tot een gift. Een talent was geboren. Ze maakte voorbijgangers aan het lachen, en dat is nog altijd de beste manier om de kas te spekken.

Ze was bovendien een opvallende verschijning. Voor de gelegenheid had ze een lange zwarte jurk aangetrokken met een witte kraag erboven. Haar gezicht was opgemaakt in gothic stijl: wit gekalkt, zwarte lippenstift, en donkere kringen rond de ogen. Een nogal depressieve look. Maar tot ieders verrassing verscheen er, telkens als iemand langsliep, een brede, aanstekelijke glimlach op haar gezicht - alsof ze iedere keer met veel vreugde uit de dood herrees.

De zaken gingen goed. Toen we klaar waren, konden we

moeiteloos onze boodschappen betalen en zelfs ergens een biertje drinken. Alcohol was in Finland schreeuwend duur, dus we waren kieskeurig over waar we naartoe gingen. Net buiten het centrum kende Frida een kroeg met wat vriendelijke prijzen, en waar vooral locals kwamen.

We namen de bus en stapten even later een grote, kale ruimte binnen. Aan een lange, robuuste tafel zaten mannen en vrouwen met stoïcijnse blikken hun bier te drinken. Richting de bar stonden een paar ronde tafeltjes met stoelen. Daar namen we plaats.

Er hing een serene rust. Geen geroezemoes, geen bijgeluiden. De wanden waren van dikke houten planken met kleine ramen die het laatste restje daglicht verspreidden over half lege glazen en de trieste gezichten van de clientèle. Hun zwijgende hoofden bewogen nauwelijks als ze een glas aan de mond zetten.

De versleten vloer kraakte bij elke stap richting de bar, als enige geluid in de ruimte. Achter de toog stond een boomlange kerel met lang donker haar en een even lange baard - hij deed denken aan Raspoetin. Ook hij hulde zich in stilzwijgen.

Toen we het café verlieten, droegen we de sfeer met ons mee de avond in. De straten lagen er verlaten bij; alleen het tikken van onze stappen begeleidde ons terug. Onderweg groeide tussen Frida en mij het gevoel dat we iets bijzonders hadden gedeeld, alsof we samen een verborgen grens hadden overschreden. We waren blij, alsof we iets overwonnen hadden.

Die avond werden we intiem en sliep ik bij haar in haar grote bed.

Gespannen verwachtingen

Zondag bleven we thuis en maakten een lange wandeling door de buurt. Frida was enthousiast geworden over het spelen op straat en wilde met me mee op reis. Ze dacht eraan vrij te nemen van haar werk en samen op toer te gaan.

Maar ik voelde meteen dat dat geen goed idee was. Het spelen zelf duurde hooguit een paar uur per dag - de rest van de tijd moest je met elkaar zien door te komen. Daar had ik weinig vertrouwen in.

Ik probeerde me voor te stellen hoe dat dan zou moeten gaan. Samen op de motor? Daar was geen ruimte voor. Of spraken we steeds een locatie af om elkaar weer te treffen? Dat waren een paar praktische bezwaren. Maar belangrijker nog: ik zag mijn vrije leven in duigen vallen. Steeds rekening moeten houden met iemand anders - daar had ik geen zin in.

We hadden het leuk samen. Toch knaagde er iets. Ik voelde geen verliefdheid - en zonder dat leek alles zinloos. De eerste haarscheurtjes dienden zich al aan. Frida was nogal dominant, en daar kon ik slecht tegen. Ze deed me denken aan mijn moeder: lief, maar ook erg bezig.

Tegelijk twijfelde ik. Misschien werd het nog wat en moest ik niet zo moeilijk doen. Gewoon meegaan met de flow. Als het misgaat, dan gaat het mis - wat zou het? Maar ik kon mij er niet toe zetten.

Ze had inmiddels haar werk afgezegd, of zich ziek gemeld. Alles om zoveel mogelijk tijd met mij door te brengen. Maar dat maakte het er niet beter op. In de dagen die volgden bleef ze aandringen dat ze met me mee wilde reizen. En als dat niet kon, stelde ze voor om dan op z'n minst een korte vakantie samen te doen - die zij zou betalen.

Maar voor dat gat was ik helemaal niet te vangen. Het

idee dat zij alles zou bekostigen, was mijn eer te na. Frida begreep dat niet; zij vond het logisch, praktisch zelfs. Maar voor mij werkte het averechts.

We voelden elkaar steeds minder goed aan, en er zat weinig anders op dan weer te vertrekken. De lucht werd kouder, de eerste sneeuw had zich al gemeld. Zoals de Zweedse man op de camping had voorspeld: de winter kwam hier vroeg.

Het was geen gemakkelijk afscheid. Frida waagde nog een laatste poging om me op andere gedachten te brengen, maar mijn besluit stond vast. We wisten allebei: we zouden elkaar waarschijnlijk nooit meer zien.

Ik nam de boot terug naar Stockholm en reed daarna in één ruk door naar Denemarken. In Kopenhagen bleef ik een dag, en van daaruit ging het verder naar Duitsland. Mijn plan was Zwitserland, daar had ik vrienden.

EDGE EFFECT: LEVEN AAN DE RANDEN

PERMACULTUUR, FREAKS
EN EEN ZWERVERSPARADIJS

Tussenstop Hannover

Na een lange dag op de motor reed ik 's avonds Hannover binnen. Aan muziek maken dacht ik niet meer. Ik was moe en doorweekt. Een paar stevige plensbuien hadden de rit er niet aangenamer op gemaakt. Bij een benzinstation hield ik een sanitaire stop en gooide de tank nog maar eens vol. Het was genoeg geweest voor vandaag. Ik moest ergens iets vinden om te slapen. Ondertussen rammelde ik van de honger.

De winkels waren al dicht. Ik reed wat rond, op zoek naar een café waar ze ook iets simpels te eten hadden. Net buiten het centrum vond ik een barretje met daarnaast een pension. Twee vliegen in één klap. Een nacht in een pension kon ik me nog veroorloven.

Al het geld dat ik nog had - Finse marken, Zweedse en Deense kronen - had ik bij de veerboot in Puttgarden omgewisseld voor Duitse marken. Dat zou genoeg moeten voor de reis naar Zwitserland. Daarna zag ik wel verder.

Permacultuur

Het pension liet ik voorlopig links liggen. Eerst wilde ik wat eten en een biertje drinken. In het café was het gezellig druk. Daar ontmoette ik Gerdt, een hovenier met heldere ogen en het geduld van iemand die dicht bij de aarde leeft.

Hij vertelde dat hij werkte met *permacultuur*. Ik had er nog nooit van gehoord, maar na een korte introductie was mijn interesse direct gewekt. We raakten er de hele avond niet over uitgepraat. Gerdt was blij dat hij zijn verhaal eindelijk eens kon delen.

Permacultuur bleek een compleet nieuwe manier om met de natuur om te gaan. Geen strijd voeren, maar van haar krachten gebruiken maken en die omzetten in je eigen voordeel. Het uiteindelijke doel: een ecosysteem opbouwen dat jou, de omgeving én de natuur ten goede komt.

Ik moest aan mijn vader denken. Die zou dit prachtig gevonden hebben. Hij was een pionier op het gebied van biologisch tuinieren. Ook hij dacht in die richting en probeerde zo min mogelijk in te grijpen in de natuur. Zo spitte hij bijvoorbeeld nooit, om de bodemstructuur niet te verstoren. Over onkruid maakte hij zich weinig zorgen. Alleen bij jonge plantjes wiede hij wat, zodat ze een goede start konden maken. Daarna moesten ze zichzelf maar redden. Pas als het écht uit de hand liep en alles dreigde te worden overwoekerd, greep hij in.

Het onkruid liet hij liggen - de mineralen uit de afstervende planten werden weer opgenomen door de bodem. Daar profiteerden de gewassen van. In het dorp vond men over het algemeen dat mijn vader er een rotzooitje van maakte. Zij zagen geen netjes aangeharkte en geschoffelde groentebedden met zwarte grond, zoals ze gewend waren. Ze noemden hem spottend "de bioloog", alsof hij niet goed

bij z'n hoofd was. Maar dat deerde hem niet. Hij wist wat hij deed - en waarom.

In de permacultuur ging men echter nog een stapje verder. Hier werd je leefomgeving volledig in de natuur geïntegreerd. Alles was er op gericht om zoveel mogelijk in je eigen basisbehoeftes te voorzien: voedsel, hout, water, energie. Op basis van een ontwerp kijk je hoe je in jouw situatie optimaal gebruik kunt maken van natuurlijke processen.

Voor mij was het een openbaring dat men hier zó diep over had nagedacht. En dat het ook nog uitvoerbaar was - sprak me enorm aan.

Een baantje

Aan het eind van de avond, toen de eerste gasten opstonden om te gaan, kwam Gerdt ineens met een voorstel - of ik bij hem wilde komen werken. Hij had een paar klussen in de buitenwijken van Hannover en kon wel een extra hand gebruiken. Het ging om de aanleg van tuinen, waarbij hij zoveel mogelijk de principes van permacultuur toepaste. Dat leek me wel wat, maar eerst moest ik een slaappleats vinden.

Het pension bleek inmiddels volgeboekt. Mijn eigen schuld - ik had eerder moeten reserveren, maar het was zo gezellig in het café dat ik de tijd vergat. Toen ik er wél aan dacht, was het te laat.

Gerdt had een oplossing: ik kon die avond bij hem en zijn vriendin slapen, ze woonden om de hoek. Voor de dagen daarna had hij een alternatief. Op een industrieterrein huurde hij een klein perceel met een schuur. Daar was het lekker rustig en volgens hem prima om comfortabel te overnachten.

De schuur

Toen we samen naar huis gingen, werd al snel duidelijk dat zijn vriendin niet stond te springen om een gast. Ze mopperde op hem en ik begreep uit haar toon dat ze wel klaar was met dit soort spontane fratsen. Blijkbaar was dit niet de eerste keer. Het was laat, en behalve een duur hotel waren er geen opties. Ze schikte zich, al was het niet van harte.

De volgende dag was ik blij dat ik kon vertrekken. Zijn vriendin bleef onvriendelijk en kon duidelijk niet wachten tot we de deur uit waren. De schuur daarentegen was perfect. Het leek haast op een bar. Eén kant was tot halverwege open, met een houten plank op een frame - waar je als het ware drankjes kon serveren. Om het af te sluiten trok je een klep van spaanplaat naar beneden.

Binnen was het rommelig, maar door wat spullen aan de kant te schuiven kon ik een prima slaapplek creëren. Ik hoefde niet op de grond te liggen. Er lagen kussens van opklapbare tuinstoelen, netjes gestapeld tegen de wand. Met wat karton eronder tegen de optrekkende kou, kon mij niets meer gebeuren.

Overdag liet Gerdt me mijn gang gaan. De volgende dag zouden we aan mijn eerste klus beginnen.

Die avond werd duidelijk dat de schuur niet alleen mijn onderkomen zou zijn. Gerdt kwam aanzetten met een emmer garnalen - gekregen van een visboer op de markt. Hij was er eerst mee naar huis gegaan, maar zijn vriendin walgde van de stank. Dat hij vroeg ze te pellen en klaar te maken was de druppel. Woedend stuurde ze hem het huis uit: naar de schuur, en voor zijn eigen eten moest hij zelf maar zorgen.

Gerdt kon er wel om lachen. Het was niet de eerste keer dat ze hem had weggestuurd.

“Komt wel weer goed,” zei hij.

Gerdt had potten en pannen meegenomen, borden met bestek, wat kruiden en een potje zout. In de schuur stond een gaspit op butagas en er was zelfs een wateraansluiting. We begonnen met het pellen van de garnalen, maar ze waren piepklein en er kwam geen einde aan. Een hele emmer vol-veel te veel. Dat kregen we nooit op. Bewaren was geen optie; het was eerder de vraag of ze überhaupt nog eetbaar waren. Ze stonken verschrikkelijk, maar volgens Gerdt waren ze nog prima. Ik geloofde hem. Hij had gelijk - ze smaakten geweldig.

’s Ochtends was de stank ondraaglijk. Er had zich zelfs een dun schuimlaagje op de garnalen gevormd. Gerdt dacht dat we het misschien nog een dag konden rekken, maar zag al snel in dat het niet meer verantwoord was. Uiteindelijk kieperde hij de rest op de composthoop.

Helmut

De volgende ochtend stonden we vroeg op. Voor de klus moesten we eerst langs bij Helmut, die het kraantje bediende dat Gerdt achter op zijn open bestelwagen vervoerde. Rond zeven uur kwamen we aan. Helmut zat met zijn vrouw te ontbijten, met een halfvolle pul bier voor zich. We moesten nog even wachten - hij was nog niet klaar. Voor vertrek sloeg hij nog een paar kleine flesjes schnapps achterover. Ik wierp Gerdt een vragende blik toe, maar die gaf geen krimp.

Bij een groot huis in een rustige woonwijk laadden we de spullen uit. De tuin was zo’n 300 m² en Gerdt had een

ontwerp gemaakt waarin het zogeheten *edge effect* centraal stond.

In de permacultuur had men ontdekt dat op plaatsen waar verschillende ecosystemen elkaar overlappen er een uitwisseling plaatsvindt van meerdere soorten. Zo is er aan de oever van een rivier of een vijver zowel ruimte voor het land- als waterleven. Aan een bosrand heb je soorten die van licht en van schaduw houden. Juist die overgangen zorgen voor meer biodiversiteit. Aan de randen krijg je het beste van twee werelden.

Gerdt verwerkte dat principe volop in zijn ontwerpen. Soms was dat eenvoudig - een pad aanleggen is al een overgang. Een hoop takken en bladeren werkt ook. Een andere manier om biodiversiteit te vergroten is het creëren van microklimaten. Bijvoorbeeld door stapelmuurtjes te bouwen: die slaan overdag warmte op en geven die 's avonds weer af. De openingen tussen de stenen vormen bovendien ideale schuilplaatsen voor insecten. Sommige planten gedijen juist goed in die extra warmte. Zo geef je meer soorten de kans om te overleven.

Kruidenspiraal

Helmut was bezig met het graven van een vijver en ik hielp hier en daar mee. Al snel kreeg ik mijn eigen taak: Gerdt leerde me hoe ik een kruidenspiraal moest bouwen. Daar was ik de rest van de dag wel zoet mee.

Het mooie aan zo'n kruidenspiraal is dat verschillende principes uit de permacultuur erin samenkomen, zoals het *edge effect* en het creëren van microklimaten. De spiraalvorm is universeel en maakt het mogelijk om op kleine schaal een reeks van overgangen te bouwen.

Het bouwwerk lijkt op een slakkenhuis: van breed naar

smal, spiraalsgewijs omhoog draaiend met de zon mee. Onderaan ligt een klein vijvertje; hoe hoger je komt, hoe droger de bodem. Bovenop gebruik je vooral stenen en kalk, waardoor de grond arm wordt, ideaal voor planten die van schraal houden.

Een stevige fundering is cruciaal. De spiraal bestaat uit aarde en stenen en wordt behoorlijk zwaar. Als de ondergrond te zwak is, verzakt op de duur het bouwwerk.

Ik verzamelde keien en vroeg Helmut een gat te graven van zo'n halve meter diep. Dat liet ik vullen met grind, met daarbovenop een laag aarde - mijn fundering. Daarna begon ik aan de vorm. De keien dienden als steun en gaven de contouren van de spiraal aan.

Toen ik rond elfen al aardig gevorderd was en Helmut wilde vragen om wat extra aarde aan te voeren, zag ik dat hij in de cabine van de kraan zat te slapen. Aan een haakje hing een plastic tasje; daaronder lagen een stuk of wat lege schnappsfljesjes.

Ik liep naar Gerdt en zei dat Helmut zijn roes lag uit te slapen, en vroeg wat we daarmee aan moesten. Gerdt nam even een kijkje, haalde zijn schouders op en zei: "Laat maar slapen. Daar kun je nu toch niets mee."

Ik vond het een vreemde gang van zaken. In elke andere situatie zou deze man op staande voet ontslagen zijn. Maar Gerdt leek het geen probleem te vinden. Helmut liet zich die dag verder ook niet meer zien.

's Avonds legde Gerdt uit waarom: Helmut had hem jarenlang trouw geholpen, en hij zou hem nooit de laan uitsturen. Dat hij zijn drankgebruik niet meer onder controle had, was al tragisch genoeg. Gerdt wilde dat niet verergeren door hem ook nog zijn werk te ontnemen.

Ik bewonderde zijn compassie, maar vanuit mijn prakti-

sche aard en de ervaringen uit mijn werkzame leven, kon ik er toch moeilijk bij.

Proeftuin

Op het terrein voor de schuur had Gerdt zijn eigen permacultuurtuin, waar hij experimenteerde met uiteenlopende methodes. Een groot deel van de grond had hij bestrooid met botten, afgedragen jeans, oude schoenen, dierlijk bloed en andere ongebruikelijke materialen. Daaroverheen lag een dikke laag stro, waarin hij aardappels had gepoot - zonder dat die direct contact maakten met de bodem.

Die aanpak kwam me niet helemaal onbekend voor. Frans Marsman paste een vergelijkbare methode toe. Volgens hem veroorzaakten die vreemde toevoegingen een 'schokeffect' dat de bodem wakker schudde en weer actief maakte.

Gerdt liet me zien hoe hij zijn aardappels kon "*plukken*": hij schoof wat stro opzij en daar lagen ze - trossen schone, volgroeide aardappels, klaar om te oogsten. Hij haalde er een paar uit voor het avondeten.

De smaak... ongelooflijk. Zo krachtig, zo vol - ik kan me niet herinneren dat ik ooit eerder of later zulke lekkere aardappels heb gegeten.

Casanova

Gerdt had meerdere klussen. Soms werkten we op de ene locatie, dan weer op een andere. Helmut was er alleen bij als er gegraven moest worden. Tussen Gerdt en mij ontstond een klik. Ik werkte graag voor hem. Omdat zijn vriendin hem nog altijd niet binnenliet, trokken we veel met elkaar op - ook in onze vrije tijd.

Buiten het werk bleek Gerdt actief op meerdere terreinen. Zo leerde ik ook een andere kant van hem kennen.

Hij was in de vijftig, niet groter dan 1,55 meter, en deed denken aan een kabouter: kort en stevig, met kleine armpjes, een verwrongen gezicht vol oneffenheden en altijd datzelfde kleine hoedje op zijn hoofd. In de auto zat hij bijna op het stuur, zijn stoel helemaal naar voren geschoven om bij de pedalen te kunnen.

Volgens gangbare maatstaven was hij geen aantrekkelijke man, integendeel. Toch had hij overal vriendinnen. Zijn charme overstraalde kennelijk zijn fysieke tekortkomingen. Vrouwen vielen voor hem. Het waren meestal buitenlandse dames, gescheiden of weduwe, die hij af en toe bezocht.

Ik ging één keer met hem mee op bezoek bij zo'n vrouw. Ze was zichtbaar blij toen ze hem zag. Hij strooide met grappjes, gaf een luisterend oor, hield even haar hand vast. Het was fascinerend om te zien hoe hij dat deed - subtiel, warm, verleidelijk. Ik vroeg me wel af of zijn vriendin hiervan wist.

Bestemming Zwitserland

Gerdt bleef bij mij in de schuur slapen en af en toe gingen we samen naar de kroeg. Soms bleef hij een nacht weg; de volgende ochtend stond hij dan weer voor de deur. Over zijn vriendin heb ik niets meer gehoord, en ik stelde geen vragen.

Er was ook nog een stagiaire die af en toe meehielp, Miriam. Daar kon ik het ook goed mee vinden. Een jonge meid van rond de twintig en helemaal in de ban van permacultuur. Met zijn vieren hadden we een leuk team, tenminste voor zolang Helmut nuchter kon blijven.

Toen ik Miriam bij het afscheid een dikke knuffel gaf,

schoten de tranen haar in de ogen. Ze veegde snel haar wangen droog en glimlachte dapper. Heel even twijfelde ik... misschien had ik moeten blijven.

Mijn twijfel en haar verdriet reisden met me mee, bleven nog even hangen, tot de wind en het ruisen van de motor alles overnam. Ik was op weg naar Zwitserland, naar het *Freakhotel* - een plek waar ik anderhalf jaar eerder bijna driekwart jaar had gewoond.

Het Freakhotel

Het begon in Amsterdam, toen ik een Zwitserse jongen ontmoette die beroofd was en zonder geld zat. Hij vroeg of ik hem wilde helpen met de benzinekosten voor de terugreis. Zelf had ik te weinig bij me, maar ik bood aan dat hij met me mee naar huis kon rijden, zodat ik hem daar het geld kon voorschieten. Onderweg vroeg hij spontaan of ik met hem mee wilde naar Zwitserland. Dat idee beviel me meteen.

Eenmaal daar nam hij me mee naar een vriendin. Ze woonde boven een verlaten fabriek in het dorp Herzogenbuchsee. Een groep vrije geesten had de ruimte omgebouwd tot woonplek. De sfeer greep me direct. Kort daarna vroeg ik of ik mocht blijven.

Zo begon mijn tijd in het Freakhotel.

Het was een vrijplaats voor dromers, doeners, en dwarsliggers: geen deuren die op slot gingen, geen regels die knelden. Zelfredzaamheid en respect, dat was voldoende. Alles was zelfgemaakt: meubels van resthout, een keuken uit kringloopdelen, sanitair uit het grofvuil. Er was geen verwarming, geen warm water, geen wasmachine - maar wel vuur, vriendschap en levenslust.

In de ruimte hing de geur van houtrook, kruidige

stoofpot en verf. Overal rommelige schoonheid: schilderijen half af, sculpturen in wording, instrumenten op de vloer. In de avonden werd er gezongen, gelachen, gestoomd in een geïmproviseerde sauna en er werd gemusiceerd tot diep in de nacht.

Die sauna was niets meer dan een houten frame, bekleed met wollen dekens en een gloeiend hete houtkachel in het midden. Poedelnaakt zaten we dicht tegen elkaar aan, zwetend op een houten bank. Het vuur was amper tien centimeter van ons verwijderd. Onverantwoord misschien, maar niemand die zich daar druk om maakte. Daarna doken we in het ijskoude badwater om af te koelen.

Tijdens een van hun vaste grofvuiltochten door het dorp vonden ze een oude, antieke wasmachine. Ze sleepten hem naar huis en tilden hem boven op de badkuip. Het ding werkte zonder stroom.

Eerst werd water verwarmd op de houtkachel en in het onderste deel gegoten. Daarna ging de wastrommel erin, gevuld met vuile was, deksel erop, en dan draaien maar - met een hendel aan de zijkant, net zo lang tot alles schoon was. Dat duurde ongeveer een uur.

Twee of drie zaten dan op de rand van het bad, gaven een grote charas-joint door en namen om de beurt de hendel over. De was doen werd zo een klein ritueel - praktisch én gezellig.

De vuilnis werd niet opgehaald. 's Avonds, als het donker was, klommen we over een muur en dumpten onze zakken stiekem in de containers van buurtbewoners. Toilet-papier namen we mee uit openbare gebouwen, meestal zonder dat iemand het merkte. Dat ging niet altijd vlekkeloos, we zaten ook wel eens zonder.

Internationaal

De bewoners vormden een bont internationaal gezelschap. Spaans, Duits, Frans en Engels wisselden elkaar voortdurend af. Yamina en haar zus Chiara spraken Spaans, maar schakelden moeiteloos over op Duits. Twee Argentijnse vrouwen, vrij en ongegeneerd, allesbehalve preuts.

Margot, afkomstig uit Bern, en haar Portugese vriend Diogo spraken Frans met elkaar, wij spraken weer Engels met hem. Margot woonde er met haar dochtertje Soraya, een meisje van vier dat zich als een vis in het water voelde tussen al die gekke lui.

Bädu, Tobi en Jaro spraken onderling Bern-Duits - een dialect dat mij in het begin compleet ontging. Het klonk als een soort Scandinavisch. Onverstaanbaar. Maar langzaam begon ik er iets van te begrijpen. Met mij spraken ze meestal Hochdeutsch.

Gelegenheidsbaantjes

Iedereen was creatief: ze schilderden, maakten muziek, kookten, lasten, draaiden, hamerden en experimenteerden naar eigen inzicht. Ieder had zo zijn eigen kleine inkomstenbron en door de sobere levensstijl waren grote uitgaven nauwelijks nodig. Werk was er genoeg, vaak kwam het vanzelf. Zo verscheen er regelmatig een bouwondernemer op zoek naar goedkope arbeidskrachten. Klussen werden gedeeld: wie tijd had, ging mee. Soms sprong ik op de fiets en reed langs de tuinderijen in de omgeving. Daar kon ik meestal meteen aan de slag.

Feesten

De feestjes waren legendarisch. Luid en wild. Meestal met live muziek van verschillende bands en artiesten. De ruimte werd speciaal voor zo'n gelegenheid versierd en voorzien van de meest kunstzinnige attributen. Op zelf ontworpen plakkaats en flyers maakten we onze *Freakhotel party* in de wijde omtrek bekend. Het was altijd bomvol, met steeds weer nieuwe gezichten. Zelfs vanuit Duitsland kwamen ze er op af. De feesten werden ook gebruikt om geld in te zamelen voor projecten in Nicaragua. Vooral Jaro was daar druk doende mee. In de tijd dat ik daar woonde, bivakkeerde hij het meest in Midden Amerika.

Iedere woensdagavond was er een jamsessie die we "Sanibanabanana" noemden. Dat was vooral bedoeld voor vrienden en vriendinnen van buitenaf die graag samen muziek wilden maken. Het was laagdrempelig en iedereen was in staat om zijn steentje bij te dragen. Veel trommels en andere percussie instrumenten. Voornamelijk vrouwen. Ik speelde met name gitaar en daarnaast hadden we ook een bassist en een drummer. Het viel me op dat de ze steeds terug kwamen. Ze vonden het echt leuk. Op de feestjes mochten we acte de présence geven.

Vrijheid en botsingen

De positiviteit die er heerste was voor mij uniek. Iedereen moedigde elkaar aan om iets moois te maken of te doen. Het maakte niet uit wat, als het maar creatief was. Natuurlijk waren er soms wrijvingen. Vrije geesten zijn niet altijd even aangepast. Persoonlijkheden botsten. Maar opvallend genoeg escaleerde het zelden. De rust keerde altijd snel terug.

Daaraan zag ik dat de Zwitsers - of in ieder geval de bewoners van het Freakhotel - anders met elkaar omgingen dan ik gewend was. Voorzichtiger, bedachtzamer. Je werd niet snel veroordeeld of buitengesloten. Ook niet als iemand een bepaalde tijd zich minder sociaal gedroeg. Veel werd met de mantel der liefde bedekt.

Msschien kwam dat door de cultuur. Het leven in afgesloten valleien, waar je elkaar niet kunt ontwijken en je het samen moet zien te rooien.

Lichamelijke ongemakken

Door het vele contact met vrouwen van buitenaf had ik soms een vriendinnetje. Op een dag begon het flink te jeuken in mijn kruis. Toen ik keek, zag ik kleine beestjes door mijn schaamhaar kruipen. Dat kon niet goed zijn. Ik vroeg Bădu om raad.

"Ach, dat zijn platjes," zei hij luchtig. "Zalfje erop en klaar."

Hij deed alsof het de normaalste zaak van de wereld was. Ik haalde de zalf en inderdaad - binnen een paar uur was ik er vanaf.

Margot en Diogo

Ik kreeg ook iets met Margot. Dat viel niet goed bij Diogo. Zij en hij waren al uit elkaar, maar hij was nog steeds verliefd. Daar zat duidelijk een cultuurverschil. Voor mij was het simpel: als het uit is, ben je vrij om te gaan en staan waar je wilt. Maar Diogo dacht daar anders over. In zijn ogen was Margot nog steeds zijn vrouw, wat zij daar zelf ook van vond.

Na de breuk verhuisde Margot met Soraya naar Bern.

Op een avond, toen ik bij haar op bezoek was in haar bovenwoning in de Lorraine, zagen we ineens Diogo voor het raam. Hij was helemaal naar boven geklommen om naar binnen te gluren.

Eenmaal terug in het Freakhotel daagde hij me uit tot een duel. Een duel op leven en dood. Ik mocht de wapens kiezen. De winnaar zou Margot krijgen.

Eerst dacht ik dat hij een grap maakte. Maar hij was bloedserieus.

Hij had de datum al geprikt - ergens in december. Later bleek dat het zijn verjaardag was.

Ik vertelde het aan Yamina. Ze lachte.

“Oh, er ist so romantisch.”

De gezichten

Veel initiatieven kwamen van Bădu, een echte alleskunner. Hij was opgeleid als timmerman, maar bovenal een begenadigd kunstenaar en muzikant. In het reguliere schoolsysteem liep hij vast, maar op een alternatieve school - waar kinderen vooral creatief bezig mochten zijn - kwam hij tot bloei. Daar kwamen zijn ware talenten naar boven.

Na een reis door Zuid-Amerika werd hij in Frankrijk opgepakt, omdat hij iets bij zich had wat de Fransen niet konden waarderen. Een gevangenisstraf volgde. Terugkeren in de maatschappij bleek daarna lastig. Het etiket ‘ex-gevangene’ kleefde aan hem. In het Freakhotel wist iedereen wat er was gebeurd, maar niemand hechtte er waarde aan. Men keek naar de mens Bădu - en dat was genoeg. Zo kon hij in alle rust zijn leven weer vormgeven.

Met zijn uitgesproken ego en natuurlijke flair om in het middelpunt te staan, richtte hij samen met zijn broer Jannik een band op: *Ghost Town Window Shoppers*. In het begin

speelden ze vooral covers. Ze repeteerden in het Freakhotel en traden daar ook op. Bădu vroeg mij regelmatig om Engelse songteksten van de plaat te halen en voor hem uit te schrijven - omdat ik beter Engels verstond. Later schakelden ze over op eigen werk, in het Bernduits - of Mundart, zoals ze het hier noemden. Daarmee toerden ze uiteindelijk door het hele land.

Yamina was een opvallende figuur. Ze was de oudste van het stel en de enige die aan de universiteit studeerde. Voor mij was ze een soort moederfiguur. Ze voelde spanningen haarfijn aan en wist vaak op het juiste moment in te grijpen, met een woord dat precies raak was. Ik had veel respect voor haar. Ze bewaakte de essentie van wat we deelden: de ideeën, de geest van onze gemeenschap. Waar anderen zich soms lieten meeslepen door persoonlijke sores, hield zij het overzicht. Ze bracht orde in de chaos als dat nodig was.

Tegelijkertijd had ze een sterke behoefte aan mannelijke warmte. Seksuele vrijheid was voor haar geen onderwerp van discussie, maar een voorwaarde. Als je met haar iets wilde, dan moest je accepteren dat ze ook met anderen de liefde deelde. Kon je daar niet mee leven, dan hield het op.

Ik moest wennen aan haar openheid. Het was confronterend. Hoe zou het zijn, vroeg ik me af, als je van iemand hield, maar wist dat jij niet genoeg was?

“Dat moet vreselijk zijn,” dacht ik. “Zo hoort het toch niet te gaan.”

Maar dat was mijn waarheid - die van haar lag ergens anders.

Chiara, haar zus, had ik maar kort meegemaakt. Ze had een relatie met Antonio, een percussionist uit Zuid-Amerika. Hij speelde vaak op onze feestjes. Ze vertrok naar Brazilië om daar met anderen op een stuk land te gaan wonen. De kamer die daardoor vrijkwam, nam ik over.

Diogo was een echte muziekliefhebber. Hij kwam altijd aanzetten met bijzondere artiesten waar ik nog nooit van had gehoord - meestal uit Zuid-Amerika. Die regio had sowieso zijn belangstelling. De natuurvolkere die daar leefden inspireerden hem, net als het oosterse gedachtengoed. In het Freakhotel voerde hij soms rituele dansen uit. Het was een genot om naar te kijken. Na de breuk met Margot vertrok hij uiteindelijk naar Noord-Duitsland, waar hij een kind had bij een vrouw.

Jaro zette zich vooral in voor de armen in Nicaragua. Via de Freakhotel-feesten zamelde hij geld in en hielp mee met het opzetten en financieren van bouwprojecten ter plaatse. Meestal was hij daar voor langere tijd. Ik heb hem slechts een paar keer ontmoet. Kort na zijn terugkomst uit Nicaragua verdween hij weer uit beeld.

Tobi bleef meestal op de achtergrond. Voor mij was het lastig om echt contact met hem te krijgen. Hij leek zich weinig aan te trekken van de rest in het gekke hotel. De meeste tijd bracht hij door op zijn kamer, waar hij in stilte aan van alles werkte. Ik had soms met hem te doen. Ondanks zijn talent en toewijding nam hij zijn eigen werk nooit echt serieus. In zijn ogen stond het altijd in de schaduw van dat van anderen.

Bädu had de meeste invloed op hem. Die wist hem gerust te stellen en liet blijken dat hij zijn werk oprecht waardeerde. Op die momenten leefde Tobi zichtbaar op. Tijdens de feesten liet hij een heel andere kant van zichzelf zien. Dan was hij ineens een van de gangmakers-onvoorspelbaar, absurd, geestig. Met zijn onconventionele optreden kreeg hij de hele zaal aan het lachen. Alsof er even een ander licht in hem aanging.

Margot

Bij Margot voelde ik me het meest op mijn gemak. We begrepen elkaar goed en ik was graag in haar buurt. Na onze korte romance bleven we vrienden. Ze had een natuurlijke gave om sfeer te creëren. Haar huis ademde rust en warmte. Met geuren, kaarslicht en zachte muziek wist ze een omgeving te creëren waarin je vanzelf tot jezelf kwam.

Ze groeide op in een doorsnee gezin. Vader werkte, moeder zorgde voor de kinderen. Ze was voorbestemd om dat pad te volgen, maar voelde geen liefde - alleen verwachtingen. Haar vrije geest liet zich niet vangen. Ze raakte gefascineerd door de hippiebeweging, en had de film *Hair* zeker tien keer in de bioscoop gezien. Er moest meer zijn. Iets ongrijpbaars dat als een verlangen boven haar bleef hangen.

Tot grote teleurstelling van haar ouders brak ze op haar twintigste met haar opleiding verpleegkunde en verhuisde naar Zürich om bij haar Egyptische vriend Omar te wonen. Een jaar later werd ze zwanger - van een Arabier. *Alle mensen; ook dat nog*. Vanaf dat moment was ze een verloren dochter. Haar ouders hadden geen interesse om hun kleinkind te leren kennen, laat staan er een keer voor te zorgen.

In het Freakhotel was het anders. Toen de relatie met Omar stuk liep en Margot zich aansloot bij dit stelletje losgeslagen vrijdenkers, ging er een nieuwe wereld voor haar open. Waar ze altijd van had gedroomd, gebeurde hier echt. Deze lui hielden van vrijheid, oordeelden niet, en deden wat ze leuk vonden. *Het kan*, dacht ze. *Het bestaat*. Eindelijk kon ze haar leven leiden zoals zij het wilde.

Het Freakhotel was geen plek, het was een geestestoestand. Een rommelige, warme, chaotische droom waar je

jezelf mocht zijn, ongefilterd. De wereld daarbuiten? Die bestond even niet.

Waar een hoofdstuk eindigt

Dat alles lag nog niet ver achter me. Ik verlangde weer naar hen en was benieuwd hoe het inmiddels met iedereen ging. Ik wilde erheen, meteen, maar de reis van Hannover naar Herzogenbuchsee - zo'n 800 kilometer - was op de motor niet in één dag te doen.

De volgende avond arriveerde ik bij het Freakhotel. Toen ik aanklopte, deed een vrouw open die ik niet kende. Ze vertelde dat iedereen die er eerder had gewoond inmiddels was vertrokken. De meesten woonden nu in Bern, zei ze, maar adressen had ze niet.

“Ga maar naar de Reithalle,” voegde ze eraan toe. “Daar kom je ze vast tegen.”

Het voelde als een klap. Een deur die dichtviel, een hoofdstuk dat afgesloten was - misschien zelfs een heel boek. Een regelrechte tegenvaller.

Toch lag er in haar woorden ook een sprankje hoop. Ik wist niet wat me daar te wachten stond, maar het idee dat er een onderkomen was waar ik hen terug kon vinden, gaf houvast. De Reithalle kende ik al: groot, onvoorspelbaar, vol beweging. Het zou een nieuw begin kunnen worden.

Reithalle

De Reithalle was een kolossaal bouwwerk midden in de stad. Een rauw bastion van alternatieve cultuur, anarchistische energie en *do-it-yourself* idealisme. Ooit diende het als manege en stalling voor de rijtuigen van het stadsvervoer, tot het zijn nut verloor door de opmars van gemotoriseerd

verkeer. Na jaren van leegstand werd het pand gekraakt door een bonte mix van kunstenaars, activisten en politiek bewogen jongeren. Binnen en buiten de muren van het complex heerste een permanente staat van creatieve rebellie.

Ik reed erheen. Bij aankomst was het een drukte van belang. Op het binnenplein stonden bezoekers in groepjes te praten en te drinken. Overal graffiti - niet zomaar tags, maar politieke leuzen, surrealistische muurschilderingen en visuele statements tegen het establishment. De geur van rook, bier en wiet hing zwaar in de lucht.

Langs een muur lagen een paar vrachtwagenbanden, omgetoverd tot plantenbakken met uit de kluiten gewassen heesters, versierd met slingers van kleurige lampjes. Grote, op doek geschilderde kunstwerken hingen als vaandels van de dakgoot tot bijna aan de grond en bewogen zachtjes in de avondlucht tegen de muur van de binnenplaats. Binnen, op de eerste verdieping, speelde een opzwepende ska-band.

Dat is iets wat je de Zwitsers moet nageven: ze kunnen organiseren en samenwerken. In korte tijd hadden ze een op instorten staand gebouw zó opgeknapt dat het geschikt was voor concerten, tentoonstellingen, vergaderingen, feesten en politieke acties.

Als eerste hadden ze boven een ruimte ingericht als concertzaal. Er werd geen entree gevraagd, maar bezoekers konden vrijwillig bijdragen. Samen met de drankverkoop leverde dat genoeg op om materialen aan te schaffen en ambachtslieden te betalen. Die methode werkte: zo kregen ze het lekkende dak water- en winddicht, een van de grootste obstakels. Daarna konden ze ook de rest aanpakken. Vlakuit namen de leiding, kunstenaars kregen de vrijheid om het op hun eigen manier vorm te geven.

Ik vroeg een paar of ze Bädü kenden - hij was degene die

ik zocht. Zeker, ze kenden hem. Hij had hier vaker opgetreden met zijn band, en was een bekende figuur in deze scene. Iemand wist zelfs waar hij woonde - in het Q Hof in de Lorraine, niet ver hier vandaan.

Bij zijn appartement trof ik een gesloten deur. In het hofje sprak ik wat lieden aan. Ze vertelden dat hij op vakantie was, naar Cuba. Maar, zeiden ze, als je een slaapplek zoekt, hebben we wel een kamertje voor je.

Dat was ideaal.

Een vrouw bracht me naar een zolderkamer met enkel een bed en een stoel - maar meer had ik niet nodig.

"Je mag hier wel even blijven," zei ze. "En je hoeft morgen niet meteen te vertrekken."

Dat was helemaal top. Dan kon ik de komende dagen op mijn gemak op zoek naar andere bekenden.

Dat liep anders. Wat een nieuwe start had moeten worden, begon met een vreemd geluid uit het motorblok.

Motor Problemen

Ik ging op zoek naar een motorgarage om te ontdekken wat er mis was. Dat bleek lastiger dan gedacht. Voor reparaties aan BMW-motoren was een speciale licentie nodig, en maar weinig garages beschikten daarover. In Kopenhagen had ik geluk gehad: toevallig was ik daar iemand tegengekomen die eraan mocht sleutelen. Hier moest ik echt zoeken.

Uiteindelijk vond ik een garage. De eigenaar vertelde dat hij vroeger een licentie had gehad, maar dat die hem onrecht was afgenomen. Volgens hem lag de reden in een conflict over een betaling, niet in de kwaliteit van zijn werk. Hij verzekerde me dat hij nog steeds alles in huis had - kennis, ervaring en gereedschap - om mijn motor goed te repareren.

Na een halve dag zoeken zonder echte alternatieven dacht ik: *ik heb eigenlijk geen andere keuze.*

We spraken af dat hij eerst zou onderzoeken wat er aan de hand was. Dan konden we een plan maken. De volgende dag ging ik terug en vroeg hoe de zaken ervoor stonden. Het bleek dat de versnellingsbak vervangen moest worden. Kosten: zo'n 2.500 CHF.

Ik schrok me rot. Zoveel geld had ik niet - en ik had geen idee hoe ik dat ooit bij elkaar moest krijgen. Mijn wereld stortte in. Ik was er klaar mee. Die motor was geen symbool van vrijheid meer, maar een blok aan mijn been. Alles bleek één grote illusie. Hoe moest ik dit in godsnaam oplossen? Zo'n bedrag, alleen voor dat verdomde ding.

Ik had het idee dat ik bedrogen was, al wist ik dat het nergens op sloeg. Het was mijn eigen keuze geweest. Maar hoe kwam ik uit dit moeras? Hoe raakte ik verlost van dit dilemma? Elke uitweg leek afgesloten. Het was uitzichtloos.

Besluiten kon ik niet. Ik zei dat ik erover wilde nadenken en beloofde de volgende dag terug te komen. Die nacht maakte ik een plan. Ik wilde het aan het lot overlaten.

De volgende ochtend stelde ik hem voor: hij repareerde de motor, ik zou eerst vertrekken naar het buitenland. Als ik terugkwam, zou ik betalen. Kwam ik niet terug, dan mocht hij de motor houden. Zo kon ik me emotioneel losmaken van het ding - en van de frustraties over mijn uiteengespatte droom. Later kon ik altijd nog beslissen of ik hem wilde ophalen.

Hij ging akkoord. Een tijdspanne durfde ik niet af te spreken - ik wist immers niet wanneer, of zelfs *of*, ik terug zou komen. Maar hij stelde me gerust. Er was ruimte genoeg om de motor te stallen. Daar hoefde ik me geen zorgen over te maken.

Toen ik de deur van de garage achter me dichttrok, liet

ik niet alleen mijn motor achter, maar ook een stuk van mijzelf, een droom. Vrijheid op twee wielen had plaatsgemaakt voor de nuchtere erkenning dat bezit een zware last kan zijn. Wat overbleef, was wat ik kon dragen.

Frans gezin

Ik verliet Bern. De winter diende zich aan en ik wilde naar het zuiden, waar het nog warm was. Ik nam alleen het hoognodige mee: mijn slaapzak, gitaar, wat ondergoed, toiletspullen, een klein boekje met het Nieuwe Testament en een werkje van D.T. Suzuki over Zen-Boeddhisme. De rest had ik achtergelaten in de garage.

Met een uitgeklede versie van mijn oorspronkelijke plan ging ik verder. En eerlijk gezegd: dat voelde als een opluchting. Het wegvallen van die ballast gaf me een verrassend gevoel van vrijheid. Ik had een keuze: ik kon altijd terug - maar ik *hoefde* niet.

Ik ging liftend op pad. In het begin was het weer nog goed, maar naarmate ik dichterbij Frankrijk kwam, begon het te sneeuwen. Iemand zette me af in een klein dorpje net over de grens. De sneeuw werd dikker. Over de berm lopen was geen pretje - het opspattende water van auto's en de smurrie van smeltende sneeuw maakten het zwaar. Aan de rand lag al een dikke strook bruingrijze sneeuw.

Het begon donker te worden. De kou kroop langzaam naar binnen. Mijn sokken waren doorweekt, mijn schoenen sopten bij elke stap. Toen het bijna helemaal donker was, stopte er ineens een auto. Een man opende de deur zonder een woord te zeggen. Hij vroeg niet waar ik heen wilde. De warme lucht uit de auto stroomde me tegemoet als een uitnodiging. Ik stapte zonder aarzelen in.

Met mijn gitaar tussen mijn knieën en mijn rugzak met

slaapzak op de achterbank reden we verder. De man - klein van stuk, licht voorovergebogen, beide handen stevig aan het stuur - sprak alleen Frans. Dat was behelpen. Met wat gebroken zinnen en woorden die ik me nog herinnerde van school en vakanties, probeerde ik hem uit te leggen dat ik naar de kust wilde, naar de warmte.

“Côte d’Azur, c’est bien,” zei hij. Ik hoorde aan zijn toon dat hij er zelf ook wel naartoe wilde.

We brachten de rit daarna vooral zwijgend door. Ongeveer tien kilometer later, vlak bij zijn huis, vroeg hij ineens of ik honger had. Als ik wilde, kon ik blijven eten. En slapen ook, voegde hij eraan toe. Gezien het weer en het feit dat het inmiddels pikkedonker was, nam ik zijn aanbod dankbaar aan.

We gingen het huis binnen. In de keuken was het warm en licht. Zijn vrouw en twee tienerdochters waren druk in de weer met het eten. Ik voelde meteen dat mijn aanwezigheid niet op prijs werd gesteld. Ze keek verbaasd, geërgerd zelfs. Dat hij zomaar een vreemde had meegenomen was al niet best, maar dat ik ook nog zou blijven slapen - dat ging haar zichtbaar te ver.

Tijdens het eten bleef zijn vrouw op scherpe toon haar ongenoegen uiten. De man probeerde haar te kalmeren. *Waar had ik dat eerder meegemaakt?* Hij bleef rustig, wees een paar keer naar het raam, waaruit ik opmaakte dat hij bedoelde dat je iemand in zulk weer toch niet buiten kon laten staan.

Ondertussen keken de twee dochters me nieuwsgierig en onderzoekend aan, maar geen van beiden zei iets. Na het eten dacht ik dat ik het ijs misschien kon breken met een paar liedjes op de gitaar. Ik wees naar mijn gitaar en vroeg de man of ik iets mocht spelen. Hij knikte enthousiast, maar

zei dat eerst de tafel moest worden afgeruimd en de afwas gedaan. Daarna, zei hij, was het prima.

Ik kende helaas geen Franse chansons - jammer, want dan hadden we misschien samen kunnen zingen. Nu moest ik het doen met een paar nummers die ze waarschijnlijk niet kenden. Een klein optreden, in een onbekende huiskamer, voor een publiek die niet wist wat ze van me moest vinden.

Op dat soort momenten is het lastig om de juiste snaar te vinden. Muziek kan iets moois zijn als het goed valt, maar als het niet aankomt, slaat de sfeer snel om. De meisjes keken zwijgend en gespannen toe. Ik koos voor zekerheid en begon met *Mrs. Robinson*. Dat werkte. De sfeer klaarde zichtbaar op. Daarna speelde ik nog een paar toegankelijke nummers.

Langzaam begonnen de meisjes los te komen. De een trok de ander van de bank en samen begonnen ze te dansen, schuchter eerst, toen vrijer. Het ijs was gebroken. Zelfs de vrouw leek te ontdooien. Haar blik verzachtte en haar houding werd minder strak.

Mijn doel was bereikt. De sfeer was gekanteld en ook ik kon eindelijk weer vrij ademhalen. De spanning had zich stevig vastgezet, maar was nu van me afgegleden. Met een paar liedjes had ik iets kunnen ombuigen - een koude avond omgezet in warmte en openheid. In stilte dankte ik Onze Lieve Heer voor dit kleine geschenk.

Toen de meisjes naar bed gingen, dronken we met z'n drieën nog een glaasje wijn. Later wees de man me mijn kamer en wenste me een zachte *bon nuit*. Mijn natte spullen lagen ondertussen te drogen bij de kachel.

Omdat we vroeg naar bed waren gegaan, stonden we ook vroeg weer op. Dat kwam mij goed uit - een lange dag

lag voor me. Na het ontbijt nam ik afscheid en vervolgde mijn route naar het zuiden.

Toen ik de straat weer op ging, dacht ik nog even aan de avond ervoor. Aan de kou die plaats had gemaakt voor warmte. Aan het wantrouwen dat was veranderd in openheid. Dat gaf me moed.

Montpellier

Eenmaal op de snelweg werd liften een stuk makkelijker. Tegen de avond bereikte ik Montpellier. Het temperatuurverschil was enorm. Ik stapte uit de winter de lente binnen. Die ochtend had het nog rond het vriespunt gelegen, maar hier streek een warme mediterrane lucht langs mijn gezicht. Het was begin december - achttien graden.

Het eerste wat ik deed, was het centrum opzoeken om te zien of ik ergens muziek kon maken. De winkels waren gesloten, maar er was genoeg volk op straat. Ik koos een spot en begon te spelen. Niet veel later kwamen er een paar Engelsen langs met instrumenten op hun rug. We raakten aan de praat. Ze waren net drank aan het halen bij een avondwinkel en vertelden dat ze daarna naar een verlaten huis buiten de stad zouden gaan. Als ik mee wilde, geen probleem - daar kon ik ook slapen.

Ik pakte mijn spullen en volgde hen. Een paar kilometer buiten de stad, midden in het veld, hadden ze een half vernielde villa gevonden, maar met genoeg kamers om een dak boven je hoofd te hebben. Dankzij het milde weer hadden we geen verwarming nodig. Wat extra kleding voor de koelere avonden was voldoende. Niet lang daarna sloten zich nog twee aan. Uiteindelijk waren we met zijn vijven.

Afscheidstournee van het leven

Een van de jongens die me had meegenomen was Alex. Ongeveer mijn leeftijd, met een rond, pafferig gezicht en sluijk, vettig haar. Hij was kort en mollig van postuur en droeg een groene legerjas die strak om zijn buik spande. Op een paar kussens had hij zich geïnstalleerd - een fles wijn in de ene hand, een joint in de andere.

Hij zei dat hij hierheen was gekomen om te sterven.

De drank had hem zo gesloopt dat hij er niet van uitging dat hij de dertig zou halen. Van zijn leven was niets terechtgekomen. Hij was de grip op de realiteit kwijtgeraakt en had jaren in een kliniek doorgebracht. Eenmaal terug op straat ging het al snel weer mis.

Ooit droomde hij van een carrière in de muziek. Hij had in verschillende bands gespeeld, maar was nooit doorgebroken.

“Dat is het enige dat ik ken,” zei hij. “Muziek maken.”

Om het leven iets dragelijker te maken, was hij vanwege het zachte klimaat naar Zuid-Frankrijk afgezakt. Daar speelde hij samen met zijn vriend Anthony in de steden langs de kust. Het voelde als een afscheidstournee van het leven - een leven dat voor hem niet snel genoeg voorbij kon zijn. Dat stemde me verdrietig.

Toen ik de dagen daarna wat meer met Alex optrok en hem hoorde spelen, bleek hij een uitzonderlijk muzikant te zijn. Eén van de weinigen die ik op straat ben tegengekomen die echt iets bijzonders in zich had. Zijn stem was zwoel en zacht, maar met een onderliggende kracht die je meteen bij de strot greep. Zodra hij begon te zingen, trok hij alle aandacht. Er was geen rem, geen masker - alles was puur.

Ook zijn gitaarspel was uniek. Met een vanzelfsprekende souplesse en feilloos gevoel voor timing liet hij melo-

dische en harmonische variaties over de hals van zijn gitaar dansen.

Het had iets weemoedigs. Er klonken herinneringen doorheen die te pijnlijk waren om uit te spreken. Soms sloot hij zijn ogen en verdween in een wereld die wij niet zagen. Hij speelde niet om te imponeren, maar om iets kwijt te raken. De gitaar was geen instrument meer, maar een verlengstuk van zijn binnenwereld. Net of de muziek de schaduw van zijn afscheid al in zich droeg.

Het maakte diepe indruk, maar het was van korte duur. Een paar dagen later vertrok hij met zijn maat naar Antibes om daar zijn geluk te beproeven.

Hij was weg, en de weken trokken samen richting Kerstmis. Intussen leerde ik steeds meer straatmuzikanten kennen. Via één van hen vond ik een slaapplek dicht bij het centrum dan de villa, zodat ik niet telkens zo ver hoefde te lopen.

Het was opnieuw een verlaten huis, verscholen in een straatje waar vervallen panden schouder aan schouder elkaar overeind hielden. De sloophamer zou hier vroeg of laat toeslaan, om de stad te verlossen van deze vergane glorie. Maar zover was het nog niet.

In het huis dat hij mij aanwees, was één kamer helemaal schoon. Er lag vloerbedekking, wat zorgde voor wat extra warmte en een zachte ondergrond. Dat werd mijn thuiskomen. In de nachten was ik daar alleen.

Zwervers kamp

Wie op straat leeft, belandt vroeg of laat onder een brug.

Midden in het winkelcentrum, aan een groot plein, liep een viaduct. Daaronder had zich een kamp gevormd van zwervers, daklozen en andere overlevenden. In de open

lucht, maar overdekt - midden in de stad, maar toch uit het zicht. Een ideale uitvalsbasis voor wie op straat hun geld verdienden. Ook straatmuzikanten kwamen er graag. Niet om er te slapen, dat was voorbehouden aan degenen die die het hadden gevonden én bezet. Maar voor de gezelligheid, de warmte van samenzijn zonder maskers.

Ik kwam er geregeld. Ik voelde me daar op de een of andere manier op mijn gemak. Ze waren vriendelijk, zonder pretenties, zonder haast. Sommigen hielden zich nog vast aan dromen, voor anderen leek het hun laatste halte. Niemand deed zich anders voor dan hij was.

Florian, een Duitse jongen van achter in de twintig, was een van hen voor wie het einde een welkome gast was. Hij dronk zo'n zeven flessen wijn per dag.

Hij droeg altijd een felgroene kunststof jas met roze strepen, ooit waarschijnlijk een vrolijk ding, maar nu dof en grijs van het straatvuil dat zich onherroepelijk had vastgezet. Als hij daar zo zat en met trillende handen door zijn dunne blonde haren streek voordat hij weer een slok nam, voelde ik medelijden.

Waarom, vroeg ik me af. Wat brengt iemand ertoe om op zo'n jonge leeftijd zo destructief te leven? Net als bij Alex kon ik er met mijn hoofd niet bij.

Flo vertelde dat zijn vader ook alcoholist was. Een gewelddadige man, die hem als kind bij het minste of geringste sloeg. Eén keer liep het zo uit de hand dat hij in het ziekenhuis belandde. Zijn moeder bood ook geen bescherming en was geen haar beter - zij dronk net zo hard mee.

Uiteindelijk werden hij en zijn zusje uit huis geplaatst en kwamen ze in een opvangtehuis terecht. Even leek het goed te gaan. Tot ook hij begon te drinken.

Ten ik hem vroeg of hij ooit nog wilde stoppen, of

misschien hoopte op een ander leven, schudde hij zijn hoofd.

“Voor mij hoeft het niet meer,” zei hij zacht. “Ik wil maar één ding: zo snel mogelijk weg uit deze onvriendelijke wereld.”

We zaten in los zand, tussen hier en daar afgedankte betonnen blokken beton. In het midden lag een vuurplaats - het hart van het kamp - waar overdag werd gekookt en 's avonds een kampvuur brandde. Boven ons raasde het verkeer over het viaduct, maar het geluid drong nauwelijks door.

Iedereen had zijn eigen slaappleats op de grond, verspreid rond het vuur. De eenvoud van het bestaan, de ongekunstelde gastvrijheid en de *we hebben niks te verliezen*-mentaliteit brachten me een onverwachte innerlijke rust.

Er werd niets van je verwacht, behalve respect.

Dit was het epicentrum van het straatleven in Montpelier. Hier kwamen we elke dag weer samen.

Er sliep ook een Schotse jongen, Charlie, die me af en toe hielp door met een bekertje langs de voorbijgangers te gaan terwijl ik speelde. Hij dronk ongeveer evenveel als Flo. Eerst vooral bier, maar dat was op straat onpraktisch - je moest steeds plassen. Daarom was hij overgestapt op wijn.

Toch zag hij er stukken beter uit. De gevolgen van zijn drankgebruik waren nauwelijks zichtbaar. Met zijn donkere krullen tot op de schouders, bruine ogen en vrijwel symmetrisch gezicht, had hij qua uiterlijk zo een rockster kunnen zijn. Maar daar leek hij zich totaal niet van bewust.

Charlie was bescheiden. Meestal opgewekt. Je merkte niet dat hij iets met zich meedroeg - of hij wist het goed te verbergen.

Zijn vaste metgezel was Steven, een andere Brit. Waar Charlie licht bleef, droeg Steven iets zwaarders met zich

mee. Ze waren bijna altijd samen, maar hun energie kon niet meer van elkaar verschillen.

Steven sliep niet onder het viaduct, maar had een verlaten huis gevonden. Hij maakte muziek en verkocht af en toe wat hash. In Engeland had hij vastgezet voor het dealen van speed.

We zaten een keer op straat, Steven met zijn gitaar op schoot, een pak wijn tussen zijn voeten.

“Waarom juist speed?” vroeg ik hem. “Je weet toch dat mensen daar aan kapotgaan?”

Hij haalde zijn schouders op.

“Het verkoopt nu eenmaal goed. Het levert snel geld op. En als iemand het toch gaat doen, dan ben ik het liever zelf dan een ander.”

Hij zei het zonder spijt, zonder schuldgevoel. Wat er met anderen gebeurde, lag buiten zijn verantwoordelijkheid. Voor hem telde alleen het geld.

Het ging een tijd goed, tot hij werd gepakt. Nu zat hij hier, omdat hij in het kille Sheffield geen perspectief meer zag. Dealen was geen optie en andere kansen waren er volgens hem nauwelijks-zeker niet met een strafblad en zonder opleiding.

Muziek leek hem niet te boeien. Hij speelde omdat het moest. Geld - dat was wat hij echt wilde.

“Veel geld,” zei hij, terwijl hij even opkeek. “Dan verdwijn ik.”

Waarheen, zei hij er niet bij.

Zijn woorden, en vooral zijn laconieke houding, zetten mij aan het denken. Ikzelf zou grote morele bezwaren hebben gehad, maar hij blijkbaar helemaal niet. Dat was best bijzonder. Het ging hem niet om overleven of een beetje bijverdienen; geld was voor hem het enige dat telde.

Vragen over goed en kwaad leken hem niet te raken. Waar ik zou aarzelen, zag hij alleen de stapel munten.

Maar dit soort overwegingen bleven niet lang hangen. Het leven op straat liet je zelden de tijd om te kauwen op vragen van moraal; de dingen liepen zoals ze liepen. Iedereen vond zijn manier van overleven, trok zijn eigen grenzen. Daar bemoeide je je niet mee. Belangrijker was het je ritme te bewaren in de voortdurende stroom van gebeurtenissen. Bij jezelf blijven terwijl de dagen in elkaar overvloeiden en de vruchten plukken wanneer ze rijp waren. Want ook de straat had zijn seizoenen. En nu brak de beste periode van het jaar aan.

Advent

De straten vulden zich met lightslingers en dennengeur, en richting Kerst werd men altijd merkbaar vrijgevig. De winter bracht kou, maar er hing ook een onverwachte warmte in de lucht. Mensen die me wekenlang niet hadden opgemerkt, lieten opeens hun blik op me rusten, gaven een munt, een knik of een glimlach. Met de geboorte van Christus in gedachten gunden ze zichzelf niet alleen een feest, maar ook hun naaste iets extra's. Ik voelde de compassie. Voor even hoorde ik er weer bij.

Oude vrouwtjes, die normaal met een boog om ons heen liepen, trokken nu nerveus hun portemonnee open, peuterden er een paar muntjes of een biljet uit, keken me aan met twinkelende ogen, en mompelden soms een paar goedbedoelde woorden als ik ze bedankte met een kleine buiging en een glimlach. Daarna verdwenen ze snel weer in de stroom van de straat.

Het was *dé* tijd om geld te verdienen. Mijn collega's en ik draaiden overuren. Vooral 's avonds liep het goed: de sfeer

werd lossen, ontspannen - en daarmee groeide ook de gulheid.

Maar achter dat tijdelijke geluk school ook de andere kant van ons bestaan.

Loeiende sirenes

Werner was in het laatste stadium. Zijn lever had het begeven en hij liep de hele dag krom van de pijn. Het enige wat nog verlichting bracht, was alcohol. Meestal bedelde hij bij een bekende hamburgerketen aan het plein naast het viaduct. Daar stonden ze vaak in lange rijen te wachten, en Werner ging ze één voor één langs, vragend om een kleine bijdrage.

Op een dag viel hij plotseling neer. Hij bleef op de grond liggen, schreeuwend van de pijn. Omstanders schrokken, sommigen slaakten kreten van ontzetting. Hij leek daar ter plekke dood te gaan. Er werd een ambulance gebeld en even later klonk in de verte een loeiende sirene. Werner werd afgevoerd, en die avond zagen we hem niet meer terug.

Tot mijn verbazing leek niemand van zijn maten er echt van onder de indruk. Dit was niet de eerste keer, zeiden ze. Sommigen beweerden zelfs dat hij het expres deed.

“Dan heeft hij tenminste een schoon bed en wat fatsoenlijks te eten,” klonk het onverschillig.

Iedereen wist dat hij niet lang meer had, en hij probeerde er op zijn manier nog iets van te maken.

Een paar dagen later kwam Werner terug. Hij zag er opvallend beter uit. Maar dat duurde niet lang - al snel schuifelde hij weer met zijn scheve bovenlichaam door de straten, op zoek naar kleingeld.

Warme dekens

Door het stadsbestuur werden op een dag enkele dozen met dekens afgeleverd. Dat vond ik opvallend. Het kamp onder het viaduct was al langer een doorn in het oog van de gemeente, en meerdere keren hadden ze geprobeerd de boel met geweld te ontruimen. Maar de zwervers kwamen steeds weer terug. Een harde aanpak werkte niet - met als dieptepunt de vorige winter, toen iemand door de kou was overleden. Dat had tot veel opschudding geleid in de stad. Om herhaling te voorkomen, had men nu besloten tenminste te zorgen dat ze het warm genoeg hadden.

Het waren stevige, wollen dekens van het leger. De jongens waren er blij mee.

Op de Bühne

Dan was er Heinz - een homoseksuele man die jarenlang had opgetreden in Hamburg met zijn travestietenshow. Tot hij aan de heroïne raakte. Dat kostte hem uiteindelijk zijn werk, zijn podiumpassie, en een groot deel van zijn leven.

Hij was anders dan de rest. Zijn bewegingen, zijn taalgebruik, zijn houding - alles verraadde een verleden vol glamour en pijn.

“Liebling,” zei hij vaak, met een overdreven hoge *ie*-klank, *“je moet de ellende altijd met iets glitters camoufleren.”*

Heroïne gebruikte hij niet meer. Nu hield hij zich op de been met wijn en codeïnepillen van de drogist - officieel tegen verkoudheid, in werkelijkheid tegen het bestaan. Eén pil was niets, tien maakten het leven draaglijk. Anderen deden hetzelfde.

Als Heinz in een goede bui was, en we maar lang genoeg aandrongen, kregen we hem soms zover dat hij

speciaal voor ons zijn oude show opvoerde. Dan was het feest. Gehuld in een deken als jurk, een lege deodorant bus als microfoon, zijn ogen gesloten - dan gebeurde er iets magisch. Onder luid gejuich gaf hij alles wat hij had.

Een lied van Marlene Dietrich, met schwing en danspasjes die nog in zijn lijf gebrand stonden van vroeger. Hij zong niet vals, maar ook niet loepzuiver - het ging niet om perfectie, het ging om overgave.

Hoe verder hij opging in zijn rol, hoe meer hij in trance raakte. Hoofd in de nek, armen zwierend, benen glijdend over het zand - alsof hij alle demonen uit dit verdoemde onderkomen wilde verdrijven.

Onder de brug werd het muisstil. Iedereen keek. Hij zweefde boven de troep, boven het vuur, boven het leven dat hem langzaam afbrak. De vergeten diva - onaantastbaar in zijn kwetsbaarheid.

Even was hij weer wie hij ooit was. Of misschien juist wie hij altijd al geweest was.

En als er dan een glimlach op zijn gezicht verscheen, was het alsof de zon doorbrak en alle ellende voor een ogenblik niet meer bestond.

Gif

Het filiaal van de hamburgerketen gooide na sluitingstijd regelmatig een deel van de niet-verkochte waar in de container. De zwervers haalden er uit wat ze konden gebruiken. Het bedrijf was daar niet blij mee. Op een dag ging het gerucht dat er gif was gestrooid in de container, om ze af te schrikken.

De zwervers wisten wel hoe laat het was, maar lieten zich niet tegenhouden. Ze bleven de bakken afstruinen.

Vreemd genoeg werd niemand ziek. Was het echt, of een stunt om hen te verjagen?

Hoe dan ook - de overgebleven hamburgers bleven onverminderd populair.

Met een mes

Er was één figuur die niemand vertrouwde: Brian, een Zuid-Afrikaan. In het enige gesprek dat ik met hem had, vertelde hij zonder een spoor van schaamte dat hij de straat opging om personen met een mes te beroven. Eerst wilde hij niet zeggen waar hij vandaan kwam - volgens hem wist niemand dat - maar zijn accent verraadde hem meteen. Ik kon me niet voorstellen dat anderen dat niet doorhadden.

Brian was een klein, schriel mannetje, met ingevallen wangen en ogen die voortdurend heen en weer schoten, altijd op zijn hoede voor gevaar. Zijn donkerbruine haar was dun en ongelijk geknipt, waarschijnlijk zelf gedaan. Er zat een nerveuze energie in zijn lijf, een onrust die hem nooit helemaal verliet. Zodra hij het kamp binnenkwam, verstomden de gesprekken. Blikken gleden weg, ruggen draaiden zich iets opzij.

Hij legde mij uit waarom hij deed wat hij deed. Bedelen vond hij tijdverspilling. Met één goede slag verdiende hij meer dan de rest op een hele dag.

“Willen we niet allemaal hetzelfde?” vroeg hij retorisch. “De burgers hier hebben geld genoeg. Die missen het niet. En ik deel mijn buit - dus ik zorg óók voor hen.”

Dat klopte. Brian gaf ze inderdaad geld. Niet uit solidariteit, maar als bescherming. Als zij meeprofitelden, zouden ze hem niet verraden. Hoewel ze wel een extra centje konden gebruiken en het accepteerden, was niemand er echt blij mee. Dit was niet hún manier.

Tijdens ons gesprek begon hij zijn woorden te onderstrepen door steeds dichterbij te komen. Hij boog naar me toe tot zijn gezicht vlak voor het mijne was, en ik zijn adem kon ruiken en het speeksel voelde spatten. Zijn ogen gloeiden, zijn stem werd venijniger. Ik duwde hem met weerzin van me af. Hij probeerde zichzelf wanhopig te overtuigen dat zijn logica klopte, terwijl hij dondersgoed wist dat het niet te verdedigen viel.

En toch, achter die bravoure zag ik iets anders: angst. Niet de angst van iemand die bang is voor de politie, maar de angst om betrapt, verraden of buitengesloten te worden. Het vrat aan hem, maakte hem onvoorspelbaar. Hij hoorde er niet bij, en dat wist hij.

Om zijn onzekerheid te overschreeuwen bralde hij dat ze hem dankbaar moesten zijn, dat hij de boel hier draaiende hield. Ze lieten hem in zijn waan.

Het leven onder de brug kende vele gezichten - en gelukkig maar één Brian.

Haar in de soep

Een van die gezichten was Thomas, een jonge Engelsman, verzorgd, scherp in de snit, met een zekere flair. Niet dat hij veel zei, maar zijn uiterlijk sprak boekdelen: altijd netjes gekleed, zijn haar strak in model, recht uit een Londense kapsalon.

“Wil je een knipbeurt?” vroeg hij op een avond, terwijl hij Heinz met een kritisch oog bekeek.

Heinz plofte demonstratief neer op een klapstoel bij het vuur.

“Doe maar, *liebling*. Maar voorzichtig - er zit een wondje op m'n kruin. Vanmorgen m'n kop gestoten.” Hij wees er theatraal naar.

Met een glimlach om zijn gedoe, trok Thomas een kam uit zijn jaszak en zette zich geconcentreerd aan het knippen.

Hij was onze kapper. Daar had hij voor geleerd. Maar zijn echte geld verdiende hij in Engeland als mannelijke prostitué. Hier had hij ook zijn vaste klanten - meestal oudere mannen. Soms was hij dagen uit beeld, en dan dook hij ineens weer op. Voor een knipbeurt kon je altijd bij hem terecht.

Wat hij was vergeten: boven het vuur stond een pan soep te pruttelen. De haren dwarrelden van Heinz' schouders zo de pan in. Thomas had het pas door toen hij klaar was. Een paar van ons hadden het zien gebeuren, maar niemand zei iets. We grinnikten, en staken Heinz plagend de gek aan

"Dat wordt vast een lekker hapje, Heinz," grijnsde Charlie.

Heinz trok zich er niets van aan en deed vrolijk mee. Hij viste de dikste lokken uit de pan en knipoogde: "Niet kijken, maar proeven."

Om het nog bonter te maken, hief hij het brouwsel af en toe uitnodigend omhoog.

"Wil iemand ook een beetje? Hij is verrukkelijk vandaag."

Charlie schudde lachend zijn hoofd.

"We weten dat je een fantastische kok bent, Heinz, maar dit culinaire hoogstandje slaan we voor deze keer liever over."

De rest knikte instemmend, proestend van het lachen.

Heinz liet zich niet uit het veld slaan. Onverstoorbaar lepelde hij zijn pannetje leeg tot op de bodem. Daarna veegde hij demonstratief zijn mond af en zei met een zelfvoldane grijns: "Jullie weten niet wat jullie hebben gemist."

Kerstmaal

Op kerstavond verzorgde de missie een maaltijd voor de zwervers. We gingen er allemaal naartoe - zelfs Berndt, de vriend van Flo, sloot zich aan. Berndt was een Duitse man van middelbare leeftijd die eigenlijk alleen met Flo sprak, en soms met Heinz. Met de rest had hij weinig contact. Dat kwam misschien ook omdat hij geen Engels sprak - terwijl dat toch onze voertaal was.

Zijn gezicht was gezwollen en paars van de wijn, het laatste restje haar verborgen onder een klein, glimmend en vettig hoedje. Hoe hij aan geld kwam, wist niemand. Ik zag hem nooit bedelen of iets ondernemen. Vermoedelijk had hij een soort afspraak met Flo, want die trok er wel geregeld op uit om geld te verdienen.

De enige van de vaste groep onder het viaduct die niet meeging, was Jack. Een Nederlander, oorspronkelijk uit de buurt van Rotterdam, die jaren in Leeds had gewoond en Engels sprak met een zwaar Yorkshire-accent. Een lange man, bijna twee meter, die dagelijks zijn portie heroïne nodig had. Ik had geprobeerd om Nederlands met hem te praten, maar daar had hij geen behoefte aan.

Het voelde vreemd - het leek of hij niet alleen zijn land, maar ook een deel van zichzelf had afgezworen. Verder hadden we nauwelijks contact.

Het kerstdiner dat met de beste bedoelingen door de paters was klaargemaakt, veranderde al snel in een dronken bedelaars-bacchanaal. Aan een lange tafel kregen we drie gangen voorgeschoteld. Maar bij het hoofdgerecht begon één iemand met eten gooien, en al snel volgden anderen. Dikke lol. Iedere rake worp werd met luid gejuich beloond. Binnen de kortste keren lagen tafel en vloer bezaaid met etensresten.

De paters grepen niet in. Stoïcijns bleven ze hun rol vervullen, alsof dit verwacht werd. De zwervers beschouwden hen als bedienden aan wie je bevelen kon geven, zonder een greintje respect of dankbaarheid. Toen het nagerecht werd geserveerd en ze elkaar begonnen in te smeren met ijs en slagroom, was voor mij de maat vol.

“Wat een stelletje barbaren,” dacht ik.

Ik liep teleurgesteld de straat weer op, hopennd dat ik het fiasco van me af kon spelen met wat muziek. Maar het lukte maar half. Wat me het meest stak, was de vernedering van de paters. Ik voelde plaatsvervangende schaamte en had zin om mijn maten voor hun kop te slaan - zoveel ondankbaarheid. Misschien hadden de paters het wel zien aankomen. Misschien kenden zij hun pijn beter dan wie dan ook. Maar toch schaamde ik me. Voor hen. Voor ons allemaal.

“Ga er dan niet heen als je het niet kunt waarderen,” dacht ik.

Of zat het toch anders? Wilden mijn maten ook eens bevelen uitdelen en overal mee weggkomen, net als de rijken. Hadden ze voor één avond de rollen in het klassensysteem omgedraaid, alleen om te voelen hoe het is om aan de top te staan? Of was het enkel ongeciviliseerde baldadigheid? Ik bleef ermee zitten. Het ging zo tegen mijn natuur in om mensen van goede wil zó te behandelen.

Een dief

Later op de avond zocht ik ze weer op. Jack bleek vertrokken en had alles meegenomen wat ook maar enigszins van waarde was.

Het voordeel van weinig hebben is dat je ook weinig kunt verliezen. Toch was dat niet het ergste. Zwaarder woog het gevoel van verraad.

De stemming was bedrukt. Er werden dreigementen geuit aan het adres van Jack, maar iedereen wist dat ze hem waarschijnlijk nooit meer terug zouden zien.

Flo zat zwigend bij het vuur. Hij liet zijn hand traag door de vlammen glijden.

“Kijk,” zei hij, “het doet geen pijn. Vuur is niet gevaarlijk. Het streelt je, verwarmt je. Pas als je te lang blijft, wordt het pijnlijk.”

Hij hief zijn hoofd op, keek rond - en begon te lachen.

“Ik weet het,” riep hij, “ik weet hoe het zit! Ze houden ons voor de gek. Wij beheersen het vuur. Onze machines draaien erop. We hebben álles onder controle. We hoeven nergens bang voor te zijn!”

Hij nam een slok wijn, stond op en liep in opgewekte pas naar zijn slaappleats. Onderweg riep hij nog een paar keer, steeds luider:

“Alles onder controle! Alles onder controle! Alles... alles!”

Niemand reageerde. Het vuur knetterde zacht, en ik volgde met mijn ogen de kronkelende oranje slierten.

Mijn gedachten gingen uit naar mijn maten. Ze zaten om me heen, ieder verweven met zijn eigen verhaal. Geen van hen was zomaar een “*zwerver*”; ieder droeg een verleden, een last, een verlangen. Ik zag ze niet langer alleen als mensen die onder dit viaduct sliepen, maar als spiegels van wat ook in mij leefde: strijd, angst, pijn, de drang te ontsnappen, hunkering naar warmte.

Ik voelde genegenheid, maar ook afstand. Alsof ik met één voet buiten deze wereld stond, en toch nog deel uitmaakte van hun kring. Hun bestaan was tragisch, maar tegelijk eerlijk. Ze hadden niets meer te verbergen.

Misschien was dat de reden dat ik zo lang gebleven was: hun kwetsbaarheid maakte het leven waarachtiger, ontdaan van de façades waar de rest van de wereld zich achter

verschool. En juist in die kwetsbaarheid groeide een verbondenheid - een gevoel waar ik altijd naar op zoek was: iets ongrijpbaars, dat onverwacht neerstreek als een zachte herinnering aan mijn vroege kindertijd. Kortstondig, en toch tijdloos.

Toen ik mijn blik naar de donkere lucht boven het viaduct hief, voelde het alsof ik naar een grens keek. Dit hoofdstuk sloot zich. Ik zou vertrekken, maar iets van hen zou altijd in mij blijven bestaan.

Verder naar het Zuid-Spanje

De kou nam toe. Het was tijd voor de zon.

Mijn kamer droeg ik over aan een Schotse muzikant en zijn Baskische vriendin.

De dag na Kerstmis vertrok ik richting Zuid-Spanje.

Net buiten de stad kreeg ik een lift van een Spanjaard die de hele Route du Soleil al had gereden met bestemming Barcelona.

“Heb je een rijbewijs?” vroeg hij.

Dat had ik.

“Ga dan maar achter het stuur zitten.”

Hij was moe van de lange rit, maar wilde die middag nog aankomen.

Met een pittige Golf GTI over de Franse tolwegen was dat geen probleem.

Ik knikte, startte de motor, en nam het stuur over.

Hij viel al snel in slaap, en ik reed in één streep door naar Barcelona. Daarna volgde ik de oostkust verder zuidwaarts. Ik bleef een paar dagen in Alicante, om vervolgens koers te zetten richting Granada.

HEILIGE BERG

BELOOFD IS BELOOFD

Oudjaarsavond

Oudjaarsdag arriveerde ik in Granada. Ik vond een eenvoudig hotelletje. In Montpellier had ik rond de kerstdagen goed verdiend en met wat ik over had van Gerdt, kon ik me wat luxe veroorloven: een warme douche, schone kleren, een fris bed.

De stilte van mijn kamer stond in schril contrast met de levendigheid buiten. Toen de avond viel, trok ik de stad in, op zoek naar vertier. De straten gloeiden in het warme oranje licht van lantaarns en kerstversiering. Overal klonk muziek - uit openstaande ramen, overvolle cafés en voorbijrijdende auto's.

Op de Plaza de Bib-Rambla dromden de feestvierders samen. Vreemde gezichten voelden even vertrouwd. Jong en oud danste op straat, zong mee met luide Spaanse popmuziek. Een mengelmoes van stemmen, gelach en muziek vulde het plein. Overal werd gedronken, geproost, gekust. Glazen werden geheven naar onbekenden, handen vonden

elkaar in het voorbijgaan. De lucht was dik van vuurwerkrook.

De sfeer was uitzinnig, maar veilig - we waren allemaal vrienden voor één nacht.

Van alle kanten kreeg ik drank aangeboden, die ik zelden afsloeg - wat achteraf gezien niet zo verstandig was. Met een halfvolle fles cava in mijn hand liep ik Jane tegen het lijf. Een Engels meisje dat openstond voor een avontuurtje. We dansten, we lachten, we belandden in elkaars armen.

Om middernacht hield de stad haar adem in: de twaalf druiven, klokslagen, vuurwerk. De lucht kleurde rood en zilver. Jane en ik omhelsden elkaar alsof het een weerzien was na jaren - niet persoonlijk, maar in verlangen.

Een nieuw jaar, een nieuw land, een nieuwe liefde. Alles leek mogelijk - maar in de stad wachtte een koude les.

Beroofd

Toen we genoeg hadden van het feest, gingen we naar mijn hotel. Ik was al behoorlijk aangeschoten - om niet te zeggen dronken - en zij was er niet veel beter aan toe. Eenmaal in de kamer trok ik mijn kleren uit, liet me op het bed vallen en viel als een blok in slaap. Jane ging naast me liggen.

De volgende ochtend viel het zonlicht genadeloos door de gordijnen. De kamer rook naar alcohol en zweet. We lagen scheef in een bed dat half was ingestort, het had de nacht net zo slecht doorstaan als wij. Het onderstel lag op de grond, de voor- en achterkant hingen gevaarlijk naar beneden.

Jane kwam overeind, wreef in haar ogen en keek me met een wazige blik aan.

“Wat is er gebeurd?” vroeg ze zacht.

“Geen idee, het bed is ingestort,” zei ik, zonder te beseffen wat er werkelijk gaande was.

Voorzichtig stapte ik uit bed en zocht mijn lange broek. Die was nergens te bekennen. In een extra zak, die mijn moeder aan de binnenkant had genaaid, zaten mijn geld en paspoort. Eerst ongeloof, toen paniek. We struinden de kamer af, keken onder het bed, in de kast, op de gang. Uiteindelijk vonden we de broek halverwege de trap, leeg.

Ik zat op de rand van het matras, mijn hoofd in mijn handen. De kater bonkte achter mijn slapen, maar het ergste was het besef: ik zat zonder geld en ID in een vreemde stad. Iemand was 's nachts onze kamer binnengeslopen en had zijn slag geslagen. Alles kwijt. Blut. De kater had niet groter kunnen zijn. Jane en ik stonden er beteuterd bij. Wat nu?

Gelukkig had ik mijn gitaar nog - een klein anker in de chaos. Terwijl ik daarover nadacht, ging Jane naast me zitten en legde haar hand op mijn schouder. Geen medelijden, eerder een stil soort solidariteit.

“Wil je mee naar mijn hotel?” vroeg ze. “Daar kun je even op adem komen.”

Onderweg zeiden we niet veel. Ieder had zo zijn eigen gedachten en het was nog niet de tijd die uit te spreken. In haar hotelkamer - klein, eenvoudig - zette ze thee, trok de dekens recht, gaf me een schone handdoek.

Ik deed de volgende dag aangifte bij de politie, maar dat leverde niks op. Aan de andere kant moest ik ook eerlijk zijn: het was ook mijn eigen stomme schuld. Dronken, 's nachts in een vreemde stad, ben je een makkelijke prooi. Maar deze dief was nog een stap verder gegaan - hij had ons gevolgd tot in de hotelkamer en daar toegeslagen.

Samen met Jane

De klap kwam hard aan, maar ik landde zacht - in de armen van Jane. Zorgzaam, met een warme blik en oprecht medeleven. Haar zangerige Engels deed alles lichter klinken dan het was. Mijn hoofd werd weer stil. De toekomst kreeg kleur, hoop gloeide aan de horizon. Ze wees mij de weg.

Er was geen haast. We lazen, praatten, dutten. We sliepen uit, draaiden ons nog eens om als het zonlicht ons wakker kietelde, en ontbeten op bed met broodjes en sinaasappels. Soms bleven we een hele dag liggen, ieder verzonken in gedachten, tot een losse opmerking de stilte brak en ons weer aan het lachen bracht. Af en toe pakte ik mijn gitaar en zongen we samen.

's Avonds zwierven we door de stad, aten tapas aan kleine tafeltjes, dronken wijn of bier, en bekeken het leven op straat. Daarna keerden we terug, een beetje rozig, en trokken ons terug tussen dekens en de geur van elkaars lichamen. De nachten waren warm en dichtbij, zonder grote woorden, zonder toekomstbeloften.

We wisten we allebei: dit hield niet lang stand. Maar zolang het duurde, was het fijn. Geen reizigers meer, geen slachtoffers, geen plannen. Alleen twee lichamen in een kamer, waar de tijd - voor even - zijn handen van aftrok.

De grotten van Sacromonte

Toen Jane terugging naar Engeland, kwam er een abrupt einde aan onze romance. Het leven dat we samen hadden opgebouwd, hoe vluchtig ook, was in één klap verdwenen. Haar geur hing nog aan mijn kleren, haar stem bleef in mijn hoofd, maar haar warmte was er niet meer. Wat restte was het besef dat ik weer voor mezelf moest zorgen. Zonder

papieren en haar was ik kwetsbaar; één politiecontrole kon genoeg zijn om het land uit te worden gestuurd. In die onzekerheid kwamen haar woorden over de grotten van Sacromonte terug. Ze had me ervan verteld als een vage routebeschrijving naar een nieuwe start.

Ik besloot ernaar op zoek te gaan en volgde de weg omhoog. Hoe hoger ik kwam, hoe meer het leek op een doolhof. Kleine straatjes en steegjes, soms nog geen meter breed, deden me mijn oriëntatie verliezen. Ik vroeg meerdere keren de weg. Uiteindelijk hielden de straten op en gingen over in zanderige wandelpaden. Boven, op een uitloper van de heuvel, keek ik uit over de stad. Links glansde het maagdelijk wit van de besneeuwde toppen van de Sierra Nevada scherp afgetekend tegen een strakblauwe lucht.

Daar vond ik tientallen grotten, uitgehouwen in de bergwand. Van buiten leken het donkere gaten in een bleke huid. Veel grotten waren ingestort of volgestort met rommel. Roedels zwerfhonden zwierven tussen het puin - magere beesten met vachten vol klitten en teken, schichtig en zwijgend.

Ik speurde de heuvel af op zoek naar een grot die stevig en beschut was. Al snel vond ik een met drie kamers en een betonnen vloer. De deuropeningen waren versterkt met gemetselde bogen, het plafond bestond uit kiezels die stevig in kalkcement lagen.

Geen stromend water, geen elektriciteit, geen wc. Maar dat maakte mij niet uit; dan moest ik wat meer moeite doen. Het leven hier was gratis. 's Nachts rook het naar aarde en droeg elk geluid ver door de heuvels.

Beneden lag de zigeunerwijk Sacromonte, met zijn witgekalkte dwergwoningen, grotten, kronkelende steegjes en pleintjes met fontein. Daar haalde ik mijn water. Ik

nam een slangetje mee en vulde flessen en jerrycans bij de openbare fonteintjes. Het duurde even, het straatje was zwak, maar ik had tijd genoeg.

In de grot bouwde ik een vuurplaats. Er zat een oude schoorsteenopening in het plafond. Met wat stenen, een omgekeerd olievat en een metalen pan zonder bodem maakte ik een systeem waarmee ik binnen kon koken en me warm houden.

Voor de ingang hing een gordijn: een deur had ik niet. Het maakte me niet uit - dit was nu mijn thuis.

Straatmuziek in Zacatin

De grot gaf rust, maar geen eten. Dus daalde ik bijna dagelijks af naar de stad om straatmuziek te maken. Alles moest mee - liet ik iets achter, dan was het bij terugkomst meestal verdwenen of vernield, vaak door kinderen uit de wijk. Gelukkig reisde ik licht: mijn gitaar en wat spullen in een rugzak - dat was het wel.

De loop naar beneden was zo'n twee kilometer, en voerde me door oude wijken waar de Moorse invloeden van vijf eeuwen geleden nog tastbaar waren. Witte muren, smeedijzeren balkons, tegeltableaus en geurige binnentuinten. Hoe dichters ik bij het centrum kwam, hoe drukker het werd. Theehuizen, bazaars, kruideniers en winkeltjes vol snuisterijen, tapijten en Noord-Afrikaans aardewerk verdrongen elkaar in steeds drukkeres straatjes.

's Ochtends hing er nog koelte en stilte - winkeliers openden hun luiken, bezems veegden de stoep schoon, de geur van koffie vermengde zich met het ochtendlicht.

Meestal speelde ik in Calle Zacatín, een smalle winkelstraat die uitkwam op de Plaza de Bib-Rambla. Het was er altijd druk: winkelend publiek, toeristen met tassen vol

souvenirs, bedelaars met honden, straatmuzikanten. Etalages gevuld met leer en textiel. Jurken, jassen en sjaals hingen dicht op elkaar; stoffen in diepe kleuren, rekken op de stoep. Uit open winkels stroomden stemmen, muziek, het gerinkel van munten.

De Zacatín voelde intiem. Alles kwam op je af: blikken, geluiden, geuren. Maar in die drukte zat ook een ritme, een cadans die je meenam - als de hartslag van de stad. Mijn muziek versmolt met de straat: de hakken van vrouwen op tegels, het roepen van verkopers uit zijstraatjes, het geklingel van een deurbel wanneer iemand een winkel binnenstapte.

's Middags werd het rustiger. De siësta hing als een sluier over de straten. Er was minder aandacht, minder contact. De stad leek even in zichzelf gekeerd, loom en zwijgend. Iedereen, inclusief ikzelf, stond op pauze. Tot de winkels weer opengingen, de stemmen weer stegen, en Granada andermaal haar levendige gelaat liet zien.

's Avonds na sluitingstijd van de winkels veranderde de stad opnieuw. Het werd stiller, de lantaarns gaven een goudgele gloed. Af en toe passeerde een groepje mensen of een eenzame wandelaar. De haast van de dag was weg; er kwam ruimte - in de straten en in mijn hoofd. Mijn spel werd trager, melancholischer, intiemer in de bijna lege straat met haar prachtige akoestiek. Dan genoot ik het meest.

In die ontspannen sfeer ontstonden soms onverwachte muzikale momenten. Op een avond verscheen Jonas, een saxofonist uit Oostenrijk, die vroeg of hij mocht meespelen.

Dat werd een sessie die de straat vulde met warme, rokerige klanken; mijn gitaar sloeg de ritmische golven, zijn sax trok daarboven lange bochten, scherp en dan weer loom. Passanten bleven staan, wiegden zachtjes mee, of lieten hun voeten ongemerkt het ritme volgen.

Jonas speelde met gesloten ogen, zijn schouders wiegend, het koper glanzend in het schemerlicht. Af en toe wierp hij me een korte blik toe, een knik, een geheim dat alleen wij begrepen. We kenden elkaars muziek nog geen vijf minuten, maar de noten vonden elkaar als oude bekenden.

Toen we stopten, bleef de straat een moment stil. Een paar glimlachten, anderen stonden roerloos, bang het moment te breken. Een bescheiden applaus daalde op ons neer. Jonas keek me aan met een korte, samenzweerderige glimlach. Zonder woorden telden we af en begonnen aan nog een set.

Toen ook de laatste noten waren weggestorven, voelden we de kou pas. Onze vingers waren stijf, de straat bijna leeg. We hadden dorst, zin in iets sterkers dan water. Ik stelde voor om naar *El Tornillo* te gaan - een bar die je moest kennen om er te komen. Jonas haalde zijn schouders op en glimlachte.

“Leid jij maar,” zei hij, terwijl hij zijn sax in de koffer legde.

El Tornillo

Jonas keek zijn ogen uit zodra we binnenstapten. Hij was duidelijk geen man van de straat; alles in deze bar hoorde bij een wereld die hij alleen uit verhalen kende. Het was een toevluchtsoord - een rafelig knooppunt van verloren zielen, vrije geesten, straatmuzikanten, hippies en dolende reizigers.

Op de gevel was een grote metalen schroef geschilderd - scheef, los van de rest. Wie beter keek, zag dat het geen logo was maar een stille knipoog. Alleen wie een schroefje miste, vond hier zijn plek.

De deur kraakte zwaar open en leek twijfelaars een laatste kans te geven om om te keren. Binnen hing een bedompte geur van tabak, hash en ongewassen kleding - de vaste geur van wie geen thuis heeft.

's Avonds, zodra de winkels sloten en ook de dag van het straatvolk erop zat, liep de tent vol. Het was er warm, donker en vol verhalen. Het beetje geld dat ze bij elkaar gesprokeld hadden, werd moeiteloos omgezet in drank en kameradschap. Uit de luidsprekers schalde hippiemuziek uit de jaren zestig en zeventig, afgewisseld met steeds dezelfde verzameling flamencoplatten.

De barman - een zwijgzame man met kort grijs haar - schonk vertrouwen in plaats van drank, en gaf de afvalligen onder zijn dak een gevoel van aankomen.

Spaans vulde de ruimte, afgewisseld met woorden in Frans, Duits en Engels. De bar had zijn eigen ritme, gemaakt van klanken, gebaren en blikken - en van het gedeelde besef nergens bij te horen. Behalve hier.

We vonden wat ruimte aan de bar. Jonas liet zijn blik rondgaan, van de met graffiti bekrabbelde muren tot de stoelen die elk moment konden instorten. Hij nipte langzaam aan zijn glas, luisterde naar de kakofonie van stemmen, accenten en melodieën die elkaar in golven afwisselden. Er was iets in zijn glimlach dat zei: *dit maak ik niet vaak mee*.

Later op de avond zette Jonas zijn glas neer en trok zijn jas aan.

"Málaga wacht," zei hij met een scheve glimlach. "Morgen om zeven uur de bus."

"En jij?" zei hij. "Jij blijft hier nog even muziek maken."

We sloegen elkaar op de schouder, met de vanzelfsprekendheid van een stel oude maten.

Bij de deur draaide hij zich nog één keer om.

“Altijd je instrument meenemen,” riep hij, zijn woorden half verzwolgen door het rumoer. “Je weet nooit wat er gebeurt.”

Ik lachte en stak mijn duim op terwijl hij verdween in de nacht. De stemmen en muziek mengden zich tot een zachte waas, glazen tikten, iemand lachte luid. Aan de andere kant van de ruimte viel mijn blik op haar - klein van stuk, donker haar, een rustige aanwezigheid tussen het rumoer. Het was niet meer dan een moment, maar genoeg om haar te onthouden. Zo, in het zachte licht van El Tornillo, ontmoette ik Reme.

Reme

Ik had haar al vaker gezien. Ze zat meestal op een stoep in de oude stad, speelde fluit of hield haar hand op. Klein van stuk, gitzwart haar, een smal, spits gezicht en ogen zo donker dat ze je leken op te zuigen. Meestal droeg ze een zwarte Turkse broek en bovenkleding in felle kleuren - truien, vesten, laag over laag. Velen hielden haar voor een zigeunerin. Zo zag ze er ook uit.

Haar stem was zacht, haar bewegingen kalm. Ze was bescheiden en geliefd onder het straatvolk. Misschien omdat ze zich niet opdrong. Misschien omdat er iets in haar was wat je vanzelf tot rust bracht.

Ze viel niet op, maar bleef je bij. Niet door wat ze deed, maar door wat ze niet deed. Ze bewoog zich als iemand die gewend was ongezien te zijn - en daarin juist zichtbaar werd.

We raakten met elkaar in gesprek. Of eigenlijk: we deelden wat woorden, luisterden naar muziek, glimlachten. Ze sprak alleen Spaans, en ik nauwelijks. Toch begrepen we elkaar. Onze eerste gesprekken bestonden uit gebaren, losse

opmerkingen, voorzichtige grappen. Soms keek ze me alleen maar aan en schudde licht haar hoofd, met een glimlach die meer zei dan welke zin dan ook.

In de weken daarna zochten we elkaar steeds vaker op. We liepen door de stad, zaten op muren, deelden wat te drinken, rookten samen. Er groeide iets - langzaam, zonder haast. Alsof het er al was, maar wij het nog moesten inhalen.

Op een middag, zittend op de trappen achter de markt, vroeg ik of ze mee naar boven wilde. Naar mijn grot. Ze knikte alleen maar.

In het begin bleef ze soms een nacht. Als vrienden. Ging weer. Kwam terug. Na verloop van tijd liet ze haar spullen liggen. Op een dag merkte ik dat ik op haar wachtte als ze er niet was. En op een andere dag was ze er nog, zonder dat we er woorden aan hadden gegeven. Ze woonde bij me - zonder aankondiging, zonder afspraak.

Omdat ze alleen Spaans sprak, werd ik gedwongen het te leren. Ik pikte het sneller op dan verwacht. Veel woorden herkende ik uit het Engels, en doordat we elke dag samen waren, ontwikkelden we een soort taal - half Spaans, half gebaar, de rest intuïtie. Ze was geduldig, lachte vaak als ik stuntelde, corrigeerde me zonder iets te zeggen.

In een grot wonen zonder voorzieningen was voor een vrouw toch anders dan voor een man, maar Reme redde zich moeiteloos. Ze klaagde nooit.

We deelden wat we op straat verdienden en haalden aan het eind van de markt groente op die anders weggegooid werd. Reme kende iedereen en kreeg vaak meer mee dan we konden dragen. Het sjouwen omhoog was zwaar, maar hoorde erbij. Met genoeg voorraad bleven we soms dagenlang boven.

Langzaam groeide de grot uit tot een thuis van ons

samen. In gewoontes en ritme. In rust. In het vertrouwen dat ze bleef.

Binnen was het sober, maar vredig. We zaten op kussens op de gladde betonnen vloer. In een van de kamers lag een tweepersoonsmatras dat ik ooit naar boven had gesleept. Met genoeg dekens bleven we warm, ook in koude nachten. Soms voelde ik haar tenen koud tegen mijn scheenbeen, een herinnering dat buiten de grot de winter heerste.

's Avonds, als het donker werd, staken we het vuur aan. Wat takjes, droog gras, een beetje hars - genoeg om vlammen te laten dansen. Meestal zat ze tussen mijn benen, mijn bovenlichaam als haar rugleuning, mijn benen als haar armleuningen.

We staarden samen in het vuur, zoals anderen naar een scherm kijken. De vlammen trokken schaduwen over onze gezichten en het plafond. Dicht tegen elkaar aan leek de tijd te verdwijnen. We spraken weinig, maar lazen elkaar in gebaren, blikken, een aanraking, een zucht, een hoofd op een schouder. Af en toe een fluistering in het Spaans of Engels - zonder uitleg. Begrijpen ging vanzelf.

De grot voelde als een veilige cocon, afgesneden van alles wat verplicht, haastig of luid was. De wereld daarbuiten was uitgeschakeld. Hier telde alleen het nu. Het vuur. Haar nabijheid. De ruimte tussen ons beiden.

Charlotte en Jose

Via Reme kwam ik in een kring terecht van lieden die al langer bij haar hoorden, onder wie Charlotte en haar Spaanse vriend Jose. Charlotte was een Franse vriendin die, net als Reme, op straat leefde. Soms kwam Charlotte langs met Jose en hun hondje Potiron. Charlotte was een nerveus

type, altijd druk, sprekend met grote gebaren en een overslaande stem - het tegenovergestelde van Reme.

Jose was een lange slungel met een eeuwig hoedje op zijn hoofd. Hij leek vaak met zijn gedachten ergens anders te zijn. Ik kreeg geen hoogte van hem. Hij zei weinig, keek veel, maar zonder echt contact te maken.

Charlotte zat meestal op de grond met Potiron op schoot en bedelde met een soort theatrale flair. Net als Reme, speelde Jose fluit. Ze waren allebei niet bijzonder muzikaal, maar dat leek er niet toe te doen. Men gaf vooral uit mededogen, of omdat ze vriendelijk aangesproken werden.

Bij mij was het waarschijnlijk niet anders, al bleven er ook wel eens welken staan om echt te luisteren. Dat kon ik moeilijk verdragen - als ze daar zo voor me stonden, stil, met die verwachtingsvolle blik. Ik zou dankbaar moeten zijn voor de aandacht, maar ik was nog steeds te verlegen. Meestal deed ik mijn ogen dicht en trok ik me terug in mijn eigen wereld. Dan hoefde ik niemand aan te kijken. Dat hielp.

Kenny

Dat veranderde als ik met iemand samen speelde. Zoals met Jonas, Finn, Nils en anderen. Op zulke momenten verdween mijn verlegenheid. We deden het samen - en dat maakte een wereld van verschil. De energie vloeyde tussen ons. Ik hoefde het niet alleen te dragen. De blikken verdeelden zich, en ik voelde me lichter, verlost van een oordeel.

Zo kwam ook Kenny in beeld - een Engelse jongen, een paar jaar ouder dan ik, los in zijn lijf, altijd met iets ondeugends in zijn blik. Hij speelde eveneens gitaar en had een open, speelse manier van doen die je het gevoel gaf dat er iedere moment iets kon gebeuren.

Hij had ooit in een band gespeeld die in Engeland een klein hitje had gehad - daar sprak hij geregeld over, met een mix van trots en zelfspot. Als we samen op straat stonden, werd het nooit alleen muziek. Het was een show: danspases, meerstemmige refreinen, kleine improvisaties waarmee we elkaar uitdaagden.

We spraken nooit iets af; het ging vanzelf. Soms schoten we allebei in de lach midden in een nummer, ook als het totaal misging. Het maakte niet uit. Op straat speelde je met wat er was; alles kon. De klanken stuiterden tussen de gevels, kinderen draaiden om ons heen, toeristen hielden even stil voor een foto. Soms klapte iemand mee, soms zong er een stem uit een open raam. De straat werd een podium zonder regels, en wij bepaalden het spel.

Maar zoals veel Engelsen weigerde Kenny hardnekkig ook maar een woord Spaans te spreken. Hij vond eigenlijk dat iedereen maar Engels moest begrijpen. Als hij bijvoorbeeld een sigaret wilde opsteken en we geen aansteker hadden, deed hij verwoede pogingen om in het Engels vuur te krijgen. Dan vroeg hij traag en luid aan voorbijgangers: "Do you have light?" - terwijl hij nadrukkelijk naar de top van zijn sigaret wees.

Na hem dat een paar keer te hebben zien stuntelen, zei ik: "Je kunt toch ook gewoon *"tienes fuego"* zeggen? Is dat nou zo moeilijk?"

Neen, natuurlijk niet, en dat werden zijn eerste woorden Spaans.

Kenny woonde samen met Claire, zijn vriendin. Zij gaf Engelse les en betaalde de huur. Kenny behandelde haar als zijn moeder. Hij verwachtte dat ze alles regelde - koken, schoonmaken, de boodschappen. Zelf lag hij het liefst de hele dag in bed te wachten op zijn natje en zijn droogje. Claire klaagde soms over zijn luiheid, maar maakte er

verder geen punt van. Net of ze rust vond in zijn trage, zorgeloze manier van leven.

In zulke contacten merkte ik dat ik makkelijker omging met Noord-Europeanen dan met Spanjaarden. Er was een zekere vanzelfsprekendheid - een gedeeld verwachtingspatroon, zoals ik dat van thuis gewend was. Bij Zuid-Europeanen was dat anders. Hun sociale codes, hun intensiteit, hun spontaniteit - ik kon ze maar moeilijk duiden. De taal speelde in dit verband natuurlijk ook een rol.

Daardoor hield ik me in gezelschap van Spanjaarden meestal eerst wat afzijdig. Ze noemden me soms "*un hombre reservado*."

Maar muziek doorbrak altijd die reserve. Er was één Spanjaard bij wie ik me zonder omwegen op mijn gemak voelde. Zijn naam was Flavio - een accordeonist van uitzonderlijk niveau.

Flavio

Hij had het vak als kind geleerd, reizend met circussen door heel Spanje. Zijn lijf was gevormd door jaren accordeonspelelen: brede schouders, een lichte bochel boven in de rug, waardoor hij altijd een beetje voorover liep. Hij had een enorm repertoire en speelde met een souplesse en bezieling die mij direct raakte.

De klanken die Flavio uit zijn accordeon haalde, leken van ergens anders te komen. Niet alleen uit het instrument, maar uit iets diepers - een reservoir van pijn, tederheid, heimwee. Zijn spel was nooit glad of technisch - het had iets ruws, iets verfijnds, tegelijk, met onverwachte versnellingen, een scheve noot hier en daar, een nerveuze trilling in het ritme.

Zijn melodieën rolden langzaam door de straat, als rook

die door kieren naar binnen glipt. Ze dreven tussen de gevels, raakten muren en balkons, en zweefden verder op het geroezemoes van de menigte. Met gemak vulden ze het Zacatín en raakten de harten nog vóór iemand doorhad dat hij luisterde.

Iedereen kende hem. Zelfs de locals, gehard door de eindeloze straatmuziek van Granada, koesterden een stille genegenheid voor hem.

Hij was onzeker in sociale situaties, ongemakkelijk bijna. Hoofd iets gebogen, een vage glimlach, een schichtige blik. Maar zodra hij begon te spelen, verdween alles. Zijn schouders ontspanden, zijn rug kromde zich ritmisch mee met het instrument - alleen dan leek hij bewoond door iets groters dan zichzelf.

Soms deden we samen iets op straat. Meestal de blues, met lange, improviserende solo's van zijn hand, terwijl ik de begeleiding deed en zong. Dan gebeurde er iets unieks: de noten wrongen zich niet naar buiten - ze *ontsnapt*en, iets brak in hem los en iedereen voelde het.

Later op de avond deed hij vaak een rondje langs de cafés. Een paar liedjes en dan met de pet rond. Ik was er wel eens bij. Hoe hij met zijn accordeon een hele kroeg kon omtoveren tot één luisterend lichaam, was voor mij van een andere wereld. De lucht begon te trillen zodra hij speelde. De eerste tonen waren vaak zacht, zoekend - als voetstappen in sneeuw - maar langzaam nam het bezit van de ruimte. Je voelde de melodie door de vloer trekken, langs de tafels, de glazen. En door de lichamen van de degenen die luisterden. Gesprekken stokten, stoelen draaiden, gezichten verzachtten. De muziek was niet vrolijk. Ze was troostrijk.

Zijn klanken bleven hangen nadat hij was gestopt. De ruimte leek nog te moeten afkicken van zijn afwezigheid. En

hijzelf - hij boog zijn hoofd, alsof hij zich excuseerde voor wat hij had losgemaakt.

Flavio was veruit de beste muzikant van de straat. Er zat altijd een hapering in zijn melodie, een zucht, een echo - iets dat bleef haken. Warm, nooit perfect, maar altijd raak. Hij kende honderden melodieën - volksmuziek, flamenco, tango, blues - en voegde er altijd zijn eigen melancholische toon aan toe, waardoor zijn accordeon niet alleen muziek maakte maar herinneringen uitstortte. Hij had zonder moeite professioneel muzikant kunnen worden - als hij een ander leven had gehad.

Want er was ook die andere kant. Hij had een aandoe-ning waardoor één van zijn ogen grotesk was opgezwollen, zo groot dat het elk moment uit zijn oogkas kon vallen. Maar het was niet alleen zijn uiterlijk dat hem afzonderde. Flavio was op zichzelf, in zichzelf. Alleen in de muziek had hij controle. Daar kon hij alles laten stromen, daar kon hij helemaal zijn wie hij was.

In het gewone leven kreeg hij de dingen niet geregeld. Hoewel hij nog jong was, had het jarenlange nachtleven zijn tol geëist. Gratis drank, eindeloze avonden, verkeerde keuzes. Eerst werd hij alcoholist, later kwam de heroïne erbij.

Zijn lijden zat niet alleen in dat oog, in zijn lichaam, of in de drank. Het zat in zijn hele wezen. In zijn verlegenheid, zijn terughoudende bewegingen, de manier waarop hij na een prachtig nummer zijn hoofd afwendde, alsof hij zich ervoor schaamde.

Met de tijd zag ik hem steeds minder, tot hij op een dag helemaal verdwenen was.

Later hoorde ik dat zijn oog er uiteindelijk echt was uitgevallen. Het nieuws trof me als een koude golf, maar ik wist dat hij al lang op die rand balanceerde. Ik zag hem nog

staan in de Zacatín, zijn rug licht gebogen over het instrument, de muziek als een soort bescherming om zich heen. Het idee dat die klank nu was weggevallen, maakte de straten leger dan ze ooit geweest waren.

Ik miste hem. Als muzikant, maar vooral als aanwezigheid. Zijn accordeon gaf de stad een toon die ik nergens anders hoorde, en in hem waren schoonheid en pijn onlosmakelijk verbonden. Alleen al daarmee vulde hij de straten van Granada.

Zijn afwezigheid voelde als het slotakkoord van een symfonie vol lijden.

De straten van Granada stonden nooit stil. Lege plekken vulden zich altijd weer. Soms door iets groots, soms door iets kleins.

Zo verscheen Giri, het katje dat plots in mijn leven opdook.

Giri en Fango

Net als in de grotten vond je ook in de stad, tussen de ruïnes en verlaten huizen, sporen van leven: nesten van zwervhonden en katten, weggestopt in hoeken waar niemand meer kwam.

Op een dag kreeg Reme van iemand een puppy cadeau - een vuilnisbakkenras, zo van de straat geplukt, met grote poten en verbaasde ogen. Ze noemde hem Fango, en van de ene dag op de andere waren we met z'n drieën in de grot.

Aanvankelijk sliep hij bij ons op bed. Daar was ik niet blij mee. Je wist niet wat hij allemaal bij zich droeg: vlooiën, teken, misschien wormen. Reme, een boerendochter, zag dat anders: ze was opgegroeid tussen de dieren - voor haar waren het net kinderen. Ook dit hondje. Maar uiteindelijk

kreeg ik haar zover dat hij op een dekentje naast het bed ging liggen.

Niet veel later kreeg ik een katje in mijn handen gedrukt van een collega-sstraatmuzikant. Hij had het gevonden, moederloos, waarschijnlijk ergens uit het nest gekropen. Het beestje was piepklein - hooguit twee weken oud - en nog volledig afhankelijk van moedermelk. Het had een rood-witte vacht. Ik was meteen verkocht.

Daarvoor had Reme een oplossing: ze doopte stukjes brood in warme melk en liet het katje daaraan zuigen. Het werkte perfect.

Ik noemde hem Giri. In het Spaans een scheldwoord voor toeristen uit Noord-Europa. Met zijn rossige vacht leek me dat een passende naam. In het begin was Reme niet enthousiast. Telkens als ik hem riep, klonk het net of ik iemand uitschold. Voor haar had het woord een zwaardere lading. Voor mij was het vooral een grap - een manier om de Spanjaarden een beetje te stangen.

Als ik naar de stad ging, stopte ik Giri in de binnenzak van mijn jas en liep zo de berg af. Hij vond het prima. Maar zodra ik gitaar speelde, lag hij vlak bij de klankkast. In het begin dacht ik dat de trillingen, de vibraties, het lawaai hem onrustig zouden maken. Maar hij leek er juist van te genieten. Iedere keer als ik naar hem keek, lag hij vredig te slapen.

Toen Giri wat ouder werd, hoefde hij geen melk meer. Maar speciaal voer hadden we niet, en dat gold ook voor Fango. Ze moesten eten wat de pot schafte. En die pot was meestal vegetarisch. Groente, aardappelen, fruit. We aten zelden vlees. Meestal maakten we een grote pan soep met alles wat we hadden en aten dat met brood. De dieren kregen wat wij over hadden. Geen kattenbrokjes of blikvoer.

Ze pasten zich aan. Ze moesten wel. Door de honger

aten ze alles - rauwe of gekookte groente, schillen, fruit. Maar toen we op een dag van een marktkoopman een zak met kleine visjes meekregen en die aan Giri gaven, wist hij niet wat hem overkwam. Hij vrat het hele zakje in één keer leeg, zijn buik zwol op tot een ballonnetje en hij kon amper nog lopen. Waggelend zocht hij steun bij Fango, nestelde zich tegen diens warme lijf en viel in een diepe, tevreden slaap.

We lagen dubbel van het lachen. Het tafereel brandde zich in mijn geheugen: een kat met een bolle buik, slapend tegen een hond aan op een plek waar niets vanzelf kwam.

Fango en Giri waren een onmiskenbaar deel van ons leven geworden. Met twee dieren in huis voelde de grot voller dan ooit. En buiten groeide het dorp van grotbewoners net zo snel.

Bewoners van de grotten

Langzaam maar zeker kwamen er steeds meer op de heuvel wonen. Waar ik in het begin nog vrijwel alleen was, doken er overal tekenen van leven op. Verweerde kleden voor de ingangen, rookpluimen in de avond, stemmen bij het ochtendgloren. De grotten vulden zich.

Aan ons paadje vestigden zich Thanos en Yannis, twee Griekse jongens. Ze maakten muziek op straat - Thanos speelde mandoline en gitaar, Yannis trom. Ze droegen hun rasta haren als een vlag van vrijheid en rookten graag hash, iets wat in Griekenland streng verboden was. Hier in Spanje voelden ze zich vrij.

Ze hadden een mooie locatie buiten het centrum gevonden - een oud stenen bruggetje dat naar een buitenwijk leidde. Soms ging ik met ze mee. Dan speelden we daar met z'n drieën, vooral voor de lol - niet voor de opbrengst.

Want als je die moest delen, bleef er weinig over. Het waren betrouwbare gasten. Fijn gezelschap, zonder gedoe.

Aan de andere kant van de heuvel woonde een oudere Marokkaanse man. Hij was er al vóór mijn tijd en hield zich op de achtergrond. Wat hij deed om rond te komen wist ik niet, en ik vroeg er ook niet naar. Af en toe zag ik hem in een bar in de stad. Dan groetten we of wisselden een paar woorden. Hij mengde zich niet in ons wereldje.

Tegenover onze grot, gescheiden door een kleine vallei, woonde een jonge Duitser die flamencogitaar studeerde. Hij had les van een leraar uit Sacromonte en oefende bijna de hele dag. Zijn spel galmde door de heuvels, net of hij recht voor onze deur zat. Dat stoorde niet. Integendeel.

Twee heuvels verderop leefden een Nederlander en een Belg samen in een grot. Ik had nauwelijks contact met hen. Hun wereld draaide in een ander ritme: luidruchtig, roekeloos, doordrenkt van sterke drank. Wij hielden afstand. Er was ook heroïne in het spel - een grens die wij niet wilden oversteken.

Ze waren op de vlucht voor justitie in eigen land, zoals zovelen uit het noorden. Mensen die dachten hun schuld weg te branden onder de zon van het warme zuiden. Die schijn van vrijheid veranderde vaak in een andere gevangenschap - zonder tralies, maar met zwaardere ketens: uitzichtloosheid, verslaving, vervreemding.

De Belg keerde op een dag terug naar huis. Hij had besloten zich vrijwillig aan te geven.

“Het leven dat ik hier leid,” zei hij, “is erger dan wat me daar te wachten staat.”

Dan was er nog een Duitse jongen, Claus. Een aardige kerel. Het straatleven raakte hem niet echt; voor hem was het vooral een vakantie-avontuur. In een grot wonen vond hij leuk om eens mee te maken. Na een maand was hij weer

vertrokken. De grot hij achterliet werd al snel ingenomen door een paar Spanjaarden.

Wie er ook woonde, en wie er ook bij kwam, iedereen moest zich voegen naar de eisen van de berg.

Het leven op de berg

Alles wat we nodig hadden, droegen we naar boven: water, hout, eten, schoon wasgoed. Warmte kwam alleen van het vuur dat we stookten. Zelfs het water was niet vanzelfsprekend; de fonteintjes in Sacromonte stonden soms droog, en de buitenkraan bij het klooster hogerop bood ook niet altijd uitkomst. Comfort was hier geen vanzelfsprekendheid, maar een beloning voor toewijding.

Daar stond iets tegenover.

Dezelfde berg die alles van ons vroeg, gaf ook veel terug: het ochtendlicht dat langzaam over de heuvel kroop. Het uitzicht. De rust. De stad onder ons was ver. Hierboven klonken geen auto's, geen geroep, geen haast. Alleen het geritsel van een hagedis, het gezang van vogels, een klank die iemand uit een gitaar haalde.

Overdag was het aangenaam warm. We zaten dan voor de grot en lieten de zon op ons gezicht vallen, die ons elke dag opnieuw tot leven wekte. Maar als de lucht blauwgrijs kleurde en de kou zich aandienende, staken we het vuur aan.

We leefden op zo'n 900 meter hoogte. 's Ochtends lag er vaak een dunne witte rijp over de heuvels. De stenen waren koud onder je voeten, de lucht scherp als glas. De vorst beet in je gezicht zodra je buitenkwam.

Maar als de zon hoger klom en de kou wegtrok, hoorden we uit de wijk de gitaren van de zigeuners. Ze speelden vaak buiten, in de open lucht. Eerst was het iets wat je hoorde -

later iets wat je voelde. De muziek drong langzaam je systeem binnen, tot ze in je zat.

Op den duur werd de flamenco een vanzelfsprekend onderdeel van het leven op de berg. De wereld om je heen kreeg een andere kleur, een ander gewicht. We leefden tussen een volk met een eigen taal van klanken en ritmes, met een cultuur die geworteld was in pijn, trots en overleving. Een cultuur die wij nooit echt zouden begrijpen - maar die we stil bewonderden.

Met de bewoners van Sacromonte zelf hadden we nauwelijks contact. Er was afstand, meer van hun kant dan van de onze. Misschien uit trots, misschien uit voorzichtigheid. Maar hun muziek - die liet zich niet tegenhouden. Die overstak zonder moeite de kloof tussen hun wereld en de onze.

Toch waren er ook andere dingen die die kloof zichtbaar maakten. Het dagelijks leven hier liet sporen na op lichamen en kleding, net zo onontkoombaar als de muziek die door de wijk zweefde. Hygiëne was een dagelijkse worsteling. Je moest er echt moeite voor doen. Vaak kon je meteen zien wie er in een grot woonde: grauwe kleding die al te lang gedragen was, haar dat door stof en wind in trossen viel.

Hoe puur en rijk het leven er soms ook voelde, het vrat ook aan je. Aan je lichaam, aan je geest, aan de relatie met de stad, met elkaar. Langzaam sloop er een ander gevoel binnen: het verlangen naar lucht, naar verandering. Tegen het eind van de winter besloten Reme en ik op "vakantie" te gaan: naar het strand, om weer eens helemaal schoon en fris te zijn, om afstand te nemen en te ontsnappen aan de dagelijkse sleur. Niet ver, geen luxe; gewoon even ergens anders, zee in plaats van stenen, zand in plaats van stof.

Maar eerst moesten we de grot goed afsluiten. We

wilden niet dat iemand er zijn intrek zou nemen terwijl wij er niet waren, en daarom besloten we een deur te maken voor de grot.

Een deur

Johannes - een Duitser die niet in de grotten woonde, maar wel geregeld langskwam voor een praatje - had een idee. Hij zat in de constructie, woonde al jaren in Spanje en kende het klappen van de zweep.

"We halen een hek met een deur bij een sloperij en zetten dat voor de ingang," zei hij.

"Hoe dan? We hebben geen vervoer," antwoordde ik.

"Komt goed," zei hij alleen maar

We spraken af en namen de bus naar de rand van de stad. Daar strekte zich een wirwar van bedrijvigheid uit - garages, metaal- en houtwerkplaatsen, sloperijen. Alles lag open aan de straat, deuren wijd, geluiden en geuren die naar buiten stroomden. Je liep gewoon naar binnen.

Johannes ging recht op een sloperij af, struinde daar wat rond en vond een ijzeren hek met een deur.

"Perfect," zei hij.

Hij onderhandelde met de eigenaar en wilde niet meer betalen dan de oud-ijzerprijs. Dat werd geaccepteerd. Even later liepen we met het hek op onze schouders.

Maar er moesten nog wel haken aan gelast worden. Kabels en pennen hadden we al meegenomen van de sloperij - daarmee konden we het hek straks aan de rotswand bevestigen. Alleen de haken nog.

"We hebben toch geen lasapparaat?" vroeg ik.

"Vragen," zei Johannes, terwijl hij me met een schuin oog aankeek.

We liepen door tot we een metaalwerkplaats vonden.

Binnen stond iemand te lassen. Johannes stapte op hem af, legde het uit, en vroeg of hij even kon helpen. De man knikte, zette zijn kap op en ging meteen aan de slag.

Toen ik vroeg wat het kostte, zei hij: “Niets.”

Nu nog vervoer.

“Liften,” zei Johannes.

Ik had mijn twijfels. Wie wil er nu twee kerels met een groot ijzeren hek meenemen? Maar ik zei al niets meer, want Johannes scheen overal een oplossing voor te hebben.

Na een tijdje stopte er een Hanomag met open laadbak. De chauffeur wilde ons best brengen, als we hem wat onkosten betaalden. Geen probleem. Hij zette ons af in Sacromonte.

We sleepten het hek de heuvel op. Johannes hielp mee met bevestigen. Met kabels, haken en een stevig slot maakten we het vast aan de rotspartij.

Met een deur en een slot erop hadden we nu een echt huis.

Op vakantie

Iemand had ons verteld over het verlaten dorpje San Pedro, aan de zuidoostkust, niet ver van het plaatsje Las Negras. Er zou een klein strand zijn, een zoetwaterbron, wat ruïnes - een paradijselijke uithoek, alleen te voet bereikbaar via een bergpad. Precies wat we zochten.

We sloegen droog voedsel in: bonen, linzen, rijst. Genoeg om het daar een tijd uit te houden. Ook Fango en Giri moesten mee. De hond en de kat waren inmiddels onafscheidelijk: beste vriendjes, altijd samen, zelfs slapend in één hoopje.

We wilden met de bus naar Almería, maar huisdieren waren niet toegestaan. Gelukkig waren ze nog klein. Reme

had een ruime tas geregeld waar Fango in paste, zij zou hem dragen. Giri verdween zoals gewoonlijk in de binnenzak van mijn jas.

Als hij zich maar koest hield. Eén blaf en we konden het vergeten. Maar hij bleef stil; hij leek te weten dat het serieus was. We haalden opgelucht adem toen we 's avonds zonder problemen in Almería aankwamen.

Wederkomst van Christus

Het was te laat om nog verder te reizen, dus besloten we de stad in te gaan. Misschien kon ik ergens muziek maken. Maar anders dan in Granada, was het hier 's avonds uitgestorven. De straten lagen er stil en leeg bij.

We ontmoetten een paar die ook op straat leefden. Ze bevestigden wat we al vermoedden: na een bepaald uur viel er weinig meer te beleven.

Eén van hen, een oudere man met een klein rugzakje, liep een eindje met ons mee. Zijn grijze haar viel tot op zijn schouders en bewoog mee met zijn stappen. Aan zijn kin zat een spits baardje waar hij af en toe zachtjes aan trok - als om zijn gedachten in toom te houden.

Hij was levendig, beweeglijk, sprong haast meer dan hij liep. Hij sprak met een aanstekelijke energie en toonde meteen aandacht voor onze dieren. Vooral Giri, die moeite had ons bij te houden, leidde hij telkens met zorg terug naar ons.

Toen we ergens gingen zitten, bleef hij staan. Hij keek ons even aan, draaide een pluk haar om zijn vinger, en begon te praten. Geen praatje, geen losse flarden, maar een echte toespraak.

Hij zei dat hij een afgezant van God was en citeerde Bijbelteksten die ik maar deels kon volgen. Zijn woorden

gingen over Paulus, over de tijd waarin we leefden, over de naderende wederkomst van Christus.

Niet letterlijk, zei hij, niet op een wolk. De wederkomst zou niet in vlees en bloed zijn, maar in geest. In bewustzijn. In liefde.

Volgens hem was de wereld in duisternis gehuld - een geestelijke nacht. Het moreel besef brokkelde af, mensen verslaafd aan macht en bezit, afgesneden van elke hogere waarheid. Zelfs de sterren aan het firmament vervaagden en konden niet meer dienen als kompas voor de verwarde mensheid.

Maar zelfs de diepste duisternis is niet in staat het licht doven. Het licht kon worden bedekt, verzwakt, uit het zicht geduwd - maar nooit vernietigd. Vroeg of laat zou het zich weer tonen.

Volgens hem zouden liefde en wijsheid terugkeren als een innerlijk verandering, een groeiende helderheid in bewustzijn die begint zodra de mens durft los te laten en zich opent voor iets groters dan zijn dagelijkse geworstel.

Dat noemde hij de wederkomst van Christus. Geen kosmisch spektakel, geen figuur die uit de hemel zou neerdalen, maar in een stille ontwaking van binnenuit. Een nieuw soort bewustzijn dat langzaam oplicht in de ziel, dat oude angst en verwarring overstemt en de mens verbindt met liefde, wijsheid en richting. Wie daadwerkelijk durfde te openen, zei hij, zou Christus opnieuw geboren zien worden - in zichzelf. Dat was de wederkomst.

Eerst dacht ik dat hij een van die dolende figuren was die je wel vaker op straat tegenkomt. Maar er zat lijn in zijn verhaal. Hij sprak helder en gepassioneerd, met overtuiging. Hij geloofde wat hij zei - en dat voelde je.

Jezus zou niet terugkeren in een spektakel aan de hemel, zoals velen verwachtten, maar in de stilte van het hart. In de

mens die zich opent voor de eeuwige liefde. Wat hij zei klonk eigenlijk heel logisch.

Hij bleef nog even bij ons zitten. Reme raakte met hem in gesprek. Ik speelde af en toe een liedje. Hij luisterde aandachtig, keek naar onze dieren - die vreedzaam tegen elkaar lagen - en glimlachte.

Toen hij opstond, keek hij omhoog naar de sterrenloze nacht en zei:

“Wacht geduldig tot de morgen. Hij komt. *Beloofd is beloofd.*”

Ik wist nog niet dat deze woorden later zouden terugkeren, in een andere vorm, uit een andere mond. Alsof dezelfde boodschap op twee manieren tot me moest komen.

Verlaten huis

Het werd tijd om een slaapplek te zoeken. In een vreemde stad was dat niet zonder risico. Je wist niet wie of wat je kon tegenkomen - of welke buurten je beter kon vermijden. Maar als je langer op straat leeft, ontwikkel je een soort intuïtie. Een stille waakzaamheid. Je antennes staan voortdurend op scherp.

We gingen op zoek naar een verlaten huis - binnen slapen was altijd veiliger dan buiten. Fango en Giri liepen mee. Zonder riem. Fango volgde ons vanzelf, maar Giri was een ander verhaal. Hij schoot alle kanten op en we moesten telkens wachten tot hij zich weer bij ons voegde. We hoopten dat hij het zou leren, al was dat misschien tegen beter weten in.

Na een poosje vonden we een vervallen huis. Bijna alles was ingestort. Alleen één ruimte stond nog overeind. Het dak hing half los, de verdiepingen waren naar beneden

gekomen. Met mijn zaklamp gleed ik over de lemen muren. Gebarsten, opengescheurd. Sommige stukken staken gevaarlijk naar voren. Overal lag afval. De vloer bestond uit rotte planken en afgebroken balken. We twijfelden. Misschien konden we beter doorlopen. Maar de vermoeidheid won.

We maakten een hoek schoon. Buiten ging ik op zoek naar karton - dozen die winkeliers aan de straat hadden gezet om opgehaald te worden. Het kostte wat moeite, maar uiteindelijk vond ik een paar bruikbare stukken. Daarmee legden we een eenvoudige ondergrond en rolden onze slaapzakken uit.

Maar ook in je slaap blijf je op je hoede. Voor ratten, voor beesten. Voor stemmen. Voor voetstappen. Voor een onbekende die ineens in de deuropening staat.

Slapen op straat was nooit echt slapen. Alleen maar wachten tot het weer licht werd.

Dierenshow

De volgende ochtend ging Reme op pad voor wat ontbijt. Om nog wat extra geld te verdienen zochten we tegen de middag een geschikte locatie om te spelen - Fango en Giri achter ons aan. Dit keer moesten we wel goed opletten.

We liepen nog maar net de winkelstraten van Almería in, of hij was alweer verdwenen. Geen riem, geen plan. Alleen een rood katertje met het zelfvertrouwen van een straatgoochelaar. Fango liep braaf achter ons aan, snuffelend, waggelend, altijd in de buurt. Maar Giri - Giri was overal en nergens.

Hij schoot onder rekken, tussen benen door, sprong ineens tegen een etalageruit op, aangetrokken door wat erachter lag. Dan weer was hij spoorloos verdwenen, tot er

ergens gegil klonk uit een winkel. De toon was onmiskenbaar: opgewonden, licht hysterisch, vol verrukking.

“¡Ay, qué gato más mono!”

En ja hoor - daar stond Giri, midden in een parfumerie, op de toonbank, tussen testers en kassablokjes. Staart recht omhoog, kop schuin, zoekend naar degene die hem net had gecompimenteerd.

Winkelpersoneel liep met grote passen achter hem aan, klanten bogen zich lachend naar hem toe, iemand maakte een foto. Giri hield hof. Hij had dat zeldzame talent om chaos en charme precies in balans te houden. Voor we hem konden terugroepen, was hij alweer verder - een souvenirwinkel in, of onder een terrasstoel door, recht een kledingzaak binnen. Hij had zijn eigen rondleiding door de stad uitgestippeld.

We liepen achter hem aan, half beschaamd, half trots. Overall waar hij kwam, ontstond iets: een glimlach, een ophefje, een moment van verwarring. Kinderen wezen, bogen door hun knieën om hem te aaien, oude dames riepen dingen naar hem die ik niet verstond.

Fango keek het allemaal met kalme verbazing aan. Af en toe blafte hij zachtjes, als om Giri tot de orde te roepen - tevergeefs natuurlijk. Giri kwam vanzelf weer terug - helemaal volgens zijn eigen plan.

Na onze chaotische wandeling vonden we uiteindelijk een spot langs een oude stadsmuur - geen winkels in de buurt, maar wel veel voorbijgangers - ideaal. In winkelstraten kon soms zomaar weggestuurd worden, zeker als personeel vond dat je klanten afschrikte.

In Granada speelde ik daarom vaak 's avonds, na sluitingstijd. Maar ook dan moest je het juiste moment kiezen - te laat en je hield bewoners wakker, wat dan weer op

klachten kon uitdraaien. Ik had nog steeds geen paspoort en was daarom extra op mijn hoede.

Op de hoek bij de oude vestingmuur, net buiten het drukste winkelgebied, legden we ons kleed neer. Ik had mijn gitaar in de aanslag, klaar om te spelen, maar het duurde niet lang voor ik doorhad dat vandaag niet mijn muziek het publiek zou trekken.

Fango lag languit in de zon, loom en rustig zoals altijd - tot Giri op hem sprong. Vanuit het niets, met een sierlijke boog en zijn pootjes gespreid als een roofdiertje in de aanval. Fango gaf geen krimp. Hij rolde op zijn zij, liet een zachte grom horen, en duwde Giri speels van zich af. Giri tuimelde achterover, rolde om, en sprong weer terug. Ze waren aan het spelen. Echt spelen.

Voorbijgangers bleven staan. Eerst voorzichtig, dan steeds meer. Een jonge vrouw wees en lachte. Kinderen keken met open mond. Giri sprong over Fango heen, dook onder zijn buik door, en maakte gekke zijwaartse bokkensprongen. Fango hapte in de lucht, net naast zijn oor, en legde dan liefdevol zijn poot over hem heen. Dan draaiden ze om, en begon het van voren af aan. Ze bewogen als in een ingestudeerde choreografie. Eén die tegelijk speels en ontroerend was - vol vertrouwen, tederheid en ondeugd.

Toeristen haalden hun camera's tevoorschijn, bogen zich naar voren, maakten foto's en filmpjes - in de overtuiging iets zeldzaams te hebben ontdekt. Een Duitse toerist zette zijn rugzak neer, ging op zijn hurken zitten en begon foto's te maken. Niet één of twee, maar een hele reeks, waarmee hij scène na scène vastlegde. Omstanders fluisterden tegen elkaar, glimlachten. Sommigen gooiden geld in de gitaarhoes die ik voor mijn gitaar had neergezet - niet voor mijn muziek, maar voor hen.

Ik hoefde niet te zingen. De show was gaande. Twee zielen, hond en kat, die het leven vierden met een taal die iedereen begreep. En even was de stoep geen stoep meer, maar een klein theater, met de zon als schijnwerper en de stad als publiek.

En wij? Wij zaten erbij en keken ernaar, verbaasd over de hoeveelheid aandacht. Dit was de eerste keer dat we ze samen mee de straat op hadden genomen - en meteen een daverend succes.

Tegen de avond pakten we onze spullen weer in. De zon hing laag en warm en in de gitaarhoes lag meer dan genoeg om de bus te betalen - allemaal te danken aan Fango en Giri. Glimlachend om hun onverwachte talent liepen we naar het busstation.

Maar daar wachtte ons een teleurstelling: de laatste bus was al vertrokken. We moesten nog een nacht in Almería blijven. Terug naar het verlaten huis zagen we allebei niet zitten. Reme stelde iets anders voor: het strand, onder de blote hemel. Of, zoals ze het noemde, *het hotel met duizend sterren*.

De Orion

Op de route kwamen we langs een wijk in aanbouw, niet ver van het strand. Rijen half afgebouwde huizen stonden er verlaten bij. De veiligheidshelmen eromheen waren deels neergehaald - je kon er moeiteloos tussendoor. Binnen was alles leeggeroofd: keukens eruit gerukt, kozijnen uit de muren getrokken, dakramen verdwenen. Alsof een zwerm mieren het hele karkas had leeggehaald.

Ik keek om me heen, verbaasd.

“Had men hier dan zo weinig respect voor andermans spullen?” vroeg ik mij af.

Het was geen morele verontwaardiging - eerder een soort ongelooft, dat bleef rondzingen in mijn gedachten.

Op het strand stuitte we op een gigantische betonnen kolos van tientallen meters hoog. Vanuit zijn buik liep een metalen geraamte, gesteund door ijzeren palen, als een roestige pier wel honderd meter de zee in. Ooit een symbool van de vooruitgang - nu, verlaten en verweerd, bepaalde het bouwwerk de horizon als een zwijgende getuige van vervlogen dromen.

Tegen de koude, vochtige onderbuik van het betonnen monster sloegen wij ons kamp op. Eindelijk konden we de langverwachte frisse duik nemen. Ijskoud zout water, maar bevrijdend. We wisten ons van top tot teen en spoelden weken zweet, straatvuil en stad van ons af.

Toen het donker werd, kropen we dicht tegen elkaar in onze slaapzakken en richtten onze blik omhoog. De hemel lag open. We zagen Orion langzaam verdwijnen aan de westelijke rand van het firmament - een geruisloze aankondiging dat de winter ten einde liep. Later die avond sloot het wolkendek zich en viel er een fijne motregen. Even vreesden we het ergste, maar het bleef daarbij. De nacht hield zich verder stil.

Een rode gloed in het oosten kondigde een nieuwe dag aan. We werden wakker met het zachte geruis van de zee en het trage kraken van het betonnen gevaarte boven ons. Zout kleefde nog op onze huid, maar het voelde schoon. Het strand had ons opgeladen, en nu lonkte de volgende bestemming.

Terwijl de kust langzaam achter ons verdween, reed de bus door een kaal, zonovergoten landschap. Bergen en zee wisselden elkaar af, tot we aankwamen in het kleine Las Negras.

Van daaruit was het nog zo'n vijf kilometer te voet naar onze bestemming - over smalle, rotsachtige paden die zich door het bergachtige landschap slingerden. Alleen Giri leek daar anders over te denken. Hij koos zijn eigen route, waar hij zin had. Soms bleef hij zo lang weg dat ik hem in mijn binnenzak moest steken - een tijdelijke gevangenis waaruit hij zich binnen enkele minuten weer loswoelde. Uiteindelijk besloten we hem zijn gang te laten gaan. Mee of niet, dat was aan hem.

San Pedro

Uiteindelijk bereikten we de vallei. Het was opvallend warm voor de tijd van het jaar - warmer dan in Granada, milder dan waar we die ochtend vandaan kwamen. San Pedro, ingeklemd tussen twee imposante rotswanden en met een strand van slechts een paar honderd meter, leek een natuurlijke hitteval. De aarde was gebarsten van droogte, getekend door generaties van hitte en schaarste. En toch hing er iets zachts in de lucht.

De zon scheen fel, maar nog niet meedogenloos. Ze stond stil boven het dal, als in overpeinzing, en streelde het zand, de stenen, de verweerde muren van de ruïnes.

Iets landinwaarts stond een oude ruïne - ooit misschien een kustverdedigingspost, of het afgelegen winterverblijf van een vergeten edelman. De muren waren half ingestort, maar de contouren stonden nog fier in het landschap. Het leek het hart van wat ooit een gemeenschap was geweest.

Aan het strand liepen een paar individuen, maar we besloten eerst onze spullen kwijt te raken. Contact kwam vanzelf. Eerst het terrein verkennen. De bodem was rotsig, met hier en daar fijn zand dat tussen je tenen door gleed. Achter de ruïne liep het terrein zacht omhoog, tot het in de

verte overging in de dorre, rossige hellingen van de bergwanden die als beschermende armen om het dal lagen.

Dit gebied, achter de Sierra Nevada, kreeg amper regen. De bergen hielden de vochtige westenwinden tegen, waardoor het achterland veranderde in een dorre, half woestijnachtige streek.

Hier ergens, een stukje verderop, lag ook het mini-Hollywood waar Sergio Leone zijn spaghettiwesterns draaide. Het landschap paste naadloos in dat decor: stoffig, zweterig, verlaten, en op een vreemde manier tijdloos. Het gaf het leven in de films een gevoel van onbarmhartigheid - alsof de hardheid van het bestaan in één beeld te vangen was.

De ruïne bleek al bewoond - door wie, wisten we nog niet. Er stonden een paar kleine gebouwtjes omheen, allemaal in erbarmelijke staat. Een dak boven ons hoofd zat er niet in, dat was meteen duidelijk. Maar in een ommuurde ruimte, met zand als vloer, konden we ongestoord verblijven. Privacy in de open lucht. Voor nu was dat genoeg.

De middag verliep rustig. We installeerden ons, verzamelden hout, en lieten de warmte van de zon in ons trekken. Af en toe zagen we iemand in de verte: een man die aan het strand een schelp bestudeerde, een vrouw die een jerrycan naar de waterbron droeg. Kort zwaaien, geen woorden.

Tegen zonsondergang kleurde het dal koperrood en trok de schaduw van de rotswand langzaam over het strand. Het water kreeg een diepe glans, als vloeibaar metaal. We maakten ons eerste vuur in San Pedro, met resthout dat kraakte in de vlammen.

In dat licht verschenen ook de gezichten van de anderen. Een Ier hield zijn mok thee dicht bij zijn gezicht en blies voorzichtig over de damp. Een jonge Duitser schoof zijn voeten zo dicht mogelijk bij het vuur en trok zijn knieën op onder zijn kin. Ute lachte breed toen ze zich aan ons voor-

stelde, terwijl Javier, een stille Spanjaard naast haar, een stuk hout op het vuur legde en kort naar ons knikte. Het voelde niet als een eerste ontmoeting, eerder als een weerzien na een lange wandeling.

De volgende dag kregen we van hen een stuk zeil aangeboden. Ik spande het tussen de muren en schiep zo een soort dak, vooral bedoeld als schaduw tegen de felle zon. We waren nu compleet. Onderdak, voor zolang het duurde.

Soms kwamen strandgangers of bezoekers langs die aanlegden met een motorboot, de snelste manier om San Pedro te bereiken. Maar tegen de avond vertrokken ze weer, en bleef ons vaste clubje over.

Langzaam ontstond er een ritme, een sfeer van gedeeld zwijgen en uitwisseling. Zodra de zon achter de rotswanden zakte en de laatste gloed het zand warm kleurde, verzaamen we ons bij het vuur. We zaten in een halve kring, gehuld in dekens of slaapzakken, soms met een kop thee, soms met niets.

Bij het vuur

De geur van rook trok in onze kleren, terwijl in de verte de zee zacht tegen de kust tikte. Giri lag op schoot bij Reme, Fango aan haar voeten, langzaam wegdommelend. Het vuur bond ons samen, en de gesprekken kwamen aarzelend op gang. Eerst voorzichtig, maar gaandeweg vrijer. Dan kwamen de verhalen. Over families die we hadden achtergelaten, over onderweg zijn, over dromen en de schaduwkanten van het leven.

Jurgen was de jongste van het stel, een Duitse jongen van nog geen twintig die al de hele winter in de ruïne woonde. Zijn huid was diepbruin, zijn ogen helder en opmerkzaam.

Hij vertelde over zijn moeder, over verwachtingen en het beklemmende keurslijf van de Duitse burgerlijkheid. Hij kwam uit een welgesteld gezin, waar alles draaide om presteren en aanzien. Vooral zijn moeder hield hem strak in de greep - haar verwachtingen verstikten hem. Hij wilde loskomen, zijn eigen pad kiezen. Met het geld dat hij had, was hij vertrokken naar Spanje. Een sprong in het diepe.

Hij verwachtte dat hij uiteindelijk wel weer terug zou gaan. Voor nu zocht hij ervaringen om zich te wapenen tegen de normen die hem waren opgelegd.

“Eerst ontdekken wie ik zelf ben,” zei hij. “Daarna zien we wel.”

Ute en Javier waren een dag voor ons aangekomen. Zij was Duits, hij een rustige en vriendelijke Spanjaard. Geen lui van de straat - ze hadden hun camper bij familie achtergelaten. Ze wilden binnenkort naar Marokko reizen, maar tot die tijd bleven ze hier. Ute en Reme hadden direct een klik.

Javier bereidde zich voor op wat hij verderop, aan de Atlantische Oceaan, van plan was. Met duikbril, duikpak, zwemvliezen en harpoen ging hij de koude zee in, op zoek naar vis. Niet altijd met succes, maar de keren dat hij met een glinsterende vangst uit het water kwam en zijn harpoen triomfantelijk omhoog hield, stonden we met zijn allen op het strand te juichen.

Ook Giri en Fango waren blij. Ze kregen de ingewanden, de kop - en als het een kleintje was, zelfs de hele vis. Giri was het fanatiekst, altijd vooraan. Fango, goeie lobbes, nam genoeg met wat overbleef.

De ziener

Collin was een doorgewinterde zwerver, een man die al lang geleden had besloten om het normale leven in Ierland achter zich te laten. Geen huis, geen baan, geen vaste grond onder zijn voeten - en toch stond hij steviger dan velen die dat alles wel bezaten. Hij leefde in de marge, met een vanzelfsprekende rust, precies daar waar hij thuishoorde.

In Spanje, en ver daarbuiten, had hij zijn eigen netwerk waar hij terecht kon. Boerderijen, afgelegen stukjes land, gemeenschappen van gelijkgestemden die hun eigen groenten verbouwden, wat dieren hielden, en een andere manier van leven zochten. Waar alleen de seizoenen bepaalden wat er moest gebeuren.

Nu had hij zich hier teruggetrokken aan de rand van de rotsen, waar hij over het dal en de zee kon uitkijken. Een rustpauze voor het werk dat met het voorjaar weer zou beginnen - zaaien, bouwen, verzorgen, leven van wat de grond te geven had.

Er was iets met hem. Een soort onaantastbaarheid die niet stoer was, maar gebaseerd op vertrouwen, die hij met zich meedroeg als een oud kleed - verweerd, maar sterk. Hij leek diep vanbinnen te weten: wat er ook komt, het zal wel gaan zoals het moet. Niets kon hem deren. Nu niet, en niet in de toekomst. Alsof hij de tijd doorzag.

Hij haastte zich nooit. Wist wanneer hij moest zwijgen, wanneer hij moest wachten. Het leek dat hij de patronen kende waarin het leven zich ontvouwt, en geen enkele behoefte voelde om daartussen te komen.

Collin had een bijzonder verhaal. Hij sprak over twee krachten die, volgens hem, de nabije toekomst zouden bepalen.

“Verwonder je niet,” zei hij, “als er binnenkort allerlei

dingen aan het licht komen over de elite van deze wereld - hun uitspattingen, hun verborgen bestaan.”

Hij sprak rustig, bijna bedachtzaam.

“Zij leven ver weg van het licht, in schaduwrijke oorden onder de oppervlakte. Daar ondermijnen ze wat wij beschaving noemen.”

Het vuur knetterde zacht.

“Hun rijkdom en macht zijn geboren uit een nietsontziende honger naar bezit. Ze hebben zich verbonden met dode materie, en daarmee met de dood zelf. Daarom draagt alles wat zij voortbrengen het zaad van het verval al in zich. Ze zijn tot daden in staat die elk begrip te boven gaan.”

Af en toe knikte Javier langzaam, alsof hij de essentie begreep zonder alle woorden nodig te hebben. Reme en Ute zaten dicht bij elkaar, hun gezichten half verlicht door het vuur, zwevend tussen fascinatie en twijfel. En ik - ik voelde iets kriebelen in mijn binnenste. Misschien een ongemakkelijke waarheid. Misschien alleen de kracht van iemand die gelooft wat hij zegt.

“Onkwetsbaar wanen ze zich,” ging Collin verder, “en met de middelen die ze tot hun beschikking hebben, proberen ze de loop der dingen naar hun hand te zetten. Oorlog. Manipulatie. Intimidatie. Slavernij. Morele grenzen kennen ze niet. Maar vergis je niet: hun wandaden zullen zichtbaar worden. Hoe machtig ze zich ook achten - het licht laat zich niet tegenhouden.”

Javier gooide een stuk hout op het vuur. Vonken schoten omhoog, als kleine sterren in de warme nacht. Reme aaide Fango over zijn bol. We luisterden zwijgend.

“Hun inzicht is beperkt,” ging hij verder. “Verblind door hun zucht naar materie en de verheerlijking van henzelf leven ze in duisternis. Hoe briljant hun plannen ook lijken -

wat zij voortbrengen zal niet meer zijn dan een rimpeling op de oceaan.”

Hij zweeg en keek omhoog. Een windvlaag streek langs het vuur.

“De tijd versnelt,” zei hij ernstig. “Wat eeuwen duurde, gebeurt nu in maanden. Wat jaren vergde, voltrekt zich in dagen. En wat maanden kostte, zal in uren plaatsvinden. Technologische, sociale en andere ontwikkelingen volgen elkaar in razend tempo op. Bewustwording groeit. De elite zal haar agenda versneld proberen door te voeren en alles wat menselijk is willen vernietigen - omdat ze diep vanbinnen weet dat haar tijd opraakt.”

Hij liet zijn blik over ons gaan.

“Daartegenover staat de andere kracht. De onoverwinnelijke zachtheid. Die vrezen ze het meest, omdat zij daarvoor moeten buigen. Wat ze hun hele leven hebben bespot, wordt dan hun meester - de grootste vernedering en tegelijk de enige bevrijding.”

Daarna werd het stil. Zelfs de krekels leken zich even gedeisd te houden. De vlammen flakkerden op, schaduwen dansten over onze gezichten. De maan wierp een zilveren baan over het vlakke water. Collin zat iets voorovergebogen, als een ziener aan de rand van een wereld in verval, zijn blik gericht op iets wat wij nog niet konden zien.

Toen sprak hij weer, zacht: “Vergeet niet - die zogenaamde elite zijn wij uiteindelijk zelf. Een deel van ons verlangt naar gemak, naar rijkdom, naar zorgeloosheid. Naar moeiteloos geld verdienen zonder schuldgevoel. Tussen de lokroep van macht en bezit, en het buigen voor de liefde, gaapt een kloof die we mens noemen.

Het zaad van destructie zit in ieder van ons. Wijs niet naar de ander. Het echte gevecht speelt zich diep vanbinnen

af. De buitenwereld is slechts het toneel - een spiegel van onszelf."

De woorden bleven hangen, zwaar als rook die niet wilde optrekken. Het vuur knetterde zachtjes door. We keken naar de vlammen, de golven, of het niets. Ieder verzonken in zijn eigen gedachten.

Niemand sprak. Er was geen grap om de sfeer te breken, geen nuchtere opmerking om terug te keren naar het alledaagse. We moesten allemaal toegeven: ja, dat zaad zit ook in mij.

Pas later, toen iedereen al weg was en ik samen met Reme naar de sterren keek, dacht ik terug aan dat andere moment, nog maar een paar dagen geleden in Almería - de zonderlinge man die sprak over de wederkomst van Christus.

Waar hij sprak over het ontwaken van het Christusbewustzijn, had Collin het nu over de onoverwinnelijke zachtheid. Twee namen voor hetzelfde licht dat, vroeg of laat, alles en iedereen zou aanraken.

Twee mannen, twee woorden, één boodschap: het licht keert terug. *Beloofd is beloofd.*

In de verte sloeg een golf zacht tegen de rotswand, alsof de zee het bevestigde.

Constipatie

De volgende dag begon met krakende botten, een droge keel en een ongemakkelijke spanning in de onderbuik. De profetieën van de nacht maakten plaats voor de praktijk van het lijf. Misschien had de geest voeding gehad. Het lichaam sputterde tegen.

Voor boodschappen moesten we naar Las Negras, over hetzelfde smalle, rotsige bergpad als op de heenweg - een

flinke onderneming. Dus begonnen we met wat we hadden: bonen, rijst, linzen. Na een paar dagen begonnen onze magen te protesteren. De overgang van zacht, warm eten met olijfolie naar dit droge, stugge voer bezorgde ons buikkrampen. Ik had nog gezocht naar eetbare planten, maar de stekelige, dorre flora was grotendeels onbekend terrein. Wel vond ik wat wilde tijm en rozemarijn, die hier opvallend goed gedijden in de schrale bodem. Maar die brachten geen verlichting.

Ute was onze redder in nood. Ze ging het vaakst naar het dorp en nam af en toe iets voor ons mee. Dankzij haar konden we ons dieet wat aanvullen. Dat hielp.

Het leven buiten de tijd

Ons verblijf in San Pedro voelde als leven buiten de tijd. Alles ging trager - het licht, de dagen, de gedachten. De wereld daarbuiten bestond niet meer. We sliepen onder de sterren, wasten ons in de bron, kookten boven een vuurtje en lagen uren in het zand. De wind streek zachtjes door het dal en de zee bewoog als een kalm ademen. Er was geen haast, geen agenda, alleen de zon die opkwam en weer onderging.

De dagen vulden zich met nietsdoen, slenteren, strand, vuur, gesprekken. Het was maart; de temperatuur was nog mild. Elke ochtend verkenden we de vloedlijn op zoek naar iets bruikbaars. We vonden van alles: touw, containers, zeildoek, plastic kratten, flessen, pallets. Op een ochtend spoelde er een lading planken en balken aan. Die sleepten we naar de ruïne en stapelden ze op voor later gebruik. Jurgen had al plannen: hij wilde het bouwwerk opknappen en zou ergens gereedschap vandaan halen - een zaag, een hamer, spijkers.

De dieren hadden de tijd van hun leven. Giri joeg onvermoeibaar op alles wat bewoog: kevers, vlinders, ritselende schaduwen. Fango slenterde loom over het zand, snuffelend, rollend, af en toe z'n kop in de wind. Ze hadden alle vrijheid, alle ruimte. Geen lijnen, geen grenzen. En als de lucht begon te verkleuren en het zand kouder werd, kwamen ze vanzelf weer bij ons liggen - een vanzelfsprekend einde van de dag.

Soms beklom ik de rotsen om te zien wat zich daarboven verschool. Het terrein leek op de resten van een berg die ooit in stukken uiteen was gevallen en zich aan één kant naar beneden had gestort. Alles lag schots en scheef, net of de aarde ooit een keer haar schouders had opgehaald. De vegetatie had zich aangepast aan die chaos: hard, droog, stekelig - planten met overlevingsdrang in plaats van schoonheid.

De Aloe Vera groeide overal - als een omgekeerde octopus met dikke, vlezige armen vol vlijmscherpe weerhaken. Een taaie overlever. Bescheiden, maar onstuitbaar. Ze vroeg weinig, maar gaf veel - een medicijnkast in de gedaante van een plant.

Soms schoot er een slang rakelings voor mijn voeten langs. Muizen vluchtten piepend onder stenen of struiken. Padden verscholen zich in donkere spleten. Ook schorpioenen en hagedissen bevolkten dit zonovergoten ruige niemandsland. Hoog boven mij cirkelden roofvogels, onverstoorbaar, kalm - en soms bleven ze dagenlang weg, om dan plots weer te verschijnen. Hier en daar vond ik een verlaten nest, een hoopje braaksel vol botjes en veren: de restanten van hun jacht.

Er was een insect, klein en ongrijpbaar, dat ik niet thuis kon brengen maar dat venijnig kon steken. Dagenlang bleef

het gevoelig. Gelukkig hielden ze zich vooral op in het binnenland, ver van het strand.

San Pedro was als een tussenruimte waarin alles mocht verdampen: onrust, verplichtingen, verwachtingen. Alleen wij, de dieren, het zand en de zee bleven over. De dagen vloeiden in elkaar over, als getijden die geen begin of einde leken te kennen - tot er, ergens onder het oppervlak, iets begon te roeren. Een honger naar beweging, naar de onvoorspelbaarheid van het straatleven, naar de actie van alledag.

Na drie weken besloten we terug te keren naar onze grot in Granada. Het voelde vreemd om de kalme zee en het trage ritme achter ons te laten, maar de heuvels riepen weer, met hun hardheid en hun beloften.

Terug naar Granada

Voor de terugweg kozen we een andere route. Heen waren we langs de kust gekomen, nu wilden we door de bergen - langs de oostkant van de Sierra Nevada, via Guadix. We moesten van Las Negras eerst naar Almería en van daaruit met de bus naar Guadix. Gelukkig konden we meerijden met een Duitser die toevallig dezelfde kant op moest.

Onder het rijden vertelde hij dat hij in de buurt een oude ruïne had gekocht, voor een habbekrats. Hij zocht werkers die hem wilden helpen opknappen - geen loon, maar wel eten en onderdak. Ik overwoog het even, maar zag het toch niet zitten.

“Waarom zou ik gratis voor hem gaan werken?” vroeg ik me af.

Als ik daar zelf iets zou willen opbouwen, was het anders. Maar die intentie had ik niet. We wilden terug naar ons eigen leven, naar de grot, de straat. Ik bedankte hem

voor het aanbod en we namen afscheid bij het busstation in Almería.

Maar daar ging het mis. De bus naar Guadix reed niet - geannuleerd, zonder uitleg. We wilden niet blijven hangen, dus trokken we te voet de stad uit in de hoop een lift te krijgen. En met Reme erbij was dat niet zo moeilijk. Ze had een uitstraling die zelfs autorijders niet konden negeren. Al snel stopte een man in een afgeleefde auto. Toen we zeiden dat we naar Guadix wilden, vertelde hij dat die route afgesloten was - een ongeluk met een vrachtwagen. Naar Granada dan? Dat kon, maar dan moesten we via de Alpujarras, aan de zuidkant van de Sierra. Prima, zeiden we.

Hij bracht ons een eind in de goede richting. Daarna kregen we nog een paar liften. Het landschap veranderde langzaam. De dorre tinten van San Pedro maakten plaats voor het levendige groen van amandelbomen, sinaasappelbomen, olijven en weiden dat zich over de hellingen uitstreckte. De wind was zachter, vochtiger. De lucht rook naar aarde, bloesem en vers gras.

We waren in de Alpujarras, ook wel de oase van de Sierra genoemd - ooit de laatste schuilplaats van de Moren. Hun sporen waren nog altijd zichtbaar in de architectuur van de dorpjes, en zelfs in de naam Alpujarras: "*Al Busherat*", grasland in het Arabisch. De Sierra Nevada was hier de grote gever. Van de trotse hoogtes zocht het smeltwater zich via beekjes en riviertjes nederig een weg naar het laagste punt en gaf het land en haar bewoners wat het nodig had.

We reden over smalle wegen die slingerden langs diepe kloven. De ravijnen gapten soms als open monden naar beneden. In de verte lagen witte dorpen tegen de bergen geplakt - als schelpen aan een rotswand, onverzettelijk en eeuwenoud. Af en toe legden we stukken te voet af, en

overal hoorden we het geruis van water: in goten, fonteintjes, irrigatiekanalen.

De lente was hier al begonnen. Bomen stonden in bloei, het gras glansde in het zonlicht en zelfs de stilte had een andere klank. Vogels floten, bijen zoemden en ergens in de verte klonken de belletjes van een kudde.

De laatste lift die dag kregen we van een boertje op een tractor. We mochten in de kar achterop. Een paar kilometer verder draaide hij het land op en stapten we af. Het begon al te schemeren en een stekje voor de nacht was ons welkom. Na een korte wandeling zagen we een oude schuur in het veld staan. Het was leeg en van binnen nog redelijk schoon. Een deel was voor hooi opslag, waarvan de laatste restjes nog op de vloer lagen. Dat was perfect voor ons. We besloten te blijven.

De volgende middag bereikten we Granada. We gingen meteen de heuvel op, benieuwd hoe de grot erbij zou staan. Tot onze opluchting stond het hek van Johannes nog fier overeind: geen sporen van inbraak, geen rommel, geen ongenode gasten.

Alsof we nooit waren weggeweest, namen we onze oude routine weer op. Toch stonden de ontwikkelingen nooit stil - gezichten verdwenen, nieuwe doken op. Eén daarvan heette Warren - hij zou ons nog lang bijblijven.

Grootspraak of waarheid?

We ontmoetten Warren niet lang nadat we terug waren in Granada. Hij was een magere, licht nerveuze Engelsman met een doffe blik en een mondharmonica die hij vrijwel nooit uit zijn mond haalde. Hij vertelde dat hij op de vlucht was voor justitie in Engeland. Hoe en waarom liet hij in het midden. Hij was via Frankrijk en Spanje gekomen, door op

treinen mee te liften, "*jumping the trains*", noemde hij het trots.

Aanvankelijk wilde hij net als wij geld verdienen op straat. De mondharmónica had hij onderweg ergens op de kop getikt. Muziek maken had hij nooit geleerd, maar hij blies er ijverig op los. Je hoorde hem al van verre als hij naar ons toe kwam - en dat deed hij geregeld. Echt succesvol was het niet - zijn spel was ondermaats, en de opbrengst gering. Toch vond hij dat hij recht had op meer.

Warren raakte bevriend met Jorge, een Portugees, al noemde hij hem stevast George. Ze trokken samen in een grot, een paar honderd meter verderop, aan de andere kant van een oude stenen scheidingsmuur die vanaf het klooster op de heuvel afdaalde tot aan Sacromonte. Ze hadden daar een prachtig uitzicht. Ze keken uit over de hele stad en de eindeloze olijfboomgaarden in het westen.

Jorge leefde evenmin van muziek. Hij was meer geïnteresseerd in oude weduwen die in het zwart over straat liepen en wel wat mannelijke genegenheid konden gebruiken. Op die manier hoopte hij wat geld los te krijgen, maar dat bleek ook niet goed te werken. Warren had het al snel gezien met het straatleven en besloot het roer radicaal om te gooien: de hashhandel.

In Granada lag die wereld vooral in handen van de zigeuners, en die lieten zich niet in met kleine jongens. Maar Warren was vindingrijk. Hij ging bij iedereen langs die hij kende, vooral de buitenlanders en in het bijzonder de Britten, om te vragen of ze wat hash van hem af wilden afnemen. Als ze interesse hadden, vroeg hij hun het bedrag alvast voor te schieten, dan zou hij het verder regelen. Meerdere zagen daar geen probleem en gingen op zijn aanbod in. Met dat geld sloot hij een deal met een groep zigeuners. Maar de levering aan zijn klanten die al hadden betaald, liet

nogal te wensen over. Bij sommigen kwam hij zijn afspraken na en bij anderen niet. Die moesten het doen met excuses of helemaal niets. Klachten kwamen er nauwelijks. De bedragen waren klein en niemand zag het zitten om er een scène van te maken. Een Schotse straatmuzikant: "*Not worth putting someone in hospital for.*"

Warren verdween een tijdje uit beeld. Tot hij ineens weer voor onze grot stond - onveranderd uiterlijk, maar vol nieuwe verhalen. Inmiddels handelde hij naar eigen zeggen in grotere hoeveelheden. Geen straatverkoop meer. Hij had een aantal vaste afnemers die goed betaalden. Ik had altijd al moeite te geloven wat hij zei en ook nu waren er weer grote twijfels. Het was aan niets te zien dat hij een goed inkomen had: dezelfde verlopen kleren, de grotwoning met Jorge. Alles aan hem straalde zwerversbestaan uit, niets van een zakenman.

Hij vertelde over een vrouw, een madam, bij wie hij zijn waar haalde.

"Ik ging daarheen zoals je naar de hel loopt. Met open ogen, zonder keus. Flat aan de rand van de stad. Derde verdieping. Een zwarte deur met een metalen kijkgaatje dat alles zag. Ik hoefde niet te kloppen. Ze wisten al dat ik kwam.

Binnen was het donker. De gordijnen dicht, de lucht zwaar van rook. Alleen een hanglamp boven een ronde tafel. En daar zat ze - als een standbeeld van ijs. De madam. Niets bewoog aan haar, behalve haar ogen. Rondom haar: drie kerels, zwijgend, breed als muren. Eén speelde met een vlindermes. Open, dicht - *klik, klik, klik*.

Ik wist: één verkeerde blik, één verkeerde toon - en ik zou nergens meer opduiken. Geen vragen, geen uitleg. Ik betaalde. Kreeg mijn waar. Geen handdruk, geen woorden. Alleen een plak hash en een blik die je niet snel vergeet.

Elke keer als ik daar levend vandaan kom, telde ik m'n zegeningen."

Sindsdien droeg hij een mes bij zich. Groot. Zichtbaar als het moest. Vertrouwen had hij nergens meer in.

Toen, bijna achteloos, vertelde hij dat hij laatst iemand had neergestoken.

"Ik kwam net bij haar vandaan," zei hij. "Had een flinke plak onder mijn jas toen ik werd aangevallen. Hij wilde mijn handel pakken. Nou, dat laat ik me niet gebeuren. Ik heb hem gestoken."

Ik keek hem aan.

"Wat heb je toen gedaan?"

"Gewoon doorgelopen. Laat hem daar maar liggen. Als hij dood is, is dat z'n eigen schuld."

Het klonk zo achteloos, dat ik hem nauwelijks kon geloven. In een stad als Granada zou zo'n incident zich razendsnel verspreiden. Maar ik had niets gehoord. Niemand had het over een steekpartij. Zelfs toen ik het verhaal voorzichtig navroeg bij anderen, wist niemand van iets. Voor mij was het weer zo'n sterk verhaal van Warren - een van velen.

Dat was de laatste keer dat ik hem sprak. Daarna zag ik hem tijden niet meer. Niemand had hem nog gezien. Tot ik op een middag iemand trof die hem kende. Op mijn vraag waar Warren uithing, antwoordde hij droog:

"Ze hebben hem gevonden, in Algeciras. Opgehangen aan een boom. Waarschijnlijk de zigeuners."

Ik staarde hem aan, met stomheid geslagen. *Het was dus tóch waar.*

Zo verdween Warren uit ons leven - even plotseling als hij was gekomen. Er bleef een leegte achter die moeilijk te duiden was. In deze heuvels waren we eraan gewend dat lotgenoten kwamen en gingen, maar niet zo.

Het gemis van Warren hing nog in de lucht toen het volgende verlies zich aandiende.

Twee graven

Fango werd ziek. En omdat we geen geld hadden voor een dierenarts, moesten we hem zelf proberen beter te maken. Reme had nog medicijnen gekocht, maar die sloegen niet aan. Met elke dag werd hij slapper. Ze zeiden dat honden die op straat worden geboren vaak zwakker zijn, gevoeliger voor ziektes. Toch hoopten we dat liefde en aandacht het verschil konden maken.

Het mocht niet baten. Hij redde het niet. We begroeven hem in het bos. Reme was er kapot van. Ze voelde zich schuldig, ze vond dat ze had gefaald. Het liefst wilde ze meteen weer een nieuw hondje. Eentje dat het wél zou redden. En dat kwam er ook - een kleintje met dikke blonde vacht, spitse oortjes en zwarte kraalooigjes. Reme sloot het meteen in haar hart.

Maar ook dit hondje werd na een paar weken ziek. En opnieuw moesten we afscheid nemen. Toen waren we er allebei even klaar mee.

De enige die alles onbekommerd aan zich voorbij liet gaan, was Giri. Hij was inmiddels uitgegroeid tot een sterke, gezonde avonturier. Totaal niet schuw, eerder bemoeizuchtig en aanhalig. Dagelijks trok hij langs vrienden en bekenden, scharrelend hier wat eten bij elkaar, daar wat aandacht. Hij lustte alles en was met weinig tevreden. Soms sliep hij een nacht ergens anders. En dat was prima. Zijn gezelschap was een cadeautje dat hij gul uitdeelde.

Voor ons was het ook makkelijk. Als we naar beneden gingen, hoefden we hem niet meer mee te nemen. Giri

redde zich wel. Hij was een van ons - zelfstandig, vrij, en toch altijd terugkerend naar huis.

Reme en ik

We waren nu zo'n halfjaar bij elkaar. Het leven liep niet vlekkeloos - verre van - maar tussen ons was er een zeldzame vanzelfsprekendheid. We hoefden nauwelijks iets uit te leggen of te plannen. We waren er gewoon. Samen.

Reme had een stille kracht die tegelijk geruststelde en uitdaagde. Ze kon uren zwijgen zonder dat het ongemakkelijk werd. Soms zat ze naar de lucht te kijken, naar de dieren, het vuur - en dan zei ze ineens iets eenvoudigs, maar raak. Iets dat net buiten mijn bereik lag, zonder er veel woorden aan vuil te maken.

Haar nabijheid was zacht. Een blik, een aanraking, een gedeeld moment - meer had het vaak niet nodig. 's Avonds lag ze tegen me aan, terwijl de vlammen dansten en de hemel langzaam van blauw naar zwart verschoof. Het leven met haar voelde als een langgerekte adempauze. Een rustpunt waar ik even niets hoefde te zijn, behalve mezelf - en zij was er, onwankelbaar.

Ze offerde zich vaak op. Als ik geen zin had om muziek te maken - als ik geen inspiratie meer had en steeds dezelfde liedjes me begonnen tegen te staan - dan ging zij naar beneden. Dan speelde ze, of ze bedelde. Ze zorgde ervoor dat we weer een paar dagen boven konden blijven. Zonder klagen, vastberaden: gewoon doen wat nodig was.

En toch voelde alles tijdelijk. Leven in een bubbel die we samen hadden opgeblazen - zwevend boven een wereld die ooit zou barsten. Een bijna surreëel bestaan, onhoudbaar in zijn vorm. Een leven zonder toekomst, alleen overleven. Van

dag tot dag. Geen houvast, geen vangnet. Altijd maar door-
gaan, zonder einde in zicht.

Maar zolang die bubbel niet knapte....

Proef op de som

Hoe vanzelfsprekend en warm het samenzijn met Reme ook voelde, ergens in mij bleef een oude vraag rondzingen. Iets wat ik niet kon wegrekenen, iets wat ik eerst alleen moest uitzoeken. Wat zou er gebeuren als je echt alles kwijtraakte? Geen geld. Geen eten. Geen dak boven je hoofd. Geen enkel houvast.

Het was de ultieme angst van de meesten - het verlies van alle zekerheid. Maar hoe reëel was die angst? Zou ik dood gaan van de honger, ziek worden, instorten? Of zou er iets anders gebeuren? Iets wat je pas ontdekt als je alles loslaat?

Ik wilde een barrière doorbreken. Een sluier oplichten. De angst recht in de ogen kijken en zien wat er dan gebeurt. Met mij, met de wereld om me heen, met degenen die ik zou tegenkomen.

Ik besloot het niet langer voor me uit te schuiven. Ik wilde het weten. Aan den lijve. De proef op de som.

Mijn plan: zonder geld, zonder gitaar, zonder slaapzak het land in. Alleen vragen om eten of een plek om te slapen. Geen geld aannemen. Ik vertelde het Reme. Na wat gesprekken begreep ze waarom ik het wilde doen. Ze bleef in de grot, niet bezorgd. Thanos en Yannis waren in de buurt.

Ik vertrok te voet. Zelfs m'n jas - waarin Giri ooit sliep - gaf ik aan iemand die ik tegenkwam. Aan de westkant van Granada liep ik de heuvels in, door een land dat tegelijkertijd bekend en onherkenbaar aanvoelde. De weg kronkelde

door dor terrein, met olijfbomen zover het oog reikte. Verlaten huizen, afbladderende muren, honden die blaffend uit hun schaduw kwamen. Soms kwam ik urenlang niemand tegen.

In het begin was het vooral omschakelen. Geen bezit betekent ook: geen afleiding. Alles komt binnen. De hitte op je huid. De steentjes in je schoen. De geur van de lucht. Maar vooral: jezelf. De stemmen in je hoofd, de twijfels, de angsten. Geen dak, geen bed, geen inkomsten. Enkel vertrouwen. Of de poging daartoe.

Tegen de avond kwam ik bij een dorpje. Honger knaagde. In plaats van iets te verdienen, moest ik nu iets vragen. Dat vroeg moed - maar de maag won. Ik stapte een bakkerszaak binnen en vertelde dat ik geen geld had, maar vroeg of ze toch een brood voor me hadden. De vrouw keek even naar de baas achterin, die zwijgend knikte. Ze haalde een grote baguette uit de mand, pakte hem zelfs netjes voor me in. Ik bedankte haar, oprecht verrast dat het zo eenvoudig ging.

Even verderop vond ik een kaaswinkel. Ik liet het brood zien en vroeg of ik een stukje kaas mocht. De man achter de toonbank aarzelde geen seconde, sneed een flink stuk af en gaf het aan me. Zo'n groot stuk kaas hadden wij nog nooit gekocht - veel te duur.

Met nieuwe moed liep ik naar een kleine kruidenier. Buiten stonden appels uitgestald. Ik wees er eentje aan en vroeg of ik er één mocht hebben. Hij pakte een plastic zak, vulde die met appels, gooide er nog wat sinaasappels bij en zei eenvoudig: "Toma" - "Neem maar".

Ik maakte een kleine buiging, bedankte hem en liep verder. Bij een fonteintje met drinkbaar water ging ik zitten.

Brood, kaas, fruit.

Zoveel gekregen - zonder dat ik iets hoefde terug te doen.

Het raakte me meer dan ik kon zeggen. Wat me het meest trof, was de vanzelfsprekendheid van het gebaar. In dat moment voelde ik me gezien als mens. Kwetsbaar, zichtbaar, afhankelijk - en daarom misschien juist welkom.

Toen ik het dorp weer uitliep en opnieuw door de velden zwierf, stopte er plots een auto. De chauffeur draaide het raampje omlaag en vroeg waar ik heen wilde.

"Geen idee," zei ik.

Onderweg vertelde ik hem over mijn missie. Hij wilde mij direct geld geven, maar ik weigerde. Mijn enige regel: geen geld. Hij snapte het. Het gaf een vreemd soort macht - afhankelijk zijn, maar toch nee kunnen zeggen.

Naarmate het later begon te worden, moest ik langzaam op zoek naar een slaappleats. Ik kon me echter niet zomaar ergens neerleggen zoals we gewend waren, want ik had geen slaapzak. Mijn overlevingsinstinct begon op volle toeren te draaien. Toen het al donker was, hoorde ik in de verte muziek. Dichterbij bleek het uit een huis te komen waar een groep jongeren feestvierde. Voor de deur stond een meisje.

Ze had me al gezien en wenkte me naar binnen. Ze stelde zich kort voor en leidde me naar de tuin, waar zo'n vijftien jongeren rond een kampvuur zaten. Muziek dreunde uit boxen, er werd gelachen, gedronken. Ze riep boven de muziek uit dat ze me van de straat had geplukt.

"Onze mystery guest!"

Iedereen keek op, lachte, en nodigde me uit om erbij te komen.

Mijn Spaans was inmiddels goed genoeg om het gesprek te volgen en mee te praten. Toen ik vertelde dat ik zonder geld of bezittingen reisde, vonden ze het prachtig. Ze

moedigden me aan, schonken me drinken in, boden eten aan. Er werd plaats voor me gemaakt. Ik hoorde erbij.

Toen de muziek zachter moest, kwam er een gitaar tevoorschijn. Er werd gezongen. Ik speelde mee, zong een paar liedjes. De sfeer werd warm en intiem.

Die nacht sliep ik in een logeerkamer.

's Ochtends kreeg ik een broodje mee voor onderweg.

Zo trok ik van dorp naar dorp, van zuid naar noord en weer terug. Overal eten, overal welkom. Restaurants gaven me maaltijden. In cafés mocht ik blijven drinken. Men wilde me helpen - met kleding, voedsel, advies, geld. Sommigen dachten dat ik een pelgrim was naar Santiago. Misschien was ik dat ook. Want langzaam begon ik te voelen wat deze tocht werkelijk was. Geen experiment. Geen stunt. Maar een oefening in vertrouwen.

De ontmoetingen onderweg kregen een bijna sacrale lading. Een stuk brood, een gebaar, een blik - het werd kostbaar. Niet om de waarde, maar om wat het symboliseerde: dat je mocht bestaan. Dat je, ook zonder iets te bieden, welkom kon zijn. Steeds opnieuw werd mijn beeld van de medemens bijgesteld.

En dan waren er die kleine wendingen - een plotseling feestje, een uitnodiging, een maaltijd, een avond aan de bar. Dingen die zich aandienden als genade, doordat ik ervoor openstond. Dat leerde ik: wie alles loslaat, ontvangt soms meer dan hij ooit had durven vragen. En precies daarin lag de schoonheid: een onzichtbaar netwerk van menselijkheid dat je telkens weer opving, zonder dat iemand erom vroeg.

Na een week of twee begon de magie af te nemen. De routine sloop erin. Verwachting nam de plaats in van verwondering. De dankbaarheid werd kleiner. En dat was het moment waarop ik wist: het is genoeg geweest.

Die weken leerde ik dat de bodem van het bestaan geen

ravijn is, maar een veld waar je soms wordt opgevangen. Onverwacht. Liefdevol. Door mensen, door hun goedheid. Dat gaf rust.

Ik had gevonden wat ik zocht. Er was een grens verlegd. Ik keerde terug naar Reme, naar de grot, naar ons leven boven de stad. De zomer stond op het punt te beginnen en die kende haar eigen beproeving: uithoudingsvermogen.

Zomerhitte

De hitte van Andalusië was meedogenloos. Het was mijn eerste zomer in Granada en nauwelijks te verdragen. Zelfs in de grot, waar het normaal koel bleef dankzij de dikke aardlaag erboven, hing nu een broeierige warmte. Buiten liep je tegen een muur op, zo heet. Kou laat zich makkelijker bestrijden dan warmte - zeker in onze omstandigheden, zonder stroom, ventilator of airco.

Gelukkig bleven de avonden en nachten redelijk koel op deze hoogte. Het was vooral een kwestie van de dag doorkomen.

Op zulke dagen trok ik vaker de stad in, waar het bruiste van het leven. Steeds meer straatartiesten en muzikanten stroomden naar Granada. Sommigen waren alleen, anderen trokken in koppels of complete groepen rond en verdienden hun geld op straat.

Zo was er een groep Engelsen neergestreken die met een passagiersbus door Europa reisde. Ze gaven een complete straattheatershow met circusacts. Op Plaza Bib Rambla deden ze hun optredens: vuurspuwen, acrobatiek, steltlopen, jongleren, een clown - alles in geschminkte gezichten, kleurrijke kostuums en gekke pruiken. Ze wisten precies hoe ze een publiek moesten bespelen. Hun fratsen sloegen aan, en dat zag je terug in de pet.

Ik ben een paar keer bij ze op bezoek geweest in hun bus. Alles was tiptop geregeld: een keuken, slaappleatsen, een houtkachel, zithoek, toilet, douche, stereo - noem maar op. Het leek me heerlijk, met zo'n gezelschap door Europa trekken. Maar hoe langer ik erover nadacht, hoe meer ik besepte: alleen reizen paste toch beter bij me.

Costa del Sol

Als de hitte in Granada te erg werd, trokken Reme en ik naar de Costa del Sol. Vooral ook om wat extra geld te verdienen. Dan speelde ik buiten bij restaurants. Dat leverde in korte tijd vaak meer op dan urenlang spelen op straat.

Maar het was niet mijn favoriete bezigheid. Ik voelde me kwetsbaar - zo zichtbaar, zo blootgesteld aan de blikken van de gasten op de terrassen. Elke keer kostte het moeite om daar te gaan staan. Soms kreeg ik opmerkingen: neerbui-gend, spottend. Die troffen me harder dan ik wilde toegeven.

Dan stond ik daar met mijn gitaar, net op de rand van het terras. Ik balanceerde op een grens. Mijn vingers vonden de snaren, mijn stem zette in. Maar vanbinnen was het chaos.

Ik probeerde me af te sluiten. Voor de omgeving, voor de blikken, voor de vijandigheid. Want zo was de wereld op zulke momenten: vijandig. Het niet kunnen voldoen aan de verwachtingen - de zure vruchten van mijn jeugd, en daar vocht ik opnieuw tegen. Iedere blik voelde als een oordeel. Afgewende ogen, ingehouden lachjes, schampere opmerkingen - ze drongen binnen als naalden, koud en scherp.

Het was een strijd die aan de buitenkant onzichtbaar bleef. Ik glimlachte, knikte als iemand een duim opstak,

maakte een grapje tussen twee nummers. In werkelijkheid was het overleven.

Als ik mijn liedjes had gespeeld, bleven blikken hangen en duurde het vaak even voordat ik ze van me af kon schudden.

En toch hield ik stand. Iedere keer opnieuw. Alsof ik met elke noot een stukje waardigheid terugwon - een kleine overwinning in een oorlog die niemand zag.

We bleven trekken van badplaats naar badplaats, en 's avonds sliepen we meestal op het strand. Het voelde ook als een soort vakantie. Aan zee, tussen de toeristen, leefden we even in een andere wereld. Soms, als we goed hadden verdiend, trakteerden we onszelf op een etentje - een zeldzame luxe.

Zo balanceerden we tussen stranden en straten, tussen werk en plezier.

Terug in Sacromonte bleven we een tijd op de berg, en leefden we van het geld dat we hadden verdiend, tot de realiteit ons dwong het straatleven weer op te pakken.

In de stad zag ik dan vaak nieuwe gezichten rondlopen.

Een Zweedse straatmuzikant die samen met zijn vriendin aan de Plaza Bib Rambla speelde, zij zittend op een plaid met een thermoskan thee naast zich. Een dronkelap die voorbijgangers uitschold als ze hem niets gaven. Een duo Franse bedelaars, waarvan de een voortdurend "algo" riep terwijl de ander zwijgend toekeek.

Soms bleven ze maar een middag, soms wekenlang. Lotgenoten, zwervers, dromers, lieden die ergens uit waren gestapt of eruit waren gevallen - ieder met zijn eigen verhaal, zijn eigen strijd. En soms, tussen al die vluchtige ontmoetingen, bleef er eentje hangen - iemand die langzaam maar zeker deel werd van ons dagelijks leven. Zo verscheen op een dag Sid: een Duitse tiener.

Sid

Hij stond eerst een tijdje aan de rand van het plein, half verscholen in de schaduw van een muur. Zijn blik gleed steeds even onze kant op, maar zodra we terugkeken wendde hij zijn blik af. Hij leek af te tasten, of hij dichterbij durfde te komen.

Toen hij uiteindelijk naar ons toeliep, zag ik hem pas goed: mager, een blauwe hanekam, oren en lippen doorboord met veiligheidsspelden. Zijn mouwloze spijkerjack hing vol bandemblem en de onvermijdelijke punkleus: *No Future*. Rond zijn middel droeg hij een riem met metalen insignes, daaronder een groen gestreepte broek die rafelde tot boven zijn versleten soldatenkistjes. Hij noemde zich Sid, naar zijn grote voorbeeld Sid Vicious.

Sid deed niets op straat: geen muziek, geen straattheater, enkel bedelen. Hij had thuis problemen met zijn vader en was weggelopen van huis. Een tijdje had hij in Frankrijk rondgezworven, maar daar kon hij niet aarden. Nu was hij in Granada. Op goed geluk. Het beviel hem hier.

Hij dook steeds vaker op, meestal uit het niets, in de stille hoop dat zijn aanwezigheid vanzelf als welkom werd gezien. Hij ging nooit direct naast ons zitten, hield eerst wat afstand, schuin op de rand van het gesprek. Soms keek hij alleen maar, met die lege maar oplettende blik die je ziet bij degenen die geleerd hebben om op signalen te letten - op afwijzing, op openingen, op gevaar.

Als Reme hem aansprak, klaarde hij zichtbaar op. Hij begreep haar Spaans niet, maar haar toon, haar manier van aanwezig zijn - die raakten iets in hem. Reme sprak niet in woorden, maar in warmte. In iets dat je voelde, ongeacht de taal.

Dan zat hij wat rechter, zijn blik werd helderder. Hij

begon te praten over vroeger, over zijn vader, over zijn leven Duitsland. Niet als klacht, eerder als uitleg. Het klonk als een verantwoording voor zijn zwerven.

Zijn manier om contact te zoeken was wat stuntelig. Soms liet hij iets zien dat hij had gevonden, soms stelde hij vragen die nergens over leken te gaan. Maar achter alles zat diezelfde honger: gezien worden, gehoord worden, de stille drang om ergens bij te mogen horen. Voorzichtig, bijna verontschuldigend.

Hij was graag bij ons. Vooral met Reme kon hij goed opschieten. Zij voelde haarfijn aan wat hij nodig had. Hij kwam dan ook regelmatig op bezoek.

Bij mij was hij voorzichtiger. Hij keek op naar me, dat merkte ik, maar durfde het niet te tonen. Ik was ook wat strenger voor hem. Waarschuwde hem dat je op straat iets moest creëren, iets moest dóén, anders zouden de verleidingen je opslokken.

“Hou jezelf bezig,” zei ik. “Anders gaat het fout.”

Hij nam mijn woorden serieus. De volgende keer dat hij langskwam, had hij een pijpje bij zich dat hij van klei had gemaakt. Toen hij me het liet zien, hield hij hem met twee handen vast, als iets kostbaars. Zijn ogen glommen. Trots, gespannen, afwachtend. Hij zei niet veel - dat was z'n stijl - maar alles aan hem vroeg om erkenning. Een knik. Een compliment. Iets.

Ik bekeek het pijpje en wist niet goed wat ik moest zeggen. Het zat scheef, brokkelde al aan de rand. Slordig geboetseerd. Maar het was duidelijk dat hij ervoor was gaan zitten, voor mij.

Ik antwoordde als een voorman: het moest beter, wilde iemand er iets aan hebben. Mijn woorden vielen als stenen. Zijn gezicht vertrok nauwelijks, maar iets brak. Een dun vlies scheurde tussen hoop en herinnering.

Hij knikte nog wel. Zei dat hij het begreep. Maar zijn ogen werden dof. De teleurstelling was voelbaar. Net of er iets ouds en zwaars in hem werd geraakt - het bekende gevoel van: *ik doe het nooit goed*.

Ik had meteen spijt. Sid was zo breekbaar dat elke afwijzing als een nekslag kon voelen. Zo jong, en dan al op straat leven - dat was gevaarlijk terrein. Hij zocht iets bij mij. Broederlijke steun, ook omdat ik Duits sprak. Maar ik kon hem die steun niet geven. Ik worstelde zelf met zoveel onzekerheden. De stabiliteit die hij zocht, had ik ook niet.

Daarna kwam hij minder vaak langs. Soms zat hij in de verte, tussen anderen. We begroetten elkaar nog, vaag, op afstand. Er was stilletjes iets stuk gegaan, iets wat we allebei voelden.

Misschien had het niets met Sid te maken - of juist alles. Soms dacht ik dat zijn blik me spiegelde in iets wat ik zelf probeerde te negeren - dat zijn pijn ook de mijne was, en dat ik daar zelf nauwelijks mee wist om te gaan.

Net als Sid vocht ik voor iets onzichtbaars: de erkenning dat je ertoe doet.

Ik vroeg nog weleens naar hem, hoe het met hem ging. Maar ik wist eigenlijk al dat hij verder was getrokken - niet zozeer naar een andere locatie, maar naar een ander verhaal, waarin ik niet meer voorkwam.

Af en toe dacht ik ineens aan hem - zijn teleurstelling, mijn falen.

De inzinking

De zomer liep op zijn eind. De tropische temperaturen waren voorbij. Toch gingen we nog één keer naar de Costa - om geld te verdienen, maar ook omdat ik een paspoort wilde halen bij het Nederlandse consulaat in Málaga. Ik

deed al bijna driekwart jaar zonder, en in die hele tijd had niemand me om een ID gevraagd. Daar had ik geluk mee gehad. Maar het voelde dat het tijd werd. Misschien broeide er iets in mij, iets wat ik toen nog niet goed kon benoemen.

Op de terugweg kreeg ik een mentale inzinking.

We liften richting Granada. Het werd donker. We konden niet verder. Langs de weg, in een maisveld, vonden we een open plek. We besloten daar te slapen.

De volgende ochtend werden we wakker in andermans stront. Overal om ons heen. We lagen er middenin. Mensenpoep.

Toen brak er iets.

Het leven dat ik leidde - de straat, de uitzichtloosheid, het gevoel nergens bij te horen - kwam als een zwaard op me neer. Die plek in het veld was niet alleen vuil; het was een spiegel. Dit was mijn werkelijkheid. Mijn vernedering. Ik had gefaald. Van mij was niets terechtgekomen. Ik was niet in staat een normaal leven te leiden, laat staan mezelf en anderen gelukkig te maken. Een mislukkeling. Niet waard om hier te zijn.

Ik zag geen uitweg meer. Alles was zinloos. Waarom leef ik? Waarom was ik überhaupt op aarde? Ik had hier niet om gevraagd. Wie of wat deed mij dit aan? Dit vervloekte bestaan.

De dood leek me op dat moment welkomer dan het leven. Niets zijn - dat voelde als bevrijding. Ik zakte op mijn knieën. De harde, kluitige aarde schuurde tegen mijn benen. Ik hilde met alles wat ik had, tot mijn stem het begaf onder de pijn en frustratie. Alles in mij liet los. Geen woorden meer. Geen hoop. Geen toekomst.

Reme wist niet wat ze zag. Ze probeerde me te kalmeren; ik hield haar af. Ik wilde mijn verdriet alleen dragen.

Maar we moesten door. Liften was geen optie - we

stonken te erg. Dat wilden we automobilisten niet aandoen. Het strand lag een paar kilometer verderop. Daar zouden we wel een zoetwaterkraan vinden om onze kleren te wassen. En onszelf.

De dagen daarna liep ik rond als een schim. Ik bestond alleen nog uit vragen zonder antwoord. Waarom ben ik hier? Wie heeft dit leven voor mij gekozen? Ik had er nooit om gevraagd. Waarom moest ik dit dan ondergaan?

Er was geen richting, geen kader, geen daarom. Alleen het rauwe besef dat ik bestond. Het leven om me heen ging door, maar het was alsof ik er los van was geraakt. Ik zag mensen praten, lachen, eten, werken; het raakte me niet. Er stond een muur tussen mij en de wereld.

En God - waar was Hij? Wat was er nog over van het vertrouwen dat ik in Hem had opgebouwd? Het geloof dat me eerder had gedragen, hing nu als een doorgesneden draad boven me. Geen verbinding. Geen teken. Geen troost. Alleen stilte.

Maar juist in die stilte begon er iets te leven. Niet ineens. Geen inzicht, geen helder ogenblik. Iets kleins.

Een geur. Een zachte bries in de ochtend. Een vogel die vlak naast me landde, zonder schrik. Een kind dat me aankeek en zonder reden glimlachte. Gitaarklanken uit Sacromonte.

De dingen begonnen zich weer aan me te tonen. Geen antwoorden. Alleen aanwezigheid. Als tekens dat er nog iets was. Dat ik er nog was.

Gaandeweg kwam er weer ruimte. Ik mocht getuige zijn van iets dat zich bleef ontvouwen, ook zonder mijn begrip. De grote vragen verdwenen niet, maar ze deden minder pijn. Ze vroegen niet meer om een oplossing. Ze mochten er zijn. Zoals ik er ook mocht zijn.

Langzaam krabbelde ik op. Een paar weken later zat ik

weer vast in mijn oude routine - alsof er niets was gebeurd. Alles leek normaal, tot de volgende crisis zich aandiende.

Uit elkaar gegroeid

Er was iets veranderd tussen Reme en mij. Wat ooit vanzelfsprekend was geweest - de nabijheid, het gezelschap, de wederkerigheid - was verbleekt. We leefden nog samen, maar deelden steeds minder. De warmte was er nog, maar zonder vuur.

Die afstand was niet uit het niets ontstaan. Al langer wrong er iets tussen ons, iets wat we allebei merkten maar nooit echt benoemden.

Ze was lief, trouw en geduldig, maar soms té volgzzaam. Ze ging in alles mee wat ik deed, zonder zelf richting te geven. Ik miste de frictie die ontstaat wanneer iemand je tegensprekt, je uitdaagt, je op scherp zet. Onze gesprekken bleven vaak hangen in het praktische: waar we water zouden halen, of we genoeg hout hadden, wat we zouden eten. Het waren zelden de gesprekken die ik heimelijk nodig had - over boeken, ideeën, de grotere vragen van het leven.

Op haar beurt droomde Reme van kinderen, van een toekomst samen. Ik kon me daar niets bij voorstellen. Voor een gezin op straat zag ik geen perspectief, eerder een onmogelijkheid - misschien zelfs als onverantwoordelijk. Los daarvan was ik er simpelweg niet aan toe.

Soms zaten we samen te eten en zwegen we, omdat we niets wisten te zeggen. De lepels tikten tegen de kommen, en dat was het enige geluid.

Ze kon om iets lachen dat ze zelf had bedacht, maar ik vroeg er niet meer naar. De nieuwsgierigheid die er ooit vanzelf was, was verdwenen. En als ik iets vertelde wat me bezighield, leek ze het te horen zonder het echt te begrijpen,

net of mijn woorden in haar oren oplostten voordat ze de kans kregen om door te dringen. Er zat een zachte, beleefde glimlach op haar gezicht, maar daarachter voelde ik een afstand - een onzichtbare muur van gedachten waar ik geen toegang meer toe had.

Langzaam werd duidelijk hoe ver onze denk- en beleefingswerelden uit elkaar lagen. We leefden samen, maar in twee gescheiden levens die steeds verder van elkaar afdreven, zonder dat we er woorden voor vonden.

Onze relatie leek steeds meer op die van broer en zus: zorgzaam, vertrouwd, maar zonder de vonk die ons ooit samenbracht. We zorgden voor elkaar, maar de rollen lagen vast. Zij keek naar mij als degene die de beslissingen nam, wist waar we heen moesten, haar zou beschermen. Maar ik wilde die rol niet. Ik wilde gelijkwaardigheid. Het was geen gedeelde reis meer.

Soms keek ik naar haar en probeerde het oude gevoel terug te halen. Maar hoe ik ook zocht, het kwam niet terug. In plaats daarvan veranderde er iets, subtiel maar duidelijk: ik raakte verder van haar verwijderd - alsof ergens in de verte al een deur op een kier stond.

De breuk

In die periode ontmoette ik Cyrille, een Engels meisje dat voor een Brits bedrijf werkte en geïnteresseerd was in de grotten. We waren elkaar een paar keer tegengekomen toen ik op straat speelde. Ze was klein, een beetje mollig, met een knap gezicht en krullend zwart haar. Hoewel ze vriendelijk was, vond ik haar vrijpostig. Ze kon zich opdringen, stelde persoonlijke vragen alsof er geen grenzen bestonden. Dat irriteerde me, maar ik liet het gaan.

Ze was altijd keurig gekleed en paste totaal niet tussen

ons. Ik vroeg me af wat ze van me wilde. We spraken af dat ze eens in de grot mocht langskomen. Ze vond het prachtig en daarna kwam ze nog een paar keer spontaan langs. De laatste keer was ik alleen. Toen werd duidelijk dat het haar om mij ging. Ze liet geen misverstand bestaan over haar bedoelingen. Ze wist dat Reme hier woonde, maar dat liet haar koud.

Dat vond ik respectloos. Wie dacht ze eigenlijk dat ze was? Dat ik haar zou verkiezen boven Reme? Ik vroeg haar te vertrekken en zei dat ze hier niet meer welkom was.

Reme dacht intussen dat ik al iets met De Engelse zou hebben. Ze liet me via Charlotte weten dat ik best met Cyrille een relatie mocht beginnen - als ik maar bij háár bleef.

Het was geen beschuldiging, geen ruzie. Ze zei het net of het de gewoonste zaak van de wereld was, bijna vriendelijk. Maar juist dát sneed. Het toonde hoe ver we al van elkaar verwijderd waren. Vroeger zou ze me in de ogen hebben gekeken, mijn hand hebben gepakt, iets hebben gevraagd of uitgesproken. Nu kwam haar boodschap via een omweg, als een vreemd compromis.

Dat was voor mij het definitieve breekpunt. We begrepen elkaar niet meer. Dat ze zich zó wilde opofferen, kon ik niet bevatten: zichzelf volledig uitwissen zolang ik maar bleef, en mij laten geloven dat ik het waard was om alles voor op te geven.

Dat was ik niet. Ik wilde haar niet vernederen - en nog minder dat zij zichzelf zou vernederen. Het raakte me diep. De afstand die tussen ons was gegroeid, was nu definitief.

Afscheid van Reme

Mijn vertrek liet nog even op zich wachten, maar het was onafwendbaar. Toen ik voor de laatste keer de berg afliep, werd mijn last bij elke stap lichter. Mijn liefde voor haar was er nog. Tegelijk zag ik eindelijk dat we elkaar niet konden geven wat we nodig hadden. De last van de laatste maanden vol twijfel, schuldgevoel en tegenstrijdige verlangens begon langzaam los te laten.

Achter mij lag Sacromonte, wit en roerloos tegen de helling, onuitwisbaar in het ochtendlicht.

Opdat wij niet vergeten

Ik voelde me opgelucht, maar ook een soort rouw.

We hadden het niet gered.

De leegte liet zich niet vullen.

Onze liefde was niet genoeg.

Maar over de wonden van het verlies

vormde zich een nieuwe weg - naar de toekomst.

Met een nieuw verlangen - een nieuwe pijn.

Opdat wij niet vergeten.

Opdat wij niet vergeten - wie wij zijn.

Hongerstaking

Het begon tot me door te dringen: ik was weer vrij, niet wetend dat de volgende stad mijn vrijheid meteen op de proef zou stellen.

Mijn plan was om naar het noorden te gaan. De motor

stond op me te wachten. Hoe ik de reparatie moest betalen wist ik niet, en het maakte me ook niet meer uit. Dat ding stond inmiddels symbool voor een stuk van mij dat ik onderweg verloren was. Maar goed, dat kwam later wel. Eerst op reis. Stap voor stap, stad voor stad.

De eerste halte werd Cartagena. In een winkelstraat begon ik te spelen. In Spanje weet je nooit zeker waar straatmuziek is toegestaan. Mijn methode was simpel: beginnen, en zien wat er gebeurt. Als het niet mocht, zouden ze me wel wegsturen.

Alles leek in orde. Verschillende agenten liepen voorbij zonder iets te zeggen.

Toen dook er ineens een man in burger op, vergezeld door een agent in uniform. De eerste - klein, driftig, zichtbaar gefrustreerd - wees naar mij en riep: "*Pedir, pedir!*"

Bedelen. Volgens hem was ik aan het bedelen.

Iedereen kon zien dat ik muziek maakte. Ik hield geen hand op, vroeg niet om geld. Toch bleef hij volhouden. De agent in uniform stond er wat bedremmeld bij, alsof hij het zelf ook niet begreep, en probeerde tevergeefs zijn chef te kalmeren.

Ik moest mijn spullen pakken en met hen meegaan naar het bureau.

Daar werd alles afgenomen. Een agent bracht me naar een cel in de kelder.

"Je wordt straks verhoord," zei hij.

Een paar uur later zat ik tegenover de chef, die direct van leer trok. Bedelen. Landloperij. Ordeverstoring. Hij schoof mijn zakmes over tafel en beschuldigde me van verboden wapenbezit. Ik gaf geen kik, keek hem zwijgend aan en maakte duidelijk dat ik geen Spaans verstond. Laat ze maar een tolk regelen.

De agent in uniform zat erbij en schudde zichtbaar zijn

hoofd bij de aantijgingen. Toen de chef even weg was, fluisterde hij in gebroken Duits dat hij meerdere keren op vakantie in Heidelberg was geweest.

“Daar zijn overal straatmuzikanten, en niemand maakt er een probleem van.”

Hij begreep de commotie zelf ook niet.

Er was een tolk opgeroepen, maar die zou pas de volgende dag komen. Intussen zat ik in de cel. Ze boden me wat te drinken en een broodje aan.

Ik weigerde. Uit afgrijzen. Alleen al het idee dat ik hier opgesloten zat voor het maken van muziek, deed me walgen.

“Ik ging liever dood dan dat ik van die man wat te eten aannam,” dacht ik.

Zo begon mijn hongerstaking.

Mijn cel bleef de hele nacht voor mij alleen, maar naast me vulde zich een verzamelcel: dronkenlappen, junkies. Ik kon ze niet zien, wel horen. Naarmate de nacht vorderde, werd het rumoeriger: gejoel, geschreeuw; frustraties die zich ontladden op het getraliede hek dat hen van de vrijheid scheidde.

Ik zat op het betonnen bankje onder fel tl-licht dat maar bleef branden. De lucht hing stil, zwaar van ontsmettingsmiddel, en prikte in mijn keel.

Ik mediteerde, wilde mezelf losweken van deze ruimte, dit lichaam, deze idiote realiteit. Soms lukte het - heel even - en leek ik te zijn ontsnapt. Maar die concentratie kon ik niet vasthouden.

Ik probeerde te slapen, in de hoop dat als ik wakker werd de nacht voorbij zou zijn. Maar mijn medegevangenen stonden dat niet toe: ik schrok steeds op van hun lawaai. Wat overbleef: wachten op de bevrijdende morgen. Intussen rekte elke seconde zich uit, zoals het felle licht dat bleef branden - droog, hard, genadeloos.

Onder alles klopte een stille woede. Een gevoel van onrecht, van vernedering, vooral door de absurditeit ervan. Gearresteerd als een bedelaar, terwijl ik muziek maakte. Gereduceerd tot iets verdachts, iets dat weg moest. Ik weigerde daaraan mee te werken. Mijn enige verzet: niets eten, niets drinken.

Pas laat de volgende ochtend haalden ze me op voor verhoor. Er was een tolk aanwezig, maar zijn Engels was belabberd. Soms vertaalde hij iets totaal anders dan er werd gezegd. Het meeste kon ik prima zelf verstaan en moest de neiging de tolk te willen corrigeren onderdrukken, want dan zou ik mezelf verraden.

De chef was nog steeds woest, alsof ik hem persoonlijk iets had aangedaan. De collega in uniform was er dit keer ook weer bij. Dat stelde me een beetje gerust. Hij begreep me tenminste. De beschuldigingen werden herhaald, met dezelfde felheid als de dag ervoor. Maar ik gaf geen krimp. Ik bleef stoïcijns voor me uitkijken en ontkende alles.

Ze zoeken het maar uit, dacht ik.

Uiteindelijk had de chef geen poot om op te staan. Hij liet me gaan. Wel kreeg ik een document mee: binnen tien dagen moest ik Spanje verlaten.

Bij het weggaan frommelde ik de brief tot een prop en gooide hem demonstratief in de prullenbak.

Die nacht had niets spectaculairs: niet gemarteld, niet geslagen. Maar het was de vernedering die erin sloop, de eenzaamheid die aan je knaagt als je beseft dat je voor de buitenwereld niets voorstelt. Een naamloos lichaam achter tralies, voor wie niemand opkomt.

En toch brak ik niet. Ik hield vast aan het enige wat ik had: mijn waardigheid. Geen broodje, geen knik, geen gebaar van onderwerping. Alleen de stem van binnen telde.

Hoge nood

Toen ik het politiebureau uitliep, voelde ik me licht in het hoofd. Niet zozeer vanwege de vrijheid - die kwam nog niet echt binnen - maar omdat ik ruim vierentwintig uur niets had gegeten of gedronken.

Alles in mij riep om vocht: op de eerste straathoek zag ik een kleine supermarkt. Zonder nadenken liep ik naar binnen en kocht een pak jus d'orange. Buiten, op de stoep, trok ik het open en dronk het in één teug leeg. Dat had ik beter niet kunnen doen.

Even opluchting - en toen sloeg het om. Mijn maag begon heftig te protesteren. Een golf van krampen trok door mijn buik. Ik moest naar de wc - nú. In paniek dook ik een kroeg in. De barman zei dat het toilet 'kapot' was. Dat zeiden ze wel vaker tegen zwervers of straatmuzikanten, dus ik vertrouwde het niet. Ik liep snel naar achteren. De deur zat op slot. Ik mompelde een verontschuldiging en ging weer naar buiten. De paniek nam toe.

Op straat keek ik wild om me heen. Geen openbare wc. Geen bar of restaurant. Alleen een felle zon en heter asfalt. Ik liep verder, mijn pas versnellend. De druk in mijn onderbuik was inmiddels ondraaglijk. Toen zag ik aan de overkant een autogarage.

"Daar hebben ze vast een wc," dacht ik, en stak snel over.

"¡Baño, baño!" riep ik terwijl ik naar binnen rende.

Een monteur keek me aan, schatte de situatie razendsnel in en wees zonder een woord naar een deur vlak naast de ingang.

Maar het was al te laat. Zodra ik de deur achter me sloot, gebeurde het. Alles kwam los. In m'n broek, langs mijn

benen - een eindeloze stroom. Vernedering, opluchting, radeloosheid, alles tegelijk.

Tot mijn geluk was het niet alleen een toilet, maar ook een douche. Ik trok alles uit, zette de kraan open en probeerde onder de straal ook mijn kleding schoon te spoelen. De lui in de garage moesten zich hebben afgevraagd wat ik daar allemaal deed. Pas na dik een half uur kwam ik weer tevoorschijn - mijn natte pluim nog nadruppelend op de vette garagevloer.

De man die mij binnen had gelaten kwam naar me toe. Ik verontschuldigde me voor de tijd en het ongemak, en wilde hem wat geld geven. Maar hij weigerde glimlachend.

"Buena suerte," zei hij.

Privacy

Langs de oostkust reisde ik weer noordwaarts. Dezelfde route als ik gekomen was. Eerst Alicante en dan richting Barcelona. Ik was er nog nooit geweest en was benieuwd naar de stad. In het centrum struinde ik wat rond en het viel me op hoeveel zwervers er waren. Natuurlijk wist ik dat wel - elke grote stad heeft ze - maar hier drong het pas echt tot me door hoe zichtbaar en tegelijkertijd onzichtbaar ze zijn.

Ik had de vrijheid om te kiezen. Ik leefde níet op straat. Ik bewoog ertussen, maar kon me eraan onttrekken. Voor velen was die optie er niet meer. Ze waren de aansluiting met de samenleving kwijtgeraakt, en er was geen weg meer terug. Dan is het leven hard. Op straat is geen rust. De nacht biedt geen stilte. Er is altijd licht, geluid, beweging. Altijd iemand in je nabijheid.

Toch heeft iedereen iets nodig waar hij ongestoord zichzelf kan zijn, waar niemand meekijkt of oordeelt. Maar wie op straat leeft, heeft die luxe niet. Je kunt nergens echt

alleen zijn. Alles wat privé zou moeten zijn, speelt zich af in het openbaar. Dat maakt de buitenwereld tot iets waar je je van móét afsluiten. Daarbij helpt het als je onder invloed bent. Alcohol, drugs, een waas die je beschermt tegen de constante blik van de ander.

Ik zag een zwerver masturberen in een park, terwijl voetgangers langs hem liepen. Niet provocerend, bedekt, maar toch zichtbaar. Wat normaal in een veilige, besloten ruimte gebeurt, speelde zich hier af op het gras. Omdat hij niets anders had. Zijn grenzen waren verdwenen, opgelost in de openbare ruimte. De straat was zijn huiskamer geworden.

En ik besepte dat wat wij 'asociaal' noemen, misschien niets anders is dan een reflectie van ons eigen gedrag, maar dan achter gesloten deuren. Wat normaal verborgen blijft, wordt op straat zichtbaar. Ongefilterd. Rauwer dan we gewend zijn.

Jumping the trains

Barcelona liet ik snel achter me. Na een lift tot aan de Franse grens kwam ik in Perpignan, waar ik besloot een nieuwe manier van reizen uit te proberen. Warren had me ooit verteld hoe hij heel Frankrijk was doorgekomen zonder te betalen - *jumping the trains*, verstopt in treinen. Dat wilde ik ook.

In het station bekeek ik het vertrekschema en zag dat er die nacht een trein naar Genève reed.

"Die moet ik hebben," dacht ik.

De trein bestond uit een zitgedeelte, een restaurant en slaaprijtuigen. Van die laatste koos ik een lege coupé, met vier stapelbedden - twee aan elke kant. Eerlijk gezegd wist ik niet precies wat ik moest doen. De trein vertrok, ik zat nog

steeds alleen. Maar de conducteur kon elk moment langskomen. Ik moest iets verzinnen.

Boven de deur bevond zich een brede bagageruimte. Net iets hoger dan het bovenste bed, over de volle breedte van de coupé. Daar was genoeg plaats voor mij om te liggen en ik kon er ook nog mijn spullen kwijt. Ik klom naar boven, schoof mijn gitaar naast me en dook weg, uit het licht.

Later op de avond kwamen er passagiers binnen. Eerst één, toen nog één. Waarschijnlijk waren ze eerst in de restauratiewagen geweest, want de trein was nergens gestopt. Allebei hadden ze weinig bagage en maakten geen gebruik van de ruimte waar ik lag. Tot zover ging het goed.

Toen kwam er nog een man binnen, met de conducteur. Hij had twee koffers bij zich en wilde die op de plank boven de deur leggen. Maar gitaar, tas, en ikzelf lagen in de weg. De conducteur probeerde de man te helpen door wat ruimte te creëren, maar het ging niet. Ik maakte me onder-tussen zo smal mogelijk en drukte me helemaal tegen de achterkant, het hart bonkte in mijn keel. Tot mijn grote opluchting gaven ze het uiteindelijk op.

Er lagen nu drie man in de bedden; één was nog vrij. Ik overwoog daar te gaan liggen - mijn plek was allesbehalve comfortabel - maar ik hield me in. Gelukkig maar. Halverwege de nacht kwam er nóg iemand binnen, weer met de conducteur. Hij wilde zijn bagage bij mij neerleggen, maar de conducteur maakte duidelijk dat het daar vol was.

Ik sliep maar half, opgerold als een kat. Toen ik wakker werd, stond de coupé al in ochtendlicht. De passagiers gingen zich opfrissen; één bleef. Tot mijn verbazing herkende ik hem: een Zwitser die ik een paar keer in de Reithalle had gezien. Zijn naam was me ontschoten, maar ik wist zeker dat hij mij ook kende.

Ik twijfelde, schoof wat spullen weg en sprak hem aan.

Eerst schrik, dan herkenning - een lach. Ik klom naar beneden, ging naast hem zitten. Buiten rolde groen heuvelland voorbij. Ik vertelde mijn verhaal.

“We zijn er bijna,” zei hij. “Waarschijnlijk geen controle meer.”

Hij glimlachte. “Doe maar net of je mij hier komt bezoeken.”

De anderen druppelden weer binnen, maar niemand vroeg zich iets af. Tegen de tijd dat we Genève bereikten, was ik gewoon een passagier. Ik zorgde dat ik als laatste de coupé verliet, zodat ik zonder vreemde blikken mijn spullen van het bagagerek kon pakken.

We liepen naar de paspoortcontrole, waar mijn maat op vertoon van zijn pas zo kon doorlopen. We namen afscheid. In Bern zouden we elkaar wel weer treffen. Met mij hadden ze meer tijd nodig.

Een douanier pikte mij uit de rij en stelde mij allerlei vragen. Over mijn bestemming, of ik mensen in Zwitserland kende, of ik geld had, of ik drugs bij me had. Hij probeerde mij onder druk te zetten door aan te geven dat het toch wel duidelijk was dat ik wel eens drugs gebruikte.

“Rook je dan nooit een joint”, vroeg hij.

Ik zei dat ik helemaal niet rookte. Wat ook waar was - tenminste geen sigaretten. Dat andere ging hem niets aan. Hij bladerde door mijn paspoort, bleef hangen bij ‘Hendriks’, en maakte de link naar Jimi Hendrix. Mijn wilde haardos en een gitaar op de rug, moeten dat beeld hebben versterkt. Ik zei dat ik in de verste verte geen Jimi Hendrix was en ook niet die ambitie had.

Hij keek me zwijgend aan, klapte mijn paspoort dicht, gaf het terug en gebaarde dat ik kon gaan.

Momenten met Bădu

Die middag arriveerde ik in Bern, waar ik eerst even langs de Reithalle ging voordat ik doorliep naar het Q-Hof in de Lorraine, naar Bădu. Dit keer was hij wel thuis.

Er zat altijd iets raadselachtigs in mijn relatie met Bădu. Een soort zwiggende verstandhouding die nergens expliciet werd uitgesproken, maar wel voelbaar was. Hij was niet iemand die je met open armen ontving, en toch voelde ik me welkom. Zijn warmte zat verstopt in gebaren - een knik, een kop thee, een slaappleats op zolder. En de ruimte die hij je gaf om jezelf te zijn.

De tijd in het Freakhotel lag achter ons. Maar hij was nog steeds diezelfde Bădu. Afwisselend gastvrij en afwezig, soms bijna gesloten in zijn eigen bestaan. Maar ik wist inmiddels: dat was geen onwil, het was gewoon wie hij was. En zolang ik dat begreep, konden we prima met elkaar leven. Geen verwachtingen, geen druk. Alleen maar even schuilen in de nabijheid van iemand die ook niet binnen de lijntjes kleurde.

Misschien was dat wat ons bond: een gedeelde rusteloosheid. Een verlangen naar iets echts, zonder precies te weten waar dat lag. En een intuïtieve afkeer van gebaande paden en alles wat gladgestreken was. Bădu had zijn kunst, zijn muziek, zijn eigen pad. Ik had het mijne - dat af en toe bij hem aanwaaide, zonder dat het hoefde te blijven.

Ik vertelde hem over mijn reis door Spanje en de motor die ik hier had achtergelaten. Die moest gerepareerd worden, maar ik had het geld niet. Bădu zei dat ze in de Reithalle werkvolk zochten voor de renovatie. Vijftien frank per uur. Geen vetpot, maar genoeg om aan mijn motor te kunnen werken.

Ik mocht weer in het zolderkamertje slapen.

Tegelzetter

Voor het project hadden ze iemand nodig om een pissoir en een aantal toiletten te betegelen. Ik had nog nooit een tegel gezet, maar zei meteen ja. Ze moesten me dan wel even uitleggen hoe het moest. Een van de jongens liet me de basics zien: lijnen uitzetten op de muur, lijm aanbrengen met een gekartelde spatel, tegels plaatsen met een koortje ertussen, daarna voegen en schoonmaken met een spons. Het leek me overzichtelijk genoeg. Ik ging aan de slag.

Toen ik zeker was van werk, ging ik naar de garage om te informeren naar mijn motor. Hij stond er nog. De kosten waren iets lager dan gedacht - tweeduizend in plaats van tweeduizendvijfhonderd frank. Met de baas sprak ik af dat ik hem wekelijks een bedrag zou brengen. Ik werkte zes dagen en betaalde telkens vijfhonderd frank af. Na vier weken was de motor weer van mij.

Ik was opgelucht, maar ergens voelde het ook dubbel. Al dat werk, dat geld - en waarvoor? Ik had het ook aan iets anders kunnen besteden dan aan die “stomme” motor.

Hij stond er weer. Hersteld, opgepoetst, klaar om te gaan. Ik gebruikte hem nog - uit gemak, voor de kilometers. De vonk kwam niet terug.

Het werk in de Reithalle ging door, al maakte ik nu minder uren. In mijn vrije tijd reed ik soms het land door: rond het meer van Genève, naar Gstaad - de speeltuin van de rijken. Zwitserland was prachtig, schoon, geordend. Wellicht té schoon. Alles klopte hier - en toch miste er iets.

Types als Bădu, zijn vrienden, en ook de krakers in de Reithalle, vormden een soort tegenbeweging. De rijkdom van het land, zeiden ze, was voor een groot deel te danken aan het bankgeheim. Het trok foute geldstromen aan. Criminelen, dictators, louche bedrijven - allemaal konden

ze hier hun kapitaal kwijt zonder lastige vragen. Sommigen noemden het *een pact met de duivel*.

Tegelijkertijd had Zwitserland iets onmiskenbaar goeds: het sociale vangnet. Niemand werd hier aan zijn lot overgelaten. Als je viel, werd je opgevangen. Er waren programma's, opleidingsmogelijkheden, ondersteuning. En democratie - directe democratie zelfs. Burgers konden voorstellen indienen, ter stemming voor de gehele bevolking. Ze zouden daarmee zelfs het bankgeheim kunnen opheffen. Maar alles bleef bij hetzelfde.

Over de vermeende rijkdom van de Zwitsers had Bădu een nuchtere kijk: *"Zodra ze een huis en een auto hebben, zijn ze weer arm."*

Pumpies suchen

Bădu ging weer eens op vakantie naar Cuba. Hij stelde voor dat ik zolang zijn baantje overnam: spuiten rapen. *Pumpies suchen*, zoals hij dat noemde. Elke ochtend liep hij door een deel van de stad om injectienaalden op te rapen die door junkies waren achtergelaten of weggegooid. Vooral de zandbakken van speeltuinen moesten vóór schooltijd schoon zijn. Niemand wilde dat een kind zich daaraan prikte.

Ik nam het werk graag over. En ik mocht ook zijn appartement gebruiken. Een verademing na het zolderkamertje. Hij zou twee weken wegblijven, en zolang had ik het helemaal voor mezelf.

Het was licht werk. Vroeg opstaan was geen probleem - ik kon daarna gewoon weer slapen als ik moe was. Het gebied waar ik liep, lag niet ver van de vaste hangplek van de verslaafden. In tegenstelling tot andere steden in Europa, zaten de Zwitserse junkies niet verspreid over steegjes en

stations. In Bern concentreerden ze zich op één locatie: het Schänzli.

Het Schänzli hing als een wond in de stad - open, zichtbaar, en half genegeerd. Een grasveld op een heuveltje, omringd door een hoge heg, als een haast symbolische grens tussen de geordende wereld en het verval. Bij de enige ingang stond een klinisch gebouwtje waar gebruikers zich konden injecteren.

Wat zich daarbinnen afspeelde had iets van een openluchtinferno. Jongens en meisjes, sommigen nog nauwelijks volwassen, stonden als lege hulzen bij elkaar. Uit hun blikken was ieder spoor van leven verdwenen. Soms leken ze één amorfe massa - grijs, verslagen, losgekoppeld van alles. Voor toeristen was het haast een bezienswaardigheid geworden: een inkijkje in de menselijke afgrond. De verloren zonen en dochters van een generatie.

Maar de Zwitserse overheid koos voor iets anders dan repressie. Ervaring had geleerd dat die weg niet werkte. Er kwamen ruimtes waar gebruik werd gedoogd: veilig, met eten en drinken, schone spuiten en condooms. De strategie erachter was helder: weg uit het straatbeeld, juist dicht bij zorg, begeleiding en hulp. Een pragmatische vorm van mededogen.

Mijn werk als spuitjesraper maakte deel uit van die aanpak. Schadelijke restanten moesten zo snel mogelijk uit het straatbeeld verdwijnen. Geen overlast, geen onveiligheid.

Maar terwijl ik mijn ronde deed, bleef één vraag door mijn hoofd malen: hoe kan het, dat in een van de rijkste, best georganiseerde landen ter wereld, zoveel jongelui tussen wal en schip vallen? Wat ging hier mis?

De overvaller

De dagen kabbelden voorbij. Vroege ochtenden met grijper en emmer, langs zandbakken en heggen. Daarna was ik vrij. Af en toe hielp ik mee in de Reithalle, of werkte tijdelijk in een platenzaak. Tussendoor zocht ik oude bekenden van het Freakhotel op - Margot, Yamina - maar meestal was ik alleen.

Echte aansluiting had ik hier niet. Misschien lag dat aan mij. Er was gaandeweg een soort afstand ontstaan tussen mij en de mensen om me heen, die ik moeilijk kon verklaren. Alsof ik ergens onderweg iets had losgelaten wat ik niet meer terug kon vinden. Ik reikte uit naar contact, maar trok me tegelijk terug. Hier in Zwitserland, waar men van nature wat gereserveerder is, voelde dat nog scherper.

Soms liep ik wat verloren rond, zonder het echt te willen toegeven.

Op een middag liep ik bij de Reithalle een andere Nederlander tegen het lijf: Koos. Hij woonde in een dorp bij Zürich en nodigde me uit om een keer langs te komen. Hij speelde ook gitaar, zei hij. Misschien konden we samen muziek maken. Dat leek me wel wat. Een nieuwe ontmoeting, een kleine opening. Dus sprak ik met hem af.

Een paar dagen later reed ik op mijn gemak met de motor door het golvende Zwitserse landschap naar zijn huis. Geen alternatief nest, maar een nette woning met veel glas, in een moderne nieuwbouw wijk. Zijn Zwitserse vriendin begroette me hartelijk.

“Dit belooft een gezellige middag te worden,” dacht ik nog.

Dat idee vervloog snel. De muziek liep stroef. Hij speelde nauwelijks gitaar, kwam ritmisch niet uit de verf, maar vond het zelf fantastisch gaan. Ik deed mijn best om

het enigszins overeind te houden. Toen hij voorstelde om samen in lokale kroegen te gaan optreden, wist ik: dit gaat 'm niet worden. Ik probeerde het vriendelijk af te remmen, maar iets in mijn toon raakte hem. Zijn gezicht betrok; er hing spanning.

Intussen werkte hij het ene biertje na het andere weg; ik bleef bij water - ik was met de motor. Hoe meer hij dronk, hoe loslippiger hij werd. Trots vertelde hij hoe hij jaren geleden met een vriend een postkantoor in Nederland had overvallen: acht ton buit, nooit gepakt. Zijn deel had hij er in twee jaar doorheen gejaagd.

“Vooral aan seksclubs,” grijnsde hij, “het was een geweldige tijd.”

Maar daarna kwam de problemen. Toen het geld op was. Hij was gewend geraakt aan veel geld, en met een normale baan kon hij dat leven niet volhouden. Dus ging hij drugs verkopen. Daar leefde hij nu van. Hij pochte over zijn inkomsten. Ik begon me ongemakkelijk te voelen. Ik wilde dit allemaal niet weten.

Zijn toon veranderde. Opdringeriger. Hij dacht dat ik hem niet geloofde. Wilde bewijzen dat hij succes had, dat hij slim was, dat hij goed leefde. Ik voelde dat hij zichzelf begon op te fokken, gevoelig voor elk woord, elk gebaar. Het leek dat mijn afstand hem frustreerde. Onverwachte bewegingen, nerveus opstaan en weer gaan zitten. Opeens zei hij dat hij ongeveer een uur daarvoor een LSD-pil had genomen.

Ik schrok. Nu was hij waarschijnlijk helemaal niet meer voor rede vatbaar. Ik moest hier weg. Zijn vriendin was al vertrokken en ik zat nu alleen met een man die steeds instabieler werd. Hij was groot, breed, één en al onvoorspelbaarheid. Geen man om ruzie mee te krijgen.

“Ik zal het je laten zien,” zei hij kortaf, en verdween naar

een andere kamer. Hij kwam terug met een kartonnen doos, vol met briefjes van honderd.

“Vijftienduizend frank,” zei hij, terwijl hij de inhoud over de tafel uitstrooide.

“Dit is van mij. Zie je nou wel?”

Nu moest ik hem geloven. Dit was het bewijs. Ik knikte, probeerde kalm te blijven.

Toen het geld een tijdje open en bloot op tafel had gelegen, sloeg zijn bravoure om in paniek. Met gehaaste handen graaide hij de stapels biljetten bij elkaar en stopte ze onder zijn dikke wollen trui. Met een buik als een zwangere vrouw stond hij me een moment besluiteloos aan te staren. Even later verdween hij naar de wc. Toen hij terugkwam was zijn buik vlak. Het viel me op, even, maar ik besteedde er geen aandacht aan. Mijn enige gedachte: zo snel mogelijk de deur uit.

Ik probeerde hem te overtuigen dat ik nu toch echt moest gaan, maar hij bleef aandringen. Voor zijn gevoel had hij zijn doel nog niet bereikt. Ik was niet overtuigd. Hij wilde nog allerlei dingen zeggen, maar ik wachtte niet af, pakte mijn spullen en vertrok.

Twee dagen later bij de Reithalle zei iemand dat er een Nederlander naar mij op zoek was. Hij beweerde dat ik 15.000 frank van hem had gestolen. En dat hij me zou vermoorden als ik het niet terugbracht. Ik schrok. Ik had niets van hem gepikt.

Toen pas viel het kwartje. Hij was met die dikke buik - met al dat geld onder zijn trui - naar de wc gegaan. En toen hij terugkwam, was die buik ineens verdwenen. Plat. Ongegaan. Zou het kunnen dat hij, half laveloos, zijn trui had opgetild om te plassen, het geld uit zijn handen had laten glippen - recht de pot in? En in een roes, zonder erbij na te denken, gewoon had doorgetrokken?

Weg 15.000 frank.

Anders kon ik het niet verklaren.

De dagen erna was ik op mijn hoede. Ik meed de Reithalle. Volgens anderen is hij nog één keer terug geweest. Daarna heb ik hem nooit meer gezien.

Naar huis

Bädu kwam terug van vakantie, ontspannen en met nieuwe verhalen. Hij betaalde me netjes het geld dat ik had verdiend door zijn baantje warm te houden. Geen gedoe, een handdruk, een kort knikje.

Voor mezelf had ik de knoop al doorgehakt: zodra hij terug was, zou ik vertrekken. Het was mooi geweest. Zwitserland was als een pauze tussen hoofdstukken - nodig, maar niet eindeloos. Ik voelde het al langer: het werd tijd om mijn familie weer eens te zien, terug te keren naar iets dat vertrouwd was.

Misschien niet voorgoed. Voor nu wel.

DE EEUWIGE STAD

GETUIGENISSEN VAN LICHT EN SCHADUW

Weer op weg

In de herfst was ik terug. Ik hield me in leven met losse baantjes, maar merkte al snel: ik aardde niet. De kloof die er altijd al was, was alleen maar dieper geworden. Hier vond ik geen zielsverwanten, niemand met wie ik echt kon delen wat er in me omging.

De oude vrienden waren getrouwd, sommigen hadden al kinderen. Ze leefden een ander leven - zoals het hoort. Werken, trouwen, nageslacht. De poort openen voor nieuwe zielen op aarde. Mooi, maar niets voor mij. Ik wilde de wereld zien. Mijn eigen pad volgen. Avontuur.

Ik kende iedereen in het dorp, en iedereen kende mij, maar de eenzaamheid hier sneed dieper dan wanneer ik alleen over straat zwierf. Met degenen die ik daar ontmoette, voelde ik verbinding. Bij hen kon ik mezelf zijn. Hoe lager op de ladder, hoe meer ik me thuis voelde.

De winter kwam eraan. Ik pakte mijn spullen, slingerde de gitaar over mijn schouders en vertrok.

À Paris

“À Paris!” riep ik tegen de auto’s die voorbij raasden, terwijl ik mijn kartonnen bord omhooghield. Vanaf mijn geboortedorp had ik meteen ingezet op een lange lift. Naar Parijs. Niet omdat ik daar wilde blijven - ik wilde verder. Eerst naar de Côte d’Azur, en dan zou ik wel zien.

Het schoot niet echt op met die grote sprong. De meesten namen me vooral kleine stukjes mee. Toch werkte het bordje: het maakte automobilisten nieuwsgierig. Ze wilden dingen van me weten; mijn verhaal horen. Vaak voelde ik sympathie. Sommigen vonden het stoer, dat ik er zo op uittrok.

Als ik dan vertelde waarom ik onderweg was, maakte ik er meestal een romantisch verhaal van. Een jongen die van dag tot dag leeft, met zijn muziek de kost verdient en van stad tot stad door Europa trekt. Daar konden ze zich wel iets bij voorstellen.

Het verhaal van de eenzaamheid liet ik meestal achterwege. Dat was te gecompliceerd en ik wist niet eens of ik het zelf wel snapte.

Verleiding op de bank

De eerste dag kwam ik tot in België. Mijn laatste lift was van een jong Vlaams stel. Toen ze me een slaappleaats aanboden, twijfelde ik geen seconde. Ze woonden in Brugge, in een klein appartementje met een woonkamer annex keuken, een aparte slaapkamer en een piepkleine douche en toilet.

’s Avonds was het behaaglijk. Ze kookten voor ons drieën. Even later hing de geur van pastasaus, rode wijn en iets zoetigs in haar parfum in de kamer. Buiten viel de nacht, binnen gaf het zachte licht een warme gloed.

Na het eten dronken we wijn op de bank. Het meisje was opvallend geïnteresseerd. Ze zat naast me, haar knieën raakten telkens de mijne als ze zich omdraaide met een nieuwe vraag. Ik voelde me licht, los, onderweg. De gast, de vreemdeling, de drager van verhalen. Ze hing aan mijn lippen - wilde alles weten.

Ze was verleidelijk; haar blik bleef hangen, de glimlach duurde net te lang. Soms rustte haar hand op mijn knie; met haar vingertoppen streek ze langs mijn schouders. Bij elke aanraking joeg er een korte stroomstoot door me heen. Ik voelde hoe mijn grenzen opschoven, een fractie per ademhaling.

Haar vriend hield zich stil, zijn ogen volgden elke beweging als een schaduw. Zij leek zich daar weinig van aan te trekken. De spanning tussen hen was voelbaar - broeierig, alsof er iets net níét gebeurde.

Ik probeerde luchtig te blijven, afstand te houden, terwijl het verlangen onder mijn huid kroop. Dat vond ik gênant. Ik was tenslotte te gast - hoe haalde ik het in mijn hoofd?

Toen schoot me te binnen dat ik iets bij me had. Iets om de spanning te breken: een brokje hash. Met hun toestemming draaide ik een joint; we rookten met z'n drieën. Dat temperde de boel. De sfeer werd loom. Het was net of iemand het licht iets had gedimd en de scherpe randen van de avond waren verdwenen. Niet veel later zochten zij hun slaapkamer op. Ik bleef op de bank.

De volgende ochtend was de aantrekkingskracht vervlogen, als iets dat nooit had bestaan. We ontbeten samen. Daarna vertrok ik en wandelde de stad in. Brugge lag er stil en oud bij. Middeleeuws bijna. Het vredige beeld bleef nog even hangen, tot de reis me weer langs snelwegen en benzinestations leidde.

Strip search

Ik zette koers richting Frankrijk. Laat in de middag werd ik bij een kleine grenspost afgezet, ergens op het platteland. Bij de slagboom kwam een douanebeambte naar buiten. Hij wenkte me naar binnen.

Shit.

In de kleinste zak van mijn spijkerbroek, net onder de riem, zat het stukje hash. Mijn hart sloeg op tilt. Wat als ze het vonden? In Frankrijk kon dat flink fout aflopen. Was ik niet een beetje dom geweest?

Ik moest mijn zakken leegmaken en mijn rugzak op de balie leggen. Alles erop en eraan. Ondertussen zocht ik koortsachtig naar een plan. Ik schoof de tas naar hem toe - een subtiel gebaar dat hij hem zelf maar moest openen. Hij weigerde. Kennelijk niet zijn taak. Hij duwde hem lichtjes terug. Onenigheid. Misschien werkte dat in mijn voordeel. Zijn aandacht bleef bij de tas.

Ik ritste hem langzaam open en haalde alles eruit. Mijn gitaar zat in mijn slaapzak; ook die schoof ik naar hem toe, weer met dat gebaar van: doe het zelf maar. Weer weigerde hij. Hij bladerde wat in mijn twee boekjes die ik altijd bij me had op reis. De gitaar negeerde hij. Die bleef waar hij was.

Ik leegde mijn zakken: eerst links, dan rechts. Het stukje hash bewaarde ik voor het laatst en liet het, tussen duim en wijsvinger, geruisloos vallen - voor mijn voeten, net achter de rand van de balie. Hij had niets door.

Even later moest ik mee naar een achterkamer. Daar stond een arts - of iemand in een witte jas, met plastic handschoenen. Ik moest mijn broek uittrekken en aan de beambte geven. Hij keerde demonstratief de zakken binnensbuiten en keek me zwijgend aan. Toen moest ook mijn onderbroek omlaag. Ik boog voorover. De arts wierp een

korte blik in mijn achterste, zonder verder contact. Toch voelde het als een regelrechte vernedering.

Ik kreeg mijn broek terug. Alles leek in orde. Ik was clean. Mijn spullen lagen nog netjes op de balie. Vanbinnen kookte ik.

De hash lag er nog. Net zichtbaar op de bonte vloer. Ik wilde het koste wat kost meenemen. Ik was wat "slordig" met het bijeenrapen van de spullen en liet "per ongeluk" mijn zakdoek op de grond vallen, bovenop het stukje hash.

"Sorry," mompelde ik.

Ik bukte, raapte het samen op en liet het in mijn broekzak verdwijnen.

Zonder een woord liep ik de deur uit.

Ik voelde opluchting - en trots. Ik was het systeem te slim af geweest. Maar tegelijk kwamen de vragen.

Wie heeft het recht een willekeurige voorbijganger te dwingen zich te laten vernederen, voordat hij verder mag? Hoe diep zit ik vast in een systeem dat ik niet eens ken? Hash roken, of geen hash roken. Wie beslist wat ik met mijn lichaam mag doen - en wat niet? Was ik wel werkelijk de baas over mezelf?

Toen ik de grenspost achter me liet, borrelde de woede nog na. De vernedering kleefde aan mijn huid; de vragen bleven malen. Maar ik was erdoor. Het restje hash zat weer veilig in mijn broekzak. Ik was een vrij man - voor zolang het duurde.

Speeder

Voor me lag een bochtige provinciale weg, met kromme witte pijlen op het asfalt die automobilisten maanden op hun eigen weghelpt te blijven. Ik liep met mijn duim

omhoog, rugzak en gitaar op mijn rug. In de verte kraaide een haan.

Niet veel later stopte een snelle Italiaanse wagen. De deur zwaaide open. Achter het stuur zat een jonge Fransman.

“Je suis Cédric,” zei hij.

Ik stapte in.

Vanaf het eerste moment racete hij over het asfalt als iemand met de politie in zijn nek.

We scheurden over smalle wegen, het vlakke land flitste langs ons heen. Zijn auto gromde en bromde, volgbaar en fel. Af en toe dook hij met piepende banden een blinde bocht in. Ik keek hem aan, voelde me licht nerveus. Hij zag het, grijnsde, en zei met zwaar Frans accent: “I’m a speeder.”

Gek genoeg stelde dat me gerust. Hij deed dit dus vaker. Hij wist wat hij deed - hoopte ik.

Het werd donker. De koplampen gingen aan, maar zijn snelheid verminderde niet. In het schijnsel van het dashboard vertelde ik hem over de douanecontrole - inclusief het moment waarop ik mijn broek moest laten zakken.

“They are crazy,” zei hij met een wegwerpgebaar.

Ik moest lachen. Zijn afkeer van autoriteiten droop er vanaf. Daar kon ik me wel in vinden. Ik vertelde hem trots dat ik ze had bedonderd. Het kleine restje hash had ik nog steeds, en ik liet het hem zien. Hij keek opzij en glimlachte breed.

“Let’s make joint.”

“In the car?”

“Oui, oui. You can stay at my house tonight. Pas de problème.”

Het voelde als een stille deal - en ik ging er graag op in. Toch twijfelde ik. Blown in een ronkende raceauto? Misschien niet het beste idee. Maar ik wilde hem ook niet

teleurstellen. Ik dacht: ik draai eentje, doe er lekker lang over, en niet teveel erin. Misschien waren we dan al bij zijn huis. Het was vast niet zo ver meer. We waren al een tijdje onderweg.

Dat bleek ijdele hoop. We waren nog lang niet in zijn dorp. We rookten de joint en het hakte er meteen in. Ik werd knetter stoned. Had ik toch teveel gedaan? Of kwam het door de lege maag? De snelheid? De spanning?

En hij dan?

Hij moest toch ook van de wereld zijn? Toch bleef hij rijden alsof hij de Formule 1 aanvoerde.

Het ongeluk in Schotland schoot me te binnen. De schrik sloeg mij om het hart. Ik vroeg hem langzamer te gaan.

“Total control.” Hij keek mij aan. Nog eens extra gas.

Mijn adem stokte. Er zat niets anders op dan vertrouwen op zijn rijderskunsten.

Gelukkig stonden de engeltjes op de uitkijk en we kwamen veilig aan.

We sloegen een zandpad in en bereikten een oude boerderij, ergens in de middle of nowhere. Cédric stapte uit, opende een smeedijzeren hek, en reed de binnenplaats op, omsloten door vier gebouwen. Het hoofdgebouw stond recht voor ons, als een klooster uit vervlogen tijden: getraliede ramen, verweerde muren van dikke kloostermoppen. Ook in het donker had het iets idyllisch.

“Is dit allemaal van jou?” vroeg ik verbaasd.

“Oui.”

Binnen viel mijn mond pas echt open. Een woonkamer met een hoger en lager deel, verbonden door een halfronde stenen trap. Een houten balustrade, dikke balken aan het plafond, rode tegels op de vloer, een met houtsnijwerk versierde pilaar. Alles getuigde van vakmanschap en stijl.

De keuken liep naadloos over in de woonkamer. Hout, steen, smeedijzer - geen prefab troep. Tegen een gemetselde muur stond een robuuste allesbrander.

“Wat een huis,” mompelde ik.

Trots vertelde Cédric dat hij de boerderij voor een habbekrats had gekocht. Het was een bouwval geweest. Samen met zijn vader, een meubelmaker, had hij er vijf jaar aan gewerkt. Het was nog niet helemaal af, maar wat er nog moest gebeuren, deed hij zelf.

Er stond een drumstel in de kamer. En een elektrische gitaar.

“Let’s play music,” stelde hij voor.

Daar had ik wel oren naar. De spanning van de rit loste langzaam op in deze prettige ruimte. We rookten nog een joint - waar ik al snel spijt van kreeg. Ik werd opnieuw veel te stoned. Zelfs het stemmen van de gitaar lukte niet. Iedere keer als ik twee snaren tegelijk aansloeg, haalde ik boven-tonen en grondtonen door elkaar. Frustrerend.

Maar ik bleef proberen. Ik wilde spelen. Na een tijdje kreeg ik het voor elkaar. We improviseerden wat jazz. Cédric bleek een heerlijke drummer - strak, swingend, gevoelig. De wijn kwam op tafel en hoewel ik best moe was, werd het toch een latertje.

Twee nette heren

De volgende ochtend zette Cédric me af bij de snelweg richting Parijs. We namen afscheid met een stevige handdruk. Zijn ogen twinkelden nog na van onze avond vol muziek, hash en wijn.

De zon stond laag boven het asfalt toen ik mijn duim weer opstak. De rit naar Parijs verliep rustig. Geen racers

meer. Geen joint in een scheurende auto. Dat kwam goed uit. Mijn hoofd kon wel wat rust gebruiken.

Het was alweer heel wat jaren geleden sinds mijn eerste avontuur in de lichtstad. In de tussentijd was ik er zeker tien keer terug geweest. Nooit voor lang, meestal maar een paar dagen. Ook nu had ik geen plannen om te blijven. Parijs was slechts een tussenstop.

Tenminste, dat dacht ik.

Op zo'n honderd kilometer van Parijs werd ik opgepikt door twee mannen van middelbare leeftijd. De auto rook naar leer en aftershave. Het interieur was ruim, klassiek en onberispelijk. Ze waren vriendelijk en welgemanierd, met die ingehouden hoffelijkheid van wie gewend is zich te bewegen binnen de betere kringen. Hun Engels was opvallend goed.

We kwamen in een lange file terecht op de ringweg. De traagheid van het verkeer maakte me loom. De lange nacht bij Cédric begon zijn tol te eisen. Een van hen merkte het op en stelde voor om even mee naar hun huis te gaan om bij te komen. Ik stemde toe.

Na de file reden we over brede wegen langs buitenwijken vol flats en kantoorgebouwen. Uiteindelijk bereikten we een moderne woonwijk met strakke lijnen en kubusblokken.

We stopten bij een ruime, luxe woning op een heuvel met een enorme glazen pui en uitzicht over de stad. In de verte priemde de Eiffeltoren boven de mist uit. *Die hebben geld*, dacht ik.

Binnen lag alles precies op zijn plek, strak en ongestoord. Geen rommel, geen losse spullen. We dronken thee aan een marmeren tafel. Eén van hen vertelde over zijn architectenbureau, over klanten van over de hele wereld. De

ander hield zich op de achtergrond. Hij glimlachte beleefd, zei weinig.

De sfeer was kalm en beleefd, maar onder de oppervlakte zat iets anders, iets wat ik niet kon plaatsen. Een subtiele, onmiskenbare spanning - misschien iets seksueels. Ik voelde me bekeken; niet vijandig, maar net iets te aandachtig.

Misschien beeldde ik het me in. Misschien ook niet.

Toen ze aanboden dat ik kon blijven slapen, was ik moe genoeg om ja te zeggen. Maar mijn instinct zei nee. Hun gastvrijheid voelde te ruim, te snel. Alsof er meer bedoeld werd dan gezegd.

Ik bedankte, vriendelijk maar resoluut. Ze leken mijn besluit zonder bezwaar te accepteren. Eén van hen wees me de route naar het dichtstbijzijnde metrostation, een bovengrondse lijn waar om de paar minuten een trein vertrok - allemaal richting het centrum. Dat kwam goed uit. Simpel en duidelijk.

Buiten was het koel; er hing regen in de lucht. Ik was opgelucht en voelde me toch een beetje schuldig.

De uitnodiging

In de metro droomde ik weg bij het urbane landschap dat aan me voorbij trok. In mijn ooghoek zag ik een meisje een portret van me tekenen. Ze had een zachte uitstraling. Ik wilde haar aanspreken, maar toen ik in haar richting bewoog stond ze op en liep ze de andere coupé in. Geen portret, geen meisje. *Waarom niet wat meer geduld*, dacht ik.

Ik had nog nooit muziek gemaakt in Parijs. Moest ik eigenlijk eens proberen.

Bij Pont Neuf stapte ik uit en zwierf door de straten, op zoek naar een goede spot. Maar overal was het te rumoerig.

Ik zag een vrouw met een gitaar langs de terrassen lopen. Ze droeg een vale, iets te grote jas. Haar haar was slordig bijeen gebonden, het gezicht scherp getekend door vermoeidheid - en iets van verbeterheid. Ze zong telkens één liedje, liep met een bekertje langs de tafels, en verdween weer. Geen oogcontact, geen glimlach. Schuchter, haastig. Alsof ze er liever niet was.

Ze straalde iets uit van iemand die vaak en diep teleurgesteld was geweest. Die de hoop had opgegeven. Iemand die van niemand meer iets verwachtte. Geen mededogen, geen genade. Niet in deze grote stad.

Het raakte me, die totale afzondering, de eenzaamheid - zo voelbaar in haar blik en in haar bewegingen. Het was pure herkenning. Zag ik in haar het eindpunt van een pad waar ik zelf al een eind op was? Was dit mijn toekomst?

Met haar nog op mijn netvlies ging ik terug de metro in. Tijd om zelf te spelen - op zoek naar een rustig stekje met mooie akoestiek. Slimmer was geweest als ik dat meteen had bedacht. Nu moest ik opnieuw een kaartje kopen. Ik zag jongeren over de draaihekken springen, maar met mijn rugzak en gitaar was dat geen optie.

Uiteindelijk installeerde ik me in een lange gang. Na ongeveer een uur spelen had ik genoeg verdiend om de trein te nemen die me buiten Parijs zou brengen, ver genoeg om weer te kunnen liften.

Ik was net mijn spullen aan het inpakken toen een stem in het Engels naast me zei dat hij me had horen spelen. Een Fransman, ongeveer mijn leeftijd. Hij vroeg of ik die avond op een feestje een paar liedjes wilde doen. Zijn naam was Clémence.

Clémence

Dit keer had ik geen argwaan. Hij had iets ontwapenends. Open, joviaal, een tikje ondeugend. Een volle bos krullen, bol gezicht, ronde neus - het soort mens waar je meteen om moet glimlachen. Ik voelde me direct op mijn gemak bij hem.

We namen samen de metro naar zijn flat in een van de buitenwijken. Hij deelde het appartement met een huisgenoot, en ik mocht daar blijven slapen. Eten en drinken was geregeld.

We daalden af met de roltrap naar de metrohalte. Iedere keer verbaasde ik me over hoe diep sommige lijnen lagen. Wat een werk moet dat geweest zijn, met de hand gegraven, net als de kanalen bij ons in het veen. En dan de zorg waarmee de stations waren ingericht - kunstzinnig, karaktervol, met liefde ontworpen. Zelfs zonder kennis van stijlen of stromingen zag je het vakmanschap.

Het liep tegen spitsuur. De metro's zaten vol. We moesten staan, maar na een paar haltes kwam er ruimte. We praatten over van alles. Hij volgde een cursus Engels en was blij met wat praktijk. Af en toe ontbrak een woord, maar we begrepen elkaar moeiteloos.

Naarmate we verder reden, viel me op dat de meerderheid van de reizigers donkergetint was. Die gingen richting de voorsteden. Zover hoefden wij niet; halverwege stapten we uit.

Het landschap bestond uit grote, felgekleurde woonblokken - groen, geel, rood - elk met honderden appartementen. Daartussen lagen sportveldjes, kleine parken met zitjes, speeltoestellen en zelfs een skateboardbaan. Alles oogde oud en was hard toe aan een opknapbeurt. Hier en daar hing jeugd in de portieken. Een paar moeders met

kinderwagens zaten zwijgend op banken onder bladerloze bomen.

De lift was stuk. Zevende verdieping. Clémence vloekte.

“Vooral ouderen en moeders hadden er last van,” zei hij.

Of het een gevaarlijke buurt was?

“Ça va,” zei hij schouderophalend.

Met zoveel op een kluitje, gebeurt er wel eens wat. Maar meestal bleef het rustig.

Zijn huisgenoot was al thuis. Een ander type: rustiger, wat intellectualistisch, maar vriendelijk. Hij had in Londen gewoond. We wisselden ervaringen uit. Dat ik straatmuzikant was, kon hij wel waarderen.

Zelf maakte hij geen muziek, maar was wel een fervent luisteraar. In Londen ging hij net als ik vaak naar optredens, met een voorkeur voor Afrikaanse bands. Ook in Parijs, wat het Mekka is van de Afrikaanse muziek, bezocht hij regelmatig concerten.

Ik voelde me welkom bij deze jongens. Ongedwongen, relaxt - in een Parijse buitenwijk. Wie had dat gedacht?

Het feest

Die avond vierde Clémence zijn verjaardag. Er kwamen zo'n twintig jongelui. Vrienden, vriendinnen. Het was warm, ongedwongen, beschaafd. Toen het wat later werd, was ik aan de beurt.

Ik kreeg een speciale aankondiging en Clémence vertelde hoe en waar hij mij had gevonden. In het Frans uiteraard, waar ik niet zoveel van kon verstaan. Duidelijk was wel dat hij de zaak flink opklopte en van mij een bijzondere artiest maakte en het als een geschenk zag dat ik hier kwam spelen.

Ik voelde me ongemakkelijk bij de verwachtingen die hij

schepte, maar vond het ook wel grappig. Zo serieus was het allemaal niet. De wijn en gesprekken met de gasten hielpen. De stereo ging uit, ik pakte mijn gitaar en begon.

Toen ik begon te spelen, gingen ze spontaan op de grond zitten. Dat had ik niet verwacht. Het was respectvol. Hun aandacht gaf me precies het vertrouwen dat ik nodig had.

Mijn avond kon niet meer stuk.

De ommekeer

Ik bleef nog een paar dagen hangen. Clémence had een oude Renault 4 waarmee we door de stad scheurden. Hij wilde me van alles laten zien - en het was voor hem een goed excuus om de hele dag Engels te praten.

De wagen was een relikwie. Hij piepte en kraakte bij elke bocht, zat onder de deuken en roestplekken, en op sommige delen was de lak compleet verdwenen. Door een gat in de vloer zag je het asfalt onder je voeten voorbijschieten. Starten ging alleen met een wirwar van draadjes bij de motor - de motorkap hoefde niet eens open, want die zat er al niet meer op.

Ik had al gemerkt dat auto's in Parijs zelden deukvrij waren. Maar deze sloeg echt alles. Clémence deed z'n best om de politie te vermijden. Als ze hem aan zouden houden, was het meteen einde oefening. Het was een kwestie van tijd voordat ze hem in de smiezen kregen. Tot die dag bleef hij koppig rondrijden.

Op de derde dag wilde hij wiet of hash scoren. We reden stad en land af naar vrienden en kennissen, maar niemand had iets. Mijn beetje hash had ik met Cédric opgerookt. Clémence werd ongeduldig, zijn vrolijke energie maakte plaats voor korte zinnen en stille momenten. Ik snapte ook niet dat je in zo'n wereldstad niet eens een

beetje wiet kon vinden. In Nederland zou dat geen enkel probleem zijn.

Uiteindelijk kwamen we bij een vriendin van hem. Ze had geen hash - wel heroïne. Ik hield afstand. Dat was niet mijn wereld. Clémence dacht daar anders over. In India had hij een tijdje gebruikt. Dat was al een paar jaar geleden, zei hij, maar hij stond er weer voor open.

Ik probeerde hem op andere gedachten te brengen. We zouden wel wat wiet vinden; dit hoefde niet. Hij zei dat hij alleen zou snuiven. Net of dat iets uitmaakte. Toen hij toch wat meenam naar huis, wist ik dat het mis was. Er hing iets in de lucht - afstand, onbereikbaarheid. Het leek dat ik hem al kwijt was.

Thuis duurde het niet lang. Hij snoof. Ik zag hem voor mijn ogen veranderen. De vrolijke branieschopper werd opeens een onzeker en timide jongetje waar niets meer vanuit ging. De lol die we met elkaar hadden was in een klap niet meer dan een vage herinnering. Alsof er tijden voorbij waren gegaan. Ik werd er verdrietig van - dit kwam niet meer goed.

Diezelfde dag heb ik afscheid van hem genomen. Dit kon ik niet aanzien.

Ik wilde weg uit Parijs. Weg van Clémence. Weg van de teleurstelling.

Bamboesaxofoons

In Gare de Lyon nam ik de trein naar het zuiden, alsof snelheid en afstand het gat in mij konden dichten. De stad vervaagde als een koude droom achter me. Mijn doel: de Route du Soleil, richting Middellandse Zee. Bij een van de eerste haltes buiten Parijs stapte ik uit. Op mijn liftbordje schreef ik *Lyon* - en al snel zat ik in de juiste richting.

Het werd donker. En koud. Maar op de snelweg kon je in principe de hele nacht door. Bij benzinestations had je de kans om automobilisten rechtstreeks te vragen. Er waren ook vrachtwagenchauffeurs die enkel 's nachts reden om 's morgens in alle vroegte bestellingen te kunnen afleveren. Van zo'n chauffeur kreeg ik een lift.

Nog vóór we goed en wel reden trok hij een blik bier uit de koelbox; daarna nog één, en nog één. De lege blikjes vlogen achteloos het raam uit. Mijn maag trok samen.

“Ook een?” vroeg hij. Ik voelde me ongemakkelijk en schudde kort met mijn hoofd.

Ik hield me vast aan het idee dat dit voor hem routine was; deze route reed hij vast op de automatische piloot. Wat kon er misgaan? Maar gaandeweg veranderde hij. Met elke slok werd hij spraakzamer - harder ook. Een lawine rap Frans. Ik begreep er niks van.

Dat frustreerde hem zichtbaar. Zijn toon sloeg om. De blikken werden korter, de gebaren feller. Ik voelde dat hij genoeg had van mij. De lucht in de cabine werd zwaar van alcohol en spanning.

Ik wilde zo snel mogelijk de wagen uit. Hij dacht er net zo over, want bij het eerstvolgende benzinestation zette hij mij eruit. Zonder woorden.

Ik was opgelucht.

Het was diep in de nacht. Ik was hondsmoe. Slapen was geen optie. Te koud, te nat. Nergens beschutting. Ik probeerde te liften - tevergeefs. De miezerregen sloop langs mijn nek.

Mijn gedachten dwaalden af naar Clémence. Hoe zou het met hem zijn? Waarom was hij weer begonnen? Als we wat wiet of hash hadden gevonden, was dit waarschijnlijk niet gebeurd. Nu zat hij weer met die troep.

Ik vroeg me af wat voor toekomst hij had. Was het een

eenmalig uitglijertje, of zou hij over twintig jaar als een verward wrak door de straten zwerven - kapotte tanden, versleten gezicht, op zoek naar het volgende shot? Ik vreesde het ergste. Van die gedachte kwam ik niet af.

Een grote bestelbus stopte bij de pomp. Duits kenteken. De KS van Kassel.

Laat ik het proberen.

Een man van een jaar of dertig keek op toen ik hem in het Duits aansprak. Hij leek verrast.

“Gaat u richting zuiden?” vroeg ik.

“Nach Italien sogar,” zei hij.

Hij bekeek me van top tot teen.

“Musiker?”

“Ja. Straatmuzikant.”

Hij trok de slang uit de tank, glimlachte kort en wenkte me.

Ik stapte in.

“Danke.”

We reden over een verlaten snelweg. Er was geen landschap, alleen wat de koplampen toonden: asfalt, vangrail, af en toe bomen. Hij heette Mattias en vervoerde bamboesaxofoons. Ik had er nog nooit van gehoord, laat staan een gezien.

Het bleek een simpel maar slim concept: een bamboefluit met een saxofoonmondstuk en riet - als een blokfluit met de klank van een sax. Hij gaf me er een.

“Blaas maar,” zei hij.

Ik deed het. Verdomd. Het klonk als een echte saxofoon.

Mattias vertelde dat hij het idee had opgedaan tijdens een reis door Azië. Daar werden ze veel gebruikt: simpel, goedkoop, effectief. In Europa kende niemand het nog. Hij zag een gat in de markt. In het begin maakte hij ze zelf, maar de vraag groeide en inmiddels liet hij ze produceren in

China. De bestelbus zat vol kisten met instrumenten. Distributie deed hij zelf, langs winkels in Duitsland, Frankrijk Zwitserland en Italië.

Parijs had hij net gehad. Nu ging hij naar Lyon, daarna Italië: eerst Genua, dan Florence. Op de terugrit had hij nog afleveringen in Milaan en Zürich.

“Deze ronde levert me niet veel op,” zei hij. “Het gaat meer om promotie. Zien of het ook daar aanslaat.”

Ik zei dat ik moe was en vroeg of hij het erg vond als ik even ging liggen. Geen probleem. Hij sliep zelf ook in de bus en had een matras tussen de kisten op de vloer liggen.

“Ga gerust liggen,” zei hij. “Ik rijd door. ’s Nachts is het rustig. Overdag heb ik al geslapen.”

Ik dommelde weg. Toen ik wakker werd, stonden we in Lyon. Het was nog vroeg - een uur of half zes - maar de winkelier was er al. Terwijl Mattias aan het uitladen was, snoof ik de koude ochtendlucht op die me weer wat bij mijn positieven bracht.

“Nu wegwezen, voor het verkeer losbarst,” zei hij.

Ik had nog geen plan. Italië was onbekend terrein voor mij. Waarom niet, dacht ik. We konden het goed met elkaar vinden, en Mattias vond het ook wel gezellig, wat gezelschap op zo’n lange rit. Ik bood aan een stuk te rijden als hij moe werd. Eerst aarzelde hij, maar later ging hij akkoord.

“Op de snelweg is het rechttoe rechtaan,” zei hij. “Dat moet lukken.”

Dus reed ik, terwijl hij achterin op zijn matras lag, tussen zijn bamboe saxofoons. Bij de grens met Italië nam hij het stuur weer over.

Tegen de avond kwamen we aan in Florence. Daar namen we afscheid. Hij draaide om, terug naar Duitsland. Ik ging de stad in om muziek te maken.

Er hing een warme gloed over de straten. De geur van

frituur dreef uit de restaurantjes waar ik langs liep. Op de terrassen kletterden kopjes op schoteltjes, borden werden neergezet, kurken plopten uit wijnflessen. Goed uitziende jongedames, in zwart en wit gekleed, bewogen soepel tussen de tafeltjes door, laveren tussen uitgestoken benen en tassen op de grond. Ze lachten, noteerden bestellingen, bogen zich naar klanten om iets toe te voegen of een grap te maken. Uit een steegje klonk het schelle getoeter van een scooter die zich door de drukte wrong. Ik stak een plein over en liep een voetgangerszone in, waar ik mijn spullen uitpakte en begon te spelen.

Tussen de coupletten van mijn liedjes speelde ik lange solo's op mijn mondharmonica. Zo kon ik de nummers eindeloos rekken. Dat was nodig, want hoe groot je repertoire ook is - als je het elke dag speelt, komt het je op een gegeven moment de neus uit. Improviseren hield het fris: elke keer iets nieuws verzinnen, grenzen opzoeken, vrijheid nemen.

Het nadeel was dat mijn harmonica's het snel begaven. En goedkoop waren ze niet.

Na twee uur spelen, lag de straat er verlaten bij. Tijd om in te pakken. Ik telde het geld en schrok van het bedrag. Zoveel! Was dit normaal in Italië? Of was Florence een uitzondering?

Verder naar het zuiden

De dagen daarna volgden elkaar op in een patroon van steden, dorpen en levende straten. Het bleek geen uitzondering: Italianen houden van muziek - van kunst, van expressie. Ik had nog nooit meegemaakt dat voorbijgangers zó gul gaven.

Ik trok langs de westkust zuidwaarts, van stad naar stad,

van dorp naar dorp. De lucht rook naar zee en naar rauwe vis. Op het water dobberden vissersbootjes, hun netten in slordige hopen aan dek.

Tegen de avond zakte de zon in het gladde water. Het licht kleurde de gevels goud; luiken halfopen leken het laatste daglicht te willen vangen.

Buiten de stad verstomde het rumoer; uitlaatgas maakte plaats voor frisse, schone lucht. In de verte sloegen kerkklokken, ergens blafte een hond.

's Nachts vond ik onderdak in verlaten huizen, op het platteland of aan de rand van een stad. Meestal bleef ik maar één dag, al hing ik in Rome en Napels wat langer rond. Reizen deed ik per trein; met het geld dat ik verdiende en de lage tarieven, vooral voor lange afstanden, was dat geen probleem.

Ongenode gast

Ik zakte helemaal af tot het zuiden, tot in Reggio Calabria. De eerste nacht sliep ik daar in een leegstaande schuur bij het strand. Geen succes. Ik had wat brood en kaas in een plastic zak onderin mijn slaapzak gestopt - want als je het ernaast legt, komen er beesten op af.

Midden in de nacht kriebelde er iets aan mijn voeten, ik schrok wakker en sprong in één beweging uit de slaapzak. Kon wel een slang zijn, of weet ik wat. Ik ging naar buiten hield de slaapzak op zijn kop, schudde het heen en weer en samen met mijn etenswaren viel er een muisje uit. Kleine opluchting, maar toch baalde ik.

Nog een poging. Ik stopte het eten opnieuw onderin de slaapzak en probeerde te slapen. Niet veel later begon het opnieuw: gekriebel, geknabbel. Ik was het zat. Gooide het

beestje eruit, pakte de plastic zak en smeed de inhoud het strand op. Zonde van de kaas, maar eindelijk rust.

De nachten daarna sliep ik in een van de badhuisjes aan het strand. Ze stonden er in lange rijen, allemaal leeg buiten het seizoen. Eenvoudig, beschut, muisvrij.

Pierre en de mafia

In de stad leerde ik Pierre kennen, een Fransman die een kleine crêperie runde. Hij nodigde me uit om een keer in zijn restaurant op te treden. Zing een paar liedjes, ga daarna met de pet rond - dat was het idee. Het publiek bestond vooral uit jongelui. Ik twijfelde of mijn repertoire hen zou aanspreken, maar Pierre stelde me gerust: "Een beetje afleiding vinden ze al genoeg."

Ik speelde drie nummers. Na elk lied barstte het publiek los in gejoel en geschreeuw. Ik wist niet goed wat ik daarvan moest denken. Was het enthousiasme? Of gewoon puberaal gedrag? Onbedoeld voelde ik me meer een clown dan een muzikant. Je wilt toch dat ze luisteren - echt luisteren - en waarderen wat je brengt. In dit geval was ik daar niet zeker van. Ook het geld dat ik ophaalde was niet veel. Maar misschien hadden ze gewoon weinig te besteden. Voor Pierre maakte het niets uit. Die wilde gewoon wat leven in de brouwerij. En dat was gelukt.

Later nodigde hij me uit bij hem thuis, een avondje logeren buiten de stad. Het bleek geen gewoon huis, het was een heuse villa. De grondprijzen lagen hier laag, zei hij, en daar had hij van geprofiteerd. Voor een zacht prijsje had hij een traditioneel Italiaans landhuis gekocht, met een stuk grond erbij.

We zaten samen op zijn terras. Pierre vertelde zijn verhaal. Het jachtige leven in Frankrijk had hem opgebro-

ken. Gezondheidsklachten, stress, een scheiding. Jarenlang had hij meerdere filialen gehad, goed geboerd ook, maar met de komst van goedkope concurrentie viel de ene zaak na de andere om. Hij kwam in de problemen, verloor zijn vrouw, zijn kinderen, en bleef achter met torenhoge schulden.

“In die tijd heb ik serieus overwogen uit het leven te stappen,” zei hij. “Ik voelde me niets waard. Geen man meer. Want een man zorgt voor zijn gezin, toch?”

Maar er kwam een ommekeer. Tijdens een vakantie in dit deel van Italië ontmoette hij een nieuwe liefde. Langzaam klaarde de lucht weer op. Nu woonde hij in deze villa met zijn Italiaanse vrouw en twee kleine kinderen. De schulden in Frankrijk zijn gesaneerd, het contact met zijn kinderen uit het eerste huwelijk hersteld. Zij kwamen af en toe op bezoek, meestal in de winter.

Het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Hij had opnieuw een crêperie geopend.

“Dat is het enige dat ik ken,” zei hij. “Daar voel ik me goed bij.”

Ik vroeg hem hoe het zat met de maffia, of die zich hier ook lieten zien.

“Ik betaal,” zei hij gewoontjes. “Daar kom je niet onderuit. Doe je het niet, dan steken ze de tent in de fik.”

Het leek hem nauwelijks te deren. Hij accepteerde het als een gegeven.

“Voel je je dan nog vrij, als je moet betalen aan criminelen?” vroeg ik.

“Het is de enige manier om hier je zaak in leven te houden. En ik kan het me permitteren.”

Zijn nuchterheid maakte me ongemakkelijk. Een maatschappij waarin dit de norm is - waar je zonder blikken of blozen buigt voor een stel criminelen, simpelweg om te

mogen blijven bestaan - wat blijft er dan over van je eergevoel? Van je waardigheid? Hoe kan een gemeenschap zoiets accepteren, dag in dag uit?

“Dit kan toch nooit het fundament zijn van iets duurzaam?” dacht ik.

Hij vertelde dat als je iets van de politie gedaan wilde krijgen, je ook moest betalen, anders deden ze niets.

Ik vroeg hem naar de goedkope A-merk sigaretten die ze overal op straat te koop aanboden.

“Hoe kan dat dan, dat is toch smokkelwaar, hoe kun je dat in het openbaar verkopen?”

“Als je betaalt, kan alles. De grote jongens geven steekpenningen aan de politie. Die laten de verkopers met rust. Dat is hoe het hier werkt.”

Een groot corrupt systeem - en iedereen deed mee.

Ik kon het moeilijk bevatten. Wat zei dat over de mensen hier? Over hun mentaliteit?

Of dachten ze misschien dat het weinig uitmaakte, of je door de hond of de kat wordt gebeten? Was het vertrouwen in de overheid zo laag dat ze het liever zelf regelden?

Ik wist het niet.

Het moest toch een manier van leven zijn die men accepteerde. Anders zouden ze wel in opstand komen.

Maar hoe dan ook: het voelde vreemd. Wrang.

Hier moest ik eerst eens goed over nadenken.

De volgende dag gingen we samen terug naar de stad. We namen afscheid zonder iets af te spreken.

Zijn nuchtere acceptatie van een wereld waarin corruptie normaal was, bleef in mijn hoofd rondzingen. Ik vroeg me af hoe anderen daarover dachten - en of ik onderweg iemand zou ontmoeten die er anders in stond.

Tussen beschaving en instinct

In het zuiden van Italië verdiende ik minder met muziek dan in het rijke noorden. Het deed me denken aan Spanje: bescheiden opbrengsten, maar altijd genoeg. Ik maakte me er niet druk om.

Behalve mijzelf was er nog één andere straatmuzikant in de stad: een Welshman die Derek heette. Elke dag zat hij op dezelfde stek - met zijn gitaar en een karton wijn bij de ingang van een bank. Ik kon goed met hem opschieten. Hij had iets gelatens, de blik van iemand die het leven al had afgeschreven. Ik schatte hem ergens in de zestig. Hij berustte in zijn bestaan: wachten op het einde, en in de tussentijd het zichzelf zo aangenaam mogelijk maken.

Hoe hij hier terechtgekomen was, wist ik niet. We spraken daar nooit over. Het waren mijn zaken niet. Soms zaten we lange tijd zwijgend naast elkaar. Andere keren praatte hij aan één stuk door. Dan vertelde hij over zijn reizen in Zuid-Amerika, waar hij jarenlang had gewerkt, en over zijn tijd in het leger. Speciale missies, zei hij. Van die operaties waarover je niets in de krant leest. Persoonlijke dingen vermeed hij. Toch was duidelijk dat hij het nodige had meegemaakt. Hij was alleen, geen vrouw, geen kinderen - en daar had hij geen spijt van. Vaderschap, dat was niets voor hem.

Derek had een scherpe kijk op het menselijk bestaan. Hij fileerde het dagelijks leven met droge humor en prikke moeiteloos door wat anderen vanzelfsprekend vonden. Goed en kwaad, zei hij, waren net zo makkelijk te verwisselen als een set onderbreken zodra de belangen daarom vroegen. De officiële waarheid? Te koop voor de hoogste bieder.

De hypocrisie van machthebbers die moraal preken en

doen alsof ze het beste met ons voor hebben-volgens hem een toneelstuk met slechte acteurs. Niets meer.

Begripen als beschaving, geweten of menselijkheid waren vooral handig zolang de zon scheen en de koelkast vol lag. In tijden van honger, angst of oorlog kwam de ware aard naar boven. Dan vielen de maskers af.

Op een middag, toen ik bij hem langsging, zat hij op de praatstoel. Het leek hem goed te doen om zijn gedachten hardop te ordenen, en ik luisterde graag.

“Wij zijn geen morele wezens,” zei hij. “Moraal is verf op rot hout - mooi van een afstand, broos bij de eerste regen. En als het regent, zie je wat we zijn: dieren met een goed geheugen, zonder geweten.”

Hij haalde zijn schouders op, tikte de as af van zijn sigaret en keek naar de lucht. Hij lachte kort, alsof hij het zelf ook wat dramatisch vond.

“Zo is het nou eenmaal.”

Hij nam een slok uit zijn pak wijn.

“Goed, dan anders,” zei hij, kin omhoog.

“Er is geen schuld en geen verlossing. Mensen doen wat ze doen, omdat ze het kunnen. Punt. En als er al een God is, dan heeft Ie zich allang afgekeerd. Of Hij lacht zich kapot.”

Hij wreef met zijn wijsvinger langs het karton en glimlachte schuin.

“Nog iets. Je verandert mensen toch niet. Daarom: pas op voor idealisten. Die zijn gevaarlijker dan cynici. Idealisten geloven ergens in, en voor wat ze geloven zijn ze bereid te doden. Cynici laten je tenminste met rust.”

Hij voelde zich het meest thuis aan de randen van de samenleving, waar de façade al gebarsten was.

“De echte waarheid ligt op straat. Waar mensen niks meer te verliezen hebben. Dáár wordt het interessant. Dáár zie je wie iemand echt is.”

Die gedachte kon ik met hem delen. Toch vroeg ik me soms af of zijn woorden altijd samenvielen met wie hij was. In zijn ogen lag iets zachts: vermoeid mededogen, een diepere betrokkenheid. Zijn wereldbeeld leek vooral een schild: een plek om achter te schuilen. Geen verwachtingen, dus ook geen teleurstelling. Misschien had hij ooit te veel van de wereld gehouden, en kon hij zich dat nu niet meer veroorloven.

Naast ons bij de bank stond elke dag een bewaker met een automatisch wapen over zijn schouder. Op de glazen deur een pictogram: een pistool met een rode streep erdoor. Ik had zoiets nog nooit gezien. Was het niet vanzelfsprekend dat je ongewapend een bank in ging? Het deed me denken aan het Wilde Westen. Ik vroeg Derek wat het betekende.

“Er lopen hier nogal wat met pistolen rond,” zei hij droog. “Wil je naar binnen, dan lever je je wapen in.”

“Bedoel je... legaal? Mogen mensen hier gewoon gewapend rondlopen?”

Hij schoot in de lach.

“Legaal? Hier is alles legaal-zolang je schuift.”

Blijkbaar had ik het nog steeds niet begrepen.

Sicilië

Ik bleef een week of twee in Reggio, speelde op straat en genoot van het aangename weer. Daarna werd het tijd om verder te trekken. Ik nam de veerboot naar Sicilië, het grootste eiland van Italië. Na een korte oversteek kwam ik aan in de haven van Messina.

Het liep tegen Kerst; onder een wolkenloze hemel liep ik vanaf de kade de versierde straten in, richting de oude binnenstad. Het lage gebrom van de veerboten stierf weg. Over de pleinen hingen luminaria. Winkels stapelden

panettone en torrone tot kleine torens; in een bar een kleine tv met voetbal. Iemand duwde een gettone in de telefoon. Een oude Fiat Panda rammelde voorbij.

Ik moest weer aan Clémence denken. Hoe zou het met hem zijn? We zouden elkaar nooit meer zien - zoals zovelen die ik onderweg ontmoette. Alles was tijdelijk. Vluchtig. Een kort contact, een moment om te koesteren of te overdenken, en dan weer voorbij. Geen blijvende vriendschappen, geen relaties die de tijd trotseerden. Ik was eraan gewend, en het was goed zo. Althans, voorlopig. Ooit hoopte ik iets op te bouwen - met iemand, misschien met meer. Maar diep vanbinnen voelde ik het contact langzaam wegslijpen. Heel geleidelijk, over jaren. Alsof echte vriendschap of liefde niet voor mij was weggelegd.

Het leek of ik onbewust al rekening hield met dat scenario. Ik hechtte me minder. Verwachtte minder. Uiteindelijk zouden ze me toch laten vallen. *Ik ben niet goed genoeg* - die overtuiging zat diep. Het was een stille strijd om erkenning, waarvan ik wist dat ik die uiteindelijk zou verliezen. Daarom richtte ik me tot God. Omdat Hij mij geschapen had, mocht ik aannemen dat Hij het beste met me voorhad. Aan dat vertrouwen hield ik me vast. Maar ook dat was een strijd. Kon ik op God vertrouwen? Was er wel een God en bestond er wel liefde? Ik geloofde van wel.

Sfortunato

In de buurt van de Piazza del Duomo ontmoette ik Rashid, een Noord-Afrikaanse bloemenverkoper. Hij stond tegen een muur van een groot gebouw. We kwamen aan de praat - met een paar woorden Italiaans, wat Frans, wat Engels, en de rest met gebaren. Zijn zaakjes gingen niet goed, begreep

ik. Hij was niet de enige; andere bloemenverkopers hadden het net zo moeilijk.

Ik stelde voor wat muziek te maken. Wellicht trok dat kopers aan. Hij vond het een goed idee. Ik haalde mijn gitaar tevoorschijn, legde de hoes voor me op de grond en begon te spelen. Rashid bleef naast me staan met een boeketje snijbloemen tegen zijn borst gedrukt, en een emmer met extra voorraad aan zijn voeten.

Maar het werkte niet zoals we hoopten. Voor de voorbijgangers was er geen zichtbare verbinding tussen een straatmuzikant en een bloemenverkoper. We stonden naast elkaar, maar ieder deed z'n eigen ding. Geen gezamenlijke act. Geen vanzelfsprekende synergie. En dus bleef het zoals het was.

Toch hadden we plezier. Rashid was een vrolijke kerel. Hij genoot van de muziek.

“Sfortunato,” zei hij ineens.

Met mijn stem kon ik zo op de radio of televisie, vond hij. En nu stond ik hier op straat. Volgens hem had ik geen geluk.

Ik moest lachen. Men denkt vaak dat muziek automatisch leidt tot succes. Eén liedje en je veroverd de wereld. Misschien in theorie. In de praktijk lukt het zelfs maar weinigen om ervan te leven.

In dat opzicht hoorde ik bij die kleine groep. Ik leefde van mijn muziek. Het stelde me in staat om te reizen en avonturen te beleven. Wat wilde ik nog meer? Ik probeerde dat aan Rashid uit te leggen, maar het was duidelijk dat hij andere dromen had. Voor hem hoorde een leven op straat daar niet bij.

Ons plannetje was mislukt. Er was geen reden meer om te blijven. Rashid greep mijn hand met beide handen,

schudde hem een paar keer stevig en wenste me veel succes. Ik ging naar het station en nam de trein naar Catania.

De scooters

Al bij aankomst voelde ik dat de stad een heel eigen energie had: levendig, jong, en altijd in beweging. Scooters, bravoure, losse omgangsvormen - het leek een plek waar vrijheid en roekeloosheid elkaar moeiteloos vonden.

In Italië is de scooter heilig. Vooral onder jongeren is het dé eerste stap naar vrijheid. Vanaf je zestiende mag het, en eindelijk ben je mobiel. In elke stad die ik had aangedaan, zag ik jongeren door de nauwe straatjes scheuren - alleen, of met een vriend of vriendin achterop.

Maar in Catania leek de hele stad vergeven van scooters. Het gebrom van tweewielers vulde de smalle straten als een eindeloos refrein. Of er een zwerm wespen door de stad trok. Helmen losjes op het achterhoofd, sigaretten bunge-lend uit mondhoeken, één hand nonchalant aan het stuur, de ander driftig zwaaiend naar vrienden of voorbijgangers. Jongens met zonnebrillen ver na zonsondergang, meisjes achterop, hun haren wapperend in de uitlaatwind.

Nog nooit had ik zoveel jong volk op twee wielen gezien. Was er iets bijzonders aan de hand - een examenfeest, of iets dergelijks? Overal troepten ze samen? Op elke straathoek stond wel een groepje, brommers geparkeerd in een cirkel als paarden bij een kampvuur. Er werd gelachen, geschreeuwd, gerookt. En zo snel als ze verschenen, verdwenen ze weer.

Ondertussen zaten gasten op terrasjes te eten en te drinken. Het was avond. Ik zong wat liedjes, ging met een bekertje rond, en herhaalde dat op verschillende plekken.

Daarna vond ik het welletjes. Ik had geen zin om nog ergens onderdak te zoeken, dus nam ik de nachttrein naar Palermo. Dan kon ik onderweg slapen.

Maffia trucs

De volgende dag regende het. Koud en guur weer. De stad lag er verlaten bij. Het was zondag. Alle winkels waren dicht. Ik slenterde wat doelloos rond, maar voelde al snel dat ik hier niets te zoeken had.

“Dan ga ik gewoon terug naar het vasteland,” dacht ik.

Richting het station liep ik langs een monument. Voor zover ik het begreep was het een symbool tegen de maffia. Ik vroeg een voorbijganger wat het betekende.

“Precies wat je denkt,” zei hij.

“En wie heeft het hier neergezet?” vroeg ik.

Hij keek me aan met een vaag lachje.

“Waarschijnlijk de maffia zelf.”

Ik nam de trein naar Messina en was nog diezelfde dag terug in Reggio. De volgende dag reisde ik door naar Bari, aan de Adriatische kust.

“Daar is vast wel wat te doen,” dacht ik.

Die middag klaarde het weer op. Toen de trein de stad naderde en langs een steile afgrond reed, keek ik uit het raam. Een tiental meter onder mij, in de volle zon, zag ik een groep jongeren - vijftien, zestien jaar hooguit - met injectienaalden in de weer. Ze leken elkaar te helpen bij het inspuiten. Een binnenkomer die me rauw op het dak viel. Ik vroeg mij af wat ze bezielde om zich daar op die leeftijd mee bezig te houden. Wat was hier aan de hand?

Mijn hoop op een levendige stad bleek ijdel. Bari was uitgestorven. De tijd van het jaar? De kerstverlichting hing

er wel, maar er was bijna niemand op straat. In een park waar een beetje volk was, pakte ik mijn gitaar en begon te spelen. Er kwam geen enkele reactie. Niemand leek geïnteresseerd. Toch bleef ik volhouden. Er moest toch iets gebeuren?

Na een tijdje kwam er een jongeman op me af, begin dertig misschien. Hij zei dat Bari geen stad was voor dit soort dingen.

“Hier weten ze dat niet op waarde te schatten. Je kunt beter naar Rome gaan. Daar waarderen ze het meer.”

Hij leek mij oprecht en misschien was dit een stem om naar te luisteren. Ik had de boodschap ontvangen. Hij sprak redelijk Engels en we bleven wat staan praten. Ik vertelde wat ik vanuit de trein had gezien.

Hij knikte ernstig.

“Drugs is hier een groot probleem,” zei hij.

“De maffia die alle handel controleert had eerst een tijdlang hash onder de jongeren verspreid, maar waren daar plotseling mee gestopt. In plaats van hash, brachten ze alleen maar heroïne binnen. Dat was het enige wat er te krijgen was. Veel jongeren zijn toen verslaafd geraakt.”

Aan zijn gezicht te zien en afgaande op zijn uitstraling kon hij daar zelf ook wel het slachtoffer van zijn geworden. Hij bekende dat dat inderdaad het geval was.

Ik dacht bij mezelf: hoe ver moet je moreel gezonken zijn om willens en wetens jonge levens kapot te maken, enkel voor winst? Er zijn kennelijk geen grenzen aan wat wij elkaar aan kunnen doen.

Maar hoe langer ik daarover nadacht, hoe meer ik voelde: dit is onze vrijheid. Als mens mogen we kiezen. Voor het goede, maar ook voor het slechte. *Wat zou die keuzevrijheid waard zijn als we niet ook de grootste duivel konden zijn?*

Rome

Bari gaf me geen reden om te blijven. Rome lonkte als een stad waar mijn muziek misschien wél gehoord zou worden. Ik volgde het advies van de jongeman op en nam de trein naar de hoofdstad. Tegen de avond stapte ik uit op het centraal station. Bij de hoofdingang hing een grote groep junks rond. Eerder, richting het zuiden, was ik hier ook geweest - toen was het rustiger. Werd er nu iets uitgedeeld: methadon, spuiten, voedsel? Hoe dan ook, het was een treurige aanblik - al die prachtige zielen, gevangen in hun eigen schaduw.

Richting het centrum voelde als lopen door een openluchtmuseum. Overal stonden ruïnes, fragmenten van wat ooit groots was. De stad straalde ruimte, geschiedenis en vergankelijkheid uit.

Het verkeer denderde voorbij, maar Rome behield haar rust. Fonteinën mompelden; af en toe sloegen klokken over de daken. Uit barretjes waaide de geur van espresso en warme kastanjes; mannen dronken staand.

Eerst moest ik een slaappleats vinden. De vorige keer had ik buiten geslapen, in een park met ruïnes. Maar waar dat precies was, kon ik nu met de beste wil van de wereld niet meer terugvinden.

Om me te oriënteren zocht ik, zoals vaker, contact met straatmuzikanten. Die wisten meestal van de hoed en de rand. In Rome was dat niet moeilijk - je vond ze overal. Vooral in de metro, waar de akoestiek ideaal was, stonden ze bij de ingangen en in de lange ondergrondse tunnels. Maar juist omdat Rome zo'n aantrekkingskracht had, kwamen muzikanten hier van over de hele wereld. En dan werd de spoeling dun, dat had ik eerder ervaren.

Niet iedere straatmuzikant in Rome leefde op straat. Sommigen waren professionele muzikanten die bij familie woonden of een eigen appartement hadden, en op die manier wat probeerden bij te verdienen. De kwaliteit was hoog. Je hoorde klassiek geschoolde instrumentalisten, jazz-combo's, koren, zangers van traditionele Italiaanse liederen. Ook zag je overal beeldend kunstenaars. Ze schilderden de ruïnes, oude gebouwen, terrasjes vol statige obers en hun stijlvol geklede gasten. Alles leek kunst in deze stad.

Ahmed

Degenen die ik zocht, leefden zoals ik: van dag tot dag, reizend, zwervend. Zo ontmoette ik Ahmed, een Algerijn die was opgegroeid in Parijs. We begrepen elkaar meteen. Hij sprak goed Engels en had een volwassen, open uitstraling. Een serieus type, iemand die wist wat hij wilde. Hij was een paar jaar ouder dan ik, een begaafd gitarist met een voorliefde voor Jimi Hendrix. Waar ik een paar nummers kende, had hij een compleet akoestisch Hendrix-repertoire. Hij speelde met veel gevoel en oogstte veel waardering van voorbijgangers.

Ahmed was een praktiserend moslim. Anders dan zijn grote voorbeeld hield hij zich verre van drank en drugs. Dat kon ik waarderen - iemand die zijn overtuiging leefde. Ik vroeg me af of ik dat ook kon. Al die mooie gedachten over liefde en God - wat deed ik ermee? Hoe bracht ik ze in praktijk? Mijn zoektocht draaide vooral om vertrouwen, om het versterken van mijn geloof, en om goed zijn voor anderen. Alleen dat al bleek een hele opgave. Die worsteling herkende ik ook bij Ahmed. Misschien dat we daarom zo'n klik hadden

Hij had een slaappleats voor me. Nadat hij klaar was met spelen namen we samen de metro naar een park buiten het centrum. Daar ontfermde hij zich over een groep jonge Noord-Afrikaanse jongens, allemaal straatjongeren. In het park stond een laag gebouwtje met een plat dak, waar je gemakkelijk op kon klimmen. Daar sliepen ze met zijn allen. Het bood enige beschutting en de politie controleerde daar zelden. Zolang je je maar gedeisd hield. Nachtelijk verblijf in het park was namelijk verboden.

Bij onze aankomst zaten er al een paar jongens boven. Ze waren blij hem te zien, riepen naar hem en probeerden op kinderlijke wijze zijn aandacht te trekken. Hij straalde gezag uit, was zeker tien jaar ouder dan de meesten, en zijn zuivere levenshouding dwong respect af. Misschien bood hij hen iets wat ze misten: richting, bescherming, iemand die hen kende en corrigeerde als ze ontspoorde - wat, zo zou blijken, wel eens gebeurde.

Ahmed sliep zelf niet bij hen. Verderop in het park lag een oude, buiten gebruik gestelde paardenrenbaan. Naast de baan stond een verhoogd commentaarihokje; van iemand had hij een sleutel gekregen, zodat hij daar kon overnachten. Op de vloer lag een tapijt en het hokje was volledig dicht - beschut tegen regen en kou. Hij stelde voor de ruimte te delen; groot genoeg voor twee. Dat sloeg ik niet af. Zo bracht ik daar de hele winter met Ahmed door.

Overdag was het aangenaam, zo'n twintig graden. 's Nachts kon het scherp afkoelen. We werden soms wakker met rijp op het gras en de struiken. We trokken niet de hele dag met elkaar op. Iedereen had z'n eigen ritme. Soms zagen we elkaar pas 's avonds bij ons onderdak. Ahmed had me een sleutel gegeven, zodat ik kon gaan en komen wanneer ik wilde.

Wandelen in de geschiedenis

In het begin was het lastig om een goede spot te vinden om te spelen. In de metro waren de beste locaties permanent bezet. Muzikanten hadden daar onderlinge afspraken, met toerbeurten die al vroeg in de ochtend begonnen. Zodra de één stopte, stond de volgende al klaar om zijn plaats in te nemen. Buiten op straat was het vaak te rumoerig. Je kon er moeilijk een eigen sfeer scheppen.

Uiteindelijk vond ik een metro-ingang net buiten het centrum. Dankzij de gulheid van de Italianen verdiende ik daar meer dan genoeg - zelfs genoeg om wat over te houden.

Reizen met de metro was in feite gratis. De kaartjes hadden een magneetstrip die na één keer niet meer zou moeten werken, maar dat gebeurde niet. Soms kon je met hetzelfde kaartje drie of vier ritten maken. Ik verzamelde de weggegooide kaartjes van passagiers en doorkruiste daarmee heel Rome.

Vaak maakte ik lange wandelingen door een stad waarin de tijd zich in lagen had afgezet. Langs ruïnes, pleinen, zuilen - duizenden jaren geschiedenis onder mijn voeten. Een geschiedenis die de westerse cultuur diepgaand gevormd had. Overal waar je keek: brokstukken van macht. Zuilen staken als blote ribben uit het plaveisel omhoog, tempels stonden kromgetrokken maar fier, en weigerden te verdwijnen. Stille getuigen van een rijk dat ooit de wereld omspande.

Al mijmerend vroeg ik me af wat zich hier allemaal had afgespeeld. Was de mens sindsdien veranderd? Vast wel. Maar in de kern? Ik betwijfelde het.

Was er spirituele groei geweest sinds het christendom hier voet aan de grond kreeg, tweeduizend jaar geleden?

Had de boodschap van Christus werkelijk postgevat in de harten van de mensen? Zoals de pater in Samandag zei: *“Heb God lief boven alles, en je naaste als jezelf.”*

Simpeler kon het niet. Maar als ik naar de wereld keek, moest ik concluderen: die boodschap was niet aangekomen. Waarom niet?

Ondertussen raasde het moderne leven dwars door het verleden. Scooters gierden langs, auto's doken zonder te waarschuwen elkaars pad in. Strepen op de weg waren er amper. Verkeer was een kwestie van gevoel, intuïtie, en een beetje geluk.

In het midden van een kolkend kruispunt stond een agent op een betonnen eiland. Gestoken in een helder wit uniform, zwarte kleppen aan de mouwen, en een pet die leek op een brandweerhelm in zwart-wit. In zijn mond een fluitje. Met vloeiende bewegingen regelde hij het verkeer - wees aan, draaide zijn hand als een dirigent, blies op zijn fluit om zijn bevelen kracht bij te zetten. Hij maakte zelfs een soort pirouette voordat hij een baan vrijgaf. Een eenmansshow in een wolk van uitlaatgassen. Ook dat was kunst.

's Avonds troffen straatmuzikanten en zwervers elkaar meestal op de Spaanse Trappen en hun drie terrassen daarboven - die vaak worden gezien als een verwijzing naar de Drie-eenheid (Trinità). Daar werd gedronken, muziek gemaakt, verhalen verteld. Een rommelig gezelschap, maar er heerste een zekere saamhorigheid. We zaten in hetzelfde schuitje. Soms maakten we te veel lawaai en werden we aangesproken door anderen. Meestal toonden we respect. Al waren er altijd enkelen die zo ver in hun eigen wereld leefden dat ze niet meer te corrigeren vielen. Maar dat was de uitzondering.

Bij een bezoek aan Vaticaanstad vergaapte ik me aan de pracht en praal van de kerk. Toch voelde het niet goed. Dit was rijkdom en geen bescheidenheid of deemoed. Zeker niet wat je zou verwachten van een dienaar van Christus. Ik had het snel gezien. Op het Sint-Pietersplein krioelden duizenden toeristen, velen in groepen, foto's maken, blij dat ze dit wereldwonder eindelijk zagen. Ik voelde me er vreemd bij - een beetje beschaamd dat ik hun enthousiasme niet kon delen.

Ik stak de Tiber over. Ik verlangde naar mijn zielenmaatjes op de trappen. Mensen zonder pretenties. Daar voelde ik me thuis. Wellicht was Ahmed er ook.

Onderweg dacht ik na over wat ik zojuist had gezien. De vraag waarom de eenvoudige boodschap van Christus nooit écht tot de mensheid was doorgedrongen, was achteraf niet zo moeilijk te beantwoorden. Wie de rijkdom in ogen-schouw neemt, ziet vanzelf waar de prioriteit lag in de afgelopen tweeduizend jaar - niet bij liefde, maar bij macht. En Christus was daar duidelijk genoeg over: *je kunt geen twee heren dienen*.

Willem

Ik kwam vroeg aan op de trappen. Alleen Willem zat er, een Nederlandse jongen uit Den Haag. Al op jonge leeftijd belandde hij in de prostitutie, als gevolg van zijn verslaving. De jaren hadden hun tol geëist, en dat was te zien. In Nederland droogde zijn inkomstenbron langzaam op, dus zocht hij het elders. Rome beviel hem. Het weer, de mensen, de stad. Alles was beter.

Hij kampte nog met verslaving, maar zat nu aan de methadon. Die kon hij hier gratis krijgen.

"Wel zo relaxt," zei hij.

De enige Nederlander die ik in Rome tegenkwam. Meestal hadden we weinig contact; die avond, met z'n tweeën, deed hij zijn levensverhaal.

Bij de geboorte zat zijn moeder in de prostitutie. Een vader heeft hij nooit gekend. Als kind werd hij "uitgeleend" aan wat ze "omes" noemde - mannen die seks met hem wilden. Hij wist niet beter. De meesten waren vriendelijk, gaven hem cadeautjes, namen hem soms mee naar een pret-park of het strand. Wat daarna gebeurde, hoorde er blijkbaar bij.

Ook ging hij met zijn moeder naar "feestjes". Ze werden met een auto opgehaald en soms reden ze urenlang. Op die feesten waren meerdere kinderen aanwezig, jongens en meisjes van zijn leeftijd of jonger. Ze werden in een aparte ruimte gebracht, opgemaakt, hun haar gedaan, aangekleed in "speciale kleding". Voor ze teruggingen naar het feest kregen ze een zoet drankje dat hen rustig maakte, euforisch bijna. Daarna hadden de gasten - mannen én vrouwen, in vaak zonderlinge kledij en sprekend in allerlei talen - vrij spel met hen.

"Wij als kinderen waren in het begin best een beetje bang, maar het drankje dat we kregen hielp ons van de angst af. Het gaf ons het gevoel dat alles goed en leuk was," zei Willem. "En als het begon uit te werken, kregen we pille-tjes. Dan hielden we het de hele nacht vol."

Hij slikte een paar keer, haalde diep adem, en ging verder.

"De volgende dag reden we terug. En als ik probeerde me te herinneren wat er was gebeurd, leek het allemaal een droom. Alleen flarden bleven hangen. Maar de pijn bleef. De lichamelijke sporen soms nog dagenlang. Ik begon me te verzetten, maar mijn moeder drong aan. Het was een belangrijke inkomstenbron.

“Stel je niet aan,” zei ze dan.

Op een gegeven moment werd hij “te oud” voor de feestjes. De belangstelling van de “omes” droogde op. Ook voor zijn moeder werd het moeilijker. Ze was al jaren verslaafd. De dag voor zijn vijftiende verjaardag vond hij haar dood in bed, spuit nog in haar arm. Overdosis. Bewust? Dat wist niemand. Ze was 34.

“Kort daarna ben ik zelf begonnen met gebruiken,” zei hij. “Kwam op straat terecht, verdiende mijn geld met de herenliefde, en bijna twintig jaar later, zit ik hier. Ik ben nu net zo oud als toen ze gestorven is.”

Ik wist niet wat ik moest zeggen. Als zijn verhaal klopte, dan was dit een jongen die opgegroeid was in de hel.

Waarom? Waarom wordt de één geboren met een gouden lepel, en de ander in de diepste drek?

Ik vroeg hem of hij ooit een leven zonder drugs of drank had overwogen.

“Ik heb een paar keer geprobeerd af te kicken,” zei hij. “Maar het lukt niet.”

Even bleef het stil.

“Ik denk dat ik mijn moeder achterna ga. Gek genoeg vind ik dat een geruststellende gedachte.”

“Ben je niet boos op haar? Ze heeft je leven verwoest.”

“Nee,” zei hij. “Ik weet wat verslaving met je doet. Alles wordt geoorloofd. Je morele kompas verdwijnt. Je praat alles goed voor jezelf - hoe erg het ook is.”

“Wie waren dat op die feestjes?”

“Dat kun je zelf wel raden. Het waren geen Jans met een pet. Altijd luxe, landgoederen, villa's, kastelen. Afgelegen locaties.”

“Ken je namen?”

“Mijn moeder wel. Maar ze heeft ze me nooit verteld. En

dat snap ik. Veel te gevaarlijk. Als ik mijn mond voorbij zou praten, waren we ons leven niet zeker.”

“Zó erg?”

“Ja, zo erg. Die netwerken zijn een van de best bewaarde geheimen van de rijken en de machtigen. Als dat naar buiten komt, ligt hun geloofwaardigheid in gruzelementen. Dan breekt de grote schaamte aan. En dat zullen ze koste wat het kost voorkomen.”

“Wat is hun drijfveer?” vroeg ik. “Waarom doen ze zulke vreselijke dingen met kinderen?”

Hij krabde aan zijn hoofd, haalde een hand door zijn vette haar en zweeg even. Een kuchje. Een blik over de trappen, waar steeds meer mensen zich verzamelden. Toen keek hij me aan. Hij knikte langzaam.

“Ja,” zei hij. “Dat is de kern. Waarom?”

“De rijken en machtigen geloven dat ze hun positie alleen kunnen behouden door zich te voeden met energie van buitenaf. Seksuele energie. Vergeet niet: seks en macht zijn twee kanten van dezelfde munt - tenminste, als er geen liefde bij komt kijken. De roes van een orgasme lijkt verdacht veel op het gevoel van pure macht. En als die twee samenvallen... dan geeft dat hen het gevoel onaantastbaar te zijn.”

“Maar waarom dan kinderen?”

Hij slikte. Hij sloeg zijn ogen kort neer.

“Een kind is onschuldig. Wie in staat is zoiets puurs te onderwerpen, tot aan de grens van de dood - of er zelfs overheen - ervaart absolute macht. Het betekent dat er niets meer is dat hen tegenhoudt. Geen grenzen, geen geweten. Alleen nog wilskracht. In dat moment ervaren ze de absolute vrijheid. Daarmee komen als het ware in een andere dimensie terecht, waar ze boven alles staan. Ze wanen zich

onoverwinnelijk - maar dat gevoel is tijdelijk, dus zoeken ze het steeds opnieuw.”

Hij zweeg. Er trok een koude rilling over mijn rug. Het klonk als een waanzinnige theorie, iets wat je alleen in obscure boeken of films tegenkomt. En toch... de ernst in zijn stem, de blik in zijn ogen - alles aan hem zei dat hij wist waar hij het over had.

Ik wilde het niet geloven. Maar ergens, heel diep vanbinnen, deed ik het toch.

Inmiddels schoven steeds meer bekenden aan. Het werd een geroezemoes van praten en lachen. Ook Ahmed was erbij. Alsof hij onze stemming aanvoelde, pakte hij zijn gitaar en speelde *Castles Made of Sand* van Jimi Hendrix. Op zulke ogenblikken leek alle ellende stil te staan. De wereld mocht voor heel even haar handen in onschuld wassen - en zich reinigen in de warme klanken van een oprecht mens.

De laatste akkoorden stierven weg in de avondlucht. Toch bleef de sereniteit nog even hangen, een moment waarin iedereen leek te beseffen hoe zeldzaam dit was.

Zodra de magie vervloog, keerde de rauwe realiteit terug.

Na een poosje pakten we onze spullen en liepen samen naar de metro. Onderweg werd Ahmed stiller. Er zat iets op zijn lippen. Pas toen we zaten, vertelde hij waarom.

Zakkenrollers

Een paar van zijn jongens waren weer op het dievenpad geweest - zakkenrollen. Ze hadden hem trots laten zien wat ze hadden buitgemaakt, al wisten ze dondersgoed dat hij daar niets van moest hebben. Ze boden hem zelfs een deel aan. Ahmed was woedend geworden.

“Hoe denken jullie ooit respect te krijgen van de Fransen

of de Italianen als je hun spullen blijft stelen?” had hij geschreeuwd.

“Je maakt je land, je cultuur, je geloof belachelijk.”

Tegelijk begreep hij hoe moeilijk het was voor jongens zoals zij - in Frankrijk opgegroeid, vaak vastgelopen. Maar hij zag het niet als excuus.

“Criminaliteit is de makkelijke weg,” zei hij. *“Echte kerels kiezen voor een eerlijk leven. Dáármee toon je kracht. De rest is zwakte en lafheid.”*

Ahmed was een man van twee werelden. Hij kende zowel de westerse als de Noord-Afrikaanse cultuur van binnenuit. Hij geloofde dat elke cultuur iets waardevols bevatte - anders zou ze niet overleven. Maar dat besef ontbrak vaak.

“Weerstand ontstaat uit onbegrip. Pas wie zich openstelt, kan leren begrijpen,” zei hij. “Respect begint waar nieuwsgierigheid de plaats van angst inneemt.”

Hij sprak ook over islamitische mystiek - over zij die hun geloof beleefden op een ander, dieper niveau. Daar wilde hij deel van uitmaken. Hij geloofde dat het goede, in welke vorm dan ook, uiteindelijk samenkomt in één simpele waarheid.

Hij zei: “De dingen die we om ons heen zien en meemaken, worden in onze harten opgetekend om uiteindelijk samen tot dezelfde conclusie te komen. Niet in kennis, maar in het geloof in het goede. En dat is de liefde - *de Eeuwige Liefde.*”

De woorden van Ahmed bleven me bij. Eén simpele waarheid voor iedereen. Het deed me goed te merken dat we, ieder vanuit een andere achtergrond, langs verschillende wegen bij dezelfde kern waren uitgekomen.

Gezond voedsel

De geest voedde je, ja - maar het lichaam had brandstof nodig. Een zwervend bestaan was fysiek zwaar; het vrat energie. Je was voortdurend in beweging, altijd alert. Kilo-meters lopen, elke dag je kostje verdienen, een veilige plek om te slapen, een beetje rust. Buiten overnachten, vaak zonder echte beschutting - nooit écht diepe slaap.

Gezond blijven was noodzakelijk - zonder dat hield ik het niet vol. Goede voeding was prioriteit. Ik lette erop dat ik voldoende binnenkreeg: volkoren brood, kaas, vis, knoflook, olijven, rauwe groenten, fruit. Geen junkfood - dat brak me snel op.

Ook roken en drinken deed ik zelden als ik zwierf. Niet alleen omdat het je op den duur uitputte, maar ook vanwege de risico's. Onder invloed door een vreemde stad lopen is vragen om problemen, zoals ik in Granada had gemerkt. In een vertrouwde omgeving is dat anders, maar op straat ben je nooit echt veilig.

Koken deed ik niet - dat kon simpelweg niet. Voor warme maaltijden kon je vaak terecht bij de missie. Niet dat ik er altijd gebruik van maakte; de kwaliteit was vaak matig. Je moest geluk hebben.

In Rome waren er veel locaties waar je gratis kon eten. De grootste daarvan stak er kwalitatief bovenuit. In een grote zaal, waar meer dan honderd man terecht kon, werd geserveerd door paters en een paar jongens van de straat. Die jongens werden geselecteerd, mochten meehelpen met voorbereiden en serveren - en kregen in ruil een kamer.

De mooiste jongens werden uitgekozen, en juist daarom deden geruchten de ronde over misbruik. Eén jongen die ik kende, een opvallend knappe gozer, was gevraagd daar te komen werken. Na een paar dagen vertrok hij weer.

“Het beviel me niet,” zei hij toen we vroegen waarom. Van opdringerige paters had hij niets gemerkt. Maar toch - de twijfel bleef hangen.

Talent

Soms kreeg ik ook een traktatie voor de ziel. In Rome was dat een stem die dwars door de metrotunnel sneed - een jonge muzikant met een zeldzame gave, zoals ik eerder had gezien bij Finn in Stockholm, Alex in Montpellier en Flavio in Granada.

Hij zat op de grond in een metrotunnel, zong Beatlesliedjes met zijn gitaar op schoot. Zijn stem was zo zuiver dat je er kippenvel van kreeg. Een kring toehoorders had zich om hem heen verzameld.

Een Engelse jongen van hooguit achttien, met blond donsachtig haar, een babyface en helderblauwe ogen. Zijn houding was onverschillig - hij leek zich van niets en niemand iets aan te trekken. Met een half open blouse en versleten spijkerbroek hing hij onderuitgezaakt tegen de betegelde wand.

Hij leek verrast door alle aandacht. Tussen de nummers door liet hij lange stiltes vallen, net of hij hoopte dat het publiek vanzelf zou verdwijnen. Maar niemand vertrok. Iedereen bleef wachten. Ik bleef ook.

Omstanders spraken hem aan, gaven complimenten, zochten contact - maar hij wendde telkens zijn hoofd af. Het wachten maakte hen ongeduldig. Pas wanneer hij opnieuw inzette, ging er een zucht van verlichting door het publiek. Intussen vulde zijn gitaarkoffer zich met munten en briefjes.

Naast me stond een man die zich voorstelde als filmregisseur.

"*Bellissimo*," mompelde hij toen ik vroeg wat hij ervan vond.

Hij wilde de jongen in een film gebruiken. Of dat ooit gebeurd is weet ik niet. Daarna heb ik hem nooit meer gezien.

Het beeld van die jongen - en vooral zijn stem - keerde nog een paar keer terug. Maar langzaam namen ze afscheid, verdwenen in een lade van het geheugen waar al meer van zulke herinneringen lagen opgeborgen.

Ook ik begon afscheid te nemen - van de eeuwige stad, van mijn zielenmaatjes. De winter had plaatsgemaakt voor kleur en ruimte, en in dat nieuwe seizoen voelde Rome anders aan: zachter, maar ook onrustiger in mijn hart. Overall kwam iets tot leven - knoppen sprongen open in de bomen, het park vulde zich met geurige bloemen, en de eerste ijskraampjes glansden in het zonlicht.

City of lovers

De lente tintelde in de lucht. De dagen werden langer, het licht voller. Niet voor niets wordt Italië het land van de liefde genoemd. In het park waar ik sliep lagen de grasmatten op zonnige middagen bezaaid met verliefde paartjes - dicht tegen elkaar aan, fluisterend, strelend, zoenend, de rest deed er even niet toe.

Ik had nog nooit zoveel openlijke intimiteit gezien, en zeker niet op zo'n schaal. De aanblik van al die paren, zo geborgen in elkaars armen, legde een gemis bloot dat ik niet langer kon negeren. Ik verlangde naar huis. Naar rust. Naar menselijke warmte.

De gedachte om te vertrekken speelde al langer door mijn hoofd.

Ik had het er met Ahmed over. Hij had in Frankrijk

jarenlang gewerkt als koerier bij een vriend, en kon zo weer aan de slag. Maar in Rome beviel het hem nog te goed om iets te veranderen.

Hij was de enige van wie ik afscheid nam.

Op de terugweg logeerde ik een paar dagen bij Bădu, en toen - zonder veel omhaal - ging ik naar huis.

LAATSTE REIS

OP ZOEK NAAR VERBINDING

Einde zwerversbestaan

Na mijn terugkeer uit Italië nam ik de tijd om bij te komen. Uitrusten, opladen - en opnieuw vertrekken. Lange tijd dacht ik dat ik altijd zou blijven zwerven. Ik kende niets anders dat me zoveel voldoening gaf. Plannen voor de toekomst maakte ik niet. De straat was het plan.

Toch kwam het einde sneller dan verwacht. Ik maakte nog twee reizen: één naar het noorden, naar Scandinavië in de zomer, en later naar Griekenland via Italië. Daarna was het klaar.

De straat, die ooit een speeltuin was van vrijheid en onverwachte ontmoetingen, had zijn glans verloren. Dag in, dag uit dezelfde rituelen: spelen, eten, onderdak vinden, slapen. Ik kende het klappen van de zweep. Maar het bracht me niets meer.

De betovering was uitgewerkt. Wat ooit avontuur was, was routine geworden. Ik had de grenzen van het zwerversbestaan verkend, haar onzekerheden doorleefd. Overleven

was geen uitdaging meer, maar werk. *Just another day at the office.*

Er kwam geen moment van inzicht, geen dramatische breuk. Alleen een sluimerend besef, ergens diep vanbinnen: het is genoeg geweest.

De straat had me veel gegeven: verhalen, vriendschap, inzichten, vrijheid. Dat zou ik koesteren. Ik was inmiddels de dertig gepasseerd. Het werd tijd voor iets anders.

Wat precies?

Dat wist ik nog niet.

Alleen dat het niet meer dit was.

Amsterdam

Via een kennis kon ik voor een schappelijke prijs een appartement huren in Amsterdam. Het was officieel al verhuurd, maar de huurder - Herman - was er zelden. Hij verbleef meestal bij zijn vriendin in Emmen. Toen we elkaar ontmoetten bleek hij een sympathieke kerel van ergens in de 40. Hij had er geen bezwaar tegen dat ik in de tussentijd in zijn flat verbleef. Soms kwam hij terug naar de stad en deelden we het huis. Dat ging prima. Hij was fijn gezelschap.

Amsterdam trok. Jongeren van overal kwamen erheen om te studeren, te werken of gewoon om de bekrompenheid van hun geboortedorp achter zich te laten. Hier gebeurde het. Hier kon je jezelf zijn. Dacht ik. Dit was een nieuwe stap.

Mijn leven nam een redelijk normaal ritme aan. Ik werkte als schoonmaker bij de Alfa Hulp en had daarnaast een baantje bij de Liftcentrale, een organisatie waar je tegen betaling kon meerijden met iemand naar een bepaalde

bestemming, binnen of buiten Nederland. Het concept was overgewaaid uit Duitsland. De eigenaar - een Duitser - runde vanuit hetzelfde kantoor ook een reisbureau. 's Avonds en 's nachts speelde ik nog steeds regelmatig op straat.

In het begin vond ik het leuk. De stad ontdekken, nieuwe indrukken opdoen. Maar gaandeweg voelde ik me steeds meer alleen. En ook viel het me tegen hoe men reageerde op mijn accent.

"Oh, jij komt zeker uit het oosten," zeiden ze dan, op een toon waarbij je zou denken dat ik uit Siberië kwam, alsof ik er niet bij hoorde.

Die zogenaamde tolerantie van Amsterdam bleek maar schijn. Je moest je wel degelijk aanpassen. Dat deed ik niet. Ik wilde niet meelopen, mijn eigenheid opgeven. Maar het gevolg was dat ik me steeds minder thuis voelde.

Existentiële crisis

Ik gleed weg in een somberte die ik al eerder had gekend, maar nu dieper dan ooit.

Mensen voelden kil, op zichzelf gericht. Geen echte verbinding, alleen vluchtige ontmoetingen en oppervlakkige woorden. Je kon hier doodgaan in je woning zonder dat iemand het merkte. De moderne samenleving liet geen ruimte voor kwetsbaarheid. Er was geen liefde, alleen belangen: jij iets voor mij, ik iets voor jou. Verder ging het niet.

Mijn kijk op de samenleving werd steeds pessimistischer. Iedereen leek weg te kijken van wat echt was. We trokken een scherm op om niets meer te hoeven zien. De media vulden die leegte met een stroom van eenzijdige verhalen over onze welvaart, onze vermeende morele superioriteit en het idee dat wij altijd aan de goede kant stonden.

Kritiek werd weggeveegd of als extremisme bestempeld. Nieuws was geen afspiegeling van de werkelijkheid, maar een zorgvuldig geregisseerd toneelstuk. Alles wat niet in het script paste, werd simpelweg geschrapt.

Ook ons gedrag in het buitenland: lachend op handelsmissies terwijl we grondstoffen leegzogen; vrede prediken en tegelijk wapens leveren; medelijden tonen terwijl we de daders steunen. We noemden het beschaving, vooruitgang, hulp - maar onder die woorden schuilde hebzucht, macht en eigenbelang.

Ze voedden ons met verhalen die vooral gerust moesten stellen: dat wij de redelijkheid zelf waren, dat onze leiders wisten wat ze deden, dat problemen elders lagen. Conflicten werden versimpeld tot goed en kwaad, net of het leven een sprookje was.

Achter die façade lag iets anders: eenzaamheid, troosteloze buurten, stille armoede, verslaving, psychische nood.

Alles was één grote show - en wij slikten het als zoete koek.

Er was geen respect. Niet voor de burgers. Niet voor de waarheid.

Het land, de stad, het systeem - het stikte van de leugens.

En ik stikte mee.

Triest. Machteloos. Alleen.

Ik verzonk in een moeras van gedachten waaruit geen ontsnappen leek. Vragen riepen nieuwe vragen op, tot het nergens meer over ging. De wanhoop kroop onder mijn huid.

Vroeger hielp reizen. Muziek maken, zwerven, ontmoetingen. Maar uit dat leven viel niets meer te halen. Geen troost, geen magie, geen nieuwe horizon.

Ik liep vast. Niets raakte me nog. Alles was vlak; mensen werden figuranten. Ik verlangde naar warmte en echte

verbinding, vond alleen kou en afstand. De dagen herhaalden zich.

Ik zag geen toekomst. Niet in Amsterdam, niet in Nederland.

Op een dag was ik er klaar mee. Ik wilde iets radicaals. Een sprong in het diepe. Alles of niets. *De dood of de gladiolen.*

Het besef kwam niet van de ene op de andere dag. Langzaam groeide een besluit: geen vlucht, geen vakantie, maar een stap in het onbekende. Afrika.

Ik wilde weten of het anders kon. Of mensen daar nog echt voor elkaar zorgden, of gemeenschapszin bestond. En als dat niet zo was, dan hoefde het voor mij niet meer.

“Laat maar zien wat het leven waard is,” dacht ik.

Ik nam geen gitaar mee. Alleen het hoognodige. Via de liftcentrale regelde ik een lift naar Zuid-Spanje. Met duizend gulden op zak en een visum voor Marokko vertrok ik.

Op weg naar de waarheid - of het einde.

Weerzien met Reme

In Granada stapte ik uit.

Toen ik in Sacromonte aankwam, bleek Reme nog steeds in dezelfde grot te wonen. We waren blij elkaar terug te zien. Ze had een relatie gehad, maar die was voorbij. Ik bleef een paar dagen bij haar. Toen ik mijn plannen deelde, hoopte ze dat ik op de terugreis weer langskwam. Ik beloofde het, terwijl ik niet eens wist of er voor mij überhaupt een terugweg bestond.

Het was de laatste keer dat ik haar zag.

Tanger

Ik lifte langs de kust, via Málaga, naar Tarifa, waar ik de veerboot nam naar Tanger. Aan de Spaanse kant werden alle voertuigen, vrachtwagens en voetgangers grondig gecontroleerd - het smokkelen van hash uit Marokko was een bekend probleem. In Tanger was de sfeer bij aankomst opvallend losser. Geen controles, wel Marokkaanse mannen die toeristen opwachtten met aanbiedingen voor rondleidingen of goedkope hotels.

Ik weigerde vriendelijk, maar één man bleef hardnekkig achter me aan lopen. Ik probeerde hem op afstand te houden zonder bot te zijn - dit was tenslotte mijn eerste dag in zijn land - maar hij gaf niet op. Toen ik hem vroeg wat hij eigenlijk van me wilde, antwoordde hij dat het gevaarlijk was om alleen door de stad te lopen.

Was dat een waarschuwing of een dreigement? Hij vroeg een absurd bedrag om me te begeleiden, kennelijk in de hoop dat ik zou afdingen. Maar daar had ik geen zin in. Uiteindelijk gaf hij het op. Toch was de boodschap blijven hangen: de angst was gezaaid.

Ik liep alert door de stad, keek om me heen, taxeerde de gezichten. Maar gaandeweg verdween het gevoel. De stad leefde haar gewone ritme; mensen deden hun dagelijkse dingen. De dreiging loste op in zonlicht en geurige steegjes - al bleef er een lichte achterdocht hangen.

Tanger had een roemrucht verleden. Van 1923 tot 1956 was het een internationale zone, waar wetten buigzaam waren en morele grenzen vervaagden. Een toevluchtsoord voor spionnen, smokkelaars, criminelen - maar ook voor schrijvers, kunstenaars en dolende zielen. Paul Bowles, Burroughs, Kerouac, Ginsberg, Genet, Brion Gysin, Francis Bacon - ze hadden allemaal hier hun tijdelijke schuilhoek

gevonden. Ik dwaalde door de medina, bezocht de markt en dronk chai in een café.

Het was september, maar nog volop zomer. Wat me opviel was hoe openlijk er hash werd gerookt. Overal zag ik stalen pijpjes die na een trekje van hand tot hand gingen. Niemand leek zich ergens druk om te maken.

“Is het hier legaal?” vroeg ik me af.

Dat kon toch haast niet. Het Rifgebergte, waar ze de cannabis verbouwden, lag hier vlak bij. Misschien had dat er iets mee te maken.

Later sprak ik een expat die hier al jaren woonde. Hij vertelde dat hash officieel verboden was, maar in deze streek cultureel verweven met het dagelijks leven.

“Het wordt gedoogd, tot je pech hebt,” zei hij. “Vooral als toerist moet je oppassen. Word je gepakt, dan volgt vaak een eis tot smeergeld. Weiger je, dan ga je mee naar het bureau - en dan weet je niet wat je te wachten staat.”

Het ontmoedigde me. In zo'n sfeer voelde ik geen behoefte om iets te roken. Ik bleef niet lang. Nog diezelfde dag nam ik de trein naar Rabat. In de coupé was ik de enige buitenlander en werd van alle kanten bekeken. De onrust was niet verdwenen; ik bleef op mijn hoede. Slapen durfde ik niet, bang om wakker te worden zonder spullen.

Marrakesh

Mijn zorgen bleken ongegrond. De reis naar Rabat verliep zonder incidenten. Ook de rit via Casablanca naar Marrakesh ging vlekkeloos. Daar boekte ik een goedkoop hotelletje voor meerdere dagen. Buiten slapen zag ik niet zitten. Gelukkig was het hier betaalbaar genoeg om mezelf die luxe te gunnen. Een hotelkamer betekende ook: even geen

ballast. De stad in lopen zonder bagage voelde als bevrijding.

Marrakesh had een reputatie als hippiebestemming uit de jaren zestig. Veel daarvan leek folklore; wat restte waren souvenirs en verhalen voor toeristen. De stad zelf - een van de vier koningssteden - straalde met haar Moorser architectuur iets vertrouwds uit, herinneringen aan Granada.

Alles leek in beweging. Brommertjes scheurden rakelings langs karren vol sinaasappels, terwijl ezels met zware lasten geduldig voort ploeterden door de smalle straten. De medina was een doolhof van nauwe steegjes, waar het licht van de zon slechts gefilterd doorkwam. Op elk hoekje was handel: koperwerk, tapijten, kruiden, schoenen, vers fruit, vlees dat open en bloot hing, en waterdragers met koperen kruiken en bonte gewaden. Er werd luid onderhandeld.

Winkeltjes reikten met hun koopwaar bijna tot het midden van de steeg. Handkarren duwden zich erdoorheen, kinderen verkochten kledjes, sieraden, frisdrank in plastic zakken. Restaurants en theehuizen bezetten stoepen en pleinen. Ik rook de droge warmte gemengd met een mengsel van geuren - munt, leer, houtskool en het vette aroma van gefrituurde snacks.

Op het grote plein bij de bazaar zag ik voor het eerst een slangenbezweerder. Hij droeg een lichtblauw gewaad, tulband, en werkte met blote handen. Eén voor één haalde hij de slangen uit een rieten mand, liet ze dansen, kronkelen, oprichten op het ritme van zijn fluit - alsof hij hun wil overnam. Het publiek hield vanzelf afstand. Niemand hoefde ons dat in te fluisteren. De angst zat in ons bloed.

Apen werden aan een ketting rondgeleid voor foto's, soms met een zekere ruwheid die je ongemakkelijk kon maken. Acrobaten, verhalenvertellers en muzikanten trokken kringe-

tjes publiek om zich heen. Het geroezemoes had iets hypnotiserends, zeker in de avond - een geluidstapijt van stemmen, muziek, geroep en het sissende geluid van olie in pannen.

De bazaar zelf was een doolhof. Een stad in een stad. Ik dwaalde rond, liet me verrassen door kleuren, geluiden en geuren - kruidig, vettig, zoet.

In een parkje aan het plein werd chai geserveerd. Ik voegde me bij een groep mannen onder een boom en probeerde mij te mengen in het gesprek, maar werd nauwelijks aangekeken. Toen ik merkte dat ik vijf keer zoveel betaalde voor een glaasje thee als zij, sprak ik de verkoper aan. Hij was niet onder de indruk van mijn gevoel voor rechtvaardigheid. Hij haalde zijn schouders op: *prix touristique*.

Op het plein ontmoette ik twee jongens van rond de twintig. Ze waren uit Frankrijk verbannen vanwege crimineel gedrag, maar waren vriendelijk en bescheiden. Ze lieten me de stad zien en vroegen nergens om. Ik kocht wat hash van ze, die ik 's avonds in mijn hotelkamer rookte. Dat voelde veilig genoeg.

Alles was handel hier, ontdekte ik. Mijn te warme slaapzak en zwetende gymshoenen werden via hun contacten in de bazaar geruild voor een wollen Marokkaanse deken en een paar handgemaakte sandalen.

Gaandeweg merkte ik dat een van de twee jongens dagelijks zijn portie wijn nodig had. Daar was niet zo gemakkelijk aan te komen in dit land. Er waren geen winkels waar je wijn kon kopen. Je moest connecties hebben, net als bij drugs en het was niet goedkoop. Hij gebruikte ook opium. Overdag ging het nog wel, maar 's avonds dwaalde hij vaak versuft door de straten of zat zwijgend met zijn leren wijnzak op een stoep. Zijn maat zorgde dat hem niets overkwam en dat hij niet werd opgepakt door de politie.

Ik trok mijn eigen plan, en geleidelijk aan zagen we elkaar steeds minder.

Ouarzazate

Na ruim een week verliet ik het drukke Marrakesh voor Ouarzazate. In de bus: plastic stoelen, gordijntjes vol zonvlekken, boven de chauffeur een kralensnoer en een vergeelde foto. De motor bromde, een chaâbi-cassette kraakte, en langzaam rolde de stad achter ons weg: palmen, rozerode muren, dan de vlakke met olijfgaarden.

Na Aït Ourir begon de klim. Haarspeldbochten, rotsblokken als gestapeld brood, zanderige dorpen, geiten die balancerend de hellingen afzochten. De bus kreunde, schakelde terug, vond ritme. Mensen leunden mee in de bochten; een kind sliep met open mond. Raampjes op een kier: een vleug tijm waaide naar binnen. Voor elke blinde bocht tikte de chauffeur even op de claxon - een kort "ik kom eraan" de bergwand in.

Boven op Tizi n'Tichka veranderde het licht; de afdaling kleurde warmer, terra. Hellingen vielen open in terrassen en droge geulen. Leemkleurige dorpen plakten tegen de flanken, muren van pisé in precies dezelfde tint als de aarde zelf. Langs de weg kraampjes met saffraan, honing, tapijten die in de wind klapperden. De bus pakte vaart; boven mijn hoofd schoof de bagage. De man naast me bood vijgen aan uit een plastic doosje.

De middag zakte; schaduwen werden lang en scherp. In de verte doken de eerste palmenranden van een oase op en de contour van een kazerne. Een bord: Ouarzazate. Een stad van leem en steen, gebakken in de zon, met daarachter de glinsterende toppen van de Atlas-sneeuw als strooisel op de horizon.

We reden breder asfalt op. Rechts de Kasbah Taourirt als een zandkasteel, links een pijl naar een filmstudio - een glimp van de droomfabriek aan de woestijnrand.

De motor viel stil met een zucht. De deur klapte open; warmte sloeg me in het gezicht. Iedereen rekte zich uit, klopte stof uit kleren, pakte tassen van het dak. Gelach, geroep, onderhandelen met een taxichauffeur; iemand zocht een verloren hoed.

Ik nam een kamer in een eenvoudig hotel en ging op verkenning. Tussen zandkleurige huizen en smalle straatjes liep ik de stad uit, richting woestijn. Een winkelier met een klein sieradenkraampje sprak me aan. Horloges? Geen interesse. Dat deerde hem niet. Hij schonk chai in en we praatten-een mengsel van Frans, Engels en Spaans. Hij vertelde hoe lastig het was hier een bestaan op te bouwen. Veel jongeren zagen geen toekomst: geen werk, geen geld, geen vrouw - alleen de droom van Europa. Terwijl hij naar het noorden verlangde, keek ik juist de andere kant op. Hij wenste me geluk.

Verderop losten de laatste huizen op in een open zandvlakte. Daar stond een knus eettentje. Buiten zaten gasten in het zand rond een zacht knetterend vuur. Ze aten zwijgend; af en toe een paar rustige woorden. Binnen was geen menukaart. Ik bestelde, liep weer naar buiten en zakte ook in het zand.

De lucht was zo zuiver dat elke ademhaling als een geschenk voelde. Wat mijn longen goeddeed, kalmeerde ook mijn maag. Het eten kwam in een aardewerken tajine: simpel-kikkererwten, zacht gestoofde groenten, een geurige warme saus, een beetje vlees. Niets bijzonders, en tegelijk perfect.

Vermist

Terug in mijn hotel zag ik in de lobby opnieuw de posters die ik al vaker was tegengekomen: twee vermiste Nederlandse jongens. Ze waren met een auto door Algerije gereden, maar daarna werd er niets meer van hen vernomen. Het raakte me vooral omdat ze uit mijn eigen land kwamen.

Op het moment dat ik door Marokko reisde, wist niemand wat er met hen was gebeurd. Er was nog steeds hoop dat ze zouden worden gevonden. Pas maanden later hoorde ik wat er waarschijnlijk was misgegaan: midden in de Sahara kreeg hun auto pech. Geen hulp in de wijde omtrek. Te voet verder gaan was geen optie. Toen het water opraaakte, zouden ze de auto in brand hebben gestoken in een laatste poging om aandacht te trekken - tevergeefs.

Wat zouden die jongens hebben doorgemaakt? Ik vroeg me af wat ze allemaal hadden geprobeerd om in die zengende hitte te overleven, en hoe hun laatste uren waren geweest. Hebben ze gevochten tot het eind, of zich gelaten neergelegd bij het onvermijdelijke?

Richting Westelijke Sahara

Hun situatie bleef onderweg in mijn hoofd rondzingen.

Ik bleef niet hangen in Ouarzazate. De volgende dag nam ik de bus naar Laâyoune. De motor bromde, de stad schoof achteruit: leemkleur weg, Anti-Atlas vooruit.

Langs Taznakht hingen tapijten tegen de wind te drogen. De weg klom en zakte, kleuren schoven van steenrood naar asgrijs. Mensen dommelden weg, hoofden wiegden mee met het wegdek. Af en toe een checkpoint: hand omhoog, korte blik, een stempelgebaar, door.

Het land werd kaler: eerst nog struiken, daarna alleen

steen en zand. Bij een halte stapte een oude man in, een bundel dadeltakken onder zijn arm. Hij knikte, schoof naast me en brak er één af om te delen.

Tata was een strook groen in een stenen kom: palmen, een pomp, drie tajines op houtskool. We aten zwijgend uit hetzelfde aardewerk. De chauffeur checkte het water, tikte tegen een band en floot ons de bus in. Daarna Akka: lemen huizen, arcades vol schaduw, rijen dadels aan touw.

De middag strekte zich uit. Warmte flakkerde op het asfalt; luchtspiegelingen slikten de horizon in. Guelmim noemde zich de poort van de Sahara - je voelde het aan de wind. Zanderiger, zilter; alsof de oceaan alvast meereed. Tussen Tan-Tan en de kust waren de meeuwen soms eerder te zien dan het water; en dan ineens was er blauw aan de rand van het oog.

De bus werd stiller. Iedereen staarde naar buiten: lange schaduwen over lege vlaktes die naar niets en overal leidden. In de schemer doemden controleposten op, slagbomen half begraven in zand; papieren, een knik, verder.

Laat in de avond gloeide Laâyoune als een lint natriumlicht in het donker. We draaiden het stationsterrein op.

We waren nu in de Westelijke Sahara-een omstreden landstrook, jarenlang toneel van schermutselingen en patrouilles. Voor Rabat een vanzelfsprekend deel van het koninkrijk; voor het oorspronkelijke volk een belofte van iets eigens, met Polisario en Algerije in de rug.

Reizen kon hier alleen met toestemming. Naar Dakhla, halverwege Mauritanië, vertrok eenmaal per dag een colonne: bussen, vrachtwagens, auto's in één lint, voor en achter begeleid door militairen. Geen bravoure - voorzorg.

In colonne

Vóór zonsopgang verzamelden we ons op het stoffige plein bij de gendarmerie. Bussen, pick-ups, vrachtwagens onder zeil - één lang lint. Soldaten liepen de rij af, keken in laadbakken, sloegen deuren dicht met een vlakke klap.

“Colonne,” zei iemand.

Voorop een pick-up met zwaailicht, achteraan nog één. Instructies: ramen op een kier, afstand houden, niet stoppen, niet van de weg af.

De stad sliep nog toen we vertrokken. Grijsblauw licht, koele lucht met een streep zout. De motoren zoemden één ritme; je voelde hoe iedereen zich naar die cadans voegde. We rolden de N1 op - een pijl door de leegte. Ik vergaapte me aan kustlijnen die paradijselijk leken: helderwitte, zonovergoten stranden, uitgestrekt en volkomen leeg. Geen toerist, geen dorp. Alleen wind, zand en de eindeloze zee.

Boujdour was een adempauze. Een rots, verderop een vuurtoren. We vormden een halve cirkel rond een theekraam: drie glaasjes zoet op rij, brood met omelet en komijn. De escortewagen bleef stationair draaien. Een kort handgebaar, iedereen weer naar binnen. Het lint spande zich opnieuw.

Tegen avond kneep de weg de landtong op. Links de lagune in blauwgroene tinten, rechts de open oceaan. De lucht kreeg een roodgouden rand. In de verte verscheen een snoer lampen: Dakhla. Het zwaailicht ging uit. De motor van onze bus zakte in toeren, alsof ook hij opluchtte.

Op het station sprak iemand me aan: hotel in de aanbieding. De prijs was hoger dan ik gewend was; ik bedankte en liep door. Hij hield vol, kwam met iets goedkopers. Eigenlijk was ik er klaar mee, maar toen de prijs zakte tot iets redelijks, liet ik me leiden.

Die avond zocht ik een restaurant op en informeerde hoe ik verder kon. Er ging geen openbaar vervoer meer zuidwaarts. Wie naar Mauritanië wilde, moest zelf iets regelen. Met die wetenschap zocht ik mijn bed op.

Mollige dames

Ik sliep uit tot de middag. Geen haast. Ik slenterde door de zanderige straten en liet ogen en oren hun werk doen.

Buiten de stad stuitte ik op iets onverwachts: een groep vollere vrouwen lag op hun zij in het zand, fel gekleed, gezichten glad en rond. Ze lagen er onomwonden; voorbijgangers - ik ook - bleven kijken. Hun blikken waren zelfverzekerd, bijna uitdagend: *dit zijn wij*.

Nieuwsgierig vroeg ik een man wat hier aan de hand was. Hij legde uit dat in deze streek molligheid symbool staat voor schoonheid en status.

“Meisjes worden hier van jongs af aan vetgemest,” zei hij
“Vetgemest?” vroeg ik.

Hij knikte. “Ja. De meisjes behoren zich te schikken naar de wensen van de man als ze een huwbare partner willen zijn. Hoe zwaarder de vrouw, hoe meer aanzien voor haar man. Een beetje zoals met vee,” voegde hij eraan toe, zonder gêne. “Daarmee kan de man laten zien dat hij zijn vrouw(en) en dieren goed verzorgt.

Ik schrok ervan, maar hield me in. Hoe primitief het ook klonk, was onze Westerse obsessie met dun zijn zoveel beter? Ook wij legden vrouwen een schoonheidsideaal op.

Huwelijksaanzoek

Later die dag werd ik op straat aangesproken door een man van ongeveer mijn leeftijd. Hij vroeg of ik zijn zus wilde

ontmoeten. In eerste instantie was ik op mijn hoede. Maar hij bleef vriendelijk, stelde niets verplicht. Ze had het moeilijk, zei hij. Misschien kon ik iets voor haar betekenen. Nieuwsgierigheid won het van wantrouwen.

Ik ging met hem mee. We kwamen in een kleine kamer. In het midden stond een tafel, de zon viel door een klein raam op de mintgroene muur. Zijn zus zat aan de overkant, hoofddoek om, dik aangekleed ondanks de warmte. Ze keek me nauwelijks aan. Twee oudere vrouwen zaten zwijgend in de schaduw. Het voelde als een toneelstuk waarvan ik het script nog niet kende - tot het kwartje viel: ze wilden dat ik met haar zou trouwen.

Onderweg had ik dat soort verhalen al gehoord. Vrouwen die, om aan de uitzichtloosheid te ontsnappen, een buitenlander zochten om aan papieren te komen. Daarna ging ieder weer zijns weegs.

Haar broer deed het voorstel vriendelijk, bijna bedeesd. Niet als een deal, maar als een verzoek om hulp. Hij wilde gewoon een kans voor zijn zus, zei hij. En ik geloofde hem. Maar het voelde niet goed. Wat werd er van mij verwacht, straks, in Europa? Wat als er meer aan vast zat dan ik kon overzien?

Ik zei rustig dat ik het niet zou doen.

“Geen probleem,” zei hij. “Ik begrijp het.”

Er werd niet aangedrongen.

Ik groette hen, draaide me om en ging naar buiten.

Terwijl ik naar de zee liep, bleef het malen. Had ik iets afgewezen dat wél had gekund - een onverwachte verbinding, misschien zelfs een vrouw met wie ik mijn leven had kunnen delen? Een ander pad, richting huiselijkheid, stabiliteit? Een gemiste kans?

Ik had nee gezegd, en ook dat betekende iets.

Het was goed zo, prentte ik mij in en hoopte dat het daarmee klaar zou zijn in mijn hoofd.

Paard met vleugels

Bij de kust vond ik een bankje. Ik ging zitten en keek over het strand en de oceaan, de gedachten nog bij haar. Een paar kinderen speelden zoals kinderen overal spelen: ze renden de terugwijkende golven achterna en sloegen krij-send op de vlucht toen het water hen weer volgde.

Een man kwam naast me zitten. Haveloos, met een geur die deed vermoeden dat hij zich al tijden niet had gewassen. Onder zijn peper-en-zoutkleurige stekelbaard zaten kleine korstjes. Zijn gebit bestond uit stompjes, op één redelijk intacte slagtang na. Donker, sluik haar - hier en daar grijsig - plakte aan zijn magere hoofd. Hij keek me aan met holle ogen en zei dat hij in Engeland had gewerkt. Het leek hem fijn weer eens Engels te spreken.

Ik dacht eerst dat hij geld wilde en vroeg dat maar meteen.

“Nee,” zei hij. En maakte sussende gebaren met zijn handen.

“Relax. Just talking.”

Hij zei dat hij ooit op de grote vaart had gezeten, de wereld rond was geweest en veel las. Camus was zijn favoriet. Later keerde hij terug naar zijn land en sloot zich aan bij de Polisario, het rebellenleger.

“De strijd is nog niet voorbij,” zei hij. “Maar mijn leven wel. Te veel gezien. Te veel meegemaakt.”

Hij streek een hand door zijn haar.

“De verschrikkingen van oorlog, wat we elkaar aandoen... geen normaal mens kan dat verdragen.”

Alleen heroïne hield hem nog een beetje kalm. Hij gebruikte het al toen hij vocht voor de Polisario.

Horse, noemde hij het.

“Het was het paard dat ons vleugels gaf. Tot hoog boven de wolken, zodat we de ellende niet meer hoefden te zien.”

De oorlog was nu naar binnen geslagen. Elke dag opnieuw vocht hij, tegen zijn demonen. Het ideaal waarvoor hij ooit streed was verworden tot cynisme.

“Het gaat niet om het volk, maar om buit. Wij vechten voor de rijken, voor de sponsors. Niet voor ons volk. Dit gebied is rijk. Niet dat je het zou zeggen - maar ze willen de mineralen. De geldschietters willen winst. Altijd winst. En wij krijgen niks.”

Hij wees naar een kind met een vlieger, een felgekleurde staart fladderde in de lucht.

“Zo voelde ik me ooit. Verbonden met mijn volk, mijn ideaal hoog. Maar ik liet me verleiden tot wapens, en dan krijg je een vijand - die eigenlijk je broeder is. Je leert haten omdat het moet. Omdat je dan pas kunt doden. En daarvoor heb je drugs nodig. Zonder drugs wint niemand een oorlog. Ze maken je gevoelloos. Dan gaat het makkelijker. Tot je wakker wordt. En je beseft dat alle kogels op jezelf waren gericht. Daarna volgt de waanzin. En ben je voorgoed verloren.”

Hij zweeg. Boog voorover en schudde zijn hoofd.

“Hoe kan het toch dat we ons elke keer weer zo voor de gek laten houden?”

Hij keek me aan, wachtend op een antwoord. Maar wat moest ik zeggen?

Dat het altijd draait om grondstoffen en de hebzucht van de rijken, wist ik al lang. De rest is rookgordijn - propaganda om oorlog aan het publiek te verkopen. Angst zaaien, een vijand aanwijzen die ‘ons’ wil vernietigen, het vaderland dat

verdedigd moet worden. Altijd weer datzelfde uitgekauwde script.

Het lijden van miljoenen wordt weggezet als “nevenschade”. En achteraf? Dan kraait er geen haan meer naar. Al helemaal niet naar wezens zoals hij. De media zwijgt. De verontwaardiging verstomt. En bij de volgende gelegenheid ligt het draaiboek alweer klaar.

Inderdaad - waarom trappen we er elke keer weer in?

Op het strand verzamelden de moeders hun spullen en riepen hun kinderen. Met tegenzin volgden die hun oproep.

Even later liepen wij samen richting de stad. Voorbij een klein restaurant vroeg ik of hij iets wilde eten. Hij zei dat zijn maag niet veel meer aankon. Soep, met een beetje brood - dat ging nog wel.

Ik bestelde voor ons beiden. We namen plaats onder een pergola, zwaar van paarse bloemen. We spraken niet meer veel. Zijn verhaal bleef me nog lang bij nadat we uit elkaar waren gegaan.

Naar Mauritanië

Ik ging naar mijn hotel. Ik was moe. Het was een intens dagje geweest. Later zou ik wel zien of ik iemand kon vinden om mee verder te reizen. Eerst rusten en bijkomen.

Diezelfde avond ontmoette ik in de stad een groep Vlaamssprekende Belgen. Ze waren met een grote terreinwagen en een jeep op woestijntrip naar Mauritanië. Of ik mee kon? Na kort overleg zeiden ze: tot de grens. Daar was ik blij mee.

Voor dag en dauw op het zandveld bij de gendarmerie. Twee Toyota-pick-ups, een overbeladen vrachtwagentje, jerrycans met diesel en water, touwen en planken tegen het vastlopen. De wind kwam koud van de lagune; thee in

kleine glaasjes, suikerrand aan je lip. Een man noteerde namen in een schrift.

“Samen rijden,” zei hij. “Niet stoppen. In elkaars spoor.”

De Belgen waren lid van een avonturiersclub die regelmatig tochten maakte door afgelegen gebieden. Vijf man in totaal: twee vrouwen en drie mannen. De club zelf was groter, maar met twee wagens moest je rouleren. Het waren liefhebbers van ruig terrein.

Ze hadden alles goed geregeld: water, voedsel, extra benzine, een monteur voor pech. Zelfs dozen vol kleren en brillen om uit te delen. In tegenstelling tot mij hadden zij een visum voor Mauritanië. Het was de vraag of ik het land wel in zou komen.

Dakhla doofde achter ons uit, alleen de oceaan bleef als een lange blauwe rand in beeld. Het land werd vlak en stenig: hamada, hier en daar een dorre struik, een kraag van zand die soms het pad opslokte. De motoren zongen één toon.

Ik zat op een bank in de laadbak met Alain, een grote, forse kerel, en liet de wind door mijn mond ademen. We praatten over onze reizen, verwachtingen, Afrika, het leven in Europa. Ik merkte hoe moeilijk het was om te spreken over het doel van mijn reis. Onwerkelijk, te ver van mij; het klopte niet met het beeld dat ik van mezelf ophield: de nuchtere reiziger. Ik wilde iets kwijt, zocht steun, misschien bevestiging, maar het ging niet. Ik kreeg het niet over mijn lippen. Dit moest ik doorleven, niet erover praten.

De zon klom; de lucht brak in trillende plakken. Zout, stof, een vleug vis van ergens ver weg. Een meeuw hing stil boven niets.

Aan het eind van de dag het lastige stuk: niemandsland. Geen asfalt, alleen sporen die door een veld van rots en duintjes kronkelden. Bordjes met *DANGER MINES* scheef in

het zand, hier en daar de romp van een uitgewoonde auto. We reden wiel in wiel, exact in elkaars groef. Niemand praatte. Alleen het bonken van de ophanging en het droge tikken van steentjes tegen de bodem.

Dan ineens kleur: een Mauritaanse vlag die loom aan een mast hing. Geen grenspost. De colonne reed onverstoord verder. De wereld veranderde nauwelijks. Tegen het donker doemden scheepswrakken op als roestige skeletten in het mulle zand.

We moesten ons melden bij de douane in Nouadhibou. We draaiden een zanderig terrein op; motoren vielen één voor één stil. Controle. De Belgen konden snel door. Hun papieren waren in orde.

Ik moest blijven.

Op het politiebureau

Een douanebeambte bracht me naar het politiebureau. Buiten op een pleintje mocht ik op de grond gaan zitten, naast een agent achter een tafel vol paperassen en een telefoon.

“Wachten,” was het enige dat hij zei.

“Hoe lang?”

Hij haalde zijn schouders op.

Tegen de avond vond er een wisseling plaats. De nieuwe agent zei dat ik hier de nacht moest blijven. Morgen verder. Ondertussen werden er steeds meer binnengebracht - niet in een cel, maar buiten bij ons op het plein. De meesten waren opgepakt voor alcoholgebruik, verboden in het streng islamitische Mauritanië. Sommigen vielen direct in slaap zodra ze de grond raakten. Ook twee prostituees kwamen binnen; ze waren schuchter en hielden zich op de achtergrond.

Ik had de hele dag nauwelijks iets gegeten en begon honger te krijgen. Ik vroeg de agent in gebrekkig Frans of ik wat te eten kon krijgen.

“Dat is niet onze verantwoordelijkheid,” zei hij onverschillig. “Daar moet je zelf voor zorgen.”

“Maar ik kan toch nergens heen?”

“Dan moet je wachten tot morgenochtend. Als familie van andere gevangenen eten komt brengen, kun je vragen of je mag mee-eten.”

Dat vooruitzicht stelde weinig gerust, maar ik had geen keus.

En inderdaad. De volgende ochtend verschenen moeders, zussen, vaders met pannen en plastic bakken vol warm eten. Ik keek toe, hongerig, maar durfde niet te vragen. Tot een man me wenkte met wie ik al even had gepraat.

“Kom maar, eet mee.”

Er was geen bestek. Men at met de handen. Dat leek makkelijk, maar bleek een hele kunst. Ondanks mijn gestuntel, kreeg ik toch genoeg binnen. Ik was hem dankbaar.

De dagdienst nam het over; de eerste agent van gisteren was terug. Later die middag bracht hij nieuws.

“Ik kan je hier niet houden. Je moet naar Nouakchott voor een visum.”

Maar eerst moest ik een verklaring ondertekenen. Aan het tafeltje naast mij had hij hem op een gammele typemachine uitgetikt. In het Frans. Daar was hij uren mee zoet geweest. Toen ik probeerde te lezen wat er stond, trok hij het papier bruusk uit mijn handen.

“Niet lezen. Teken gewoon.”

Een gevangene naast me protesteerde.

“Hij moet weten wat hij ondertekent!”

Daar was de agent het niet mee eens. Hij gaf mij de verklaring terug en toen ik bij een tweede poging weer naar de tekst keek, dreigde hij: "Als je direct niet tekent, blijf je hier."

Het leek mij beter eieren voor mijn geld te kiezen. Die Franse tekst kon ik toch niet begrijpen. Ik tekende en werd vervolgens onder politie begeleiding naar het vliegveld gebracht. De vlucht naar Nouakchott moest ik zelf betalen - ik wist niet eens of ik genoeg geld had. Gelukkig viel het mee. Diezelfde middag had ik mijn visum.

Nouakchott

Eindelijk vrij. Al was het maar één nacht, het voelde als een eeuwigheid. Ik liep de stad in. Overal laagbouw - drie, vier verdiepingen hoog was wel het maximum. De meeste huizen bestonden uit slechts één etage: vierkante blokken met platte daken. Eenvoudig en functioneel.

In tegenstelling tot Marokko lieten ze me hier met rust. Geen geroep, geen getrek. Dat voelde als een verademing.

Ik twijfelde of ik een hotel moest zoeken of het gewoon even moest laten gebeuren. Ik besloot tot het laatste. Naarmate ik meer buiten het centrum terecht kwam, hield de verharding op. De straatjes tussen de woonhuizen waren nu alleen nog van zand. Daar liep ik een zwarte jongen tegen het lijf: Camara, uit Ghana. Hij sprak goed Engels en straalde iets vertrouwds uit, het leek of we iets deelden, al wisten we nog niet wat. Hij kwam opvallend westers over, hoewel hij Afrika nooit had verlaten. We maakten een praatje, en hij nodigde me uit om bij hem thuis te eten.

Hij woonde samen met zijn vriend Ebo in een kaal huisje met een kamer. Geen meubels, geen matrassen, geen dekens - alleen een kleed op de grond.

“Als je wilt, kun je blijven slapen,” zei Camara.

“Graag.”

Ebo was er op dat moment niet, maar volgens Camara zou hij er geen probleem mee hebben. Dat bleek te kloppen. Die avond zaten we met z'n drieën te praten. Allebei wilden ze naar Europa, maar gestrand in Mauritanië.

Ze noemden het hier “*de doodskist*” - je komt erin, maar je komt er niet meer uit. Doortrekken naar Marokko of Algerije was onmogelijk. En al hadden ze geld voor de reis, dan werden ze meteen uitgezet. Naar Ghana konden ze evenmin: al hun spaargeld was opgegaan aan de tocht hierheen; voor een retour was niets over. Werk was er ook niet. Om te overleven waren ze kapper geworden - zonder opleiding, zonder ervaring.

De volgende dag namen ze me mee naar hun praktijk, net buiten de stad. Daar zaten er meer in hetzelfde schuitje: jongens uit Ghana, Nigeria, Kameroen en Ivoorkust - allemaal kapper.

In het woestijnzand hadden ze vakken van zo'n twee vierkante meter gemarkeerd en die met palen en houten schotten omgebouwd tot eenvoudige units. Tussen de palen hingen zeildoeken tegen de brandende zon. Zo ontstond een openluchtkapsalon met een stuk of tien werkplekken.

Het was er levendig toen ik er met Camara en Ebo kwam. Klanten kwamen en gingen, maar het was ook een ontmoetingsplek van jongens met één gedeelde droom: ooit Europa bereiken.

Sommigen zaten hier al jaren. De hoop op Europa brokkelde langzaam af, maar niemand sprak dat hardop uit.

Later op de dag kwam een Mauritaanse jongen langs. In zijn tas zaten een paar flessen bier voor eigen gebruik; hij liet ze trots zien. Enkelen fluisterden dat hij net was vrijgelaten, na vijf jaar gevangenis voor alcoholbezit.

Of het toeval was of dat hij gevolgd werd, weet ik niet, maar plots doemden twee politieagenten op. Ze liepen recht op hem af, rukten de tas open en tikten, zonder een woord, op de flessen.

Hij raakte volledig in paniek. Bad, smeekte, schreeuwde. Sloeg met zijn armen. De gedachte aan weer een lange gevangenisstraf, dreef hem bijna tot waanzin. Hij zakte huilend op de grond.

Maar de agenten waren onverbiddelijk. Ze pakten hem onder zijn armen en sleepten hem zo goed en kwaad als het ging door het losse zand naar de auto.

Onder ons groepje ontstond discussie. Sommigen vonden het absurd dat hij voor zoiets kleins werd opgepakt. Anderen noemden het dom - hij wist wat hem te wachten stond, en toch liep hij weer met bier door de stad.

Ik vond het vooral triest en had medelijden met hem. Ik kon niet goed geloven dat een paar flessen bier zo'n drama konden veroorzaken. Dat het zelfs je vrijheid kon kosten, ging in mijn ogen wel erg ver.

Het voorval bleef me bezighouden. Ik voelde me steeds minder op mijn gemak in dit land. De manier waarop met mensen werd omgegaan, begon me tegen te staan.

Los daarvan viel er in de stad ook weinig te beleven, en 's avonds al helemaal niet. Ebo had een vriendinnetje, en als zij langskwam, maakten Camara en ik een ommetje zodat ze met z'n tweeën konden zijn. Ze was getrouwd, maar dat weerhield haar niet van een affaire - ondanks het risico op zware straffen.

Ze kon nooit lang blijven. Haar man zou argwaan kunnen krijgen. Meestal kwam ze na zonsondergang. Dan liep ik, alleen of met Camara, wat rond door de wijk. De straten waren leeg, de stad had zichzelf opgeborgten voor de nacht. Het was compleet uitgestorven. Geen licht, geen

geluid. Je kon ook niet bij de mensen naar binnen kijken. Alles zat potdicht.

Af en toe flikkerde een lantaarnpaal boven een verlaten steeg. Ik hield het meestal bij dezelfde route, om niet te verdwalen. Als ik terugkwam, zag ik haar soms nog net wegglippen. Ze zei niets. Keek niet op of om. Net of ik er niet was.

Ik vroeg Ebo hoe dat zat, want wat ze deed was in feite levensgevaarlijk. Hij zei dat veel vrouwen vreemd gingen. Huwelijken waren vaak gearrangeerd, mannen hadden meerdere vrouwen, affectie was schaars. Dus zochten ze het elders, in het geheim.

Ze hadden elkaar leren kennen bij een van de vele openbare wasplaatsen. De voorzieningen waren primitief. Er was geen stromend water; dat haalden ze bij een fontein. Het toilet was een gat in de grond. Soms kropen er kakkerlakken uit, zo groot als mijn vuist. Meestal sloten ze het gat af, maar niet altijd; dan liepen ze langs de muren. In de kamer zelf kwamen ze niet. Dat stelde gerust.

Na een week had ik het hier wel gezien en besloot ik door te reizen - naar zwart Afrika. We bestudeerden de kaart. Ik kon kiezen: Senegal of Mali. Het werd Mali. Geen trein, geen passagiersbussen. Alleen oude personenbusjes van lokale chauffeurs reden die kant op.

Camara liep met me mee naar het station, en gaf me nog snel wat laatste adviezen. We omhelsden elkaar kort. Terwijl mijn busje vaart maakte, keek ik nog een keer achterom en zag hem kleiner worden tussen een paar kraampjes en een handjevol wachtenden.

Door de woestijn

Vanuit Nouakchott begon de lange rit richting Mali: ruim 900 kilometer woestijn. In het Toyota-busje zat, behalve ik, nog één passagier. De zitplaatsen waren geïmproviseerd: wat dekens, een kist. Eerst ging het prima. Een comfortabele asfaltweg lag voor ons, tot die na een uur abrupt ophield. Daarna alleen nog gatenkaas. De chauffeur minderde geen snelheid. We stuiterden van wand tot wand en moesten ons vastgrijpen om niet gelanceerd te worden.

Onderweg stapten er steeds meer mensen in. Niet alleen passagiers - ook zakken rijst, meel, stoelen, emmers, jerry-cans moesten mee. Eerst ging alles op het dak. Toen daar niets meer bij kon, verdween de rest naar binnen, en wij erbovenop.

Bij elke stop leek de bus voller dan fysiek mogelijk, maar er paste altijd nog iets bij. Een oude man met een geit gebaarde heftig dat hij mee wilde. De chauffeur stopte. Na kort overleg ging de geit op het dak. Met vereende krachten tilden een paar mannen het dier omhoog, poten vastgebonden aan de imperiaal, touwen strak over zijn lijf. De man zelf wurmde zich tussen ons in. We zaten op elkaar geperst; de bus leek ons langzaam uit te wringen. Voetgangers bleven hun hand opsteken, maar nu was echt elke centimeter benut.

Met de wagen vol mensen en bagage werd elke hobbel een klap. Het versleten onderstel kreunde; we schoten zijwaarts of tegen elkaar aan. Niemand klaagde. Er werd gezucht, gelachen, gedeeld. Een kind huilde even en viel weer stil in de schoot van zijn moeder. Zakken graan staken uit, stoelpoten prikten in mijn rug, een elleboog rustte tegen mijn slaap. Beklemmend, maar ook verbonden: rijdende chaos van mensen en spullen.

Boutilimit was de eerste halte. Thee in drie rondes, suiker die aan mijn vingers plakte. Iemand verkocht pinda's in papieren puntzakken. De chauffeur schopte tegen een band, trok een los draadje vast; niemand maakte zich druk. Tijd was elastisch: je vertrok als het kon, niet als het moest.

Na de middag werd de bus een oven. Jerrycan naar achteren, dopje eraf, kleine slokjes, doorgeven.

De wereld buiten was eindeloos. Geribbelde zandvlaktes, rotsen als gestolde golven, af en toe een kromme boom of een man met een kameel, langzaam verdwijnend in de verte. Geen geluid behalve het dreunende gebrom van de motor en wolken stof die opjoegen. Soms doemde een dorp op - lemen hutten, zwaaiende kinderen, een waterpomp - en dan weer weidsheid. De lucht vibreerde; de zon hing als een felle schijf boven alles.

Checkpoint. Een touw over de weg, een hutje in de schaduw. De gendarme stelde twee vragen die geen antwoord nodig hadden. Een knik, het gebaar: door. Soms duurde het langer. Iemand stapte uit, liep mee naar binnen, kwam terug met een papieren slipje of alleen een schouderophalen. Niemand mopperde. Dit hoorde bij de weg, zoals stof bij de woestijn.

Af en toe stopten we om te bidden. Iedereen pakte een kleedje, zocht een plek in het zand en richtte zich naar het oosten. Ik was de enige die niet meedeed. Iemand vroeg waarom.

“Het is niet mijn geloof,” zei ik.

“Dan bid je toch tot jouw God,” zei hij vriendelijk.

Ik knikte. “Ik bid liever in stilte.”

“Ook goed,” zei hij.

Op een stoffig marktplaatsje in Aleg stapten mensen uit en vulde de wagen zich opnieuw: zakken uien, een bundel kippen die zacht kakelden, een man met een radio tegen

zijn oor. Twintig kilometer verder stond de motorkap open en siste stoom de hemel in. Iedereen eruit. Schaduw zoeken. De chauffeur knikte nonchalant, goot water in de radiator, veegde zijn handen af aan zijn broek, en weer door.

In de bus zat een jong stel. Ze hadden familie in Europa en wilden daar koste wat kost naartoe. Hij keek strak voor zich uit terwijl hij sprak, zijn handen rustend op de zak rijst tussen zijn knieën.

“Ik heb er genoeg van,” zei hij.

“Van Afrika. Alles wat je verdient, moet je delen met je familie. Hoe meer je hebt, hoe meer er wordt gevraagd, tot er niets meer overblijft.”

Hij schudde langzaam zijn hoofd. “Ze plukken je kaal.”

Even keek hij opzij, om zich ervan te verzekeren dat ik ook luisterde.

“Waarom zou je dan nog iets opbouwen? Ondernemen heeft geen zin. Je wordt niet beloond, alleen leeggetrokken. Het moedigt vooral aan om je hand op te houden. In Europa verdien je voor jezelf. Niemand die daar aanspraak op maakt.”

Hij haatte die oude traditie.

De kritiek kwam uit het diepst van zijn hart. We waren er stil van.

Voor mij, die juist naar Afrika was gereisd in een zoektocht naar gemeenschap, verbondenheid, delen, was het confronterend. Er zat dus ook een andere kant aan die saamhorigheid - een keerzijde waar ik tot dan toe niet bij had stilgestaan.

Not for resale

Mali haalden we niet in één dag. We reden door tot de zon rood werd. Midden in de woestijn, langs een lege weg,

maakten we kamp. Dekens, slaapzakken, iedereen zocht een plek in het zand.

Ik trok mijn Marokkaanse deken over me heen en keek omhoog. In de nacht kwam de hemel tot leven. De Melkweg hing als een fonkelende rivier boven de aarde. Zo helder had ik hem nooit gezien. Slapen ging vanzelf. Ik voelde me veilig - omringd door ontelbare beschermengeltjes.

Vroeg eruit. Thee, droog brood, een handvol dadels. De minibus startte met tegenzin - een hoest - en hij pakte.

Kiffa was de eerste halte. De oproep tot gebed dreef over de stad. Iemand verkocht pinda's, iemand anders gegrilde kip.

Bij bijna elk dorp stapten passagiers uit en gingen zakken rijst en bundels bagage van het dak. Ayoun el-Atrouss schoof voorbij. De zon klom; de lucht trilde.

In een slaperig gehucht hielden we stil voor een zachte band. Even de benen strekken. In een winkeltje raakte ik aan de praat met een man die zichzelf "*commerçant*" noemde. Hij verkocht blikken voedsel, kleding en pannenspullen van westerse hulporganisaties, nog in dozen met logo's en "*Not for resale*".

Ik kon hem met zoveel woorden duidelijk maken dat ik wist dat die spullen waren om gratis uit te delen. Waarom zou men daar voor moeten betalen? Hij keek mij verwonderd aan en liet zich niet van de wijs brengen en zei: "Het is allemaal handel. Ik koop het ook van iemand anders. *Niks gratis.*"

Hoe dichterbij Mali kwamen, hoe leger de bus werd. Nog een stop in Kobenni, daarna op naar de grens.

Ook voor Mali had ik geen visum. Ik zag het al gebeuren: weer een nacht wachten bij de politie. Geen zin in. De chauffeur zette me af bij een zandpad.

“De grenspost is daar,” zei hij, wijzend. “Een paar honderd meter verderop.”

Ik zag niets - struiken en lage bomen ontnamen het zicht - maar hij zei dat ik het spoor gewoon moest volgen.

De grens over

Na een korte wandeling doemde het douanegebouwtje op. Ik besloot het dit keer anders aan te pakken. Met een ruime boog liep ik er om heen, tot na een half uur de eerste hutten van een dorpje verschenen. Een paar kinderen zagen me, slaakten een gil en zetten het op een lopen.

Zouden ze nog nooit een blanke hebben gezien? vroeg ik me af.

Ik liep verder over een smal zandpaadje, omzoomd door hoge rieten schuttingen. Achter die schuttingen lagen kleine kraaltjes met ronde hutjes, rieten daken in een punt omhoog. Dit was het Afrika zoals je het op schoolplaten zag.

Een vrouw kwam mij tegemoet. Waarschijnlijk gewaarschuwd door de kinderen. Ze was niet bang, bekeek me rustig, en wees naar een schaafwond op haar arm. Of ik iets had. In mijn rugzak zaten een paar pleisters. Die liet ik haar zien. Ze knikte en wenkte me mee.

Ik kwam in de kraal van haar familie. Binnen de omheining stonden vier, vijf hutten. Onder veel belangstelling van de rest van de familie, plakte ik haar een pleister op. Toen bleek ineens dat bijna iedereen wel een schrammetje had - de een nog kleiner dan de ander. Eén voor één kwamen ze naar me toe, een stuk of zes in totaal, met verwachtingsvolle ogen en opgehouden armen.

Voor ik het wist, was ik door mijn voorraad pleisters heen. Maar zij waren tevreden, bijna trots. Zij gaven de indruk dat ik iets bijzonders had gedaan. De vader knikte

goedkeurend, legde zijn hand op mijn schouder en nodigde me uit om mee te eten. Die nacht mocht ik in een van de hutjes slapen.

De familie van Kjolo

Toen we gingen eten was het inmiddels donker. Alleen het schijnsel van een vuurtje verlichtte de kring waarin we op de grond zaten, rond een grote pan met gierst. In het midden lag een klein plasje jus met een paar flintertjes vlees. Iedereen tastte toe, en bracht zwijgend een handvol naar de mond. Ik kende het ritueel al van Camara en Ebo, maar ik kon er nog steeds niet goed mee overweg. Hier kwam nog iets bij: het was gloeiend heet. Toch leken de anderen, ook de kinderen, zich daar niets van aan te trekken. Ze aten zonder blikken of blozen door, alsof hun handen vuurvast waren.

Ik moest het doen met kleine porties, blazend en voorzichtig tastend. Maar dan nog - de smaak was zo intens en vreemd, dat ik me niet kon herinneren ooit iets gegeten te hebben dat ik zo smerig vond. Ik keek om me heen, probeerde de gezichten te lezen; de schaamte trok in mijn wangen en ik wist niet goed wat te doen. Maar ik had honger en wilde niet ondankbaar zijn. Dus hield ik mijn gezicht neutraal, nam mini-hapjes, slikte langzaam, knikte af en toe ter dank en liet mijn hand steeds weer rustig op de rand van de schaal rusten. Zo hield ik de weerzin in toom en at door.

Na het eten stond iedereen langzaam op. Er werd niets gezegd. De dag was voorbij. Kjolo, de vader van het gezin, bracht me naar een van de hutjes. Hij gaf me een kaarsje mee voor de nacht.

We leefden hier op het ritme van de evenaar: om zes uur

in de ochtend licht, zes uur 's avonds donker. Zodra de zon onderging, verdween ook het leven uit het dorp. Geen elektriciteit, geen radio, geen televisie. Na het eten ging iedereen slapen. De stilte was totaal. Het was net of hier in duizend jaar niets veranderd was.

's Morgens nog voor het licht werd, hoorde ik de twee echtgenotes van Kjolo al rommelen. Ze zaten gehurkt bij een klein vuur en bereidden het ontbijt. Gierst, weer hetzelfde als de avond ervoor. Ik haalde diep adem, zette me eroverheen. Ik moest er maar aan wennen.

De twee oudste zonen van Kjolo, zo'n zestien, zeventien jaar oud, vertrokken vroeg in de ochtend met een ezel en een gammele kar. Vijf kilometer verderop hadden ze een veldje waar ze pinda's verbouwden. Ze werkten de hele dag in de brandende zon, pas tegen de avond keerden ze terug.

Ondertussen was het nieuws dat er een blanke in het dorp verbleef als een lopend vuurtje rondgegaan. Vooral de kinderen kwamen kijken, nieuwsgierig, giechelend. Ik wist me niet altijd goed een houding te geven en liet het maar over me heenkomen.

Cultuurschok

Buiten de lol die ze hadden, zag ik ook een paar kleintjes die er minder goed aan toe waren.

Kjolo had bij beide vrouwen ook nog twee jonge kinderen, nauwelijks een jaar oud. Ze zaten op de grond, lusteloos, met natte ogen te jammeren. Niemand leek zich daar druk om te maken. Ik vroeg Kjolo wat er met ze was.

"Ze verdragen het eten niet," zei hij.

"En dan?"

"Dan halen ze het niet," antwoordde hij kalm.

Ik keek hem aan. Meende hij dat echt?

"Maar je doet toch alles om je kind te redden," dacht ik.

Maar Kjolo was heel laconiek.

"We wachten af," zei hij.

Ik kon het niet bevatten. De berusting, het fatalisme. Jaren eerder had ik een Reiki-cursus gevolgd. Misschien kon het verlichting brengen. Ik vroeg of ik ze mocht helpen. Niemand maakte bezwaar. Ik ging bij de kinderen zitten, legde mijn handen zacht op hun buikjes. Eerst bij de een, toen bij de ander. Urenlang zat ik daar. Maar de pijn bleef, het gejammer hield niet op. Ik moest me erbij neerleggen, net als zij dat al lang hadden gedaan.

Kjolo had aan één kant van zijn gezicht een grote, rode vlek met uitslag. Ik vroeg of hij daar nooit iets aan had laten doen. Hij schudde zijn hoofd.

"Hier zijn geen dokters die dat kunnen," zei hij. "Die zitten in Bamako, driehonderd kilometer verderop. Heel soms komt er iemand langs in een busje, een soort rondreizende arts, maar de medicijnen moet je dan zelf betalen. En die zijn duur."

Hij keek me strak aan, "Ons lot ligt in de handen van Allah. Hij beslist over leven en dood."

Dat betekende dus ook dat de kleintjes simpelweg moesten afwachten: of ze werden geroepen, of ze mochten blijven. En dat zonder dat hun ouders daar iets actiefs aan hoefden te doen. Dat ging er bij mij niet in. Was het niet juist onze taak om te zorgen voor elkaar, als deel van iets groters? Voor mij was geloof geen excuus om passief te blijven - integendeel. Juist door te handelen, door mededogen, wordt de liefde tastbaar. De naastenliefde is het geloof. Dat is toch waar het om draait?

Maar hier was overgave iets anders. Hier betekende overgave: niet ingrijpen, maar accepteren. God beslist, en de mens wacht. We geloofden in dezelfde God - de God van

Abraham - maar onze voorstelling van Zijn wil, van onze rol daarin, lag mijlenver uit elkaar. Voor mij was het een cultuurschok; het duurde lang voordat ik dat een plek kon geven.

Tumult in het dorp

In de dagen die volgden begon ik het patroon van het dorpsleven te herkennen: loom en gelijkmatig. De tijd werd geteld in kleine handelingen: water halen, werken op het land, geiten drijven, graan stampen, bidden, eten, slapen. Ik hield me op de achtergrond, keek en luisterde, probeerde te begrijpen. Die traagheid had iets kalmerends - en maakte tegelijk dat elke verstoring als een scheur door de dag ging.

Op een middag brak er plotseling rumoer uit in het dorp. Geschreeuw, paniek. Kjolo rende naar buiten, ik volgde hem. Een man sloeg één van zijn echtgenotes met een stok. De vrouw gilte en rende door de paadjes tussen de schuttingen, haar echtgenoot woedend achter haar aan. Ze vluchtte een andere kraal binnen, waar vrouwen zich om haar heen schaarden. Intussen hadden een paar kerels de man tegengehouden. Hij was buiten zinnen. Kjolo nam het voortouw, sprak op hem in, bleef rustig. Langzaam bedaarde de man. Samen brachten ze hem terug naar zijn eigen kraal. De vrouw bleef achter, huilend, getroost door de anderen.

Onderweg naar Bamako

Na ruim een week nam ik afscheid van de familie. Iedereen was op de been, en hun warme woorden gaven het gevoel dat ik er maanden had gewoond. Ze stonden allemaal te lachen en te zwaaien. Ik wist dat dit beeld me nog lang zou bijblijven.

De zonen van Kjolo brachten me met de ezelkar naar de hoofdweg. Zodra we het dorp achter ons lieten, vervaagden de geluiden en het leven om ons heen - alleen het zachte schuren van de wielen door het zand begeleidde ons.

Een half uur later bereikten we een stoffige gravelstrook, eindeloos en zonder verkeer. Vanaf hier ging het richting Bamako. Ze gaven me een hand, kort maar stevig, en keerden toen om.

Ik keek ze na tot ze uit zicht verdwenen, waarna ik mijn blik over de lege weg liet dwalen en begon te lopen. Na een tijdje zag ik een vrachtwagen aankomen. Een oud beest, uit de jaren vijftig, half legertruck, half museumstuk. Ik stak mijn duim op. De chauffeur stopte.

“Bamako?”

Hij knikte en wees naar de laadbak. Ik klom via de zijkant omhoog en liet me zakken op de gladde ijzeren vloer, met mijn rug tegen het stalen schot dat mij scheidde van de cabine. De zon brandde op het metaal. Maar ik zat - en ik ging vooruit.

Lang duurde dat niet. We reden door een aaneenschakeling van kuilen en ribbels, en ik vloog bij elke hobbel door de laadbak als een pingpongbal. Vastgrijpen was zinloos. Dit was niet vol te houden. In cabine kregen ze het ook in de gaten. Ik mocht voorin, tussen de chauffeur en de bijrijder.

We hielden een strak tempo aan, ook in de dorpen waar we doorheen denderden. Vaart minderen leek geen optie, remmen ook niet. Toen een geit voor ons op de weg liep, raakte hij die vol. Het dier werd gelanceerd en bleef roerloos in het zand liggen. De chauffeur keek niet op of om en reed met dezelfde snelheid door, alsof er niets was gebeurd. Ik draaide verwonderd mijn hoofd in zijn richting. Zonder iets te zeggen, gooide hij zijn vuist omhoog - dat universele gebaar: “*mij een zorg.*”

Wat ik niet wist, was dat er onderweg controleposten waren. De eerste keer kreeg ik het benauwd. Ik zei dat ik geen visum had. De chauffeur gebaarde: "rustig maar." Hij overhandigde zijn papieren en mijn paspoort en legde uit dat ik geen visum had. De agent keek, vroeg waar ik heen ging.

"Bamako."

Hij knikte: "Daar visum halen."

Klaar. Geen boete, geen cel. Ik was opgelucht.

We reden nog een flink stuk door. Toen ze bij een dorp een zijweg insloegen, stapte ik uit en ging lopend verder. Het werd drukker. Geen auto's, maar voetgangers, ezelskarren vol hout of water, geitenhoeders die hun kuddes voortjoe-gen. Tussen hen door renden hardlopers: jongemannen met blote bast - gespierd, lenig, onvermoeibaar.

Langs de kant van de weg stond een gebouwtje waar je even op adem kon komen en wat te drinken kon halen. Een paar oude mannen zaten op lage stoeltjes, voorovergebogen tegen een lemen muur, in de schaduw. Ik liep naar hen toe, haalde mijn kaart uit de rugzak en vroeg of ze me konden helpen met de route naar Bamako. Ze kwamen direct in beweging, bogen zich over de kaart en lieten hun zwarte, doorleefde vingers over het papier glijden. Ondertussen spraken ze met elkaar in een taal die ik niet verstond - levendig, met gebaren, als twee mensen die een ingewikkelde puzzel probeerden op te lossen.

Ik dacht dat ze me zo wel de juiste route zouden wijzen, maar er kwam geen duidelijke uitkomst. Na een poosje rolde ik de kaart weer op en bedankte hen vriendelijk voor de moeite. Pas later drong het tot me door: dit was waarschijnlijk de eerste keer dat ze überhaupt een wegenkaart zagen. En misschien konden ze, net als de meesten in dit

land, niet lezen of schrijven. Het had net zo goed een mooie kleurentekening kunnen zijn geweest.

Een van de hardlopers was ook gestopt om wat te drinken. Ik vroeg hoelang hij al onderweg was. Dat wist hij niet precies. Hij moest naar een dorp twintig kilometer verderop om een boodschap aan een familielid over te brengen.

“En dat doen jullie hardlopend?” vroeg ik.

“Ja,” zei hij lachend.

Ik ging weer verder. De zon zakte langzaam. Bij een dorpje vroeg ik of ik ergens kon slapen. In mijn eentje in de wildernis liggen leek me geen goed idee. Liever bij mensen in de buurt. De persoon die ik aansprak had duidelijk zijn gedachten ergens anders. Er stond een vrouw een eindje verderop waar hij een aantal felle opmerkingen tegen maakte. Toen ze uit zicht was kreeg ik zijn aandacht. Hij zei dat ik hier wel kon slapen, en wees de plek. Er waren meer reizigers, die sliepen buiten. Daar mocht ik wel bij gaan liggen.

De volgende ochtend schoot het niet erg op. Een paar korte ritjes, meer niet. Ik was halverwege. Maar toen, tegen de middag, verscheen ineens mijn oude vertrouwde vrachtwagen weer aan de horizon. Ze bleken een levering in Bamako te hebben en ik kon mee tot het einde. Bij de controleposten sprak de chauffeur weer voor me. Toen we laat in de middag de stad binnenreden, zag ik kinderen voetballen op een veldje tussen de bomen.

“De bewoonde wereld,” dacht ik.

Bamako

Mijn eerste afspraak: een visum regelen. Geen moeilijke vragen, gewoon een stempel voor drie maanden, afrekenen, klaar. Daar hoorde ik dat er een Nederlandse pater woonde

in een missiepost van de katholieke kerk. Ik kreeg het adres en besloot hem op te zoeken.

Het gebouw lag in het centrum en was makkelijk te vinden. Op de binnenplaats zaten enkele paters. Ze wezen me, na mijn vraag, naar een balustrade erboven. Hij woonde op de eerste verdieping. Toen ik op zijn deur klopte en hij opendeed, keek hij me kil aan. Ik wilde vragen of ik er misschien een nachtje kon blijven, maar hij kapte me meteen af.

“Als je iets wilt, mag je beneden in het hok slapen,” snauwde hij in een onvervalst Brabants accent.

Ik stond verbijsterd. Kwaad ook. Zo bot, zo onvriendelijk - ik begreep niet wat ik verkeerd had gedaan. Er ontstond een woordenwisseling, waarin ik me niet onbetuigd liet en mijn ongenoegen uitte over zijn houding.

“Ik ben het zat met al die lui die hier komen zeuren om onderdak,” briepte hij. “Jullie zijn allemaal profiteurs. Komen naar Afrika en teren op de gastvrijheid van de arme Afrikanen. Je moest je schamen.”

Voor ik iets kon terugzeggen, sloeg hij de deur dicht. Verbouwereerd bleef ik staan. Toen ik weer wat bij zinnen kwam dacht ik: *dan maar dat hok*.

Beneden vroeg ik waar dat precies was. De man die ik aansprak was voorzichtig - onze ruzie was niet onopgemerkt gebleven - maar wees me toch in de richting. Het bleek een afdak aan één kant open, met wat tuingereedschap eronder. Geen hok, maar ook geen hotel. Prima.

Een ander ding waar ik mij niet op had voorbereid, was om malariapillen mee te nemen. In het droge noorden had je nauwelijks muggen. Maar hier, aan de oevers van de Niger, was het een ander verhaal. Die nacht werd ik compleet lek geprikt. Ik wikkelde kleding om mijn lijf: sokken om mijn handen, T-shirt over mijn hoofd. Alles om

me te beschermen. Maar het was te warm. Ik dreef van het zweet, slapen was onmogelijk.

Ik liep wat rond en zag twee werklui die buiten op stretchers lagen te slapen.

“Hadden die dan geen last van de muggen?”

Ik keek eens goed en ook zij zaten er onder, maar sliepen gewoon door.

“Ongelofelijk,” dacht ik.

Die nacht heb ik geen oog dicht gedaan.

Een geschenk uit de hemel

De volgende dag zwierf ik door de stad. De warmte hing als een deken over de straten, waar brommers, personenbusjes en taxi's zigzaggend laveerden tussen marktstallen, voetgangers en handkarren.

Langs de kant stonden vrouwen in felgekleurde doeken, schaduwen zoekend onder parasols, met grote schalen op hun hoofd - bananen, mango's, waterzakjes. Mannen zaten op plastic stoelen in de schaduw van muren die afbladderden, kaarten, lachen, wachten.

Rond het station en aan de rand van de Niger klonterde het verkeer samen tot een langzaam voortkruipend, luidruchtig organisme.

Aan de oever van de rivier werd de was gedaan, gebeden, gevist en geslapen. Ik zat op een muurtje en keek hoe de wereld vanzelf aan me voorbijtrok - een boer die zijn koeien liet grazen in het vette gras langs het water, vrouwen met kruiken op het hoofd, hun heupen wiegend in een onbewuste cadans, kinderen met verlegen blikken, stof op hun enkels, vingers in hun mond.

Ik liep over de grote brug van de Niger, de stad achter

me latend, richting de buitenwijken. Zonder duidelijk doel bleef ik voortlopen.

Langs de straat wemelde het van de autowerkplaatsen. Jongens van lagere school-leeftijd lagen onder verroeste auto's, sleutelden aan motorblokken, hielden onderdelen omhoog alsof het trofeeën waren. Als ik langs liep, keken ze op. Soms bleef ik staan om te zien hoe ze werkten. Alles leek bruikbaar. Wat bij ons allang op de schroothoop zou liggen, werd hier nog met trots gerepareerd. Het meeste werk gebeurde gewoon buiten, onder de blote hemel. Achter de werkplaatsen begon een woonwijk. Laagbouw met platte daken.

Ik verliet de hoofdweg en volgde de onverharde paadjes die zich slingerden tussen de huizen. Vaak waren het hofjes: eenvoudige stenen woningen in een vierkant, met in het midden een open binnenplaats.

De geur van gebakken vlees hing in de lucht. Kinderstemmen galmden tussen de muren, vermengd met de krakerige klanken van oude transistorradio's: koramuziek, afropop, soms reggae.

Ik wist allang niet meer waar ik was. Het was een doolhof, maar ik liet me leiden door nieuwsgierigheid. Soms sprak iemand me aan, liep even met me mee, in de hoop op een aalmoes. Ik vond het niet opdringerig - eerder een vriendelijk gebaar, een poging tot contact in een wereld waar ik me graag door liet verrassen.

Uiteindelijk kwam ik op een grote zandvlakte tussen de bebouwing. Verspreid stonden een paar marktkraampjes. Ik stak over. Op de veranda van een betonnen gebouwtje zat een groep mannen van ongeveer mijn leeftijd. Ze riepen mij. Ze wilden weten wie ik was en nodigden me uit om bij hen te komen zitten. Mijn Frans was gebrekkig, maar ze hadden geduld.

Ik vertelde over mijn reis en hoe ik uiteindelijk hier was beland. Het betalen van het visum had mijn laatste geld opgeslokt. Ik was praktisch platzak. Het enige wat ik nog had, was vijftig gulden - mijn laatste Nederlandse geld - dat ik wilde bewaren voor noodgevallen. Ik vroeg of er misschien werk was. Dat bleek lastig. Maar een van hen, Karim - kort postuur, stevig gebouwd en met een open lach - zei dat hij iemand zou vragen.

De rest van de dag bleef ik bij hen. Er hing een relaxte sfeer; ze waren vriendelijk en hadden humor. 's Avonds kwam er een grote, brede man aanlopen: Boubacar, zelfverzekerd, met een zware stem en een bedachtzame blik. Hij zei dat hij werk voor me had in zijn drukkerij. Ook bood hij me een kamer aan, iets verderop in een compound waar een van zijn vrouwen woonde.

Ik kon het nauwelijks geloven. Dit was een geschenk uit de hemel. Karim had het voor me geregeld. Hij was naar Boubacar gegaan en had hem mijn situatie uitgelegd. Boubacar was christen. Karim, zelf moslim, dacht dat ze elkaar als geloofsgenoten wel zouden willen helpen.

De euforie droeg me de eerste dagen, maar al snel bleek dat mijn verwachtingen niet pasten bij hun werkelijkheid.

Lessen in tijd, werk en verwachting

Wat ik gewend was van een baantje: vaste werktijden en een gegarandeerd loon. Maar dat bleek hier niet te gelden. Soms kwam Boubacar me ophalen met zijn auto en reden we naar het centrum waar zijn bedrijfje was. Maar meestal moest ik zelf maar zien hoe ik er kwam - en óf ik er kwam.

In de drukkerij werkten nog twee andere jongens. Onze taak was stapels te maken van de gedrukte vellen die uit de pers kwamen. Zij waren er veel handiger in dan ik. Hoe ik

ook mijn best deed, ik kon ze niet bijhouden. Hun stapels waren aan het eind van de klus steevast hoger.

Bijna dagelijks liep ik zo'n vijf kilometer om te zien of er werk was. Soms had ik geluk en kon ik helpen. Vaak stond ik voor een gesloten deur. Dan zwierf ik wat door de stad.

Betaling ging op gevoel. Er was geen uurloon, geen afspraak. Op goede dagen stopte Boubacar me iets toe; op andere dagen moest ik erom vragen en bleef het bij een knik - of bij niets. Geld bleef daardoor schaars, zoals voor de meesten hier.

Er waren ook zekerheden: ik had kosteloos een dak boven mijn hoofd, en iedere dag te eten bij Karim op de veranda.

Om mijn budget toch wat aan te vullen, dacht ik eraan Engelse les te geven. In de stad leerde ik enkele geldwisselaars kennen, meest Nigerianen. Bij hen kon je westerse valuta tegen een betere koers omwisselen dan bij de bank. Ik vertelde ze over mijn idee, en ze kenden wel wat handelaren die beter Engels wilden leren. Zo kwam ik in contact met twee zakenlieden. Ze waren al een tijdje zelf bezig met Engelse boekjes, maar dat vlotte niet. Het lesmateriaal was aanwezig - handig. We spraken af dat ik hen elk twee keer per week een uur les zou geven, tegen een vaste prijs.

De eerste lessen gingen goed. Ze kwamen op tijd en we konden best wat doen in een uur. Ik liet ze zinnen voorlezen en checkte of ze de betekenis begrepen. De vertaling stond erbij. Ik wilde dat ze zoveel mogelijk Engels spraken. Ook praatten ze met mij alleen Engels. Bijkomstigheid was dat ik op deze manier zelf ook beter Frans leerde.

Maar na een paar weken werd het steeds lastiger. Ze kwamen vaak te laat - een uur, soms nog veel later - of helemaal niet. En als ze dan opdoken, deden ze alsof er niks aan de hand was. Daar kon ik slecht tegen. Het tijdsbesef hier

was anders. Flexibel, maar lastig als je iets probeerde af te spreken. Ik kon er niet aan wennen. Uiteindelijk heb ik ze allebei afgezegd. Speciaal naar de stad komen om vervolgens uren te wachten of ze überhaupt zouden opdagen - dat was niet aan mij besteed.

Op de veranda

Karim was fotograaf; zijn studio zat in het gebouwtje aan de veranda. Hij bracht er de dagen door, wachtend op klandizie. Naast hem, in dezelfde ruimte, werkte Juma, de kleermaker, die de meeste aanloop had - vooral van vrouwen. Op het open veld was er een paar keer per week markt met groente en gebruikswaar; er stonden ook dagelijks een paar vaste kraampjes.

Als ik niet in de stad was, zat ik doorgaans bij Karim. Zijn vriend Mamadou - iedereen noemde hem Momo - was er meestal ook: een grote, rustige man die een kamer huurde in hetzelfde compound als ik. Regelmatig kwamen er andere vrienden langs, en dan zaten we daar met een man of vijf, zes urenlang te kletsen.

Eén van hen, een tengere man met een scherpe tong, had de bijnaam “Blanc” omdat hij altijd zo hoog opgaf over de blanken. Hij vond dat die alles beter deden. Op een dag vroegen ze hem wat er dan zo geweldig aan was en wezen naar mij. Ik was er immers al een tijdje, en op mijn huidskleur na zagen Karim en de anderen weinig verschil. Blanc wist niet goed wat hij moest zeggen en gaf uiteindelijk toe dat het beeld dat hij had van “de blanke” niet direct met mij strookte. De anderen lagen in een deuk.

De vrouw van de kleermaker kookte iedere middag en avond een grote pan rijst voor ons. Ik probeerde met mijn handen te eten. Tot grote hilariteit van de anderen. Karim

gaf me op een dag een lepel, maar dat weigerde ik. Dat was mijn trots. Ik wilde koste wat kost leren eten zoals zij.

Mijn Frans werd steeds beter. Dat hielp: men sprak hier een eenvoudige variant, met een beperkte woordenschat. Dat kwam me goed uit. Onderling praatten ze Bambara, maar als ik erbij was schakelden ze over. Praten was hier een vorm van tijdverdrijf. Het hoefde nergens over te gaan - als het maar gezellig was. Dat konden ze de hele dag volhouden. Iedere dag opnieuw.

's Avonds rond een uur of zes kwam de televisie tevoorschijn - een draagbaar zwart-wit toestel met antenne. Ze zetten het buiten op een tafeltje en keken naar een van de twee programma's: de soap *Dynastie* of oude herhalingen van Franse voetbalwedstrijden. Tegen achten was de zender weer uit de lucht. Soms bleef ik erbij zitten, andere keren dwaalde ik wat door de buurt, of ging naar mijn kamer.

De kamer

Mijn kamer was klein, zo'n zes vierkante meter. Er lag een rieten matje op de vloer waar ik op sliep. Verder niets. Aan de straatkant zat, op ooghoogte, een kleine rechthoekige opening. Eronder, buiten, stond een maalmachine waarmee graan werd gemalen. De eigenaar had de onhebbelijke gewoonte om die machine 's avonds aan te zetten. Het gaf een hels kabaal. Met zijn vrienden ging hij er dan naast zitten schreeuwen, want ze moesten boven het lawaai uitkomen.

Als het malen klaar was, bleven ze even luid napraten. Ze hadden net zo goed bij mij in de kamer kunnen gaan zitten, dat maakte geen verschil. Ik had hem eens gevraagd of hij misschien wat verderop kon gaan zitten, maar hij was niet gediend van mijn koloniale instelling. Hij vond

dat ik als blanke hem niet moest vertellen wat hij in zijn eigen land wel of niet mocht doen. Boubacar bemoeide zich ermee en kreeg het voor elkaar dat ze wat verderop gingen zitten. Dat hield een avond stand. De volgende dag zaten ze er gewoon weer. Ik dacht laat maar zitten. Misschien had hij ook wel gelijk. Waar bemoeide ik me eigenlijk mee?

Andere pogingen

Om toch weer een extra bron van inkomsten te vinden, vroeg ik Karim of ik misschien in de tuinen kon gaan werken. Bij de rivier de Niger lagen veel moestuintjes. Daar haalden ze zelf ook hun verse groente vandaan. Misschien kon ik daar ook een stukje grond huren.

“Dat is niks voor jou. Zij werken keihard,” zei hij. “Jij? Jij bent daar niet sterk genoeg voor.”

Ik geloofde hem niet.

“Kom dan kijken,” zei hij.

Op een middag gingen we samen naar de tuinen. Jonge mannen in enkel een korte broek liepen af en aan naar de rivier met emmers. Ze goten het water over hun planten en renden terug voor een nieuwe lading. Dat ging zo de hele middag door. De planten zagen er fantastisch uit - diepgroen en vol blad. Er werd veel sla en andere snijgroenten verbouwd. Toen ik het zo zag, begon ik te begrijpen dat Karim misschien toch gelijk had. Dit hield ik geen dag vol. En dan de hitte nog.

Het was niet alleen het werk. Een stuk grond bemachtigen, bouwrijp maken, zaaien, investeren in materiaal - dat zou tijd en geld kosten. Iedereen werkte hier voor zijn eigen bestaan. Meehelpen tegen betaling? Vergeet het maar. Dan vroegen ze liever iemand uit de familie.

Het was een mooi idee, maar deze kon van de lijst. Het bleef bij de drukkerij.

Ongemakkelijke waarheid

Eén ding deed Boubacar wél consequent: er lag altijd een voorraad muggenspiralen in mijn kamer - groene coils; eenmaal aangestoken smeulden ze de hele nacht. Ze verspreidden een doordringende lucht waar muggen niet tegen konden. Giftig spul, eigenlijk. Ik sliep op de vloer; de rook trok omhoog en verdween via de opening naar buiten. Ik had er weinig last van.

Op een dag nam Boubacar me mee op een rit die een andere kant van zijn werk liet zien. Hij had me speciaal gevraagd om mee te gaan. Via een lange trap kwamen we in een kamertje waar drie mannen in uniform zaten - douane-beambten, zo te zien. Boubacar stelde me voor en ik gaf iedereen een hand. Daarna haalde hij formulieren tevoorschijn die ze met elkaar begonnen te vergelijken. Ze discusseerden wat, maakten aantekeningen, en langzaam begon het mij te dagen: dit waren geen officiële papieren. We zaten niet op een douanekantoor, maar in een onopvallend kamertje ergens boven een winkel, met ambtenaren die blijkbaar wat extra's wilden verdienen.

Onze drukkerij drukte illegale documenten.

Het was een ongemakkelijke ontdekking. Ik hield mijn mond. Ook in de auto terug zei ik niets. Ik moest dit eerst laten bezinken.

Maar het waren niet alleen dit soort schimmige zaken die me raakten - ook de alledaagse rauwheid van het bestaan liet zich zien.

Een paar dagen later zag ik een vrouw bevallen - midden op straat, in het zand. Ik stond als aan de grond genageld.

Andere vrouwen snelden toe, spanden een kleed om haar heen en schermde haar af. Ik bleef staan, nog steeds in een soort shock, totdat een man mij bij de schouders pakte en vriendelijk maar beslist zei:

“Dat is niet voor mannen.”

Ik kwam weer bij zinnen, draaide mij om en vertrok.

Betaling in natura

Ondertussen raakte ik steeds meer ingebed in het leven rondom de veranda en zag ook wat er zich zoal afspeelde. Karim was een aantrekkelijke vent. Hij had makkelijk contact met vrouwen. Zijn huwelijk was beschadigd nadat zijn vrouw was vreemdgegaan. Sindsdien liet hij het los. Nieuwe vriendinnetjes kwamen en gingen.

De buurman - de kleermaker - spande de kroon. Vrouwen kwamen af en aan in zijn atelier, en als er onderhandeld moest worden over de prijs, bleek geld niet altijd nodig. Betaling in natura was vaak voldoende. Momo's kamer werd dan tijdelijk ingenomen. Die moest zolang maar ergens anders heen. Bijna dagelijks was het raak. Zijn vrouw, die overigens bijzonder knap was, leek het zo te zien niet te deren. Of ze wist het niet, maar dat betwijfelde ik.

Momo, een grote sterke kerel, had ook een vriendin waarmee hij later zou gaan trouwen. Ze kwam af en toe langs, maar hij was nooit echt vriendelijk of intiem met haar. Het was een jong meisje dat duidelijk gek op hem was. Momo hield de boot daarentegen een beetje af en had ondertussen ook zijn affaires.

“Als ik ga trouwen dan zal ik een goede moslim zijn,” zei hij. “Dan ga ik wekelijks naar de moskee en zorg voor mijn vrouw en kinderen. Tot die tijd wil ik plezier hebben.”

Ik vroeg Boubacar eens waarom hij twee vrouwen had, terwijl zijn christelijke geloof dat eigenlijk niet toestond.

“Ik ben katholiek, officieel,” zei hij. “Maar ik geloof nergens in.”

Over zijn vrouwen zei hij: “Met de eerste boterde het niet meer. In plaats van te gaan scheiden en mijn vrouw en kinderen achter te laten, heb ik besloten een tweede vrouw te nemen: de ene helft van de week woon ik hier en de andere helft daar.”

“En, hoe is dat, twee vrouwen?”

“Hoe meer vrouwen, hoe meer problemen,” zei hij droog.

Familie als plicht

Boubacar vertelde ook dat succes in de familie als een magneet werkte. Wie geld had, werd verantwoordelijk gehouden voor de rest. Neven, nichten, vage verwanten - ze konden allemaal zomaar op je stoep staan als ze in de problemen zaten. En je kon ze niet weigeren. Het was familie.

Zijn vader had ooit een zaak in Frankrijk gehad, wat geld overgehouden, en reed nu met een vrachtwagentje vol rijst door het land om dat bij familie af te leveren. Gratis, uit plichtsgevoel.

Het deed me denken aan de jongen in de bus in Mauritië, die het helemaal gehad had met die traditie.

Bomen in de stad

Het prettigst voelde ik me bij Karim en Momo. We konden we over van alles praten: vrouwen, religie, voetbal, Afrika, Europa, armoede, politiek, ecologie. Hoewel ze nauwelijks

konden lezen of schrijven - Karim een beetje - waren ze goed geïnformeerd en dachten veel na. Ze hadden een natuurlijke intelligentie waar ze trots op waren.

“Jullie baseren je op kennis,” zei Karim eens. “Wij volgen onze intuïtie.”

Ze waren zich bewust van de schade die wij aan de natuur toebrengen. Daarom moesten er volgens hun meer bomen in de stad komen. Zelf hadden ze geld ingezameld om voor de veranda een paar bomen te planten. Maar telkens als een boom een lootje tevoorschijn toverde met de bedoeling een tak te worden, kwam er een oud mannetje langs en trok iedere keer die frisse groene scheutjes er weer af. Karim sprong uit zijn vel als het weer eens was gebeurd.

Ze wisten wie het deed en hadden hem al meerdere keren proberen duidelijk te maken dat het toch echt de bedoeling was dat die bomen moesten groeien. Aanvankelijk trok hij er zich niets van aan, maar uiteindelijk gaf hij de strijd op. Karim vertelde dat niet alleen zij, maar ook zijn familie hem daarop hadden aangesproken.

Het waren kleine overwinningen als deze die Karim en Momo moed gaven dat verandering mogelijk was, zelfs in de marge van deze grote stad.

Wie is Salif Keita?

In het centrum had ik de beroemde Malinese muzikant Salif Keita zien rijden in zijn mercedes. Keita was een albino met een blanke huid. Terug bij Karim en de jongens besloot ik hen een beetje te plagen.

“Is Salif Keita nou blank of zwart?” vroeg ik.

Karim keek me aan alsof ik niet goed bij mijn hoofd was. “Zwart natuurlijk.”

Ik ontkende: “Je ziet toch dat hij wit is.”

Dat leidde tot een verhitte discussie waar iedereen zich mee bemoeide. Karim was het fanatiekst. Hij weigerde te accepteren dat een nationale held bij het “andere kamp” werd ingedeeld. Maar ook de anderen lieten zich niet leiden door uiterlijke kenmerken. Keita was zwart, punt.

Studeren op straat

Ik ontmoette Roger, een Nigeriaan van mijn leeftijd. Hij had een tijd in Amsterdam gewoond en vertelde regelmatig over die periode. We trokken geregeld samen op. Hij wisselde geld en studeerde ondertussen rechten - niet aan de universiteit, maar op straat, met boeken uit de bibliotheek.

Het idee van “recht” fascineerde me. Terwijl hij zich in het Frans door de wetten heen werkte, begon ik er ook over na te denken. Ik vroeg me af wie beslist wat goed of fout is, wie het gezag krijgt en waarom. Wie bepaalt of ik word opgepakt als ik op straat muziek maak, mijn papieren moet tonen, mij moet verantwoorden of zelfs uitgekleeft word aan een grenspost?

In onze gesprekken ging het vaak over dit soort vragen. Er groeide iets. Nog klein, maar levend - zoals de boompjes die Karim voor de veranda had geplant.

Devaluatie

Toen brak plots paniek uit. Frankrijk had besloten om de CFA-frank van de ene op de andere dag te devalueren: de waarde werd gehalveerd. Mensen kwamen naar mij toe met vragen. Ze hadden op de radio gehoord dat het goed zou zijn voor de export, maar begrepen niet wat het voor hén betekende. Ze hoopten dat ik het wist.

Ik had geen verstand van economie, maar het exportar-

gument leek me onzin. Mali exporteerde nauwelijks, en wat het uitvoerde ging naar Frankrijk. Handel met andere landen liep ook via Frankrijk. De avond voor de maatregel inging stonden er lange rijen bij de pomp: morgen zou brandstof dubbel zo duur zijn.

Karim had vertrouwen. Frankrijk was voor hem de grote broer.

“Die helpen ons wel,” zei hij.

Ik dacht daar anders over.

“Frankrijk denkt enkel aan zichzelf en is niet begaan met jullie lot. Dat is niet hoe een koloniale macht functioneert. Zet dat maar uit je hoofd,” zei ik.

De onzekerheid in de straten van Bamako weerspiegelde zich in mijn eigen lichaam. Terwijl mensen rekenden hoe ze de volgende dag zouden overleven, begon ook mijn lichaam signalen af te geven. De crisis voltrok zich niet alleen buiten, maar ook in mijzelf.

Malaria

Mijn nalatigheid met de malariapillen kwam me duur te staan. Ik werd ziek. Ik voelde het al een tijdje aankomen. In de stad had ik een meisje leren kennen, een apotheker die in München was opgegroeid en vloeiend Duits sprak. Van haar had ik een doosje pillen gekocht, maar het was al te laat.

Tijdens het eten pakte Karim op een dag mijn gezicht, duwde een ooglid omhoog en zag dat het oogwit geel was. Geen twijfel mogelijk. Hij waarschuwde Boubacar, die hij als mijn verantwoordelijke beschouwde. Boubacar kwam en bevestigde Karim's vermoeden: *malaria*.

Daarna ging het snel bergafwaarts. Mijn eetlust verdween; elke hap werd een opgave. Mijn kleren hingen

los, de riem kon een paar gaatjes strakker. Schouders en heupbotten staken uit. Zitten deed pijn aan mijn achterwerk; liggen was nog het minst erg. Na honderd meter lopen stond ik te trillen op mijn benen en moest ik uren bijkomen. Het hoofd werd licht, de wereld zwart aan de randen. 's Nachts lag ik wakker: rillingen, dan weer zweet, de adem hoog, het hart hoorbaar in mijn oren.

Karim en Momo kwamen langs met rijst of bouillon; meestal bleef het bij een paar happen. Ze zetten water neer, thee met veel suiker. Ik nam kleine slokjes en sloot weer de ogen. De stemmen op straat klonken gedempt, de dagen liepen in elkaar over. Ieder bezoek werd korter, de blikken ongeruster. Men vreesde het ergste.

Op een gegeven moment dacht ik: deze mensen hebben al eeuwenlang met malaria te maken - ze moeten er toch iets tegen hebben? Ik vroeg Karim of hij geen traditioneel middel kende. Hij keek me wat sceptisch aan. Het vertrouwen in de moderne geneeskunde was zo groot geworden dat men nauwelijks nog geloofde in eigen remedies. Karim slikte ook allerlei pillen, niet voor iets specifiek, maar omdat hij dacht dat het gezond was.

"Er is wel iets," zei hij uiteindelijk. "Wil je dat dan gebruiken?"

"Graag."

Op de markt voor onze deur haalde hij voor een stuiver een bos van een bepaalde plant. Een vrouw die met haar man achter de fotoshop woonde, kreeg de opdracht er thee van te zetten. Elke dag kreeg ik een glas. Het was zo bitter dat ik wel twintig minuten nodig had om het leeg te drinken.

Maar na een paar weken begon ik me beter te voelen. Ik kreeg weer trek, liep naar de markt voor bananen en andere lekkernijen. Ook mijn stoelgang herstelde zich - al had ik

daar sinds mijn aankomst geregeld last van. Het klimaat, het eten, het water - wie zal het zeggen? Regelmatig zat ik met constipatie.

De weg omhoog was in elk geval ingezet, al duurde het zeker twee maanden voordat ik weer helemaal hersteld was. Toen feliciteerde Karim me en zei: *“Nu ben je een echte Afrikaan.”*

Oumou Sangaré

In de wijk was een gratis concert aangekondigd van Oumou Sangaré, de wereldberoemde zangeres en voorvechter van vrouwenrechten in Afrika. Ze was hier opgegroeid, een dochter van de wijk, en iedereen keek ernaar uit.

Toen ze het podium opkwam, in een lang, schitterend gewaad, ging er een siddering door de menigte. Haar aanwezigheid had iets magnetisch - krachtig, maar zonder pose. Tussen de nummers door sprak ze korte boodschappen in het Bambara, telkens gevolgd door luid gejuich.

De muziek sloeg als golven over het publiek, tilde hen op en nam hen mee in een stroom van ritme en emotie. Op het veld werd gedanst, gezongen, geroepen. Ze gingen uit hun dak, maar met respect. Sommigen klommen op het podium, dansten even met haar of naast haar, en verdwenen weer in de massa. Een danser met witte verf op zijn gezicht zweefte het publiek nog eens extra op met wilde, bijna trancheachtige bewegingen.

Het concert voelde als een collectieve uitademing. Even vergat men het harde leven, het gebrek, de onzekerheid. Hier stond iemand die het had gemaakt, zonder zich af te keren van haar volk.

Inbraak

Nog bedwelmd door de energie van het concert liep ik terug naar mijn kamer. De stemmen en trommels galmden na in mijn hoofd. De deur stond open. Er was ingebroken.

Ik keek snel rond, maar op het eerste gezicht miste ik niets. Waardevolle spullen had ik niet achtergelaten, mijn geld en paspoort droeg ik altijd in een tasje om mijn middel.

Niemand in de compound had iets gezien of gehoord - iedereen was bij het concert geweest.

Vervelend, maar ik besloot het achter me te laten. Geen schade. De dief had zich vergist.

Vertrek

Karim had een nieuwe zaak geopend, in een andere wijk, zo'n zeven kilometer verderop. Hij verscheen nog maar zelden op de veranda met de anderen. Ik had het gevoel dat ik misschien wat te veel van hem gevraagd had, de laatste tijd. Er knaagde iets van schuld. Niet zwaar, maar wel aanwezig. Wat me vooral stak, was dat ik hem nauwelijks meer zag. Met hem had ik de beste band.

Misschien waren er dingen veranderd tussen ons, zonder dat we het uitgesproken hadden. In rollen, verwachtingen, nabijheid. Maar hoe dan ook voelde ik dat het tijd was om verder te trekken. Ik was weer gezond, voelde me sterk. Maar ik had bijna geen geld meer. Het merendeel van de laatste vijftig gulden was opgegaan aan het verlengen van mijn visum.

Het duurde een paar dagen voordat ik de knoop doorhakte. Daarna vertelde ik het de anderen. Boubacar was vooral blij dat ik er weer bovenop was. Hij gaf me nog wat

geld voor de reis. Momo was wat terughoudender. Hij waarschuwde me.

“Mali is een rustig land,” zei hij, “met relaxte mensen. Maar dat is niet overal zo in Afrika.”

Hij vroeg niet precies waar ik heen wilde - en eerlijk gezegd wist ik het zelf ook niet. Maar ik begreep wat hij bedoelde. Geen onrust opzoeken. Niet richting het zuiden. Dus besloot ik oostwaarts te gaan, naar Niger. Dat leek hem een beter idee.

Op de dag van mijn vertrek gingen Momo en ik langs bij Karim's nieuwe winkel om afscheid te nemen. We praatten wat. Daarna volgde een korte omhelzing. Geen woorden van sentiment.

Als mannen gingen we uit elkaar. Zonder emotie.

Met het restje geld van mezelf, en wat ik van Boubacar had gekregen, kocht ik een busticket naar Gao, zo'n 1.150 kilometer. Wat daarna kwam, zou ik wel zien. Weer had ik geen visum, maar ook dat zou zich op de een of andere manier wel oplossen.

Oostwaarts

Momo bracht me vroeg naar het busstation. Overal beweging en bedrijvigheid; in de lucht hingen diesel, stof en gebakken banaan. Handelaren sjorden balen vast op het dak van de bus; een moeder bond haar kind op de rug. Momo stopte me nog geld toe - van hem en van Karim - en pakte mij met zijn grote sterke armen voor een laatste keer stevig vast en dat was het dan.

Na een half jaar verliet ik Bamako. Ik voelde me licht, klaar voor iets nieuws, niet beseffend hoe snel alles zou veranderen. De chauffeur telde verweerde biljetten, knikte, startte. We rolden.

De stad vervaagde achter me: lage huizen, dan akkers, dan savanne. In de bus cassettebandjes: Oumou, Salif, Jimi Hendrix, Led Zeppelin. De luidspreker trilde mee met elk gat in het asfalt. De man naast me deelde een zak pinda's en vroeg waar ik heen ging.

“Gao.”

Hij tikte op mijn ticket en lachte: “C'est loin.”

Eerste halte Ségou. Verkopers staken hun armen door de ramen: stapels mango's, waterzakjes, brochettes op een ijzeren rekje. De motor bleef draaien. Het asfalt was nieuw op stukken, scherp en donker; dan hield het op en begon de wasbordweg. De bus zwabberde langs een vrachtwagen met jute zakken. In de verte een herder met vee.

In Sévaré, vlak bij Mopti, begon het gebied van de Toea-reges. Het was donker toen we aankwamen. We stopten bij een veld vol militaire voertuigen. De chauffeur stapte uit en sprak met een militair. Wij wachtten gelaten; niemand stelde vragen. Ik dronk warm water uit mijn fles en keek rond. Soldaten met automatische geweren en gezichten zonder uitdrukking.

Om verder te kunnen moest eerst een colonne worden gevormd, zoals in de Westelijke Sahara. Er was al een tijd niets gebeurd, maar in het verleden waren reizigers hier wel eens overvallen. Dus koos men voor zekerheid.

De volgende dag zouden we ons verzamelen. De buschauffeur leidde ons naar het marktplein waar we met zijn allen konden slapen in de open lucht.

Secrets

In de bus ontmoette ik een man uit Burkina Faso. We zochten een plaats naast elkaar, legden onze spullen neer en praatten wat na onder de sterren. Zijn stem klonk zacht en

beheerst, duidelijk niet bedoeld voor andere oren. Hij tuurde in de verte, waar gebouwen zacht verlicht werden door de maan.

Het gesprek kwam op de *secrets* - de verborgen krachten die macht in stand houden. Hij vertelde hoe veel Afrikaanse leiders contact zoeken met medicijnmannen en geestenbezwierders, die via rituelen voorspoed zouden moeten afdwingen.

Hij knikte langzaam, bijna plechtig, alsof hij het voor zich zag.

“Wij kunnen Christen zijn, Moslim, wat dan ook,” zei hij, en keek me toen recht aan. “Maar uiteindelijk geloven we allemaal in de geesten.”

Zijn ogen fonkelden even in het maanlicht. Geen spoor van twijfel.

Ook binnen families, zei hij, werden zulke krachten gebruikt. In hiërarchische structuren, waar ouderen altijd het laatste woord hadden en vrouwen nauwelijks iets te zeggen kregen, werd bij conflicten soms een magiër geraadpleegd. Met een pluk haar, een stuk kleding of een persoonlijk voorwerp werd een ritueel uitgevoerd om onzichtbare krachten tegen iemand in stelling te brengen.

Ik luisterde. Vond het fascinerend, maar ergens ook onvoorstelbaar. Al had ik in Bamako wel iets meegemaakt wat nu ineens in een ander licht stond.

Ik kende daar een man, een leraar van een klein schooltje. Hij was wat opdringerig, een beetje manipulatief. Hij wilde dat ik hem hielp geld los te krijgen uit Europa voor zijn school. Ik had hem meerdere keren uitgelegd dat ik dat niet zomaar kon regelen, maar hij bleef er telkens op terugkomen. Daar werd ik een beetje flauw van, en op een wat minder diplomatieke manier heb ik hem toen duidelijk gemaakt dat ik hem niet kon helpen.

Op een dag, vlak voor mijn vertrek uit Bamako, troffen we elkaar weer. Hij deed heel vriendelijk. Geen woord meer over geld. In plaats daarvan vroeg hij of ik even met hem wilde zitten. We praatten wat, en toen vroeg hij me ineens om een haarlok - als aandenken, zei hij. Omdat goede vrienden dat toch voor elkaar over moesten hebben.

Ik vond het vreemd, maar zag er niets kwaads in. Ik knipte een klein plukje haar af en gaf het aan hem.

Pas nu, daar in het zand naast mijn reisgenoot uit Burkina Faso, dacht ik: *hmm... daar zat meer achter dan ik had gedacht.*

In colonne naar Gao

De volgende ochtend vormden we een konvooi. Langzaam kwamen we op gang. Richting Douentza werd de savanne kaler, droger, stiller. Geen dorpen meer; alleen soms een schaduw onder een boom. In de verte flonkerde het zand in de hitte, als water dat er niet was.

Urenlang gaf de weg alleen vlakke, tot Hombori ineens opdook. Rotsplateaus en torens stapelden zich aan de horizon op als kastelen; randen zwart van schaduw, het licht stroperig geel in de namiddag. Even waande ik me in Arizona, land van zweterige westerns, met zijn enorme mesa's en roodbruine steenwanden.

In Gossi hield de colonne kort halt. We grepen het aan voor een plaspauze en om de benen te strekken. De chauffeur dook onder de kap, controleerde motor en radiator. Een jerrycan verscheen; bijvullen waar nodig. Daarna rolden we door voor de laatste kilometers naar Gao.

In de namiddag bereikten we onze bestemming. De bus rolde het station binnen. Iedereen rekte zich uit, sloeg stof

van de kleren, zocht bagage op het dak. Ik stapte uit met een droge keel en een blaas die op knappen stond.

Twee dagen en een bus vol geduld

Van Gao reden bussen naar Niamey en het beetje geld dat ik nog had, was nét genoeg voor een ticket. Daarna was ik helemaal platzak.

We moesten wachten. Hoe lang wist niemand; vertrektijden waren een vaag begrip. Wat me opviel, was hoe gelaten iedereen was. Geen geklaag, zelfs niet als het tot de volgende dag duurde. Iedereen schikte zich in zijn lot en maakte er het beste van.

Ik was er al eerder tegenaan gelopen - met mijn westerse efficiëntie en plannenmakerij - maar in dit licht gezien had het ook zijn charme. Gelatenheid als overlevingskunst.

De meeste bussen leken op die in Europa: wat ouder, maar doorgaans in goede staat. Alleen zaten ze allemaal vol.

Voor de gare routière stond een oude, afgeleefde schoolbus uit de jaren veertig in de zon te tikken. Daar was nog ruimte. Een Franse jongen en ik waren de enige blanken. We wisselden een blik; de staat van het ding zei genoeg. Afgebladderde lak, doorgezakte banken, slicks zonder profiel, ramen die niet open konden. En - zo zou blijken - een motor op zijn laatste benen.

Het derde de rest niet. Zakken gierst werden op het dak gesjord, een geit ging in de buik van de bus, kinderen belandden op schoot. Binnen de kortste keren zat alles vol. De chauffeur controleerde of het spul goed vastzat; sleutelbos in de hand, olie aan de vingers. Hij floot, gaf een kort gebaar. We reden.

We volgden de Niger richting Ansongo. Rood stof veegde over de ruiten. Bij de eerste post ging het raam

omlaag: papieren, een kort praatje, “un petit cadeau?” Een paar slappe biljetten, een knik, door. Tien kilometer later stond de bus sissend stil. De chauffeur legde een lap op de radiator dop; stoom, jerrycans leeg. We zochten schaduw onder een acacia, gaven een duw, en de motor pakte weer.

In Labbezenga volgde de grenscontrole. Alles moest uit de bus en in het zand. Vier douaniers liepen traag langs de spullen: turen, tasten, zoeken naar alles waar invoerrechten op konden. Koffers open, tassen doorzocht, hier en daar iets uit elkaar. Enkelen werden apart genomen om “af te rekenen” in het kantoortje.

Toen kwam de kassa voor iedereen: 500 CFA om binnen te mogen. Geen bon, geen toelichting. Ik had nog nooit “entree” voor een land betaald - dit was duidelijk geen regeling uit een boek. Voor het kantoortje paradeerden vier identieke witte Peugeots 504, blinkende statussymbolen. Hoe betaal je die op een ambtenarensalaris? Ik dacht aan de nep-douanepapieren bij Boubacar. We hadden geen keus. Iedereen betaalde.

Behalve ik. Mijn geld was op.

De Fransman had het door. Zonder iets te zeggen schoof hij me de 500 CFA toe. We stonden met z'n allen in een rij voor het kantoortje. Binnen zat de commandant achterovergeleund aan zijn bureau, als een vorst in zijn zetel. Na elke afhandeling ordonneerde hij met barse stem de volgende naar voren. Dit zag er niet goed uit, maar ik probeerde kalm te blijven.

Toen het mijn beurt was, was ik hem voor.

“Ik heb geen visum,” zei ik meteen. “Ik haal dat in Niamey. Hier is mijn busticket.”

Ik gaf hem mijn paspoort en het geld. Hij bladerde, zweeg. Uit de weldoorvoede buik onder zijn uniform kwam

een kleine grom. Hij keek me nog even aan, maakte een korte armbeweging: wegwezen.

Verder naar Ayorou: wasbord, gaten. De motor van de bus was in zo'n slechte staat dat we om de zoveel kilometer moesten stoppen. Stoom sloeg onder de motorkap vandaan; we wachtten tot het weer was afgekoeld. Soms stond iedereen buiten, zich afvragend of we onze bestemming wel zouden halen, terwijl de chauffeur de moed erin hield en zei dat er niets aan de hand was.

Bij elke controle - en dat waren er veel - moest onze chauffeur smeergeld betalen om verder te mogen. Want zelfs naar Afrikaanse maatstaven was deze bus niet meer rijwaardig.

De middag zonk, de lucht werd koperkleurig. Wat normaal gesproken een rit van een halve dag is, duurde bij ons uiteindelijk twee volle dagen.

Toch klaagde niemand. Iedereen nam het zoals het was.

's Avonds stopten we ergens langs de route. Iedereen zocht een plek voor de nacht. Eten werd gedeeld, er werd gepraat en gelachen. Ook de chauffeur, een vrolijke man met humor, droeg bij aan de sfeer. Hij kon de grappen over zijn bus goed hebben.

"Het is niet mijn schuld," zei hij. "Jullie maken deze wagens," en hij wees naar mij en de Fransman.

"Ja," zei ik, "maar als ze in deze staat zijn, gaan ze bij ons naar de sloop."

"Non non non non!" riep hij theatraal, alsof het om zijn liefde ging.

Iedereen schaterde.

De tweede dag hetzelfde ritueel. Checkpoints met gendarmes die hun hand ophiielden. De chauffeur lachte kort, telde, betaalde. We stopten weer regelmatig: oververhitting, een losse kabel, een zachte band. De zon klom en

zakte. Tillabéri gleed voorbij als een stoffige belofte. Nu was het niet ver meer.

Inmiddels had de chauffeur zoveel smeergeld betaald dat hij niets meer overhad. Hij ging de bus rond en vroeg of de passagiers iets konden bijdragen. Er werd gelachen, maar veel animo was er niet. Iedereen vond het zijn probleem.

Toch wist hij zich er telkens weer uit te redden. Tegen de avond rammelden we Niamey binnen - strompelend, rokend, maar aangekomen.

Niamey

De eerste nacht sliep ik op het station, zoals zoveel andere reizigers. Op de grond, tussen tassen, benen en slapende lichamen.

De volgende dag kwam ik een jongeman uit Gambia tegen. Hij was hierheen gereisd met zijn vrouw en twee kinderen, via dezelfde route als ik. Ze waren gelovige christenen, vriendelijk en open. Toen hij merkte dat ik platzak was, nodigde hij me uit om samen iets te gaan eten.

Langs de straten stonden overal kleine eetgelegenheden - geïmproviseerde keukens onder afdakjes, met dampende pannen en schalen vol groentes die me meteen deden denken aan Bamako en de tuintjes langs de Niger, die ook hier door de stad stroomde.

Terwijl we aten, vertelde hij over zijn leven in Gambia. Hij had daar veel met blanke toeristen opgetrokken en vertelde wat hem aan hen was opgevallen.

“Blanken doen dingen met hun kinderen,” zei hij. “Ze nemen ze mee naar het strand, een pretpark of een dieren-tuin. Afrikanen doen dat niet. Die blijven thuis en laten de kinderen hun gang gaan.”

In zijn geloofsgemeenschap probeerden ze daar iets aan

te veranderen. Ze organiseerden speciale dagen voor de kleintjes: uitstapjes, sport- en spelactiviteiten, themadagen rond het geloof.

Er sprak toewijding uit zijn woorden, maar ook een verlangen. Naar verandering, naar aandacht, naar iets wat hij gezien had en niet meer los kon laten.

We waren de hele dag samen. Hij leek het als zijn christelijke plicht te zien om voor mij te zorgen - als zijn naaste. Dat waardeerde ik, maar het zat me ook niet lekker. Hij had zelf nauwelijks geld, en ik wilde niet dat zijn familie voor mij moest inleveren.

Ik moest iets vinden. Iets voor mezelf. Maar wat?

Een visum had ik nog steeds niet - niet vanwege onwil, maar omdat ik het gewoon niet kon betalen.

Uitkering?

Toen kreeg ik een idee. In de stad zat een Nederlands consulaat. Mij was ooit verteld dat je ook vanuit het buitenland een Nederlandse bijstandsuitkering kon aanvragen. Misschien was dat een optie. Ik besloot het te proberen.

Richting het consulaat liep ik door een van de betere wijken van Niamey. Brede lanen, aan weerszijden grote bomen die wat schaduw gaven. Villa's met ommuurde tuinen en zware ijzeren toegangspoorten.

Het was een schril contrast met de rest van de stad. Hier woonden de rijken. Ambassades, kantoren van buitenlandse organisaties, hulpinstellingen.

In een van de gebouwen stond de deur open. Binnen zag ik een paar blanken achter laptops zitten. Ze bleken Nederlanders te zijn, werkzaam voor een hulporganisatie. Ik stapte naar binnen en probeerde een gesprekje aan te knopen.

Ik hoopte op een vriendelijk woord, misschien een moment van herkenning - het was al zo lang geleden dat ik landgenoten had gezien. Maar ze waren niet erg geïnteresseerd. Kortaf, afstandelijk. Druk, waarschijnlijk.

Jammer.

De consul

In het consulaat ontmoette ik de consul - een grote, statige man met een voorname, maar opvallend vriendelijke uitstraling.

Ik legde hem mijn situatie uit en vroeg of het mogelijk was om vanuit het buitenland een bijstandsuitkering aan te vragen. Hij luisterde, knikte bedachtzaam, maar vroeg eerst om mijn paspoort. Daarmee verdween hij naar een kamer achterin.

Ik bleef alleen achter in een knusse, lichte ruimte. Overall stonden bloemen en planten. De muren waren zacht wit en vanuit het raam keek ik uit op een tuin met een zwembad. Al had dat zwembad duidelijk al een tijdje geen onderhoud meer gehad - het water was troebel en lag vol met afgevallen bladeren.

In het midden van de kamer stond een grote vogelkooi met een papegaai. Elke paar minuten doorbrak hij de stilte met een schelle kries. Een airconditioning bromde zacht: het was aangenaam koel.

De papegaai en ik waren de enige levende wezens in de ruimte. Uit nieuwsgierigheid ging ik voor zijn kooi staan. Ik sprak hem zachtjes toe, probeerde hem te verleiden met wat woordjes en gekke geluidjes. Hij keek me aan, met scheve kop en een blik alsof hij me doorhad. Maar hij zei niets terug.

Op een gegeven moment stak ik, bijna automatisch, mijn vinger door de tralies - als teken van vriendschap.

Zonder aarzelen beet hij toe. Hard. Zo hard dat ik even dacht dat mijn vinger gebroken was.

Ik kon nauwelijks een kreet onderdrukken. Kreunend van de pijn pakte ik mijn hand beet, klemde hem tussen mijn knieën en kneep zo hard ik kon om het brandende gevoel te dempen.

Wat een rotbeest.

Mijn vinger gloeide nog van de pijn toen de consul, na een kwartiertje, terugkeerde. Hij glimlachte vriendelijk en zei: "Alles is verder in orde."

Ik vroeg wat hij daarmee bedoelde.

Hij had mijn gegevens gecontroleerd, vertelde hij - om zeker te weten dat ik niet gezocht werd door de politie. Dat verraste me even, maar ik begreep dat het bij zijn functie hoorde.

Vervolgens legde hij uit dat het inderdaad mogelijk was om een bijstandsuitkering aan te vragen, maar dat ik daar minstens zes weken op zou moeten wachten. Bovendien waren er allerlei formaliteiten: een verblijfsvergunning, een officieel adres, administratieve zaken die ik onmogelijk zelf kon regelen zonder geld of netwerk.

Hij zag de teleurstelling op mijn gezicht.

Toen zei hij: "Waarom bel je niet je ouders en vraag of ze geld overmaken voor een vlucht naar huis?"

Het overviel me. Dat was de eerste keer in al die maanden dat iemand het woord *thuis* uitsprak. Het idee was niet eens bij me opgekomen. Teruggaan? Ik wilde mijn reis afmaken. Niet nu. Niet op deze manier.

De consul keek me even aan en zei toen: "Denk er rustig over na. En als je je ouders wilt bellen, kun je van mij wel geld lenen voor de telefoonkosten."

Dat had ik niet zien aankomen. Het kwam als een donderslag bij heldere hemel.

De consul beoordeelde mij als hulpbehoevend - en wilde helpen. Maar ik zag mezelf niet als iemand die hulp nodig had. Ik was iemand die het zelf moest redden, die de juiste manieren moest vinden om verder te komen. En hij, de consul, was slechts een schakel in dat traject.

Het idee om mijn ouders om geld te vragen voelde als een nederlaag. Een capitulatie. Wat bleef er dan over van mijn plan? Van mijn voornemen om door te gaan tot het niet meer verder kon?

Was dit dan het einde?

Vrij en eenzaam

Terug in de stad liep ik rond met mijn gedachten. Op een harde zandvlakte zag ik een groep jongens voetballen. In Bamako had ik wel eens meegedaan. Daar ging het er ruig aan toe. Maar als ik de bal had, hielden ze zich in. Ze wilden me niet bezeren.

Dit keer bleef ik aan de kant. Ik had geen zin.

De film speelde zich af in mijn hoofd. De reden waarom ik hierheen was gekomen. Mijn zoektocht naar een samenleving waar men voor elkaar zorgde. Waar het gemeenschapsgevoel nog leefde.

En nu, hier, leek het zich voor mijn ogen af te spelen. Iedereen zorgde voor elkaar. Zelfs voor mij. Niemand werd achtergelaten. Het leek mijn ideale samenleving - maar toch, het was het niet.

Mogelijkheden om je als individu te ontplooien waren hier schaars. Opleidingen of scholing waren er nauwelijks. Wat je leerde, kwam uit de familie - van vader op zoon, van moeder

op dochter. Alleen wanneer een buitenlands bedrijf of een hulporganisatie zich vestigde en personeel nodig had voor een specifiek doel, werd er iets aangeboden dat op onderwijs leek.

Zo zag ik eens een groep vrouwen in een gebouwte naast Boubacar' drukkerij computerles krijgen, verzorgd door iemand van een buitenlandse firma.

Langzaam begon het tot me door te dringen: als ik iets met mijn leven wilde, als ik ambities had die verder reikten dan het hier en nu, dan was dit niet de plek.

In mijn eigen land lagen de mogelijkheden voor het oprapen. Hier leefde men volgens traditionele normen. Iedereen kende zijn plaats, schikte zich in de hiërarchie, week niet af van het pad. Individuele vrijheid was ondergeschikt aan het collectief. Je hoorde bij de gemeenschap, of je wilde of niet.

Maar juist daardoor was je nooit alleen. Er was altijd contact, altijd nabijheid. Eenzaamheid kenden ze niet.

Ik heb het eens geprobeerd uit te leggen, daar op de veranda bij Karim. Wat het betekende om helemaal alleen te zijn.

Om thuis te komen in een stil huis. Geen stemmen. Geen aanraking. Dagen zonder dat iemand je echt ziet. Weken waarin je niemand hoeft uit te leggen hoe het met je gaat - omdat niemand het vraagt.

Zelfs als je onder de mensen bent, is de afstand vaak zo groot, zo koud, dat je er uiteindelijk vrijwillig voor kiest om alleen te blijven.

Ze keken me aan met half vragende blikken, een glimlach vol onbegrip. Ik vertelde iets wat voor hen niet kon bestaan - een ziekte die je alleen in andere werelden tegenkomt. Ze konden zich er niets bij voorstellen.

En toen vroeg ik me af: is dat de kern van het verschil?

Of je bent vrij en eenzaam.

Of je bent verbonden, maar minder vrij.

Na een nacht slapen wist ik het.

Ik koos voor het eerste.

Naar huis

De volgende dag ging ik terug naar de consul en zei dat ik mijn ouders wilde bellen. Ik was al bij een reisbureau geweest om informatie in te winnen: een vlucht naar Amsterdam zou ongeveer duizend gulden kosten.

Hij gaf me een handvol munten voor de telefooncabines bij het station, en een bankrekeningnummer waarop het geld kon worden overgemaakt.

Ik kreeg mijn vader aan de lijn. Mijn moeder was zo opgewonden dat hij haar voortdurend op afstand moest houden omdat ze per se met me wilde praten. Het werd een chaotisch gesprek - mijn moeder vol emoties, mijn vader probeerde het hoofd koel te houden.

Maar de boodschap kwam over. Hij zei dat hij het gevraagde bedrag van 1200 gulden direct zou overmaken.

Daarna duurde het nog drie dagen voor het geld hier op de bank stond. Toen ik het eenmaal had afgehaald, ging ik naar het consulaat om de consul terug te betalen.

Als dank voor zijn hulp had ik een bessenstruik gekocht voor in zijn tuin. Hij nam het aan met een glimlach, wenste me een goede reis en gaf me de groeten mee voor mijn ouders.

Ondertussen zocht ik nog naar mijn maat uit Gambia. Ik wilde hem graag wat geld geven, als dank voor alles wat hij voor me had gedaan.

Maar ik vond hem nergens meer. Ze waren waarschijnlijk al verder gereisd. Dat vond ik jammer.

Via Bamako en Casablanca vloog ik terug naar huis.

In Casablanca liep ik nog tegen een probleem aan: ik had geen visum voor Marokko. De man van het reisbureau had me verzekerd dat het niet nodig was - het ging tenslotte om een transitstop. De douane dacht daar anders over. Zonder visum zou ik het land officieel niet in mogen, ook al was het maar voor een overstap. De tijd begon te dringen, het vliegtuig zou snel weer vertrekken. Een beambte die mijn situatie leek te begrijpen, bladerde even in mijn paspoort, knikte, en zette uiteindelijk een stempel.

“Zo is het goed,” zei hij.

Op Schiphol stonden mijn ouders en mijn oudste zus. Enkele uren later was ik weer thuis

Dit keer was ik van plan om het anders aan te pakken en het leven van dag tot dag achter mij te laten. Ik had nooit iets afgemaakt. Daar wilde ik verandering in brengen. Het zaadje dat Roger ooit in Bamako bij me had geplant, was in vruchtbare bodem gevallen.

Ik ging rechten studeren.

EPILOOG

DETTIG JAAR LATER

Nog een derde te gaan

Soms overviel me het ineens: een herinnering, een detail dat me deed stilstaan bij de weg die achter me lag. Ik had mijn rechtenstudie afgerond. Daarna werkte ik in het vak waar ik mezelf jarenlang naartoe had geduwd. Tien jaar lang was ik advocaat, strak in pak, in een wereld van dossiers, procedures en zittingsdagen. Van buiten leek het alsof ik het had gemaakt. Van binnen wist ik dat het niet zo was.

Tegen het einde van mijn studie werd mijn zoon geboren. Dat zou een keerpunt moeten zijn geweest, een bron van vreugde en verbondenheid. In zekere zin was het dat ook - maar tegelijk begon toen de zwaarste periode van mijn leven. De relatie liep stuk en wat volgde was geen scheiding zoals je die in films ziet, met opluchting of een zekere waardigheid, maar een slagveld. Twaalf jaar lang kreeg ik te maken met de haat van mijn ex-partner en haar moeder. Alsof ik niet alleen haar partner, maar ook de vijand van het hele huishouden was geweest. Ik deugde niet, ik was geen

vader, ik was geen mens in hun ogen. Elke poging om contact te houden met mijn zoon werd omgeven door wantrouwen, weerstand, controle, verwijten. Die jaren braken iets in me af. Ik leerde hoe het voelt om systematisch buiten spel gezet te worden, terwijl je niets liever wilt dan bij hem zijn.

De advocatuur bood geen troost. Sterker nog, het bleek geen plek waar ik op mijn plaats was. Ik verloor mijn eigen nabijheid, mijn gevoel, mijn intuïtie. Mijn persoonlijkheid veranderde. Alles ging via het verstand. Ik wilde mezelf niet verliezen; dat was het me niet waard. Daarnaast lag ik geregeld in de clinch met de Belastingdienst. Hun bazige stijl, de dwingende, onbuigzame houding. Ze wekten de indruk dat ik vooral voor hen werkte in plaats van voor mijzelf. Keer op keer boetes en onenigheid. Ik was er klaar mee.

Na tien jaar trok ik de stekker eruit. Het voelde als bevrijding. En toen deed ik iets dat velen vreemd vonden, maar voor mij zo natuurlijk was dat ik niet eens lang behoefde na te denken: ik pakte mijn gitaar weer en ging de straat op.

Dit keer niet in de drukke straten van Stockholm of Rome, maar in Oldenburg, net over de Duitse grens, niet ver van Groningen waar ik woonde. Elk weekend trok ik erheen. Overdag sliep ik of liep ik door de stad, maar zodra de avond viel en de cafés hun deuren openden, zette ik me neer midden in de stroom van het nachtleven. Mensen bleven staan, lachten, luisterden en gooiden wat kleingeld in de gitaarhoes. Soms waren het korte ontmoetingen; soms groeide er een kring om me heen en ontstonden er prachtige momenten. Samen zingen, iemand die de gitaar overnam, iemand die een lied inzette - en samen genieten, tot diep in de nacht.

Tien jaar lang leefde ik in dat ritme. Door de week deed ik vrijwilligerswerk bij de tuinvereniging waar ik in mijn

huisje had, maar in het weekend trok ik de grens over en werd ik weer muzikant. Er zat een vrijheid in die ik in de advocatuur nooit had gevoeld: de directe uitwisseling, de spontaniteit, het applaus dat niet gekocht was met mooie woorden maar verdiend door klank, door gevoel.

Totdat de wereld tot stilstand kwam. Covid. Straten leeg, cafés dicht, grenzen gesloten. Ineens was er geen nachtleven meer, geen publiek, geen reden om mijn gitaar uit de koffer te halen. Het was alsof iemand abrupt het licht uitdeed.

Toen ging de telefoon: mijn vader. Hij sprak met een stem die vastberaden klonk, maar ik hoorde ook de wanhoop eronder. Mijn zussen hadden besloten dat het tijd was om onze ouders in een verzorgingshuis te plaatsen. Ze hadden alles al geregeld, alsof het een kwestie was van een handtekening zetten en een verhuishwagen laten komen. Maar mijn ouders wilden niet.

Mijn vader zei: "We willen in ons eigen huis blijven. We willen niet weg."

Ik luisterde en wist meteen dat hij me vroeg om een keuze te maken. Eigenlijk vroeg hij me niet eens - het lag er al. Hij wist dat ik zou komen. En zo gebeurde het: ik trok bij mijn ouders in. Niet omdat het makkelijk was, niet omdat het zonder offers ging, maar omdat het de enige juiste weg was.

Mijn zussen waren woedend. Ze voelden zich gepasseerd, alsof ik met één besluit al hun werk had vernietigd. Wat volgde was een nieuwe haatcampagne. Eerst gericht op mij, maar al snel ook op mijn ouders, alsof zij schuld droegen aan hun eigen keuze om in hun huis te blijven. Ze werden weggezet als onverantwoordelijk, koppig, ondankebaar. En ik? Ik was de verrader, degene die hun plannen had gedwarsboomd.

Soms vraag ik me af of er een patroon in mijn leven zit.

Alsof er steeds opnieuw kampen ontstaan waarin ik per definitie aan de verkeerde kant beland. Eerst in mijn relatie, daarna in mijn werk, later binnen mijn eigen familie. Maar wat is verkeerd? Voor mij voelde het altijd alsof ik simpelweg trouw probeerde te blijven aan wat waar was voor mij. Als vader, als mens, als zoon.

Het leven bij mijn ouders bracht nieuwe ritmes met zich mee. Geen cafés en nachtleven meer, maar samen ontbijten, eten koken, kleren wassen, kleine wandelingen maken. Soms viel er een stilte, die ik vroeger ongemakkelijk gevonden zou hebben, maar die nu een zachte vanzelfsprekendheid had. Mijn vader zat in zijn stoel tv te kijken, mijn moeder keek mee of bladerde in een tijdschrift. Ik voelde hoe kostbaar dat was. Hoeveel mensen krijgen nog de kans om die laatste jaren van hun ouders zo dichtbij mee te maken?

Ook waren er tegenslagen. Ik had gehoopt dat de relatie met mijn vader zou verbeteren en hij dankbaar zou zijn dat ik hen had gered uit de greep van zijn dochters. Het tegendeel bleek waar. Ik beleefde mijn jeugd opnieuw met alle onbegrip, strijd om erkenning en waardering, waar ik mijn hele leven naar had gehunkerd. In al die jaren was er niets veranderd. Tot ik besepte dat gelijk halen geen zin had. Hij leefde in zijn versie van het verhaal en ik in de mijne; daar viel geen brug tussen te slaan. Dus liet ik los. Een onbevredigend einde: geen verzoening, geen opluchting, geen verlichting van de pijn.

Wat volgde, langzaam: acceptatie. Mijn vader was ook maar een man naar zijn mogelijkheden; kwade bedoelingen had hij niet. Geen verwachtingen meer en daarmee verdween ook de pijn. Een les in nederigheid: liefhebben zonder gelijk, zorgen zonder applaus, nabij zijn zonder gezien te worden - en toch kiezen voor trouw.

Tegelijk bleef de druk van buiten voelbaar. Mijn zussen hadden alle contact verbroken, ook de kleinkinderen kwamen niet meer. Ze waren hard, soms genadeloos. Maar ik had geleerd om niet meer alles te willen winnen. Ik had mijn strijd geleverd in de rechtbank, in mijn relatie, op straat. Dit keer koos ik voor standvastigheid zonder strijd. Ik bleef gewoon. Ik was er.

Waar ik met de moeder van mijn zoon en haar moeder allang weer door één deur kon, betwijfelde ik of het tussen mijn zussen en mij ooit nog goed zou komen.

Drie jaar nadat ik bij mijn ouders was ingetrokken, overleed mijn vader op 91-jarige leeftijd. Kort daarvoor was mijn moeder wegens dementie in een verpleeghuis opgenomen. De woning werd verkocht en ik stond weer op straat. Alles wat ooit mijn basis was, verdween in korte tijd: geen ouderlijk huis meer om op terug te vallen.

Niets bond me hier nog. Vrienden had ik aan mijn bestaan niet overgehouden. Mijn zoon was mijn enige contact. Daarvoor hoefde ik niet te blijven - hij leidde zijn eigen leven. Ook niet voor mijn moeder; zij wist al niet meer wie ik was.

Met een kleine camper en het idee dat - afgemeten aan mijn ouders - nog een derde van mijn leven voor me ligt, reed ik Europa in. Ik koos het zuiden en streek neer in Zwitserland, op Sardinië en in Spanje. Soms dacht ik een plaats gevonden te hebben waar ik me kon vestigen, maar telkens gleed het idee tussen mijn vingers weg. De kleine erfenis die ik had meegekregen, zou voldoende moeten zijn geweest voor een bescheiden woning in het zuiden. Ik zag mezelf al in een witgekalkt huisje met uitzicht op zee, een kleine moestuin, een rustig leven.

Het liep anders. Er kwam geen huis, maar opnieuw een zwervend bestaan. Leven van dag tot dag, zoals vroeger, met

dit verschil dat ik nu de middelen had om niet voortdurend te hoeven overleven. Geen dagelijkse strijd om een maaltijd of een dak boven mijn hoofd, maar de vrijheid om te reizen en toch rust te vinden. Soms verbleef ik langere tijd bij mensen, paste ik op hun huizen of werkte ik in tuinen in ruil voor kost en inwoning.

En ondertussen schreef ik. Aan dit boek, maar vooral ook in mijn gedachten. Steeds weer keerde ik terug naar de vraag: waar ben ik eigenlijk uitgekomen? Had ik werkelijk vooruitgang geboekt? Was ik een beter mens geworden? Of leefde ik slechts een herhaling van zetten, alsof de cirkel zich sloot zonder dat er echt iets veranderd was? En belangrijker nog: *wachtte het kinschap van God op mij?* Want ergens diep in mij bleef die vraag branden: is dat niet het doel van dit leven?

Een sluitend antwoord vond ik niet. Het bleef bij geloof, bij een overtuiging die me soms deed wankelen en soms nieuwe kracht gaf. Wat wel zeker was: in die jaren had ik mezelf beter leren kennen - vooral mijn lastige kanten. Mijn ongeduld, mijn eigenzinnigheid, mijn hoogmoed, mijn opvliegers, om er enkelen te noemen. Hardnekkige eigenschappen die van geen wijken willen weten.

Er was ook licht aan het einde van de tunnel. Een inzicht dat zich langzaam maar zeker had aangediend. *God liefhebben boven alles, en je naaste als jezelf.* Dat was de richting die ik probeerde te volgen. Hoe eenvoudig de woorden ook klinken, de uitvoering blijft een grote uitdaging. En toch is er hoop.

Liefde voor God is in wezen liefde voor het goede, het ware en het zuivere. Ik richt mij op een morele noordster die boven mijn eigen grillen en angsten staat. Door iets lief te hebben dat groter is dan mezelf, ontstaat er innerlijke standvastigheid. Hoe hoger de bron waaruit ik liefheb, hoe vrijer

en onvoorwaardelijker ik in menselijke relaties kan staan. Ik hoef mijn waarde dan niet te halen uit werk, succes, uiterlijk of de mening van anderen. Niet alles draait om mij. Mensen raken vaak verstrikt in angst, jaloezie, trots en onzekerheid, maar liefde voor iets dat boven dit alles uitstijgt, geeft ruimte en vrijheid. Door God lief te hebben krijgt ook het lijden betekenis; het wordt dragelijker omdat het deel uitmaakt van een groter geheel.

Om van God te kunnen houden, moet Hij voor mij een persoon zijn - een mens, niet een abstract idee. Naar zijn evenbeeld zijn wij geschapen, man en vrouw. Een persoon die zich in Christus heeft geopenbaard als de verlosser van ons lijden. Iemand tot wie ik mij werkelijk kan richten, met wie ik een persoonlijke band kan opbouwen door vertrouwen. Iemand aan wie ik dingen kan vragen en bij wie ik mijn zorgen kan neerleggen.

Om mijn naaste lief te hebben als mijzelf, helpt het mij te beseffen dat wij vrije wezens zijn in een tijdelijk bestaan. We zijn allemaal onderweg naar dezelfde geestelijke bestemming: *het kindschap van God*. In dit leven moeten we ons verhouden tot wie we zijn en de keuzes die we maken. Daarom is er één ding dat werkelijk telt: leren om niet te oordelen. De sleutel ligt in zelfkennis. Wie zichzelf eerlijk onder ogen ziet, ontdekt steeds duidelijker zijn eigen gebreken - vaak meer dan hem lief is. Maar juist die gebreken en zwaktes vormen de voedingsbodem voor innerlijke groei. En van daaruit ontstaat vanzelf meer mildheid voor de tekortkomingen en eigenaardigheden van anderen.

Ik denk dat wie een ander liefheeft mét zijn fouten, keuzes en kwetsbaarheden, tegelijk iets in zichzelf vergeeft. Dan ontstaat rust. De liefde krijgt ruimte. Heling begint. Zo word je, stap voor stap, wie je werkelijk bent: *een kind van God*.

Dualiteit

Een ander inzicht dat mij veel brengt, is dat de dualiteit van het leven ons niet hoeft te verlammen. Zeker niet in onze angst voor het kwaad. Ik begon te zien dat het kwaad niet alleen tegenstander is, maar ook noodzakelijke tegenkracht. Zonder weerstand geen groei. Zonder pijn geen inzicht.

Het kwaad daagt ons uit. Het legt ons steeds opnieuw keuzes voor, als een cirkel waarin tegengestelde krachten elkaar telkens weer ontmoeten. En elke keer, na strijd en verwarring, kan de liefde de doorslag geven. Zo wordt zichtbaar dat duisternis slechts de achtergrond is waartegen licht kan stralen. Misschien moeten we daarom zelfs dankbaar zijn dat het kwaad ons telkens opnieuw uitdaagt om sterker te worden, om het te overstijgen.

Nu, dertig jaar later, zie ik dezelfde dynamiek op wereldschaal. Ik spreek mensen die bezorgd zijn. Ze praten over wereldwijde complotten, over onzichtbare krachten die de mensheid zouden willen beheersen. Er gaan verhalen rond dat er al eeuwen een plan klaar ligt dat nu vorm krijgt: een wereld waarin technologie de mens onderwerpt en vrijheid een illusie wordt.

De angst is voelbaar. Sommigen zien overal tekenen van controle: digitale valuta, kunstmatige intelligentie, genetische beïnvloeding. Alsof een web zich langzaam om ons heen sluit.

Maar wanneer zulke gesprekken op gang komen, probeer ik een ander perspectief aan te reiken. Ik zeg: ja, er is een tegenkracht - en die is er niet voor niets.

Zoals het kwaad nodig is voor persoonlijke groei, zo geldt dat ook voor de mensheid als geheel. Zonder weerstand blijven we slapen. Juist de dreiging dwingt ons om

wakker te worden, verantwoordelijkheid te nemen en onze ziel te verdiepen.

Het voelt alsof alles op scherp staat, alsof de wereld op een kantelpunt balanceert tussen licht en donker. De spanning is overal aanwezig - dichtbij én wereldwijd.

Maar ik geloof dat de uitkomst vastligt. Duisternis kan het licht niet doven. Hoe diep de nacht ook is, de dageraad breekt altijd weer aan. Het kwaad mag ons angst aanjagen en uitdagen, maar onbedoeld brengt het ons dichterbij elkaar - zoals de Goede Herder zijn kudde bijeenbrengt.

Hij komt. *Beloofd is beloofd*. En beloften van die orde worden niet verbroken.

Vanuit dat vertrouwen vorm ik mijn gedachten en leef ik mijn dagen. Het is geen grootse reis, geen heroïsche tocht, maar een eenvoudig bestaan waarin ik elke dag een beetje meer leer loslaten.

Want het leven hier op aarde is niets om aan vast te klampen. Het is er om te leren. Te leren dat niet de materie, maar de geest het ware leven draagt. Daarom kan het kwaad mij niet breken. Het nodigt mij slechts uit om dieper lief te hebben. En daarin, denk ik, ligt het antwoord waar ik zo lang naar zocht - niet in perfectie, niet in een rechte lijn omhoog, maar in de bereidheid om telkens opnieuw door de cirkel van licht en donker te gaan, totdat liefde de laatste toon zingt.